

TUHFETÜ'L-ÂBİDÎN
(İnceleme-Metin-SST'ye Aktarım-Sözlük)

Hairatullah BARLAS

Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Lehçeleri Ana Bilim Dalı
Türk Dili Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
2017
Her Hakkı Saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE LEHÇELERİ ANA BİLİM DALI

Hairatullah BARLAS

TUHFETÜ'L-ÂBİDÎN
(İnceleme-Metin-STT'ye Aktarım-Sözlük)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

ERZURUM-2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **“TUHFETÜ’L-ÂBİDÎN (İnceleme-Metin-STT’ye Aktarım-Sözlük)”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin basılı ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimim yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.06.2017

Hairatullah BARLAS

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR danışmanlığında, **Hairatullah BARLAS** tarafından hazırlanan bu çalışma 22/06/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Sinan UYGUR

İmza :
İmza :
İmza :

(Handwritten signatures)

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .../.../20..

Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR DİZİNİ.....	X
TRANSKRİPSİYON VE ALFABE.....	XII
ÖN SÖZ.....	XIII

GİRİŞ

I. ÇAĞATAY TÜRKÇESİ.....	1
II. ÇAĞATAY TÜRKÇESİNİN DÖNEMLERİ.....	1
III. ÇAĞATAY TÜRKÇESİNİN ÖZELLİKLERİ.....	3
IV. TUHFETÜ'L-ÂBİDÎN	5
A. Eserin Adı.....	5
B. Şairin Adı.....	5
C. Eserin İçeriği.....	5
D. Eserin Önemi	6
E. Nüshanın Tarihçesi	6
F. Müstensihin Şair ve Eser Hakkındaki Görüşleri.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

GRAMER İNCELEMESİ.....	8
1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ.....	8
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı	8
1.1.2. Uzun Ünlülerin Yazılışı	15
1.1.3. Ünsüzlerin Yazılışı.....	16
1.1.4. Şeddenin Kullanılışı	19
1.1.5. Hemzenin Kullanılışı.....	19
1.1.6. Farklı Yazılan Kelimeler	20
1.2. SES ÖZELLİKLERİ.....	21
1.2.1. Ünlü Değişmeleri	21
1.2.2. /i/- /e/- /è/ durumu	21
1.2.3. Düzleşme	21
1.2.4. Yuvarlaklaşma.....	22

1.2.5. İncelme	22
1.2.6. Ünlü Düşmesi	22
1.2.7. Ünlü Türemesi	23
1.2.8. Ünlü Uyumu	23
1.2.9. Kalınlık-İncelik Uyumu	23
1.2.10. Düzlük-Yuvarlaklık	24
1.2.11. Ünlü Birleşmesi	25
1.2.12. Ünsüz Değişimi	25
1.2.13. Ünsüz Düşmesi	28
1.2.14. Ünsüz Türemesi	28
1.2.15. Ünsüz Uyumu	29
1.2.16. Ünsüz İkizleşmesi	29
1.2.17. Ünsüz Yer Değiştirmesi (Göçüşme)	29
1.2.18. Hece Düşmesi	30
1.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	30
1.3.1. Yapım Ekleri	30
1.3.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	31
1.3.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri	33
1.3.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri	34
1.3.1.4. Fillden Fill Yapım Ekleri	35
1.3.2. Çekim Ekleri	36
1.3.2.1. Çokluk Eki	37
1.3.2.2. İyelik Ekleri	38
1.3.2.3. Durum Ekleri	39
1.3.2.4. Soru Eki : +mU	42
1.3.3. Sıfatlar	43
1.3.3.1. Niteleme Sıfatı	43
1.3.3.2. Belirtme Sıfatları	43
1.3.4. Sayılar	44
1.3.5. Zamirler	45
1.2.5.1. Kişi Zamirleri	45
1.3.5.2. İşaret Zamirleri	46
1.3.5.3. Soru Zamirleri	47

III

1.3.5.4. Belirsizlik Zamirleri	47
1.3.5.5. Dönüşlülük Zamirleri	48
1.3.5.6. İlgı (bağlama) Zamirleri	48
1.3.6. Zarflar.....	48
1.3.6.1. Yer ve Yön Zarfları.....	48
1.3.6.2. Zaman Zarfları.....	49
1.3.6.3. Miktar Zarfları.....	49
1.3.6.4. Durum Zarfları	49
1.3.6.5. Soru Zarfları	49
1.3.7. Edatlar	49
1.3.7.1. Bağlama Edatları	50
1.3.7.2. Ünlem Edatları.....	50
1.3.7.3. Cümle başı Edatları	50
1.3.7.4. Çekim Edatları.....	50
1.3.7.5. Benzetme Edatları.....	51
1.3.8. Fiil Çekimi.....	51
1.3.8.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	51
1.3.8.2. Öğrenilen geçmiş zaman	52
1.3.8.3. Geniş Zaman	53
1.3.8.4. Şimdiki Zaman	53
1.3.8.5. Gelecek Zaman	54
1.3.8.6. Emir kipi.....	55
1.3.8.7. Şart kipi	55
1.3.8.8. İstek kipi	56
1.3.9. Gereklilik kipi.....	56
1.3.10. İsim Fiil	56
1.3.11. Sıfat Fiil.....	57
1.3.12. Zarf Fiil (gerundiumlar).....	58

İKİNCİ BÖLÜM

1. METİN	61
----------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM.....	204
---	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SÖZLÜK	343
-----------------	-----

SONUÇ	347
-------------	-----

KAYNAKÇA.....	349
---------------	-----

ÖZGEÇMİŞ	354
----------------	-----

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUHFETÜ'L-ÂBİDÎN
(İnceleme-Metin-STT'ye Aktarım-Sözlük)

Hairatullah BARLAS

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

2017, 354 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Doç. Dr. Sinan UYGUR

Yüksek lisans tezi olarak incelemeye değer gördüğümüz **Tuhfetü'l-Âbidîn** adlı eser, çoğunluğunu 19. yüzyılda Nemengân doğumlu Molla Yâr Muhammed Nemengânî'nin şiirlerinin oluşturduğu bir mecmua niteliğindedir. Eserde birçok şairden de şiirler yer almıştır fakat 188 sayfadan oluşan bu eserin 108. sayfasına kadar olan kısmının şairimiz Nemengânî'ye ait olduğu tespit edilip bu sayfalar üzerine yoğunlaşmıştır. Şiirlerde şairin mahlası Muhlis olarak geçmektedir. Metin, bugünkü Afganistan sınırlarında yer alan Badahşan ilinde Hoşham köyünde bulunmuştur. Eser içerisindeki metinler, transkribe edilerek Latin alfabesine aktarılmıştır. Eserin dil özellikleri incelenmiş; yazım özellikleri, fonetik özellikler ve şekil özellikleri dikkate alınarak Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Bu esnada anlamlandırılmasında güçlük çekilen kelimelerin dizini yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tuhfetü'l-Âbidîn, Çağatayca, gramer, transkripsiyon, SST'ye aktarım, sözlük.

ABSTRACT

MASTER THESIS

TUHFETÜ'L-ÂBİDÎN
(Index-Text-Translation Into STT-Dictionary)**Hairatullah BARLAS****Advisor: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR****2017, page: 354****Jüri: Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR****Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN****Assoc. Prof. Dr. Sinan UYGUR**

As a master degree graduate thesis, we selected the **Tuhfetü'l-Âbidîn**. It is a collection of the poems written by Mevlana Yur Muhammed Nemengânî who was born in the 19th century in Nemengân. There are many poems from different poets in the book which consisting of 188 pages, but 108 pages belongs to our poet Nemengânî and this study focused on these pages. in the poems, poet was known by his surname, Muhlis. The text was found in Hoyham village in Badakhshan province, which is located on the borders of Afghanistan. The texts of the book have been transcribed and translated into Latin alphabets. Considering language characteristics, writing characteristics, phonetic features and shape characteristics, the texts were studied and translated into Turkey Turkish language. Also, the words that were difficult to understand were indexed.

Keywords: Tuhfetü'l-Âbidîn, Chagatai language, grammar, transcription, translation into STT.

KISALTMALAR DİZİNİ

Age:	Adı geçen eser	Ter:	Tercüme
Ar:	Arapça	Yz:	Yazım
Bşk:	Başkan		
Bk:	Bakınız		
Bs:	Baskı		
c:	Cem (çoğul)		
C:	Cilt		
Çağ:	Çağatayca		
çev:	Çeviren		
Far:	Farsça		
haz:	Hazırlayan		
H:	Hicri		
had:	Hadis		
Hız:	Hazret		
İ:	İsim		
KK:	Kur'an Kerim		
Kom:	Komisyon		
Kom:	Komite		
s:	Sayfa		
S.A.V.:	Sallallahü aleyhi ve sellem		
Söz:	Sözlük		
TA:	Tuhfetü'l-Âbidîn		
TDK:	Türk Dil Kurumu		

TRANSKRİPSİYON VE ALFABE

<u>Arap</u>	<u>Latin</u>	<u>Arap</u>	<u>Latin</u>
آ، ا	A a, Ā ā	ض	Ẓ ẓ
ا	E e	ط	Ṭ ṭ
ب	B b	ظ	Ẓ ẓ
پ	P p	ع	‘
ت	T t	غ	Ġ ġ
ث	S s	ف	F f
ج	C c	ق	Ḳ ḳ
چ	Ç ç	ک	K k
ح	H h	گ	G g
خ	Ḥ ḥ	ل	L l
د	D d	م	M m
ذ	Ẓ ẓ	ن	N n
ر	R r	و	V v
ز	Z z	ه	H h, E e
ژ	J j	ی	Y y
س	S s	او	O o, Ö ö, U u, Ü ü
ش	Ş ş	نگ	ng
ص	Ş ş	ای، ی	I ı, İ i, È è
ض		ء	’

ÖN SÖZ

Geçmişteki değerleri geleceğe taşıyıp bilim dünyasında kalıcılığı yakalamak, biz araştırmacıların görevidir. Geçmişin tozlu sayfalarında yer alan ve üzerinde çalışma yapılmayan "Tuhfetü'l-Âbidîn" isimli eser, 19. yüzyılın sonlarında vücut bulmuştur. Bugünkü Afganistan sınırları içerisinde olan Badahşan'da korunmuş ve kış geceleri yatsı namazının ardından okuma bilen bir kişi tarafından okunup şerh edilerek günümüze taşınmıştır.

Çalışmamız dört bölümden oluşup birinci bölüm inceleme, ikinci bölüm metin, üçüncü bölüm STT'ye aktarım ve dördüncü bölüm ise sözlük olarak belirlenmiştir. Metinde eserin aslı nüshanın sayfası esas alınarak mısra başı numaralar verilmiştir. 188 sayfadan oluşan bu metnin 108. sayfasına kadar Molla Yâr Muhammed Nemengânî'nin şiirleri bulunmaktadır. Çalışmamız adı geçen şairin şiirlerini kapsamaktadır. Giriş kısmında Çağatay Türkçesinin tarihî dönemi ve özelliklerine yer verilip eserin adı, önemi, muhtevası gibi konular belirtilmiştir. Birinci bölüm olan inceleme kısmında eserin dil bilgisi özellikleri, Çağatay Türkçesinin özelliklerinin verildiği eserlerden yola çıkılarak incelenmiştir. İkinci bölümde, eserin transkribeli metni mevcuttur. Metnin transkripsiyonu, aruz kalıpları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Üçüncü bölümde Çağatayca metin Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Son bölümde eserin Arapça ve Farsça'dan ödünç alınmış kelimeleri başta olmak üzere anlamlandırılmasında güçlük çekilen kelimeler derlenerek küçük bir sözlük oluşturulup okuyucuya kolaylık sağlamak hedeflenmiştir.

Çalışma esnasında bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan biri, şairin aruz bilgisinin yeterli olmaması ve vezinlere sadık kalmamasıdır. Sonuç kısmında eserin kendine özgü özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmamda isteklerimi göz önünde bulundurarak bana yardımcı olan ve her türlü desteği sağlayan, tez danışmanım hocam Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR'e teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmam sırasında bana yardımcı olan Yrd.Doç. Dr. Serkan Çakmak'a ve tüm arkadaşlarıma, eğitim hayatım boyunca her türlü maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme de şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

I. ÇAĞATAY TÜRKÇESİ

*Çağatay Türkçesi, Kuzey-Dogu Türkçesinin ikinci döneminin adı olup 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyıl başlarına kadar olan dönemi kapsayan bir konuşma ve yazı dilidir.*¹ Eski Türkçeden sonra bütün Türklerin ortak dili olarak kullanılan Karahanlı Türkçesidir. Bu devletin dağılmasından sonra ise bir süre ortak dil olarak Harezm Türkçesi ve Kıpçak Türkçesi kullanılmıştır. 14. yüzyılda Orta Asya’da Timurlu İmparatorluğu tarafından kurulan Türk birliğiyle bu diller yerini ortak bir dile yani Çağatay Türkçesine bırakmıştır.² Timurlular döneminde gelişmeye başlayan Çağatay Türkçesi, 13. yüzyıla kadar tek kol olarak devam emiş, bu dönemden sonra kollara ayrılmaya başlamıştır. Araştırmacılar Çağatay dili ve edebiyatının devrelere ayrılması konusunda ortak bir görüşe varamamışlardır. Farklı görüşleri olan Türkologlar, Çağatay Türkçesini farklı dönemlere ayırmışlardır. Bu görüşleri Çağatay Türkçesinin dönemleri başlığı altında vermek daha uygun olur.

II. ÇAĞATAY TÜRKÇESİNİN DÖNEMLERİ

Çağatay Türkçesinin dönemleri hakkında fikir beyan eden Türkologlar, Aleksandr Samoyloviç, Fuat Köprülü, Janos Eckmann, Mustafa Canpolat’tır. Çağatay Türkçesi üzerine çalışmış ve farklı dönemlere ayırmışlardır.

Rus dil bilimci Aleksandr Samoyloviç, Çağatay terimini sadece 15.-20. yüzyıllar Türkçe’sini ifade etmek için kullanmış ve bu dönemdeki İslâmi Orta Asya edebî Türk dilini dört döneme ayırmıştır.

1. *Karahanlı Türkçesi veya Kâşgar Türkçesi (11-12. yüzyıl)*
2. *Kıpçak-Oğuz Türkçesi (13-14. yüzyıl)*
3. *Çağatay Türkçesi (15-19. yüzyıl)*
4. *Özbek Türkçesi (20. yüzyıl)*³

Çağatay Türkçesini Fuat Köprülü şu şekilde tanımlar: "*Moğol istilasından sonra Cengiz’in çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı, Altın Ordu imparatorluklarının*

¹ Melike, Uçar, "Çağatay Türkçesi" *Gazi Türkiyat*, Güz, 2013, s. 248.

² Uçar, s. 248.

³ Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı* (3. bs), (Çev.: Güney Karağaç), Akçağ Yayınevi, Ankara 2005.

*medeniyet merkezlerinde inkişâf eden, bilhassa Timurlular devrinde klasik bir mahiyet alarak zengin bir edebî dile dönüßen, çok önemli edebî eserler yaratan Orta Asya lehçesidir."*⁴ Köprülü'nün tasnifine göre Çağatay Türkçesi beş döneme ayrılır:

1. *İlk Çağatay devri* (13.-14. yüzyıl)
2. *Klasik devrin başlangıcı* (15. yüzyılın ilk yarısı)
3. *Klasik Çağatay devri* (15. yüzyılın ikinci yarısı)
4. *Klasik dönemin devamı* (16. yüzyıl Babür ve Şibanîler dönemi)
5. *Gerileme ve çökme devri* (17. 19. yüzyıl)⁵

Çağımız Türkologlarından Kemal Eraslan ve Ahmet Caferoğlu, Köprülü'nün görüşünü uygun bularak Çağatayca çalışmalarını ona göre yapmışlardır.

Çağatay Türkçesi araştırmalarında mühim bir yeri olan Janos Eckmann bu tarihî lehçeyi 11. yüzyıldan başlayıp 19. yüzyılın sonlarına kadar devam eden İslami Orta Asya edebî Türk dili içinde değerlendirmiştir. İkinci dünya savaşından bu yana "*Çağatayca*" için Sovyet Türkologları tarafından kullanılan tabir, İslami Orta Asya edebî dili ve Çağatayca öncesini de içine alan "*Eski Özbekçe*" terimidir.⁶ M.A. Şçerbak "*Eski Özbekçe*"yi 10. yüzyıldan başladığını açıklayarak üç devre ayırmıştır:

1. *İlk devir* (10-13. yüzyıl)
2. *İkinci devir* (14-17. yüzyıl)
3. *Üçüncü devir* (17-18. yüzyıl)⁷

İlk devirde Batı ve Güney Türkçesi unsurları edebî dile girmiş ve Moğol istilası ile bu gelişme sona ermiştir. İkinci devir için "suni dil" tabirini kullanarak Çağatayca teriminin sadece bu devre işaret ettiğini ifade eder. Üçüncü devirde ise mahalli unsurların edebî dile karıştığını açıklar.

Janos Eckmann, İslami Orta Asya edebî Türk dilini üç devre ayırıp Çağatay Türkçesini üçüncü evre olarak ele alır.

1. *Birinci evre Karahanlı veya Hakaniye Türkçesi* (11. 13. yy)
2. *İkinci evre Harezmi Türkçesi* (14. yy)
3. *Üçüncü evre Çağatay Türkçesi* (15. yy- 20. yy)

⁴ Fuat Köprülü, "Çağatay Edebiyatı", *İA*, İstanbul 1945, III, s. 270.

⁵ Köprülü, "Çağatay Edebiyatı", III, s. 270.

⁶ Eckmann, s. 15.

⁷ Eckmann, s. 16.

Eckmann Çağatay Türkçesi ile ilgili olan görüşler arasında yer alan Samoyloviç'in tasnifini kabul ederek, tarih içerisinde uğradığı bazı değişiklikleri göz önünde bulundurarak Çağatay Türkçesini dört döneme ayırır:⁸

1. *İlk Çağatay Türkçesi yani Nevayi'nin 1465 yılında ilk eserini yazmasına kadar. Bu dönem, Nevayi ve Harezmi-Altınordu arasında bir geçiş dönemidir.*
2. *Klasik Çağatay Türkçesi dönemi (1465'den-16. yüzyıl ortaları)*
3. *Klasik dönemden sonraki Çağatay Türkçesi dönemi (17. yüzyılın sonuna kadar)*
4. *Son Çağatay Türkçesi dönemi (18-19. yüzyıl)⁹*

Eckmann daha sonra yayımladığı "Çağatayca El Kitabı" adlı eserinde yukarıdaki görüşünü değiştirerek Çağatay Türkçesini üç döneme ayırır.

1. *Klasik öncesi dönem* (15. yüzyılın başlarından 1465'te Nevayi'nin ilk eserinin tertibine kadar)
2. *Klasik devir* (1465-1600)
3. *Klasik sonrası* (1600- 1921): Bu dönemde bir taraftan Nevayi dilinin etkisi bir taraftan ise Özbekçe unsurların etkisi vardır.¹⁰

III. ÇAĞATAY TÜRKÇESİNİN ÖZELLİKLERİ

Çağatay Türkçesi kendine özgü bazı özellikleri ile kendinden önceki Karahanlı ve Harezmi Türkçesinden ayrılır.

1. Kapalı e meselesi: Çağatayca yazılan metinler Arap alfabesi ile yazıldığı için /è/ sesini gösterecek bir işaret yoktur. Bu sesle ilgili yazım özellikleri kısmında bilgi verilecektir (bk. 1.1.1. ünlülerin yazılışı).
2. Eski Türkçede olduğu gibi /t/ sesi Çağataycada korunmuştur. Ancak yer yer *t*'nin yerine *d* de kullanılır: turur > *dururdi*.
3. Çağatay Türkçesinin önemli özelliklerinden biri de bazı kelimelerde /p/ sesinin /f/ sesine dönüşmesidir: *arpa* > *arfa*, *köprüg* > *köfrüg*¹¹, *toprak* > *tofrak*.

⁸ Mustafa Argunşah, *Çağatay Türkçesi* (2.bs.), Kesit Yayınları, İstanbul 2014.

⁹ Argunşah, s. 17.

¹⁰ Eckmann, s. 17.

¹¹ Argunşah, s. 21.

4. İlerleyici benzeşme sonucu iki heceli kelimelerin düz ünlüleri yuvarlaklaşır:
buyın > boyun, oķı- > oķu-.
 5. Çağatay Türkçesinin özelliklerinden biri de ikinci hecesindeki kalınlık-incelik uyumunun bozulmasıdır. İnce ünlülü kelime tabanları kalın ünlülü ekler alır: öy+ge > öy+ğa, küç+lük > küç+lık, özi+ge > özi+ğa.
 6. Çağatay Türkçesinde Eski Türkçede görülen kelime başındaki /b-/ sesi korunmaktadır: *bar*, *ber-*, *bar-*.
 7. Çağatay Türkçesinde kelimenin sonundaki /K/ ve /G/ seslerinin sık sık nöbetleşmesine (*andaķ ~ andağ*, *ķatıg ~ ķatık*, *açıg ~ açık*, *savug ~ savuķ*, *tansuğ ~ tansuķ¹²*) rastlanır.
 8. Çağatay Türkçesi metinlerinde yuvarlak ünlülerin düzleşmesi çok sık görülen bir olaydır. Bununla ilgili bir çok örnek mevcuttur: *tolu* > *tola*, *bölük* > *bölek*, *kötür-* > *köter-*, *berü* > *beri*, *uş+ol* > *uşal*
 9. Harezmi Türkçesinde kelimenin içinde ve sonunda /d/ (ډ) sesi korunurken, bu ses Çağatay Türkçesinde /y/’ye dönüşür. (*ağak* > *ayaķ*, *edgü* > *eygü*, *ud* > *uy*).
- Ancak klasik öncesi dönem eserlerinde /d/ ile yazılan örneklere rastlanmıştır.
10. Çağatay Türkçesinde Eski Türkçenin kelime başındaki /b/ sesi /m/ sesine dönüşmüştür: *ben* > *men*, *beniḡ* > *meniḡ*, *ban-* > *man-*.
 11. Eski Türkçede kelime içi ve sonundaki /b/ sesi, Çağatay Türkçesinde /v/ olmuştur: *eb* > *ev* > *öy*, *seb-* > *sew-* > *sev-*, *tabar* > *tawar* > *tavar*.
 12. Olumsuz fiil tabanlarına gelen geniş zaman eki /-z/ Çağatay Türkçesinde tonsuzlaşarak /-s/ olmuştur: *Almaz* > *almas*, *démez* > *démes*, *ķoymaz* > *ķoymas*.
 13. Ünsüz ikizleşmesi Çağatay Türkçesinin en önemli ses özelliklerinden biridir. İkizleşme ses olayı, Çağatay Türkçesinde en çok sayılarda görülür:¹³ *iki* > *ikki*, *sekiz* > *sekkiz*, *yéti* > *yétti*, *açıg* > *aççıg*.

¹² Argunşah, s. 21.

¹³ Argunşah, s. 21.

IV. TUHFETÜ'L-ÂBİDÎN

A. Eserin Adı

Ahmet Mahdum Buharî beyazcılık usulüne göre farklı şairlerin şiirlerini toplayıp, Molla Yâr Muhammed Nemengâni adlı şairin şiirlerine ağırlık vererek, eserin adını **Tuhfetü'l-Âbidîn** veya **Enisü'l-âşıkîn** vermiştir. Eserde adı geçen şairin şiirlerinin ağırlıklı olmasının sebebi "*Menâkıb-i Âliyye*" adlı eserinde Peygamber efendimize övgülerinin bulunması, insanların bu konuya daha çok rağbet göstermesindendir. Çalışmamızda eserin adının sadece **Tuhfetü'l-Âbidîn** şeklinde verilmesinin sebebi haşiyesinin üst kısmında bu ismin tekrar yazılmasıdır. Eserin baş kısmındaki açıklamaya göre eser hazırlanırken 108. sayfasına kadar Nemengâni'nin şiirlerini yazmış, geri kalan sayfalarda başka şairlerin şiirlerinden örnekler vermiştir.

B. Şairin Adı

Asıl memleketi Nemengân olan ve doğum tarihi ile ilgili bilgi bulunmayan Molla Yâr Muhammed, eğitimini Buhara'da görmüş, hayatının büyük bir kısmını seyyahlıkla geçirmiştir. Buhara Emiri Nasrullah, hakimiyeti zamanında Leb-i Havuz-ı Divan Begî adlı meydanında vaaz ve nasihatlar vermiştir. Tezkire-i Kayyumi'de verilen bilgilere göre şair, 19. yüzyılın sonunda yaşamış, ancak şairin hayatının çoğu kısmı gezmek ile geçtiği için vefatı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁴ **Tuhfetü'l-Âbidîn**'in müstensihi ilk önce Molla Yâr Muhammed'in müridi Hassamuddin Hafızdan şairin medhini duymuş ve ona olan ilgisinden dolayı eserinden şiirler seçmiştir. Ele aldığımız eserin baş kısmında müstensih tarafından verilen bilgilere göre şairden geriye kalan sadece bir eser mevcuttur.

C. Eserin İçeriği

Eserde Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed, dört halife, Ebu-Hafaz adlı kişi ve Buhara'nın vafına dair söylenen şiirler mevcuttur. Edebî olan bu eserde gazel, muhammes, müseddes, müstezad, mütessa^c musemma gibi nazım şekilleri ile yazılmış şiirler yer almaktadır. Şairin şiirleri daha çok sofiyane şiirlerdir.

¹⁴ Folad Can, Damolla Kayyumov, *Tezkire-i Kayyumi*, Taşkent 1998.

D. Eserin Önemi

Peygamberlerin insanlar arasında sevilip sayılmaları Tanrı tarafından gönderilmeleri nedeniyledir. İslam dünyasında Peygamberlere, özellikle Hz. Muhammet'e büyük bir saygı duyulur. Onunla ilgili yazılan kitaplar, makaleler, risaleler ve onun hakkında söylenen naatlar büyük bir ilgi görmektedir. Molla Yâr Muhammed Nemegânî'nin Divan'ında Peygamber Efendimiz ile ilgili naatların bulunması, insanların dikkatini çekmiştir. Şairin tek divanından seçilen şiirlerinin yer aldığı bu mecmua, hem konuları hem de Çağataycadan Yeni Özbek Türkçesine geçiş dönemi ürünü olması açısından büyük bir öneme sahiptir. Eserde daha çok Çağataycanın gramer özellikleri mevcuttur.

E. Nüshanın Tarihçesi

Nüsha eski Horasan, bugünkü Afganistan sınırları içerisinde yer alan Bedaşan ilinin Hoşham köyünde, Nurulhak ve Gülbiddin adlı kişiler tarafından muhafaza edilmiştir. Eski Türkistan bölgesinde gece yatsı namazından sonra Meşreb-i Nemengânî, Hafız-ı Şirazi, Bidil-i Dihlevî, Sadi-i Şirazî gibi şairlerin şiirleri okuma bilen kişiler tarafında okunur ve açıklanırdı. Bu geleneği devam ettirme düşüncesi ile çalışmakta olduğumuz nüsha saklanagelmıştır.

F. Müstensihin Şair ve Eser Hakkındaki Görüşleri

Ahmet Mahdum Buharî, babasının mesleği olan sahaflığı devam ettirirken Molla Yâr Muhammed Nemengânî'nin müridlerinden Molla Hassamuddin ile karşılaşır. Molla Hüsamuddin Mahdum Buharî'ye Nemengânî'nin şiirlerinden okur, onun nasihatlarından bahseder. Böylece Buharî ona daha çok bağlanıp saygı ve sevgi beslemiştir. Buharî onun tek divanından şiirler seçerek "derdi olana derman, karanlıkta kalana aydınlık olsun" diye bu mecmuayı tertib etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GRAMER İNCELEMESİ

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Çağatayca eserler genellikle Arap alfabesi ile yazılmıştır.¹⁵ Ele aldığımız eser, Arap alfabesi ile yazılan 19. yüzyıla ait bir eser olup Çağataycanın özelliklerini taşımaktadır. Çağataycada görülen 9 ünlü, bu eserde de görülmüştür. Bu ünlülerin özellikleri eserde görülen örneklerle beraber incelenecektir.

Çağatay Türkçesinde 9 ünlü bulunmaktadır: a, e, è, ı, i, o, ö, u, ü. Türkçe kelimelerdeki bu ünlüler dışında Arapça ve Farsça alıntı kelimelerde ise bazı uzun ünlüler (ā, ī, ū) görülmektedir. Türkçe kelimelerde kullanılan ünlülerin beşi ince (e, è, i, ö, ü), geri kalan (a, ı, o, u) dördü ise kalındır. Bu ünlülerin beşi düz (a, e, è, ı, i) dördü (o, ö, u, ü) ise yuvarlaktır. Bu ünlülerden beşi geniş (a, e, è, o, ö), dördü ise dardır (ı, i, u, ü).¹⁶

Yukarıda belirtilen ünlülerin tümünü eserde bulunan örneklerle inceleyeceğiz.

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

A/a: Kalın, düz ve geniş olan bu ünlü kelimenin başında, ortasında ve sonunda kullanılır. Metinde söz başında *elif* (ا) ya da *medli elif* (إ) ile gösterilmiştir. Söz ortasında *elif* (ا) ve söz sonunda bazen *elif* (ا) bazen de *güzel he* (ه) kullanılmıştır.

Söz başında a'nın yazılışı:

anlar (آنلار) "onlar" (6/18), *atı* (اتی) "adı"(7/3), *açkey* (آچکای) "açar" (7/11), *anı* (آنی) "onu" (7/28), *anda* (اندا) "orada" (7/29), *arkasıdın* (ارقاسیدین) "arkasından" (10/31), *andağ* (انداغ) "onun gibi, öyle" (11/8), *anğlayup* (انگلایوپ) "anlayıp" (11/31), *aytıp* (ایتیپ) "söyleyip" (12/5), *ayag* (ایاغ) "ayak" (13/5) *adaşken* (اداشکان) "değişen"(13/18), *arasın* (اراسینیک) "arası gibi" (13/31), *ara* (ارا) "iç, içinde, arasında" (13/32), *arağa* (اراغه) "arada" (14/14), *aldınğa* (الدینگه) "yanında" (16/11), *açkanda* (آچقاندِه) "açtığında" (17/26),

¹⁵ Eckmann, s. 25.

¹⁶ Argunşah, s. 77.

anğa (آنگا) "ona", anıḡ (انینگ) "onun" (18/28), ayḡalı (ایغالی) "söyleyecek" (21/28), aḡtar- (آختار) "ara-, araştıır-" (33/19).

Söz içinde:

bitalmay (بییتالمای) "yazamayarak" (6/7), *yaman* (یمان) "kötü" (7/3), *yaḡşı* (یخشی) "iyi" (7/3), *taptı* (تاپتی) "buldı"(19/22), *barmasdın* (بارمس دین) "varmadan" (20/5), *kılḡan* (قیلغان) "kılan" (64/34), *başıda* (باشیدا) "başında" (64/35), *uḡla-* (اوشلا) "tut-" (20/24), *yaḡşılık* (یخشی لیک) "iyilik, hoş, güzel"¹⁷ (21/6), *uḡal* (اوشل) "o, şu, işte o" (21/9), *sarıḡa* (سریغه) "tarafına"¹⁸ (21/22), *yazdı* (یازدی) "yazdı"(21/27), *tapmay* (تاپمی) "bulmayarak"(33/19), *baḡmagay* (باقمغای) "bakmayacak" (33/27), *çaḡmasun* (چاقمسون) "zehirlemesin, gammazlamasın, kovlamasın"¹⁹(34/1), *bardur* (باردور) "vardır" (34/2), *ayaḡıḡ* (ایاغینگ) "ayaḡın" (34/13), *tamsa* (تامسه) "damlasa" (34/20), *yasalsa* (یاسالسسه) "düzülse" (35/27), *yatken* (یاتکان) "yatan, uzunmakta olan, uyumakta olan" (46/11), *yaḡlıḡ* (ینگلیغ) "gibi"²⁰ (13/25), *ḡandaḡ* (قنداغ) "nasıl" (12/15), *tartıp* (تارتپ) "çekip, içip"²¹(18/8).

Söz sonunda:

sonḡra (سونگره) "sonra" (6/8), *anğa* (آنگا) "ona"(19/26), *bolsa* (بولسه) "olsa" (35/24), *ara* (ارا) "iç, içinde, arasında"²² (35/9), *kılsa* (قیلسه) "kılsa, etse"²³ (35/21), *saḡla-* (ساقله) "sakla-, koru-" (39/21), *bolma* (بولمه) "olma" (39/29), *anadın* (آنه دین) "anneden" (40/10), *yıḡla-* (یغلا) "aḡla-"(40/11), *susaduḡ* (سوسادق) "susadık" (41/16), *anda* (اندا) "orada" (44/27), *ḡara* (قرا) "kara, siyah" (46/10), *taḡladı* (تاشلادی) "attı" (46/34).

Bazı kelimelerde aslı uzun olan ā'nın (l) yerinde bazı yabancı kelimelerde vezne uydurabilmek için he (e) vardır.

āgeh (آغه) < far. آگاه , (11/32), nāgeh (ناغه) < far. ناگاه (41/11), ṣeh (شه) < far. شاه (16/11).

E/e: İnce, düz, geniş, dil önü sesi olan bu ünlü, Türkçe kelimelerin başında, ortasında ve sonunda görülmektedir.

¹⁷ Eckmann, s. 254.

¹⁸ Mustafa, S. Kaçalın, *Nevāyī'nin Sözleri ve Çaḡatayca Tanıklar*, TDK Yaymevi, Ankara 2011.

¹⁹ Kaçalın, s. 920-921

²⁰ Kaçalın, s. 1037.

²¹ Kaçalın, s. 1008.

²² Eckmann, s. 225.

²³ Eckmann, s. 238.

Söz başında bu ses, *elif* (ل) ve (ى) ile gösterilmektedir. Metnimizde şu örneklerde görülmüştür:

elgige (ایلگيگا) "eline" (49/13), *egemning* (ايگم نينگ) "sahibimin"(6/16).

Söz ortasında bazen sadece elif (ل) ile yazılmış, bazen herhangi bir işaret ile gösterilmemiştir:

bilen (بلان) "ile, birlikte, ve"²⁴(49/6), *köpeydi* (كوپايدى) "fazlalaştı" (50/4), *ilgeri* (ایلگري) "ileri" (50/30) *hümā-yı şefkat érür men* (همای شفت ايرور من) "ben şafkat hümasıyım" (51/9), *berede* (بره دا) "yerde" (51/26), *yüregim* (يورايگيم) "yüreğim" (52/22), *meni* (منى) "beni" (53/4), *bölek* (بولک) "başka, kısım, bölüm, bir bütünün bir kısmı"²⁵ (7/18), *beri* (بيرى) "sonra" (12/8), *kerek* (کيراک) "gerek, lazım" (12/11), *tengrim* (تينگريم) "tanrım, ilâhım, Rabbim"(12/26), *körsetey* (کورستاي) "göstereyim" (34/8).

Söz sonunda bazen *elif* (ل) ile bazen de *he* (ه) ile gösterilmiştir.

İçre (ايچره) "iç, içinde" (47/1), *birle* (برله) "ile" (41/18), *üzre* (اوزرا) "üzerine"(53/34), *içinde* (ايچينده) "içinde" (54/1), *dème* (ديمه) "söyleme"(54/5), *kéçe* (کيچه) "gece"(54/29), *özge* (اوزگه) "başka"(55/24), *senge* (سنگا) "sana" (10/17), *tiledi* (تيله) "istedi, diledi"(12/26), *ötse* (وتسه) "geçse" (13/16).

Ê/è: Eski Türkçeden günümüze kadar hep dokuzuncu ünlü olarak kabul edilegelen /ê/ ünlüsü, Türkçe kelimelerin ilk hecesinde yer alır. Arap alfabesi ile yazılan Çağatay Türkçesi metinlerinde /ê/ sesini göstermek için özel bir işaret kullanılmamıştır. Bu alfabe ile yazılan metinlerde *çoklukla* /y/ (ى) harfiyle gösterilmiştir.²⁶

Üzerinde çalışmakta olduğumuz metinde de /ê/ sesini göstermek için söz ortasında *yā* (ى) harfi ve söz başında *elif* ve *yā* (ى) harfleri kullanılmıştır²⁷. Bu ses kelimenin başında ve ortasında görülmüştür. Metnimizde /è/ sesinin sonda kullanıldığı hiçbir kelimeye rastlanmamıştır.

Söz başında /è/ sesinin yazımı için örnekler:

²⁴ Eckmann, s. 227.

²⁵ www.uzsozlik.com, 20.05.2016. 14:30

²⁶ Argunşah, 77.

²⁷ Êy(ى) nidaiesi yazılırken elif ve yā ile yazılmıştır, kël- fiili ise ye (ى) ile yazılmıştır.

yok erdi (يوق ايردى) "yok idi" (6/12), *emes* (ايمس) "olmaz" (7/14), *et-* (ايت) "et-, eyle-" (24/1), *ey* (اى) "ey!" (15/1), *êşit-* (ايشت) "duy-; dinle-, işit-"²⁸ (11/6), *êsrük* (ايسروك) "sarhoş" (9/10), *êsi* (ايسى) "kokusu" (17/20), *êlge* (ايلگا) "halka" (17/25), *êmdi* (ايمدى) "şimdi"²⁹ (21/20), *êding* (ايدینگ) "idin" (25/28), *erte* (ايرته) "yarın, sabah" (78/4), *êylegil* (ايلگيل) "[sen] eyle, yap" (47/10).

Söz ortasında:

Kêldi (كيلدى) "geldi" (9/1), *dêdi* (ديدى) "dedi" (12/14), *dêk* (ديك) "gibi, benzer, eş"³⁰ (13/27), *kêçesi* (كيچه سى) "gecesi" (9/15), *bêrip* (بيريب) "verip" (26/10), *kêt-* (كيت) "gitmek" (14/19), *yêr* (ير) "yer" (14/7), *têgdi* (تيگدى) "değdi" (13/11), *îster êsenġ* (اىستر ايسنگ) "ister isen" (34/3), *dêyüb* (ديوپ) "deyip" (35/14), *yêge* (يگا) "sahib" (77/25), *yêne* (ينه) "yine" (81/36), *yêtti* (يتى) "yedi" (13/7).

I/1: Söz başında genellikle *elif+yā* (اى) ile yazılmıştır. Söz içinde ve söz sonunda *yā* (ى) ile gösterilmiştir.³¹ Metinde harfle gösterilmeyen örnekler de vardır. Kalın, düz ve dar olan bu ünlü metnimizde sözün başında, ortasında ve sonunda görülmüştür.

Sözün başında şu kelimelerde görülmüştür.

Issıġ (ايسىغ) "sıcak" (106/30).

Söz ortasında söz başındakilerden fazla görülür.

yazıldı (يازıldı) "yazıldı, çözüldü"³² (6/11), *kılur* (قىلور) "kılır, eder,"³³ (55/12), *kaķıl* (قاقىلدى) "çalındı, vuruldu" (11/16), *sıġındım* (سىغىندىم) "sıġındım" (20/8), *çıktı* (چىقتى) "çıktı, zuhur etti," (70/13), *atınġ* (آتینگ) "adın" (24/27), *aġır* (آغیر) "aġır" (25/22), *sıġmasın* (سىغماسىن) "sıġmasın" (25/32), *tapılmas* (تاپىلماس) "bulunmaz, elde edilmez" (84/17), *yıġlayub* (يغلايوب) "aġlayıp" (40/11), *yanġlıġ* (ينگلىغ) "gibi" (40/8), *kızıl* (قىزىل) "kızıl, koyu kırmızı" (40/17), *yıl* (يل) "yıl" (71/4), *kızdın* (قىزدىن) "kızdan" (108/23), *oġuldın* (اوغولدين) "oġuldan" (99/19), *yıkılmaķ* (يقيلماق) "düşme, yıkılma" (52/29), *açılmış* (آچلمىش) "açılmış" (60/1), *yêr kızip* (قىزىپ) "yer sıcaklaşp" (108/15), *yıġlasek* (يغلاساک)

²⁸ Eckmann, 232.

²⁹ Eckmann, s. 232.

³⁰ Eckmann, s. 230.

³¹ Ersin Teres, *Çaġatay Türkçesi Dil Bilgisi ve Metin Çalışmaları*, Sürat Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2013.

³² Kemal Eraslan, *Mevlana Sekāī Divanı*, TDK Yayınevi, Ankara 1999.

³³ Eckmann, s. 238.

"ağlasak" (69/1), *susuzligdin* (سوسيزليگدين) "susuzluktan" (69/28), *arıt-* (اریت) "temizle-, sil-" (72/14), *sinab* (سناب) "deneyip" (72/31), *kızık* (قیزیق) "sıcak" (74/34).

Söz sonunda:

munı (مونى) "bunu"(7/12), *boldı* (بولدى) "oldu" (11/14), *anı* (انى) "onu"(30/3), *yukarı* (يوقارى) "yukarı" (11/18), *yağış* (يخشى) "iyi" (21/6), *sarı* (سارى) "taraf" (25/18), *kaysı* (قيسى) "hangi" (26/10), *altı* (التى) "6 (altı)" (59/1), *togrı* (توغرى) "doğru" (53/18), *kanı* (قنى) "hani, nerde"(104/21), *ışk otı* (عشق اوتى) "aşk ateşi"(62/14), *taşkarı* (تشفارى) "dışarı" (65/16), *doffı* (دوفى) "şapka, takı yerine kullanılan giysi" (78/10), *karşı* (قرشى) "karşı"(85/13).

İ/i: Bu ses aslında telaffuz olarak /é/ye benzeyen bir sestir. Yazı dili Arap alfabesiyle yazılan Çağatay Türkçesi metinlerinde, bu iki sesin yazılış özellikleri aynıdır. Söz başında *elif* ve *yā* (اى) ile sözün içinde ve sonunda *yā* (ى) ile yazılmıştır.

İnce, düz, dar olan bu ses kelimenin başında, ortasında ve sonunda mevcuttur.

Söz başında *i* ünlüsü yazımına örnekler:

ilgeri (ایلگری) "ileri"(17/25), *istep* (ایستپ) "isteyerek, arayarak"³⁴ (12/1), *içürding* (ایچوردینگ) "içirdin" (27/28), *içre* (ایچرا) "iç, içinde" (7/13), *içer* (ایچر) "içer" (7/9), *iş* (ایش) "iş" (7/14), *işitip* (ایشیتپ) "işitip, duyup" (80/31), *il* "yıl"(6/7).

Söz ortasında:

bilgil (بیلگیل) "bilesin"(6/4), *kim* (کیم) "kim" (6/14), *üç ming* (اوچ مینگ) "üç bin"(6/16), *bitalmay* (بیئالمى) "yazamayarak" (6/7), *içinde* (ایچینده) "içinde"(7/7), *kirip* (کیرپ) "girip" (7/9), *tirilip* (تیریلپ) "dirilip" (8/1), *mindürdi* (میندوردی) "bindirdi" (9/15), *birlik* (بیرلیک) "birlik" (15/15), *kesilgen* (کسیلگن) "kesilen" (17/34), *yitil-* (یتیل) "yitmek, gitmek, belirsiz olmak, yavı kılınmak, zayi olmak"³⁵ (71/16), *niçe* (نیچه) "ne kadar" (105/24), *alik* (الیک) "çelmik" (26/21), *kirsem* (کیرسم) "girsem" (26/35).

Söz sonunda *i* ünlüsü bulunan kelimeler:

Yetti (یتى) "yedi" (7/19), *iki* (ایكى) "iki"(17/2).

³⁴ Eckmann, s. 236.

³⁵ Kaçalın, s. 1043.

O/o: Eserde söz başında *elif+ vav* (و) ile, söz ortasında ise *vav* (و) ile yazılmıştır. Kalın, yuvarlak ve geniş olan bu ünlü, kelimelerin başında ve ortasında görülür.

Kelime başında *o* ünlüsü yazımına örnekler:

ottuz iki (اوتوز ایکی) "otuz iki" (41/4), *oturgenler* (اوتورگانلر) "oturanlar" (47/25), *oldı* (اولدی) "oldu" (11/8), *okup* (اوقوپ) "okuyup" (7/27), *ol şahğa* (اول شاه غه) "o şaha" (48/1), *oşandağ* (اوشانداغ) "tam öyle" (44/10), *olturur* (ولتورور) "oturur" (104/30), *otıdın* (اوتیدین) "ateşinden" (56/5), *oğul* (اوغول) "oğul" (65/6), *oyğatıp* (اویغاتیب) "uyandırıp" (76/28), *oyğaqlar* (اویغاقلر) "uyanıklar" (80/19), *onğ* (اونگ) "sağ" (101/15).

Söz ortasında:

kolum (قولوم) "kolum, elim" (19/6), *yolunğ* (یولونگ) "yolun" (9/10), *koyaş* (قوباش) "güneş" (97/13), *koydı* (قویدی) "koydu" (11/31), *yoğalgay* (یوغالگای) "kaybolacak" (106/32), *bozmagey* (بوزمگای) "bozmayacak" (29/9), *tola* (توله) "dolu" (91/6), *koşuldım* (یوقاتگان) "katıldım" (106/4), *boyunğız* (بوئونگیز) "boyunuz" (81/28), *yoğatgen* (یوقاتگان) "kaybeden" (39/33), *yoğlap* (یوخلاب) "yoklayıp" (46/4), *çoh* (چوخ) "çok" (64/30), *çolğansanğ* (چولغانسنگ) "sarılсан, kapansan, sahiplensen"³⁶ (67/13), *toy* (توی) "düğün" (76/6), *ornığa* (اورنیغه) "yerine" (67/3e), *toldurup* (تولدروپ) "doldurup" (101/7), *koşulma* (قوشولمه) "katılma" (107/1).

Ö/ö: Bu ünlü de /o/ ünlüsünün yazım özelliklerini taşır. Söz başında *elif+vav* (و) ile söz ortasında ise *vav* (و) ile yazılır. Yuvarlak, ince ve geniş olan bu ünlü sözün başında ve ortasında görülmüştür.

Başında *ö* ünlüsü bulunduran kelimeler yazımına örnekler:

Ötdinğ (اوتدینگ) "geçtin" (10/5), *özgeler* (اوزگه لر) "başkaları, diğerleri"³⁷ (7/13), *ötrü* (اوترو) (11/26), *örđenip* (اورگه نیپ) "öğrenip" (57/19), *öy* (اوی) "ev, bina, yapı" (76/4), *ölgen* (ولگن) "ölen" (100/18), *öldürdi* (اولدوردی) "öldürdü" (96/32), *ornıge* (اورنیغه) "yerine" (39/19), *öpüp* (اوپوپ) "öpüp" (59/28), *ötker-* (اوتکر) "geçir-" (28/10).

Söz ortasında:

bölek (بولک) "başka, parça" (13/31), *kıla kör* (قیله کور) "kıla gör" (104/19), *körgeç* (کورگهچ) "görececek" (10/17), *körmedük* (کورمدوک) "görmedik" (108/5), *közge* (کورگه)

³⁶ www.uzsozlik.com, 15.03.2017, 15:00.

³⁷ Eckmann, s. 245.

"göze" (102/21), *kök* (کوک) "gök" (90/8), *kök* (کوکدین) "gökten" (13/16), *tökti* (توکتی) "döktü" (12/5), *söz* (سوز) "söz" (86/2), *söziñiz* (سوزینگیز) "sözünüz" (81/21), *köterip* (کویمگای سن) "kaldırıp" (74/15), *köyer* (کویار) "yanar" (100/1), *köymegeysin* (کویمگای سن) "yanmayasın" (29/34), *köydürür* (کویدورور) "yakar" (62/9), *köp* (کوپ) "çok" (33/8), *köpdür* (کویپور) "çoktur" (63/21), *körset-* (کورسات) "göster-" (34/8), *böyle* (بویله) "böyle" (70/7), *köprükdin* (کویپروکدین) "köprüden" (66/1), *söyse* (سویسه) "kesse" (67/31).

U/u: Kalın, yuvarlak ve dar olan /u/ ünlüsü, söz başında *elif+vāv* (او) ile, sözün ortası ve sonunda ise *vāv* (و) ile yazılmıştır.

Başında /u/ ünlüsü olan kelimelerin yazımına örnekler:

uluğ (اولوغ) "ulu, büyük, yüce" (28/33) *uyku* (اویقو) "uyku" (11/28), *uçardın* (اوچاردین) "uçuyordun" (11/13), *uşal* (اوشل) "bu, tam bu, aynı bu"³⁸ (21/9), *uşbu* (اوشبو) "işte bu" (28/9), *unutgil* (اونوتگیل) "sen unut" (30/17), *üzüp* (اوزوپ) "söküp" (66/30).

Söz ortasında:

buyurdu (بویوردی) "buyurdu" (6/6), *yoğdur* (یوغدور) "yoktur" (7/1), *muni* (مونى) "bunu" (7/12), *busız* (بوسیز) "bunsuz, bu olmadan" (7/17), *koşuldum* (قوشولدوم) "katıldım" (106/4), *tuman* (تومان) "duman, güneşin olmadığı gün" (78/18), *tufragı* (توفراغی) "toprağı" (38/9), *tursek* (تورساک) "kalksak" (71/9), *şundag* (شونداغ) "şöyle" (72/3), *yaruk* (یاروق) "aydınlık" (26/29), *munça* (مونچه) "böyle çok, bu kadar fazla" (91/1), *mey sun-* (مى سون) "mey takdim et-, mey sun-" (33/1), *şunçe* (شونچه) "şu kadar" (100/18), *otun* (اوتون) "odun" (41/16), *munğa* (مونگا) "buna" (43/1), *yumuğ* (يوموغ) "kapalı" (53/5).

Söz sonunda:

uyku (اویقو) "uyku" (11/28), *uşbu* (اوشبو) "işte bu" (93/19), *kaygu* (قیغو) "kaygı" (99/28), *kayu* (قیو) "hangisi"³⁹ (52/8).

Ü/ü: İnce, yuvarlak ve dar olan bu ünlüsünün başta *elif* ve *vāv* (او) ile, ortada ve sonda ise *vāv* (و) ile yazıldığı görülmüştür. Bu ünlü kelimenin başında, ortasında ve sonunda görülmektedir.

Kelimenin başında şu örneklerde görülmüştür:

³⁸ Eckmann, s. 252.

³⁹ Kaçalin, age. s. 957.

üç minğ (اوچ مينگ) "üç bin" (6/18), *on üçünğde* (اون اوچونگده) "[senin] on üç yaşında" (58/23), *üçi* (اوچی) "üçü" (7/8), *üçün* (اوچون) "için" (17/1), *üstide* (اوستيده) "üstünde" (29/21), *üstige* (اوستيگه) "üstüne" (66/12), *üzre* (اوزرا) "üzere" (44/32), *üzüp* (اوزوپ) "koparıp" (101/24)

Kelime ortasında şu kelimelerde görülmüştür.

kündüz (کوندوز) "gündüz" (27/13), *yüz minğ* (يوزمينگ) "yüz bin" (9/4), *yüzünğdin* (يوزينگدين) "yüzünden" (9/5), *muhtac érür* (محتاج ايورور) "muhtaçtır" (14/1), *sürme* (سرمه) "sürme" (11/5), *bütün* (بوتون) "bütün" (24/2), *yükleri* (يوکلری) "yükleri" (84/2), *külsün* (کيگوزدی) "giydirdi" (49/1), *gülsün* (کولسون) "gülsün" (30/27), *köydürünğ* (کويدورونگ) "yakın" (80/10), *kigüzdi* (کيگوزدی) "giydirdi" (49/1),

Sonunda ü ünlüsü görülen kelimeler:

Ötrü (اوترو) "ötürü, dolayı" (11/26).

1.1.2. Uzun Ünlülerin Yazılışı

Arapça ve Farsça alıntı kelimelerde uzun ünlüler, *elif*, *vav* ve *ye* (ی، و، ی) harfleri ile kurallı bir şekilde gösterilmiştir. Eserde uzun ünlüler ile yazılan bazı örnekler aşağıda verilecektir.

Ā/ā (آ، ا)

İşāret (اشارت) "işaret" (20/1), *sipās* (سپاس) "teşekkür etmek" (6/1), *inkār* (انکار) "inkar etmek" (6/1), *şifā* (شفا) "şifa" (7/5), *cārī* (جاری) "akan, yürüyen, geçen, yürürlükte bulunan"⁴⁰ (7/3), *āmin* (آمین) "amin" (7/29), *nidā* (ندا) "çağırma, bağırma, seslenme" (7/26), *pīyāde* (پياده) "yaya" (51/4).

Ū/ū (او)

ma'būd "kendisine ibādet olunan, tapınılan, Allah"⁴¹ (7/1), *ma'mūr* (معمور) "bayındır, şenlikli"⁴² (7/4), *şūr* "boynuzdan yapılmış büyük boru, Hazreti İsrail'in üflediği boru" (8/1), *vücūd* (وجود) "vücut" (9/1), *memlū* (مملو) "doldurulmuş, dolu" (11/29), *nīk-ḥū* (نيکخو) "iyi huylu, huyu güzel" (11/27), *fūrūğ* (فروغ) "nur, ziya,

⁴⁰ Süleyman Efendioğlu, *Vāhidī Cinānū'l-cinān*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2013.

⁴¹ Ferid Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Bs.30., Ankara 2013

⁴² Develioğlu, s. 668.

ışık, parlaklık, parıldayış" (14/2), *cūş* (جوش) "coşma, kaynama" (20/19), *nūrın* (نورین) nuru ile, aydınlığı ile" (26/4).

Ī/ī (ی)

zihī (زهی) "ne güzel, ne hoş, aferin, bravo" (26/17), *sīmīn* (سیمین) "gümüştən, gümüş gibi, gümüşe benzer" (18/3), *dīde* (دیده) "göz" (61/31), *hīç* (هیچ) "hiç" (19/4), *kürsī* (کرسی) "oturulacak yüksek yer, taht" (26/28), *nebī* (نبی) "haberci, peygamber" (97/14), *tīg* (تیغ) "kılıç" (32/4), *tarīkat* (طریقت) "tarikat" (32/7), *hemīşe* (همیشه) "daima, her vakit, her zaman" (32/6).

1.1.3. Ünsüzlerin Yazılışı

Çağatay Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasındaki geçiş döneminde yazılan *Tuhfetü'l-Âbidîn* adlı eserimizde ünsüzlerin yazım özellikleri ünlülere göre daha tutarlıdır. Eserde Farsçadaki (p, ç, g, j) (پ، چ، گ، ج) harfleri de kullanılmıştır. *P* ve *b* seslerinin teşekkül noktaları birbirine yakın olmasından dolayı bazen *p* sesinin yazımında /b/ (ب) harfi kullanılmıştır. Eserin diğer yazım özellikleri aşağıda detaylı olarak ele alınmıştır.

B/b: Metnimizde genellikle *b* (ب) harfi ile yazılmıştır. Bazı kelimelerde *p*'li şekli de kullanılmıştır. *Tap-* fiilinin son sesinde hep *p*'nin yerine *b* kullanılmıştır. Ancak metinde bu yazım şekli ile yazılan kelimeler *p* olarak okunmuştur.

B hafiyle yazılan kelimeler:

barurdı (باروردی) "varırdı" (26/23), *bar imiş* (بار ایش) "varmış" (68/1), *bolsa* (بولسه) "olsa" (20/15), *başımızge* (باشیمیزگه) "başımıza" (68/25), *başınġ* (باشینگ) "başın" (18/19).

Metnimizde bir kelime *b*'nin yerine *f* kullanıldığı görülmüştür: *doffi* < *tobı* (دوفی) "şapka" (78/10).⁴³

Ç/ç: Yazımında bazen kuralsız bir şekilde *cim* (ج) harfi de kullanılmıştır. Ses aslında *ç* (چ) harfiyle yazılır. Ancak eserde tutarsız bir yazım için *ç*'nin (چ) yerine bazen *cim* (ج) harfi görülmektedir.

⁴³ Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* (2.bs), TDK Yayinevi, Ankara 2011.

İcdürmese (ایجدورماسه) "içirmezse" (25/13), *kaç-* (قاج) "kaç-" (39/35), *ac-* (آج) "aç-" (46/26), *kecdinġ* (کیجدینگ) "vazgeçtin" (10/4).

Zarf- fiil eki olan *-gaç, -geç* < *-kaç, -keç* 'de⁴⁴ *cim* (ج) harfiyle yazılmıştır.

İşitgec (ایشینگاج) "işitince" (10/4), *körgec* (کورگاج) "görünce" (10/17), *tileşgec* (تیلشگاج) "dalaşmak, karşılıklı söyleme" (58/8).

Farsça olan *hiç* kelimesinin de *cim* (ج) ile yazıldığı şekli nüshada mevcuttur: *hiç* (هیچ) "hiç" (7/1).

P/p: Ötümsüz çift dudaklı bir ünsüz olup Türkçe kelimelerin başında görülmez⁴⁵. Çağatay Türkçesinde kelime başında hem *p*'li hem de *b*'li şekil kullanılmaktadır: *biş-/piş-*. Metinde *p* ile yazılan *puşken* < *biş-* fiili görülmüştür (54/35). Bu ünsüz Türkçe kelimelerin ortasında ve sonunda görülürken alıntı kelimelerin (Farsça) başında, ortasında ve sonunda kullanılır.⁴⁶ Bazı Farsça kelimelerde *p*'nin yerine *b* kullanılmıştır: *geb* (گب) kelimesi; metinde *geb* (گب) şeklinde yazılmıştır (43/18).

P ile yazılan Türkçe örnekler:

Tap- (تاپ) "bul-" (12/29), *tap-ar* (تاپار) "bulur" (9/31), *köpeydi* (کوپیدی) (50/4) "çoğaldı", *yapınmasak* (یاپنماساک) "örtünmesek" (68/18), *kipriginġ* < *kirpik* (کیرپینگ) "kirpiğin" (78/29), *öpsek* (اوپسک) "öpsek" (86/14), *tapıban* (تاپبان) "bularak" (96/28), *tapken* (تاپکان) "bulan" (13/25), *tapdinġ* (تاپدینگ) "buldun" (17/15), *tapmay* (تاپمای) "bulamayarak" (26/7). */Up/* zarf fiilinin */Ub/* *b*'li şeklinin kullanıldığı görülmüştür. *tut-up* (توتوپ) "tutup" (9/25), *bol-up* (بولوپ) "olup" (11/10), *örge-nip* (اورگانپ) "öğrenip" (14/17), *kör-üp* (کوروپ) "görüp" (10/16).

S/s: Ötümsüz dişler arası sızıcı bir ünsüz olup kelimenin her yerinde bulunur. Arap alfabesindeki (س) ünsüzü ile yazılır.

sol (سول) "sol" (18/18), *salıp* (سالیپ) "atıp" (19/27), *saç* (ساج) "saç" (102/28), *saçıp* (ساجیپ) "serpip" (26/1), *savaşım-dın* (سواشیمدین) "savaşım-dan" (103/16), *severdim* (سیوردیم) "severdim" (105/24), *nerse* (نرسه) "şey, nesne" (90/17).

⁴⁴ Eckmann, 107.

⁴⁵ Kemal Eraslan, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, TDK Yayınevi, Ankara 2012.

⁴⁶ Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, (2.bs), Gazi Kitapevi, Ankara 2010.

T/t: Ünsüzü düzenli olarak Türkçe kelimelerde t (ت) harfiyle yazılır. Ünsüz benzeşmesinden dolayı bazı kelimelerde *t*'nin yerinde *d* yazılır.⁴⁷ Sert ötümsüz dış patlayıcısı olan bu ünsüz kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

bitalmay (بیتالمی) "yazamayarak" (6/7), *tengle* (تانگلا) "eşit şekilde" (7/9), *tanğla* (تانگلا) "sabahleyin, sabaha doğru" (25/17), *ortada* (اورتادا) "ortada" (12/4), *taşdık* (تاشدیک) "taşdık" (41/23), *köterip* (کوتاریپ) "kaldırıp" (43/29), *taşladı* (تاشلادی) "dışarı attı, taşı attı" (46/34), *ata* (آته) "baba, ata" (50/15), *tolay* (تولی) "dolayım" (20/10), *toğrı* (توغری) "doğru" (53/18), *toy üçün* (توی اوچون) "düğün için" (76/6).

Arap alfabesi ile yazılan metinlerde bazı Türkçe kelimeler kalınlık ve incelik dikkate alınarak, ince ünlülü kelimeler *t* (ت), kalın ünlü kelimeler *ṭ* (ط) ile yazılır. Ancak metnimizde ince ve kalın ünlüler dikkate alınmayarak bütün Türkçe kelimeler *t* (ت) ile yazılmıştır: *toğrı* (توغری) (53/18), *tağ* (تاغ) (65/17).

G/g: Ünsüzü metinde tek çift çizgili g ile yazılmıştır.

egem (ایگم) "sahibim" (6/16), *örgenip* (اورگانیپ) "öğrenip" (14/17), *ilgeri* (ایلگاری) "ileri" (17/25), *olgen* (اولگان) "olan" (18/23), *yılğılgende* (یغیلگنده) "toplandığında" (28/21), *kêlgende* (کیلگنده) "geldiğinde" (28/17), *eylegen* (ایلاگان) "eyleyen" (30/33), *tirilgen* (تیریلگن) "dirilen" (17/33), *kesilgen* (کیسلگن) "kesilen" (17/34), *yegünçe* (یگونچه) "yiyene kadar" (81/7) *bergü* (بیرگو) "vereceği" (102/9).

ṅg: Damak n'si olarak bilinen bu ünsüz, Çağatay Türkçesinde (نگ) ile yazılır. Nüshada bu sesi ihtiva eden bir çok örnek bulunmaktadır.

minğ (مینگ) "bin" (6/8), *könğil* (گونگیل) "gönül" (24/34), *sonğra* (سونگره) "sonra" (6/8), *egemning* (ایگم نینگ) "sahibimin" (6/16), *anınğ-dék* (آنینگدیک) "onun gibi" (34/22), *yolunğ* (یولونگ) "yolun" (9/10), *yüzinğ* (یوزینگ) "yüzüne" (9/22), *bardinğ* (باردینگ) "vardın" (10/5), *ötdinğ* (اوتدینگ) "geçtin" (10/5), *anğa* (انگا) "ona" (10/27), *menğ* (منگا) "bana" (11/11), *anğlayup* (انگلیوپ) "anlayıp" (11/31).

J/j Yalnızca alıntı olan kelimelerde görülür ve ج harfiyle yazılır.

ejdehādın (آژدهادین) "ejderhadan" (107/4), *jende* (ژنده) "eski" (106/3), *müjdeninğ* (مژده نینگ) "müjdenin" (98/27), *jāle* (ژاله) "dolu" (50/21).

⁴⁷ Tanju Oral Seyhan, *Zahirü'd-din Muhammed Babür Mirza Mübeyyen Der Fıkh*, Çağrı Yayınevi, İstanbul 2004.

1.1.4. Şeddenin Kullanılışı

Nüshada harekesiz yazılmasına rağmen bazı kelimeler yanlış okunmaması için şedde işareti gösterilmiştir. *تَر* (inci) kelimesinin değişik yazılışları görülmüştür. Bazı yerlerde *تَر*/34/25 ile bazı yerlerde de *تَر*/13/32 ile yazılmıştır. Şeddesiz yazılan *در* kelimesi iki yerde tespit edilmiştir.

sūriyyā (ثريا 44/6), *mūlezziz* (مَلَذَّذ 9/35), *illā* (آلا 10/8), *seyyir* (سَيْر 14/11), *ḥallāl* (حَلَّال 16/5), *kerremnā* (كَرَمْنَا 25/31), *müdevver* (مَدَوَّر 54/1), *muḥarrem* (مَحَرَّم 106/2), *kerr ü fer* (كَرَّوْفَر 104/22), *pürr* (پَر 81/14), *sillesiz* (سِلَّه سِيز 78/9).

1.1.5. Hemzenin Kullanılışı

Kelime içerisinde hemze genelde orijinal şekli ile yazılır. Ancak metinde orijinal şekli ile yazılan hiç bir örneğe rastlanmamıştır. Bazı yerlerde *he*'yi kürsü olarak kullanan bu işaret veznin bozulmaması için okunmamıştır. *nāle* (نالَه 40/5), *ṭa'nesidin* (طَعْنَه سِيدِين 62/32). Metinde genel olarak kelimenin sonunda hemzeye kürsülük eden harfler *elif* ve *he*'dir *cümle-i eşyā* (جمله 9/1), *şu'le-i* (شعله 54/28), *eşyā* (اشياء 9/1).

Hemzenin kürsüsü olarak kullandığı harflerden örnekler:

eşyā (اشياء 9/1), *cümle-i eşyā* (جمله اشياء 9/1), *ṭurre-i şāmīng* (طره شامینگ 9/23), *şa'nida* (شأنیده 13/22), *ā'ine* (آئینه 13/27), *ḥazā'in* (خزائن 104/31), *qırā'at* (قرائت 98/23), *ṭā'if* (طائف 92/26), *ḡā'ib* (غائب 77/1), *cū'ibār* (جوبار 67/24).

Hemze nüshanın iki yerinde iki cümle veya iki kelimeyi birbirine bağlayan atıf *vav*'ını göstermek üzere ötreli olarak (ء) kullanılmıştır.

Yüzige enbiyā' u evliyā' u men berīn muḥtāc

(يوزيگا انبياء اولياء من برين محتاج 35/28)

Birtakım Türkçe kelimelerde *yā* harfinin üzerinde görülen hemze işaretinin sadece bir süsleme işareti olduğu düşünülmektedir. *ētey* (ایتای 38/11), *bolmay* (بولمای 38/30), *ḡalay* (قیلائی 43/22).

Türkçe *su* kelimesine yer bildiren ablatif eki */+dīn/* eklenirken *yā*'nın üzerinde hemze konulmuştur: *rahmet su'dīn* "rahmet suyundan" (سوئیدین 56/4).

Metinde otuz iki sayısı yazılırken elifin üzerinde hemze konulmuştur: *otuz iki* (اونوز آیکی 41/4).

1.1.6. Farklı Yazılan Kelimeler

Metnimizde bazı Türkçe ve alıntı kelimelerin asıl şekillerinden farklı yazıldığı görülmüştür. Birtakım sözcükler ise hem asıl hem de farklı şekilleri ile yazılmıştır. Müstensih hatası olarak düşünülecek bu kelimelerden bazıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Orijinal Şekli

Metindeki Şekli

		ایستایور	<i>isteyür</i> (27/29)
هیچ	hiç	هیچ	<i>hic</i> (7/1)
اوچ	Üç	اوژ	<i>üj</i> (41/17)
اویقولاماق	oykulamak	یوخلاب	<i>yoḫlap</i> (46/4)
اوتمگیل	ötmegil	اوتگمیل	<i>ötgemil</i> (32/19)
دنیاوی	dünyāyı	دنیاوی	<i>dünyāı</i> (32/26)
نی اولور	Ni olur	نولور	<i>nolur</i> (33/8)
گویا	güyā	گوئیا	<i>gü ıyā</i> (34/8)
پیشگان	pişgen	پیشگان	<i>püşgen</i> (54/35)
ارپه	arpa	ارفه	<i>arfa</i> (59/1)
دوم	düvüm	دویم	<i>düyüm</i> (59/25)
سازشی	sāziş	شازشی	<i>şazişi</i> (65/4)
دشنام	deşnām	دسنام	<i>desnām</i> (65/28)
چوق	çok	چوخ	<i>çoḫ</i> (86/3)
ساجیب	saçıp	سانچیب	<i>sançıp</i> (72/36)
قرانت	qırā't	قرایت	<i>qırāyat</i> (73/38)
سائل	sā'il	سایل	<i>sāyil</i> (76/7)
جفتم	cüftüm	جفتوم	<i>cüftum</i> (76/12)
هنر	hüner	هنار	<i>hünār</i> (59/11)
شرمنده	şermende	شرسنده	<i>şersinde</i> (108/29)
سوم	sevvüm	سیوم	<i>seyyüm</i> (98/21)
آچ	aç	آج	<i>ac</i> (91/32)
غائب	ġā'ib	غایب	<i>Ġayib</i> (32/16)
آسایش	āsāyiş	آسائش	<i>āsāıiş</i> (65/5)

1.2. SES ÖZELLİKLERİ

Ses bilgisi, *dilin her düzleminde görülen seslerin yapıları ve ses kuralları kadar bu seslerdeki değişimleri de inceler*.⁴⁸ Malum olduğu üzere dildeki kelimeler zaman geçtikçe bazı seslerini düşürür, bazı seslerini türetir, bazılarını değiştirir veya bazılarını birbirine benzetir. Bir dil konuşulurken, o dildeki kelimeler veya cümleler en az enerji harcanarak ifade edilir. Ekonomi kanunu çerçevesinde Türkçenin geçmişten bu güne kadarki gelişimi sürecinde seslerde birtakım değişiklikler meydana getirdiği (*katı seslerin sıvılaşmış olduğunu veya akıcılaşmış olduğunu; sert seslerin yumuşadığını*)⁴⁹ hatta bu seslerin düştüğü görülmüştür.

1.2.1. Ünlü Değişimleri

Yazım özellikleri kısmında ifade edildiği gibi düz-dar (i, ı), yuvarlak (o, ö, u, ü), düz-geniş (a, e) ve kapalı é olmak üzere dokuz ünlü tespit edilmiştir. Bunların değişimleri yanlarında bulunan ünsüzlerin tesiriyle gerçekleşmiştir.

1.2.2. /i/- /e/- /è/ durumu

Türkologlar arasında tartışmalı bir konu olan kapalı /è/ meselesini Timur Kocaoğlu *Tarihî Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi* adlı makalesinde sonuç olarak Eski Türkçe döneminde yazılan metinlerde é'nin kullanılmasını vurgulamıştır.⁵⁰

1.2.3. Düzleşme

Çağatay Türkçesiyle yazılan eserlerde yuvarlak ünlülerin düzleşmesi sık sık görülen bir hadisedir. Bu olay, kelime tabanları ve eklerde görülebilir.

Tolu > *tola* (31/20)

Ortu > *orta* (12/4)

Bölük > *bölek* (7/18)

⁴⁸ Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2012.

⁴⁹ Efendioğlu, s. 46

⁵⁰ Timur Kocaoğlu, *Tarihî Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi*, Türk Kültürü, Sayı: 483-483, Ankara Temmuz- Ağustos- 2003, s. 12.

Kötür- > *köter-* (30/4)
 Berü > *beri* (28/14)
 Uş+ol > *uşal* (21/9)
 soğuk > *savug* (105/30)
 eşük > *éşik* (96/1)

1.2.4. Yuvarlaklaşma

Çağatay Türkçesinde yuvarlaklaşma olayı diğer Türk lehçelerine göre daha çok görülür.⁵¹ Ünlüler yanındaki ünlü ve ünsüzlerin etkisiyle yuvarlaklaşmıştır. Yuvarlaklaşma hadisesi çalışmakta olduğumuz metinde görülmektedir.

ayrığ > *ayru* (67/10)
 okı- > *oku-* (56/12)
 yori-⁵² > *yürü-* (67/20)
 uykı > *uyku* (11/28)
 eb > ev > *öy* (18/14)
 unıt- > *unut-* (30/17)
 boyun > *boyun* (78/17)

1.2.5. İncelme

Eserde bazı kalın ünlülerin incelmeği görülmüştür.

ıt > *it* (10/21)
 mınġ > *minġ* (6/19)
 yori- > *yürü-* (67/20)
 ış > *iş* (7/17)

1.2.6. Ünlü Düşmesi

Metinde ünlülerin düşmesi olayı daha çok iç seslerde görülür. Metinde tespit edilen örnekler:

nè+yeme+ erse > nè+meø+erse > *né+mø+erse* (70/27)

⁵¹ Argunşah, s. 83.

⁵² Funda Kara, *Zebân-ı Türkî (kelür-nāme) (metin-inceleme-dizin)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2011.

tap-u-ğum⁵³ > tap-ø+ğum (100/10)

ne olur > nø+olur (50/30)

ay ile > ay+ø+la (35)

kī ez-īn (*Far*) > kø+ez-īn (9/24)

şu ol⁵⁴ > ş+ø+ol (18/21)

ki andağ* > kø+andağ (12/15)

biribirinden > bir+ø+birinden (13/26)

yürüdük > yürø-dük (71/36)

ne eyleyin > nø+eyleyin (59/29)

ötürü > øt-ø-r-ü (11/26)

agızı > ağız+ğa (40/11)

boyunı > boynı+ğa (35/17)

bağırı > bağırı (29/11)

1.2.7. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi olayı, metnimizde görüşmemiştir.

1.2.8. Ünlü Uyumu

Çağataycada ünlü uyumu bu dilin *karakteristik* özelliği olarak bilinir.⁵⁵ Bu özellik *kalınlık- incelik* ve *düzlük-yuvarlaklık* olarak iki çeşittir. Arap alfabesi ile yazılan Çağatayca ürünlerin kalınlık-incelik uyumunu tespit edebilmek için tek ölçüt ğ/k veya g/k seslerinin karşıtlığıdır. Kalın ünlülü kökler ve ekler artlı sesleri (ğ/k), ince ünlülü kökler ve ekler ise önlü (g/k) sesleri barındırır: *yol-ğa* (29/8), *eyle-gey* (25/34).

1.2.9. Kalınlık-İncelik Uyumu

Çağataycada genellikle kalınlık-incelik uyumuna riayet edilmiştir.⁵⁶ Ele aldığımız nüshada kalınlık-incelik uyumuna uygun kök ve ek birleşmelerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

⁵³ Semra Alyılmaz, *Risāle-i Müze-duzluk (İnceleme- Metin-Dizin)*, Elik Yayınları, Ankara 2011.

⁵⁴ Gülensoy, s. 848.

⁵⁵ Eckmann, s. 27.

⁵⁶ Eckmann, s. 27

koġ+um (20/24), *sarr+ġa* (21/22), *buġ-a+lar* (21/29), *ķıl-dt+lar* (70/12), *boġ-ur+ mu* (21/31), *anġ+a* (21/33), *ķılġıl* (18/31), *ķoyġıl* (24/4), *ķoy-up* (25/25), *ķayġu+dın* (27/3), *ol-ur+san* (29/6), *aġtar-maġdur* (29/12).

Bazı eklerin uyum dışına çıktığı görülmüştür. Kalın ünlülü tabanlar, ince ünlülü ekler almıştır.

yoġ+ge (19/27), *uçmaġ+ge* (73/21), *ol-ma-gey* (80/15), *boz-ma-gey* (29/9), *ķıl-ma-gen+dék* (105/11), *boġ-gen+de* (91/26), *saġ-gen+i* (53/1), *otur-gen+ler* (47/25).

Arapça ve Farsça alıntı kelimeler, genellikle kalın ünlülü ekleri tercih etmiştir. Bazı Türkologlar Eckmann'ı örnek alarak bunları bir ünlü uyumsuzluğu olarak kabul etmişler ve kelimenin tamamını kalın ünlü ile yazarak bu uyumsuzluğu giderebilme yoluna gitmişlerdir. M. Argunşah bu görüşü bir zorlama olarak kabul eder. Kemal Eraslan'ın Doġu Türkçesinde ek uyumsuzluğu görüşünü kabul ederek bir örnek ile açıklar. Örneġin, *kütüb* "kitaplar" kelimesine kalın ünlülü ek getirildiğinde, kelimeyi *kutub* olarak okumasının mümkün olmadığını söyler. Kelimede bulunan ince keġ harfi (ـ) buna kalın ünlülü ek getirilmesine engeldir. Kelimeye kalın ünlülü yönelme eki getirildiğinde *kütüpġa* olarak okunmasını tercih etmiştir.⁵⁷

Nüşhada alıntı kelimelere getirilen Tükçe eklerin kalınlık-incelik uyumu çok sağlam değildir:

zātr+ge (21/36), *pāreyetmaķ+lıġ* (75/18)

1.2.10. Düzlük-Yuvarlaklık

Düzlük-yuvarlaklık uyumu tarihî Türk lehçelerinde görülmeyen bir özelliktir.⁵⁸ Düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre o, ö, u, ü yuvarlak ünlülerinden birini ihtiva eden sözcükler u, ü ünlüleri bulunan eklerden birini alır. Ancak Çaġataycada düzlük-yuvarlaklık uyumu tam gelişmediġi için bu özellikten ekler aynı derecede etkilenmemişlerdir.⁵⁹ Aynı durum metinde de görülmüştür.

Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumu bulunan kökler ve eklerden bazıları:

⁵⁷ Argunşah, s. 79.

⁵⁸ Argunşah, s. 81.

⁵⁹ Eckmann, s. 30.

kıl-di (9/1), *tap-ıp* (9/5), *sür-t-üp* (37/5), *yet-me-s* (37/7), *iş+ge* (37/8), *aldı+da* (38/2), *bil-me-y* (38/5), *kıl-ğan* (38/21), *könğ+üm* (105/28), *ol-tur-du+m* (47/17), *bo+du+m* (71/33), *sor-du+m* (78/1), *ağ-uz-du+m* (102/29), *koy-du+m* (103/13), *vur-du+m* (105/25), *kıl-dı+nğ* (10/16), *kıl-ıp* (30/22), *ek-ıp* (56/1), *yüz+lük* (92/3).

Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymayan kökler ve eklerden bazıları:

Köz+üm+ni (10/20), *kör-me-dük* (108/5), *neçük* (106/16), *kez-dü-k* (81/16), *éyle-dü+k* (77/1), *ér-dü+k* (42/23), *bo+ğıl* (29/35), *köz+ge* (16/12), *tur-mağ* (38/33), *bo+sañğ* (100/4).

1.2.11. Ünlü Birleşmesi

Bir kelime ünlü ile bitiyor, ikinci kelime de ünlü ile başlıyorsa ünlüler birleşerek tek ünlüye dönüşürler.

ne olur > *nolur* (50/29)

ne+çe ök > *neçük* (106/16)

nème+erse > *nèmerse* (70/27)

ne éyleyün > *neyleyün* (59/29)

1.2.12. Ünsüz Değişimi

b- > p-

TA'da bir Türkçe kelime, kelime başındaki *b*'nin *p*'ye dönüştüğü görülmüştür:

pişken > *püşken* (54/35)

b- > m-

Eski Türkçede kelime başındaki /b/ sesleri kelime bünyesindeki /n/ ve /nğ/ seslerinin tesiriyle /m/ sesine dönüşür.⁶⁰

bin > *minğ* "bin" (6/11), bindür > *mindür*- "bindirmek" (9/15), bunu > *munı* "bunu" (7/12), bunda > *munda* "bunda" (107/4), beni > *meni* "beni" (33/17), munça > *munça* "bu kadar" (70/6), beñge > *meñge* "bana" (11/11).

⁶⁰ Oral Seyhan, s. 50.

TA'da sadece bir yerde 1. tekil şahıs zamirinde baştaki /b/ sesinin korunduğu görülmüştür.

beni "beni" (97/11)

-ğ- > -v-

Harezim Türkçesinde görülen *g-* den gelişen söz içi *w-* sesi, Çağatay Türkçesinde *v'*ye dönmüştür.⁶¹ TA'da de bazı Türkçe kelimelerde görülmüştür.

yağuk > *yavuk* (17/9)

soğuk > *savug* (105/30)

t-> d- ~ -t- > -d-

Çağatayca'da söz başı *t* sesi korunmuştur. Ancak TA'da bazı örneklerde *t*'nin *d*'ye dönüştüğü görülür. Bir örnekte ise iç seste *t > d* değişimi mevcuttur.

Ol+turur > *ol+durur* (91/16)

turur > *dururdi* (93/4)

tèdi- > *dèdi-* (95/2)

tèy > *dèy* (46/14)

-k > -ğ

TA'nın bazı kelimelerinde *k*'nın *ğ*'ya dönüştüğü görülmüştür.

savuk > *savug* (105/30)

balık > *balig* (55/12)

salmağ > *salmag* (31/19)

tufrağı > *tufrağı* (38/9)

ayak > *ayag* (77/31)

-p- > -f-

Çağatay Türkçesinde önemli ses özelliklerinden biri ise patlayıcı dudak ünsüzü olan /p/’nin diş-dudak ünsüzü /f/’ye dönüşmesidir. Metnimizde birkaç örnekte görülmüştür.

dobı > doppı > *doffı* (78/510)

⁶¹ Oral Seyhan, s. 50.

toprak > *tufrag+ı* (38/9)

arpa > *arfa* (59/1)

-k > -h ~ -k- > -h-

k > h değişimi TA'da da bir kaç kelimeye görülmüştür.

çok > *çoh* (64/30)

uykulasun > *uhlasun* (76/12)

uçmak > *uçmahge* (73/21)

yağşı > *yahşı* (80/6)

-d- > -y- ~ -d > -y

d sesi Karahanlı ve Harezmi Türkçesinde sızıcı *d*'ye dönüşür. Eski Türkçede söz içi /d/ akıcı y sesine dönüşmüştür.⁶² Eserde bu değişimde örnekler görülmüştür:

adağ > *ayağ* (13/5)

ğod- > *ğoy-* (11/31)

adır- > *ayır-* (104/1)

*udı-/udı-*⁶³ > *uyku* (11/28)

edle- > *éyle-* (39/4)

-z- > -s-

Olumsuzluk eki hariç, bir örnekte z sesinin tonsuzlaşarak s'ye dönüştüğü görülmüştür.

izde- > *iste-* (30/14)

-ç > -j

Bir kelimeye ç'nin, j'ye dönüşmesi görülmüştür.

üç > *üj* (41/17)

⁶² Kara, s. 64.

⁶³ Kara, s. 64.

1.2.13. Ünsüz Düşmesi

Ses düşmesi olayı, ünlülerde görüldüğü gibi ünsüzlerde de sık sık görülen bir ses özelliğidir. Türkçenin gelişim sürecinde bazı ünsüzler düşürülmüştür. Eserdeki ünsüz düşmesi örneklerinden bazıları şunlardır:

-r- > ø

birle > *biø+le* (8/1)

êr-mes > *éø-mes* (82/25)

ķurtul- > *kuøtul-* (107/4)

b- > ø ~-b- > ø

bol- > *-øol-* (11/10)

sub > suv > *suø* (17/35)

-g-/-ġ- > ø

kergek > *kerøek* (12/11)

eşgek > *eşøek* (35/34)

ķulġaķ > *ķuløaķ* (75/16)

+GA yönelme durumu ekinin özellikle iyelik eklerinden sonra ünsüzünün düşürüldüğü görülmüştür.

başımġa > *başım+øa* (40/14)

-l- > ø

(ET) *oltar-* > *oltur*⁶⁴ > *Oøtur-* (68/38)

Kêltür- > *kêøtür-* (105/19)

-d > ø

ıd+ı > *ı+si* "kokusu" (17/20)

1.2.14. Ünsüz Türemesi

Ünsüz türemesi olayı, Türk lehçelerinde görülen bir ses özelliğidir. TA'da bazı kelimelerde ses türemesi görülmüştür.

⁶⁴ Gülensoy, s. 636.

/y/

ıraq > *yıraq* (7/32)

ıgla- > *yıgla-* (40/11)

1.2.15. Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu konusunda Çağatay Türkçesi tutarlı değildir.⁶⁵ Çağataycada kesin bir uyum halini almayan ünsüz uyumu, TA'da tutarlı bir mahiyet arz etmez.

yedding (9/11), *ötding* (10/5), *bitding* (58/16), *kêçding* (10/4), *koşaşdın* (10/13), *şūretde* (10/26), *taptı* (11/7), *étding* (13/5), *kêlipdür* (13/24), *bā'ışdın* (12/13), *kökđin* (57/23).

1.2.16. Ünsüz İkizleşmesi

İkizleşme olayı TA'da da görülen bir ses olayıdır. Sayılar dâhil bazı kelimelerde görülmüştür.

on sekiz > *on sekkiz* (86/21)

yeti > *yetti* (44/25)

dobı > dopı > *doffı* (78/10)

sekiz > *sekkiz* (91/19)

otuz > *ottuz* (41/4)

bere (*Far*) > *berre* (93/27)

ısığ/k > *ıssığ* (41/18)

sağal > *sakğal* (50/3)

1.2.17. Ünsüz Yer Değiştirmesi (Göçüşme)

Yer değiştirme olayı Türk dillerinde sıkça görülen bir ses olayıdır. Çağatay Türkçesinde de görülen bu ses olayı, ele aldığımız TA metninde bazı kelimelerde görülmüştür.

Ögren- > *örgen-* (100/26),

ötmegil > *ötgemil* (32/19)

⁶⁵ Argunşah, s. 87.

kirpik > *kiprik* (78/29)

1.2.18. Hece Düşmesi

Aynı ses grubunun birbirinin ardından gelmesi durumunda hecelerden biri düşer.⁶⁶ TA'da bazı kelime ve eklerde hecenin düşürüldüğü görülmüştür.

oldurur > *oldur* (25/19)

şoldurur > *şoldur* (39/21)

ne+yeme erser⁶⁷ > ne+me+ erse > *nêmerse* (70/27)

karında eş > karındaş > *ķardaş* (67/18)

1.3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Z. Korkmaz şekil bilgisini: "*şekil bilgisi, bir dilin kök ve eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konuları inceleyen gramer dalıdır*".⁶⁸ şeklinde tanımlar.

K. Eraslan'ın ise şekil bilgisini: "*şekil, dilin ek, kök ve gövdeden ibaret malzemesi ile bu malzemenin kullanılırken girdiği kalıptır*".⁶⁹ diye tanımlar.

Yukarıda verilen tanımlara göre *kök, ek ve gövdelerin yapısını*, kelimenin türetme kurallarını inceleyen dil bilgisi dalı şekil bilgisidir.

Mevcut kelimelere bir veya birden fazla yapım ekleri eklenerek yeni kelimeler türetilir. Çağataycada *tek konsonant ihtivâ eden ekler dışında, ekler doğrudan doğruya kelime köküne eklenir*. Tek konsonatlı eklerde ise kelimenin son *konsonantından sonra araya kapalı bir ünlü konulur*.⁷⁰

1.3.1. Yapım Ekleri

Türkçede yeni kelimeler türetebilmek için eklerle başvurulur. *Yapım ekleri, isim ve fiil kök ve gövdelerinden yeni isim ve fiil gövdeleri türetmeye yarayan eklerdir*.⁷¹

⁶⁶ Kara, s. 72.

⁶⁷ Alyılmaz, age. 91.

⁶⁸ Zepnep, Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yayınevi, Ankara 2007.

⁶⁹ Eraslan, s. 89.

⁷⁰ Eckmann, s. 43.

⁷¹ Eraslan, s. 93.

Yapım ekleri bakımından Çağatay Türkçesi kendinden önceki dönemlerin bir devamı niteliğini taşımaktadır.⁷²

1.3.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

/+A/: pekiştirme anlamında adlar türeten ve az kullanılan bir ektir: *kêç+e* (18/17), *bir+e* (17/29).

/+ka/, +ga/+ge

Çeşitli işlevlerde kullanılan bir ektir.

Öz+ge (39/15)

+lıg/+lig

Bu ekler isimden farklı sıfatlar türeten eklerdir.

yaman+lıg (103/16), *yağış+lıg* (103/16), *at+lıg* (43/26).

/+geri/

Yön gösteren bir hâl eki iken kalıplaşarak kalıcı kavram işareti meydana getirir.

il+geri (43/32), *yok+karı* (11/18)

+gag, +gak

ay+gag (29/10), *oy+gak* (80/19).

+ıl

kız+ıl (20/6).

+daş

Eşitlik ve birlik bildirir.⁷³

karında eş > karın+daş (102/27).

+düz

kün+düz (27/13)

⁷² Argunşah, s. 101.

⁷³ Eckmann, s. 44.

+GmA*el+gine* (105/26)**+lA***tanġ+la* (7/24)**+lI, +lU**

+*lG* sıfat yapma ekinin sonundaki ünsüzün, bazı yerlerde düşürüldüğü görülmüştür. *at+lġ* > *atlı* (30/26) *salġanat+lġ* > *salġanat+lı* (40/7)

+lġk, +lik, +lġk, +lġk: bazen de **+lġg, +lig, +luġ, +lġg** ekiyle karışır.⁷⁴

a) Vasıf ifâde eden mücerret isimler yapar. Bunlardan bazıları kalıcı isimler meydana getirir.

pişeyman+lġk (90/11), *söz+lġk* (35/12), *köz+lġk* (35/10), *öz+lġk* (35/11) *cūd+luġ* (24/29), *tūr+lġk* (37/13), *gün+lġk* (67/5).

b) İş ve meslek isimleri türetir.

hādım+lġg+ın (26/19), *āşık+lġg* (68/35), *ked Hūdā+lġg* (85/16).

+rA

Yön gösterme eki kalıplaşarak kalıcı isimler türetmiştir.

sonġ+ra (20/30), *iç+re* (9/24).

+sIz

Yokluk bildiren sıfatlar türetir.

gümān+sız (10/7), *bu+sız* (7/14), *hired+sız* (25/11), *tūşe+sız* (31/1), *vefā+sız* (31/6), *ata+sız* (55/21), *kimse+sız* (66/1), *su+sız* (69/28).

Bu ek üzerine **+lIK** eki de alabilir: *su+sız+lġg* (69/28).

+un

ot+un (41/16)

⁷⁴ Eckmann, s. 46.

1.3.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-A, -I,

Çeşitli anlamlarda isim ve sıfatlar yapar.

tol-a (91/6), *yığ-ı* (12/10), *yağ-a* (28/25), *ért-e* (41/18), *yan-a* > *yén-e* (81/36).

-IG, -IK, -UĞ, -UG -K, -Ġ,

êş-ik (91/19), *tir-ik* (31/2), *savu-k* > *savug* (105/30), *ıssı-ğ* (105/30), *yaz-uğ* (82/20), *yarı-k* (26/29), *ķuru-k* (76/15), *aç-uğ* (81/27), *yavu-k* (17/9), *öl-üg* (82/3), *yaz-uğ* (82/20), *yum-uğ* "kapalı" (53/5), *esrü-k* (9/11).

-Ak

böl-ek (7/18), *kes-ek* (27/23).

-KU, - ğU

uyu- > *uy-ku* (11/28), *ķay-ğu* (17/7), *bil-gi* > *bil-ğu* (38/5), *öl-gü* (46/26), *kül-gü* (99/31).

-mAn

tu-man (78/18)

-ağ

sor-ağ (33/20).

-ı, -i

egr-i (29/1), *toğ[u]r-ı* (53/9), *san-ı* (65/29).

-I

tı-I (11/35).

-Im,

yar-ım (90/5).

-n, -In, -Un

sa-n- (65/29), *büt-ün* (24/3).

1.3.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+A-

Geçişli ve geçişsiz filler türetir.

sin+a- (72/31), *ti+l+e-* (13/9), *uz+a-* (18/2).

+al-

İsim köklerinden geçişsiz filler türetir.

yok+al- (106/32).

+Ar-, +r-

Geçişsiz filler yapar.

Köt+er- (101/16), *ağ+ar-* (102/28), *kök+er-* (103/5), *qaygu+r* (24/13).

+ğa-

çul+ğa- (67/13).

+kar-

baş+kar- (66/35), *qut+kar-* (13/20)

+ı-, +i-

Çok işlek olmayan ve isimlerden geçişsiz filler türeten bu ek, Çağdaş Özbek Türkçesinde de görülmüştür.

taş+ı-n- (75/6).

+la-

Çağatay Türkçesinde en çok kullanılan isimden fiil yapım eklerinden biridir. Çağataycadaki konumunu muhafaza ederek gelen bu ek, Çağdaş Özbek Türkçesinde de en çok kullanılan eklerden biridir.

baş+la- (25/35), *anğ+la-* (27/3), *bağ+la-* (25/6), *bağış+la-* (54/23), *taş+la* (67/13), *tinğ+la* (49/31), *yığ+r+la-* > *yığ+la-* (26/34), *yok+la-* (61/1), *yüz+le-* (11/18).

+sa-

Sadece şu örnekte görülmüş: *su+sa-* (41/16).

+Aş-

tıl-e-ş- (58/8), *ad+a-ş-* (104/1).

+lan-

İsimden fill türeten *+la* eki üzerine çatı eki *n'*nin gelmesiyle oluşur. *ay+lan-* "dön-" (100/7).

+Ur-

gep+ür- (32/18).

1.3.1.4. Fillden Fill Yapım Ekleri

-Ar-

Geçişsiz fillerden geçişli filler yapar. *çık-ar-* (30/24), *kaç-ar-* (103/33).

-Ur, -Ir

Bu ek, metinde oldurganlık ve ettirgenlik ekidir. *Kêç-ür-* (51/23), *aş-ur-* (52/28), *uç-ur-* (42/12), *ay-ır-* (104/1).

-a

tut-a-ş- (102/32)

-(U)ş

İşteşlik ekidir. *Yığla-ş-* (65/1), *ğara-ş-* (102/15), *yet-üş-* (43/14), *tut-uş-* " el ele tutmak" (81/20), *vur-uş-* (104/22).

-dur-

Oldurganlık ve ettirgenlik fiilleri türetir.

ol-tur- (47/17), *al-dur-* (101/8), *tol-dur-* (78/19), *öl-dür-* (29/35), *köy-dür-* (62/9), *kêl-tür-* (18/7), *bił-dür-* (42/13).

-kür-, -ğur-

Ettirgen ekidir.

yet-kür- (55/17).

-uz-

Geçişli fiiller türeten bir ektir.

aķ-uz- (102/29).

-(I/U) l-

Edilgenlik ve dönüşlölük ekidir.⁷⁵ Bu ekler pasiflik ve meçhullük bildiren eklerdir.⁷⁶

aķ-ıl- (53/5), *adır-ıl-* > *ayır-* > *ayr-ıl-* (68/21), *kés-ıl-* (17/34), *tök-ül-* (47/18), *yasa-l-* (35/27), *yık-ıl-* (52/29), *tir-ıl-* (8/1), *tut-ul-* (47/3), *ķoş-ul-* (32/7), *yık-ıl-* (52/29).

-(I/U) n-

Dönüşlölük ve edilgenlik ekidir.

kör-ün- (105/31), *sal-ın-* (46/18), *sığ-ın-* (20/8), *yüzle-n-* (11/18), *il-in-* (49/8).

-(I/U) t-

Çağataycada işlek olan bu ek, oldurgan ve ettirgen filleri türetir.⁷⁷

ay-t- (20/6), *ķay-t-* (41/12), *köz arı-t-* (72/14), *uza-t-* (18/2), *sür-t-* (64/36).

-y- (< -d-)

Bir pekiştirme ekidir.

kö-y- (62/9), *ķo-y-* (33/31)

1.3.2. Çekim Ekleri

*Çokluk, iyelik, aitlik ve durum ekleri Türkçedeki isim çekim ekleridir.*⁷⁸ Çağatay Türkçesinde Karahanlı ve Harezmi Türkçesi dönemlerinin çekim eklerinden bazı farklılıklar mevcuttur. Çağatay Türkçesindeki bu farklılıklar daha çok durum eklerinde görülmektedir.

⁷⁵ Argunşah, s. 115.

⁷⁶ Eckmann, s. 56.

⁷⁷ Argunşah, s. 116.

⁷⁸ Argunşah, s. 117.

1.3.2.1. Çokluk Eki

Genel Türkçede olduğu gibi isim ve zamirlere gelen +*lAr* çokluk eki Çağataycada da aynı şekilde devam etmektedir. Bu ek sadece Türkçe kelimelerde değil, alıntı kelimelerde de kullanılmıştır. TA'da çokluk eki olarak +*lAr* eki kullanılmıştır.

yağış+lar (32/6), *yo+lar* (30/17), *but+lar* (17/21), *özge+ler* (7/13), *tag+lar* (36/4), *kurt+lar* "böcekler" (65/26), *toy+lar* (67/26), *qoy+lar* (67/31), *māh+lar* (69/36).

Türkçe ekler dışında Arapça ve Farsça çokluk ekleri alıntı kelimelerde kullanılmıştır.

Arapça *āt* ekiyle yapılan çokluklar vardır.

cinn+āt (74/36), *mu'ciza+āt* > *mu'cizāt* (22/5) *hācet+āt* > *hācāt* (15/13), *müşkil* > *müşkil+āt* (16/5),

Arapça +*īn* ekiyle de yapılan çokluklar:

yā imāmü'l-müslim+īn " ya müslümanların imamı" (58/3), *emirü'l-mü'min+īn* (93/12)

Bu ek Arapçadır ama metinde Farsça kelimelerde de kullanıldığı görülmüştür.

Çend+īn (76/17)

Farsça +*ān* ekiyle yapılan çokluklar:

Cān+ān (27/26), *dāman+ān* > *dāmān* (32/33)

Arapça kalıplarla çokluk yapılmış birçok kelime Çağatay Türkçesinin kelime kadrosuna girmiştir.⁷⁹

enbiyā (104/10), *evliyā* (61/8), *eşkiyā* (104/14), *eyyām* (100/34)

Arapça ve Farsça çoğul kelimeler üzerine ayrıca Türkçe çokluk eki getirilmiştir.

enbiyālar (104/10), *eşkiyālar* (104/14) *evliyālar* (38/9)

⁷⁹ Argunşah, s. 117.

1.3.2.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, bir ismin sonuna eklenerek onun sahibini gösteren eklerdir.⁸⁰ İyelik eklerinden sonra sadece durum ekleri getirilebilir. Çağatay Türkçesinde iyelik ekleri belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında daima tamlanan eklerinden sonra gelir.⁸¹ İyelik ekleri vokalle biten kök ve gövdelere hiç bir yardımcı ses almadan, konsonant ile biten kök ve gövdelere bir yardımcı vokal getirilir.⁸²

TA'daki iyelik ekler:

a) 1. Teklik: /+m/

1. teklik kişi iyelik eki ünlü ile biten kelime tabanlarına +*m* ve ünsüzle biten kelime tabanlarına yardımcı ünlü olarak +*Im*, +*Um* şeklinde getirilir.

koḥ+um (61/1), *yoḥ+um* (66/35), *cüft+üm* (76/12), *köz+üm* (77/20), *yüz+üm* (20/8), *ḡāḡır+ım* (53/7), *ḡalb+ım* (54/28), *bağır+ım* > *bağr+ım* (77/20), *cān+ım* (77/29), *taş+ım* "dışım" (82/1), *derd+ım+e* (83/29).

b) 2. Teklik: /+(I/U)ṅ/

Ekin yardımcı ünlüsü düzlük-yuvarlaklık açısından çoklukla uyum sağlamaktadır. Ancak uyum dışında kaldığı örneklere de rastlanır.⁸³

Köz+inḡ (104/34), *ravza+nḡ* (66/34), *Ḥüdāy+nḡ* > *Ḥüdāy+inḡ* (105/5), *yüz+ünḡ* (9/5), *vücūd+nḡ* (9/7), *kelām+nḡ* (10/11), *itler+inḡ* (10/21), *baş+nḡ* (18/19), *öz+ünḡ* (28/14), *könḡül* > *könḡlünḡ+din* (86/13), *on üç+ünḡ* (58/23), *yoḥ+unḡ* (9/10), *eḥ+inḡ* (75/12).

c) 3. Teklik: /+I/, /+sI/

Çağatay Türkçesinde 3. teklik şahıs ekleri düz ünlüdür.

hemta+sı "[onun] misli" (7/1), *ağz+r+ge* (40/11), *nefs+i* (50/11), *nāle+sı+de* (52/4), *oğıl* > *oğıl+ı* (98/6), *duḥ+sı* (101/28), *közgü+sı+din* (103/14), *vaḥ+de+si* (12/31), *dīde+si* (28/18).

⁸⁰ Teres, s. 65.

⁸¹ Argunşah, s. 118.

⁸² Eckmann, s. 62.

⁸³ Argunşah, s.119.

Çağatay Türkçesinin önemli özelliklerinden biri, durum ekleri 3. teklik ekinden sonra geldiğinde araya *n* sesi girmeyecektir. Ancak Oğuzcanın etkisiyle *n* ile yapılan örnekler de görülmüştür.

ara+sı+da "arasında" (93/3), *boyn+r+ğa* (35/17), *yan+r+da* (27/6).

d) 1. Çokluk: /+(I)mIz/

Ekin ünlüsü çoğunlukla düz olduğu için yuvarlak ünlülü kelime tabanlarına geldiğinde düzlük-yuvarlaklık uyumu bozulur.⁸⁴

iki+miz (64/17), *‘iṣyān+ımız* (62/1), *yaş+ımız+nı* (66/3), *tövbe+miz+ni* (91/25), *ervāh+ımız* (62/18).

e) 2. Çokluk : /+(I/U)ngız/

Ekin ünlüsünün düz olmasından dolayı yuvarlak ünlülü kelime tabanlarında düzlük-yuvarlaklık uyumu bulunmaz.⁸⁵

hāk+ingız+ge "toprağınıza" (36/8), *ümmeṭ+ingız* (51/29), *boy+ungız* (81/27), *söz+ingız* (81/21).

f) 3. Çokluk: +IArı

Ekin son ünlüsü daima düzdür.

Ölüg+leri (82/3), *maḥbūb+ları* (34/2), *hādım+ları* (73/13), *şūret+leri* (84/3), *kōz+leri* (53/20), *kāsib+leri* (43/17).

1.3.2.3. Durum Ekleri

Genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de dokuz hâl eki bulunmaktadır.⁸⁶ Metinde görülen hâl ekleri aşağıda sıralanmıştır.

a) Yalın hâl:

Yalın hâl her zaman eksizdir. "*Adların başka bir ögeye bağlı olmayan normal teklik, çokluk, aitlik ekli ve iyelikli şekilleri, yalın durumlarıdır.*"⁸⁷ Yalın hâl sık sık başka hâller ile kullanıldığından bu hâle bazen belirsizlik hâli de denilir.⁸⁸

⁸⁴ Argunşah, s. 120.

⁸⁵ Argunşah, s. 120.

⁸⁶ Eckmann, s. 63.

Öy (18/14), kuş (18/19), kol (18/4), taş (100/3).

b) İlgi durumu

Bu durum eki belirtili isim tamlamalarında tamlayan adını aldığı ektir.⁸⁹ Çağatay Türkçesinde ilgi durumu ekin aslı şekli *+nInġ*'dir. Metinde görülen örnekler:

egem+ninġ "sahibimin" (6/16), *an+ninġ* (18/28), *yüzi+ninġ* (57/14).

Bazı örneklerde ilgi durumu eki */+ninġ/* yerine bugünkü Özbek şivelerindeki */+nı/* */+ni/* eki kullanılmıştır.

belâ+nı (90/11), *Hüdâ+nı* (90/14), *haþ+nı* (6/14), *dūzaþ+nı* (12/17).

c) Yükleme durumu

Yükleme durumu için eserde Çağatay Türkçesinde olduğu gibi */+nI/* eki kullanılmıştır.

ölüg+nı (55/22), *bular+nı* (57/4), *gümrāh+nı* (58/18), *cānım+nı* "canımı" (7/31), *zebānım+nı* (7/32), *āşiyānım+nı* (7/33), *īmānım+nı* (7/34), *āḥvālım+nı* (33/23), *taşım+nı* (82/2), *başınġ+nı* (28/3), *atınġ+nı* (30/28), *cānınġ+nı* (38/14).

Teklik 3. kişi iyelik eklerinden genellikle */+n/* yükleme durumu eki şeklindedir.

baş+n "[onun] başını" (72/8).

d) Yönelme durumu

Yönelme eki ünlülerden ve sedalı ünsüzlerden sonra genellikle *-ġa*, *-ge* şeklindedir. Çağatay Türkçesinde genellikle konsonatlardan sonra *-ka*, *-ke*, bazı istisna durumlarda *-ġa*, *-ge* şeklindedir.⁹⁰

Bu ek cümlede yön gösterme, sebep bildirme, istek, belirtme ve yaklaşma işlevleri için kullanılır⁹¹.

mürdeler+ġa (9/4), *ara+ġa* (14/15), *haþ+ġa* (17/9), *sarı+ġa* (21/22), *Mūsā+ġa* (29/35), *baḥrı+ġa* (32/33), *Ādem+ġa* (47/31), *hüsni+ġa* (61/31), *könġli+ġa* (66/31), *dil ḥaste+ġa* "kalbi yorguna" (66/33), *haþ+ka* (74/4).

⁸⁷ Karaağaç, s. 331.

⁸⁸ Eckmann, s. 64.

⁸⁹ Argunşah, s. 121.

⁹⁰ Eckmann, s. 66.

⁹¹ Argunşah, s. 124.

Metin nazım olduğu için bazen yönelme durumu 1. ve 2. teklik kişi iyelik eklerinden sonra *+A* şeklinde de kullanılır.

başım+ġa > başım+a (41/1), *cisming+e* (17/24), *derdim+e* (83/29), *nūr-ı pāking+e* (92/27), *beyāning+e* (95/20), *yüzüng+e* (104/20), *yaşing+a* (104/23), *menġ+e* (106/6).

Yönelme durumu eki *+A*, teklik ve çokluk 3. kişi iyelik eki "n" sonra gelir. Ancak metinde hiçbir örnek bulunmamaktadır.

Metinde iyelik eklerinden sonra yönelme durumu eki */+ĠA/*'lı şekilde de görülmüştür.

arġam+ġa (47/16), *Hüdāyim+ġa* "Allah'ıma" (76/21), *dīdem+ge* (30/10), *īmānım+ge* (35/33), *ġalbim+ge* (83/31), *senġ+ge* (74/16), *‘ișyāning+ge* (82/24).

e) Bulunma durumu

Bulunma durumu her şeyden önce yer bildirme ekidir. */-da/*, */-de/* bulunma durum eki sedasız konsonantlardan sonra *-ta*, *-te* şeklinde gelir. Eserde üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra genellikle *+ndA* şeklinde gelmiştir.

tört safġa+da (6/18), *ġalıp orta+da* (12/4), *başing+da* (13/30), *ġaġġı+da* (21/4), *yol+da* (24/20), *yanı+da* (27/6), *alding+da* (30/6), *yatar+da* (31/27), *ottuz iki yaşın+da* (41/4), *āsmān+da* (45/3), *yer astr+da* "yer altında" (47/12), *ġaġġın+da* (13/21)

Bulunma durum eki çeşitli zaman ifadeleriyle kullanılmıştır.

kün+de (17/11), *sefer vaġtr+da* (31/1), *yigit vaġtr+da* (102/26), *kēce+de* (58/33)

e) Ayrılma durumu

Çaġatay Türkçesinde ayrılma durum eki *+dın*, *+din*; nadiren *+tın*, *+tin* şeklinde görülür. Bu ek, Çaġdaş Özbek Türkçesinde sadece *+dan* şekli ile devam etmektedir. Ancak ele aldığımız metinde daha çok Çaġataycadaki eklerin kullanıldığını görüyoruz. Metindeki örnekler aşağıda verilmiştir.

kök+dın (57/23), *şer‘ing+dın* (56/20), *otr+dın* (56/5), *şeref+dın* (55/27), *arġası+dın* (55/23), *su+dın* (55/20), *āteş+dın* (54/34), *uyatıng+dın* (54/29), *aldı+dın* (54/8), *yār+dın* (53/24), *cehennem+dın* (52/30), *issigi+dın* (50/17), *ezeİ+dın* (47/31), *uyġu+dın* (46/4), *nemengān+dın* (43/20).

Nadiren Oğuzca etkisiyle /+dAn/ şekli de görülür. Bu durum Özbek Türkçesinde de devam etmektedir.

tilim+din (16/6), *bir+din* (17/3), *di+din* "yürekten" (26/13), *soħbet-i kec+din* (33/7), *ħale+den* (38/23), *sīne+den* (67/14).

f) Eşitlilik durumu

Eşitlilik durum eki genel Türkçede +çA şeklindedir. Ancak +çA eki Çağatay Türkçesinde çeşitli işlevlerde kullanılmaktadır. Eşitlilik anlamı yanında kimi kelimelerde *miktar*, *benzerlik* ve *küçültme* de ifade etmektedir.⁹²

mun+ça (91/17), *bolan+ça* (86/3), *açkun+ça* (81/1), *batan+ça* (76/13)

g) Vasıta durumu

Eserde vasıta durumu eki olarak /+n/ kullanılmıştır. Ünsüzlerle biten kelimelerden sonra +In, +Un şeklinde kullanılır.

bile+n ~ *birle+n* "ile" (6/9),

Vasıta durum eki olarak kabul edilen +IA eki, ile edatının ekleşmiş hâlidir. Metinde görülen örnekler şunlardır:

taş+la (67/13), *tanğ+la* (7/24)

h) Yön gösterme durumu

+KArI, +KArU, Çağatay Türkçesinin aslî yön gösterme eki olarak kabul edilir. Ancak +rA, +rU, +Ar, ünlülerden sonra +r eki de bu işlevler için kullanılmıştır.⁹³ Metinde yön gösteren eklerin örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

yok+karı (11/18), *taş+karı* (65/16)

+rA: *iç+re* (7/13), *sonğ+ra* (20/30), *üz+re* (44/32)

1.3.2.4. Soru Eki : +mU

Çağatay Türkçesinde isimlere ve çekimli fiillere gelen soru eki her zaman yuvarlaktır.

⁹² Argunşah, s. 128.

⁹³ Argunşah, s. 129.

bar mukin (74/28), *érdi mu* (82/17), *uyat mü* (95/7), *çıķargay mu* (99/32), *bolur mu* (21/33).

1.3.3. Sıfatlar

Zeynep Korkmaz'ın tanımına göre: *sıfatlar adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir.*⁹⁴ Sıfatlar aslında ad soylu sözcükler olduğu için bir tür isim sayılırlar. Ancak bunların ad ve sıfat olarak adlandırılması kullanılış biçimlerine bağlıdır.⁹⁵ Sıfatlar genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de niteleme ve belirtme sıfatları olarak ikiye ayrılır.

1.3.3.1. Niteleme Sıfatı

Canlı ve cansız varlıkların özelliklerini (şeklini, biçimini, kokusunu, tadını, becerisini, yeteneğini, mesafesini, huyunu, alışkanlığını...) bildiren sıfattır.⁹⁶

yağsı menzil (69/4), *şirin kelāminġ* (10/11), *altun zeķan* (54/4), *şeker edā* (81/22), *şeker leb* (45/16), *şeker sözlük* (35/9).

1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkların belirtme görevini üstlenmiş sıfatlardır.⁹⁷ Bu sıfatlar adları işaret etme, sayısını, miktarını bildirme yönüyle belirtme sıfatlarıdır. Belirtme sıfatları kendi içinde, işaret sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları ve sayı sıfatları olarak dört alt başlığa ayrılır.

a) İşaret sıfatları

İşaret sıfatları genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de gösterme ve işaret etme görevindedir. Metinde görülen işaret sıfatları:

bu şüret (76/27), *bu haķ* (6/14), *bu deryādın* (7/9), *ol iş* (7/17), *ol dem* "o an" (10/5), *ol şāh-ı keremnā* (11/10), *şol érdi* (18/21), *o dünyā* (54/17), *o kéķe* (56/18), *uşbu dünyā lizzetidin* (69/32).

⁹⁴ Korkmaz, s. 333.

⁹⁵ Korkmaz, s. 333.

⁹⁶ Korkmaz, s. 361.

⁹⁷ Korkmaz, s. 385.

b) Soru sıfatları

Soru sıfatları varlıkları ve nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Soru sıfatları her zaman adın önüne gelerek sıfat işlevini üstlenir.⁹⁸ Metinde görülen soru sıfatları da varlık ve nesneye işaret eder.

ķaysı birni (38/11), *ķayu ķarafge* (52/8), *nēķūk iş* (100/26), *ķandaķ yol* (32/30).

c) Belirsizlik sıfatları

Belirsizlik sıfatları miktarı ve sayısı belli olmayan varlıkların ve nesnelerin sıfatıdır.

bir kūn (60/18), *cūmle maķşūdın* (12/27), *her sāat* (13/14), *kōp piķeymānı* (31/9), *munķa ķūr-u ķer* (82/6)

d) Sayı sıfatları

"Sayı sıfatları, adları sayı gösterme yoluyla belirten sıfatlardır".⁹⁹ Sayı sıfatları için aşağıdaki başlıklara bakınız.

Asıl sayı sıfatları

on miķāl zer (76/34), *üķ minķ āyetni* (6/19), *tōrt safķa* (6/18), *yetti ķillā* (75/28), *iki ķīsū* (76/20), *sekkiz ēşik* (91/19), *altı yaķınķda* (59/1).

Sıra sayı sıfatları

Çaķatay Türkçesinde sıra sayı sıfatları iki şekilde yapılır:

+nçI ekiyle :

Metinde Türkçe sayılarda sadece bir örneķi mevcuttur. Fakat metinde Farsça sayılarından sıra sayı sıfatları da görölmüştür.

tōrtünçi+si (7/8), *düvüm* " ikinci" (59/25), *sevüm* "üçüncü" (59/33), *ķahārum* "dördüncü" (98/31).

1.3.4. Sayılar

Asıl Sayılar

⁹⁸ Korkmaz, s. 393.

⁹⁹ Korkmaz, s. 387.

bir (14/17), *iki* (97/1), *üç* (6/16), *tört* (6/18), *yetti* (19/18), *sekkiz* (91/19), *on* (58/18), *kırk* (65/18)

Metinde görülen diğer sayılar:

on birge (58/21), *on ikiğa* (58/22), *on üçünğde* (58/23), *on dört* (58/24), *on beşge* (58/29), *on altı* (59/1), *ottuz iki* (41/4), *yetmiş minğ* (6/11), *yetmiş iki minğ* (67/28), *iki yüz ü seksen* (90/1), *yüz minğ* (9/4)

Metinde görülen Farsça sayı:

çahār "dört" (36/8)

1.3.5. Zamirler

Zamirler adların yerine kullanılan kişiler ve nesneleri temsil eden bir kelime türüdür.¹⁰⁰ Çağatayca zamirlerin birden fazla biçimi bulunmaktadır. Metinde rastlanan zamirler aşağıda gösterilmiştir.¹⁰¹

1.2.5.1. Kişi Zamirleri

"Kişi zamirleri, varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen zamirlerdir".¹⁰² Çağatay Türkçesinde üçüncü şahıs zamiri yoktur. Fakat yerine işaret zamiri *ol* kullanılmaktadır.¹⁰³

Yalın durum	men, ben	sen	ol	biz bizler	siz sizler	onlar alar anlar
ilgi durumu	<i>meni</i> (20/8)	<i>seniğ</i> (95/30)	<i>anığ</i> (18/28)	-	-	-
belirtme durumu	<i>meni</i> (33/16)	<i>seni</i> (34/8)	<i>anı</i> (7/28)	<i>bizni</i> (26/9) <i>bizlerni</i> (26/28)	-	<i>alarnı</i> (12/15)
yönelme durumu	<i>menğe</i> (11/11)	<i>senniğe</i> (10/17)	<i>anığa</i> (93/1)	<i>bizge</i> (98/17) <i>bizlerge</i>	<i>sizge</i> (46/28) <i>size</i> (81/25)	<i>alargā</i> (34/3) <i>anlarga</i>

¹⁰⁰ Korkmaz, s. 398.

¹⁰¹ Tablo Mustafa Argunşah'ın "*Çağatay Türkçesi*" adlı esrinden örnek alınmıştır.

¹⁰² Korkmaz, s. 405.

¹⁰³ Eckmann, s. 84.

				(12/28) <i>bize</i> (42/10)		(34/5)
bulunma durumu	-		<i>anda</i> (7/29)	-	-	-
ayrılma durumu	<i>mendin</i> (9/28)	<i>sendin</i> (10/1)	<i>andın</i> (42/21)		<i>sizdin</i> (13/34)	<i>alardın</i> (9/18) <i>anlardın</i> (6/18)
eşitlik durumu	-	-	-	-	-	-
vasıta durumu	-		-	-	-	-
yön durumu	-	-	-	-	-	-
olumsuz	-	-	-	-	-	-

1.3.5.2. İşaret Zamirleri

Metinde görülen işaret zamirleri aşağıdaki tabloda saralanmıştır.

	bu	uş, şu	uşbu, uşbular	uşol, uşal, şol	ol	bular, bunlar munlar	şular	anlar, alar olar
ilgi durumu	<i>bul</i> (73/2)	-	-	-	<i>anınğ</i> (18/28)	<i>bularnı</i> (100/24)	-	-
belirtme durumu	<i>munı</i> (82/8)	-	-	-	<i>anı</i> (82/26)		-	
yönelme durumu	<i>munğa</i> (43/1)	-	-	-	<i>anğa</i> (17/24)	-	-	<i>alarga</i> (34/3)
bulunma durumu	<i>munda</i> (32/22)	-	-	-	<i>anda</i> (7/29)	-	-	-
ayrılma durumu	-	-	-	-	<i>andın</i> (42/21)	<i>bulardın</i> (50/30)	-	<i>alardın</i> (9/18)
eşitlik durumu	<i>munça</i> (70/6)	-	-	-	-	-	-	<i>munça</i> (72/13)
yokluk durumu	<i>busız</i> (7/6)		-	-	-	-	-	-

Türkçe zamirlerin yanında metinde Farsça işaret zamirleri de görülmüştür.

ân hazret "o hazret" (73/5), *în* "bu" (104/17), *baʿd-ezân* "ondan sonra" (12/1).

1.3.5.3. Soru Zamirleri

Soru zamirleri nesneleri soru şeklinde temsil eden, onları soru şekliyle karşılayan zamirlerdir. Eserde şu zamirler kullanılmıştır: *kim*, *né*, *ka*...

Kim ile yapılan soru zamiri için metinde görülen örnekler:

kim (6/14), *kimni* "kimin" (29/9), *kimdin* "kimden" (33/20), *kimge* "kime" (37/12), *kim ki* (38/28)

né ile yapılan soru zamirleri için metinde görülen örnekler:

né (12/20), *néçük* "niçin, nasıl" (27/3), *néçege* (77/12), *né kim* (12/26), *nédür* (67/6), *néçe* "nice, ne kadar" (67/4)

ka ile yapılan soru zamirleri için metinde görülen örnekler:

kaysı "hangisi, hangi" (80/13), *ka yerge* "nereye" (86/14), *kayu* (103/13), *kandağ* "nasıl" (12/6), *kanı* "hani" (55/2)

1.3.5.4. Belirsizlik Zamirleri

Çağatay Türkçesinde Türkçe kökenli ve alıntı bir çok belirsizlik zamiri kullanılmaktadır.

baʿzı (65/33), *baʿzısı* (65/32), *bir néçe* "birçok" (60/17), *bütünlerdin* (24/3), *cümle* (9/1), *cümlesi* (21/16), *heme* (7/16), *kaysı birni* "hangi birini" (38/11).

Türkçe *bir* ile yapılan belirsiz zamirler:

biri (20/30), *birisi* (49/24), *bir néçe* (56/1).

Farsça *her* ile yapılan belirsizlik zamirler:

her né (105/5), *her kim* (101/34), *her yan* (101/3), *her kayerge* (86/14), *her kişi* (77/26), *her néçük* (75/2), *her biri* (72/4), *her kaysı* "her biri" (55/16).

Farsça *hiç* ile yapılan belirsizlik zamirleri:

hiç kim (39/30), *hiç kişi* (19/4)

1.3.5.5. Dönüşlülük Zamirleri

Genel Türkçede *öz* olarak kullanılan dönüşlülük zamiri Çağatay Türkçesinde de kullanılmaktadır. Metinde görülen dönüşlülük zamirleri şunlardır:

öz "kendi" (25/25), *özdin* "kendinden" (47/23), *özni* (11/33), *özün ~ özünġ* "kendin" (100/12, 28/14), *özi* "kendi" (62/3), *özünġni* "kendini" (82/10), *öziġe* (66/38), *özlerini* "kendilerini" (70/3).

1.3.5.6. İlgı (baġlama) Zamirleri

Baġlama zamirleri olarak metinde *kim* ve *ki* zamirleri kullanılmıştır. *Kim* zamiri Türkçe kökenli ve *ki* zamiri ise Farsça kökenlidir.

nėylesun, kim böyle bitken bolsa menşeyi kaçā (70/7), *hāşe ol, kim şāhlar şāhı şeh-i mülki Buġārā* (93/25), *ki érdi* (98/31), *tamam olsa nefes, ki cismīmden bolsa cüdā cānım* (99/5).

1.3.6. Zarflar

Zarfları Z. Korkmaz şöyle tanımlamıştır: "*zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliġindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip deġiřtirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir*".¹⁰⁴ Zeynep Korkmaz'ın verdiġi tanıma uygun genel Türkçede olduġu gibi Çağatay Türkçesinde de çok sayıda zarf kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinde kullanılan zarfların hemen bir çoġu ele aldığımız çalışma metnimizde de görölür. Metin, Çağatay Türkçesinin modern Özbek Türkçesine geçiş dönemine ait olduġu için bazı zarflar işlevini aynı şekilde devam ettirmiştir.

1.3.6.1. Yer ve Yön Zarfları

Metinde tespit edilen yer ve yön zarfları:

anda "orada" (7/29), *andın* "oradan" (42/21), *astıda* "altında" (50/10), *ilgeri* "ileri" (17/30), *arġamga* (47/16), *üstide* (29/21), *tařġarı* (65/16), *yokġarı* (104/17).

¹⁰⁴ Korkmaz, s. 451.

1.3.6.2. Zaman Zarfları

Metinde tesbit edilen zaman zarfları; Arapça, Farsça ve Türkçedir.

baʿd-ez-ān "ondan sonra" (12/1), *baʿdez-īn* "bundan sonra" (59/4), *dāyım ~ dā'im* "daima" (39/23), *āḥir* "son" (28/32), *ēmdi* "şimdi" (40/25), *şeb* "gece" (75/29), *nişf-i şeb* "gece yarısı" (76/14), *tanḡla* "tan vakti" (13/9).

1.3.6.3. Miktar Zarfları

Metinde tespit edilen Türkçe ve alıntı miktar zarfları:

köp "çok" (31/6), *kem* "az" (74/17), *vāfir* "çok" (45/8), *bisyār* "çok" (33/4), *bī-ḥad* "sınırsız, sayısız" (11/26), *besi* "çok" (63/7).

1.3.6.4. Durum Zarfları

Metinde görülen Türkçe ve alıntı durum zarfları:

andaḡ "öyle" (11/9), *böyle* (70/7), *anınḡ-dék* "onun gibi" (75/3), *mundaḡ* "böyle, bunun gibi" (74/34), *şundaḡ* "şunun gibi, şöyle" (42/17), *hergiz* "asla" (24/21), *hīç* (7/1).

1.3.6.5. Soru Zarfları

Metinde görülen soru zarfları:

kaçan "ne zaman" (10/22), *kanı* "hani" (55/3).

1.3.7. Edatlar

Edatlar bir kelimedenden sonra gelerek o kelime ile birlikte edat grubu oluşturan ve ayrı yazılan kelimelerdir.¹⁰⁵ Hâl ekleriyle ifade edilmeyen anlamları edatlar ile ifade edebiliriz. Çağatay Türkçesi edat bakımından oldukça zengindir. Metin, Çağatay Türkçesi özelliği taşıdığı için Çağataycadaki edatları içerir.

¹⁰⁵ Teres, s. 70.

1.3.7.1. Bağlama Edatları

kim "ki": *néylesun kim böyle bitken bolsa münşeyi kazā* "ne yapsın ki, kazanın (kaderin) menşesi (başı) böyle yazıldıysa" (70/7), *ceng éter cüftüm mence kim uhlusun macmū-i nās* "herkes uyusun ki eşim benimle kavga edecek" (76/12), *ķöp émdi tövbe kıl[gıl] kim bolmağıl iblisğa çāker* "şimdi çok dua edesin ki iblise çāker (hidmetçi) olmayasın" (83/24), *ya'ni* "yanı" (21/1), *ķün-ki* (68/22), *tā ki* (28/19), *eylegil hem kıl* (82/36), *yolidın taş eger alsanğ* (100/3), *ezeldin tā ebed* (10/12), *bendelik kıl tā ki bolğaysın* (28/19), *dest ü pā* "ayak ve kol" (28/28), *nāle vū figānım* (40/5), *yaman u yaḥşı* "iyi ve kötü" (54/20), *désenğ cennet ara koysam ve yā 'arş-ı mu'allāge* "desen cennetin arasına veya arş-ı muallaya koysam" (47/9), *huşkığa ger hükmünğ revān olsa* "eğer hükmün yürürse" (32/11), *ādem érmes bel ḥar-i bī dum* "adam olmaz belki kuyruksuz eşek olur" (84/1), *zāhiri yaḥşı velī bāḥını yaman ḳaltaḳdur* (78/31).

1.3.7.2. Ünlem Edatları

Metinde görülen ünlem edatları:

āh vurup (66/9), *yā Rab* (103/12), *ilāhī kılma kem* (94/1), *éy cāhil* (85/1), *zinhār* (105/7), *Muḥlişā* "ey Muhlis" (47/34), *dédi yā seyyidā* (46/12).

1.3.7.3. Cümle başı Edatları

Metinde görülen cümle başı edatlarından birkaç örnek:

eger sen bolmasanğ bolmas édi Ādem bile havvā (9/33), *bā-cān u dil heme şefḳat üçün bolup teyyār* (51/14), *ķün-ki érdi nūr-ı vaḥdetdin ğızāyi naḳşibend* (37/4).

1.3.7.4. Çekim Edatları

Metinde görülen çekim edatlarından bir kaç örnek:

bile ~ bilen "ile": *ḳudret bilen* "kuret ile" (6/9), *ğavğā bile* "gürültü ile" (8/1), *növbet bilen* "sıra ile" (17/15)

ile ~ ilen "ile": *zīb ile* "güzelliği ile" (11/23), *'acz ile* "acizlik ile" (25/23), *aşḥāb ilen* "eshab ile" (70/3)

Zaman ifade eden çekim edatları:

uşal küdin bēri (12/8), *minġ ildin sonġra* (6/8), *burun* (13/34)

Yer yön ifade eden çekim edatları:

meclis ara "meclis içinde" (31/29), *cennet içre* "cennet içinde" (47/1), *dūzah sarı* *sürse* "cehennem tarafına sürse" (35/16), *başım üzre* "başım üzerine" (81/32).

Sebeup ve amaç bildiren çekim edatları:

Hak için boldı "Hak için oldu" (24/26), *sebeb bu kahr ü ġazebge keşāfet Muħliş* (90/19)

1.3.7.5. Benzetme Edatları

maħzūn kibi "hüzünlü gibi" (64/30), *hūmā yaŋġlıġ* "Hüma gibi" (40/14), *mişl-i pervāne* "pervane gibi" (61/23).

1.3.8. Fiil Çekimi

Çağatay Türkçesinde fiil çekimi önceki dönemlerin devamı niteliğindedir. Genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de dokuz farklı kiple çekimlenir. Bu kipler şunlardır: görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, emir, istek ve gereklilik.

1.3.8.1. Görülen Geçmiş Zaman

Çağatay Türkçesinde genel Türkçede olduğu gibi görülen geçmiş zaman eki *-DI*, *-DU* dur. Görülen geçmiş zaman eki üzerine iyelik kökenli kişi ekleri alarak çekimlenmektedir. Ele aldığımız metinde çekimlenen örnekleri şunlardır:

	Olumlu	Olumsuz	Soru
Ben	<i>ber-dim</i> (12/20), <i>aķuz-dum</i> (102/29)	<i>ét-medim</i> (25/13)	-
Sen	<i>bol-dunġ</i> (56/18), <i>öt-dinġ</i> (9/11)	<i>çıķ-madinġ</i> (58/15)	-

O	<i>dê-di</i> (59/28)	<i>kör-medi</i> (18/25)	<i>kêl-dimü</i> (9/9)
Biz	<i>ber-dik</i> (84/12), <i>bol-duk</i> (12/21)	<i>kör-medük</i> (108/5)	-
Siz	<i>bol-dınğız</i> (73/22)	<i>körin-medinğiz</i> (81/23)	-
onlar	<i>bul-dılar</i> (7/23), <i>dê-diler</i> (7/13)	<i>bêr-mediler</i> (69/23)	-

1.3.8.2. Öğrenilen geçmiş zaman

Çağatay Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman üç farklı ek ile yapılabilmektedir.

a) -mıŝ

Genel Türkçenin eki olan *-mıŝ* eki de Çağatay Türkçesinde kullanılmaktadır. Ekin ünlüsü daima düzdür. Metinde aşağıdaki kişilerin örneklerine rastlanmıştır.

	Olumlu
ben	<i>aķ-mıŝmen</i> (36/9)
sen	-
o	<i>öt-miş</i> (22/4)
biz	-
siz	-
onlar	-

b) -GAndur, -GAn turur

Çağatay Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman olarak nadiren kullanılan *-GAn*, sıfat-fiil ekiyle ilgili tek örneğe rastlanmıştır.

ķal-ğandur (70/27)

1.3.8.3. Geniş Zaman

Bir hareketin geniş zamanda meydana geldiğini bildirir. Geniş zaman çekiminde ünlülerden sonra /-r/, ünsüzlerden sonra /-Ar/ ve /-Ur/ şekilleri kullanılmaktadır.

	Olumlu
ben	<i>ér-ürmen</i> (36/3)
sen	<i>dê-rsen</i> (38/3), <i>ol-ursan</i> (82/32)
o	<i>kıl-ur</i> (90/16), <i>eyle-r</i> (90/30)
biz	-
siz	-
onlar	<i>oķu-rlar</i> (42/28), <i>kör-erler</i> (47/28)

1.3.8.4. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman, fiilin şimdiki zamanda meydana geldiğini ifade eder. Çağatay Türkçesinde yaygın olarak kullanılan şimdiki zaman eki, /-A/ zarf-fiil ekiyle *tur-* ve *yoru-* yardımcı fiillerinin birleşmesi suretiyle oluşmuştur. Metinde görülen örnekler.

	Olumlu	Olumsuz
ben	-	-
sen	<i>kıl-a dur</i> (56/22),	-
o	<i>bar-adur</i> (72/29)	<i>tin-meydür</i> (62/21), <i>tüken-meydür</i> (62/24)
biz	-	-
siz	-	-
onlar	-	-

1.3.8.5. Gelecek Zaman

Fiilin gelecek zamanda gerçekleştiğini ifade eden zaman ekidir. Çağatay Türkçesinde gelecek zaman işlevinde iki türlü ek vardır. Aslî gelecek zaman *-GAy*, *-GA*, *-KAy* ekidir. İkincisi ise sıfat-fiil eki *-GU*, *-KU* eki üzerine iyelik ekleri ve nadiren de */-tur/* yardımcı fiilin getirilmesiyle oluşur.

-GAy, -GA, -KAy

	Olumlu	Olumsuz
ben	<i>kutul-geymen</i> (100/8),	-
sen	<i>bağ-ğaysın</i> (22/9)	<i>köy-megeysin</i> (28/30)
o	<i>tuş-gey</i> (72/6), <i>eyle-gey</i> (25/34)	<i>bol-magey</i> (105/18), <i>kal-magey</i> (70/31)
biz	<i>ol-ğaymız</i> (74/3),	-
siz	-	-
onlar	<i>kıl-ğaylar</i> (70/32), <i>dê-geyler</i> (13/10), <i>eyle-geyler</i> (73/34)	

-GU, -KU

Çağatay Türkçesinde *-GAy* ekinden sonra gelecek zaman ifade eden bir ek de *-GU* sıfat-fiil ekidir. Metinde görülen örnekler şunlardır:

	Olumlu
ben	<i>tap-ğum</i> (100/10)
sen	<i>kıl-ğunğ</i> (72/13)
o	<i>bil-ğusı</i> (38/5), <i>bol-ğusı</i> (96/20)
biz	-
siz	-
onlar	-

1.3.8.6. Emir kipi

Emir kipi sadece ikinci ve üçüncü şahıslarda mevcuttur. Fiil kök ve gövdelerine çeşitli şahıs eklerinin eklenmesiyle meydana getirilir.¹⁰⁶

	Olumlu	Olumsuz
sen	<i>añġla+gıl</i> (38/29), <i>ol+gıl</i> (24/27), <i>ķıl-ġıl</i> (18/31), <i>bol+ġin</i> (28/21)	<i>bol-maġıl</i> (7/26), <i>ķıl-maġıl</i> (28/6)
o	<i>ķıl+sun</i> (24/30), <i>ol+sun</i> (32/5), <i>ber+sun</i> (33/7)	<i>tut-masun</i> (24/27), <i>bil-mesün</i> (24/28)
siz	<i>bol+unġ</i> (46/6), <i>bol+unġlar</i> (45/32)	<i>bol-manġız</i> (81/36)
onlar	<i>ét-sünler</i> (82/35), <i>eyle-sünler</i> (73/38)	-

1.3.8.7. Şart kipi

Çaġatay Türkçesinde şart kipi */-sa/*, */-se/*'dir. Fiil kök ve gövdelerine şart kipi ve iyelik menşeli şahıs ekleri getirilerek oluşturulur.

	olumlu	olumsuz
ben	<i>ķıl-sam</i> (25/32), <i>ķoy-sam</i> (47/9), <i>kör-sem</i> (20/25)	<i>ber-mesem</i> (7/28)
sen	<i>bol-sañġ</i> (17/23), <i>ķıl-sañġ</i> (12/20), <i>ķayt-sañġ</i> (65/5)	<i>bol-masañġ</i> (9/33), <i>ķıl-masañġ</i> (103/12),
o	<i>ol-sa</i> (64/25), <i>vur-sa</i> (32/4), <i>ķık-sa</i> (20/20)	<i>bol-masa</i> (57/2), <i>içdür-mese</i> (25/13), <i>al-masa</i> (81/35)
biz	<i>ķıl-sek</i> (64/18), <i>tap-sek</i> (66/4), <i>bol-sek</i> (64/13)	<i>ķıl-masek</i> (68/16), <i>yapın-masek</i> (68/18)
siz	<i>bol-sañġızlar</i> (46/4), <i>kör-senġiz</i> (46/3)	-
onlar	<i>ķıl-salar</i> (45/31), <i>bol-salar</i> (71/14)	<i>ayt-masalar</i> (81/32)

¹⁰⁶ Teres, s. 77.

1.3.8.8. İstek kipi

İstek kipi sadece birinci şahıslarda bulunur. İstek kipi bir hareketi yapma isteğini veya teklifini ifade etmek için kullanılan bir gramer terimidir.¹⁰⁷ Metinde sadece birinci tekil kişi için örneklerde rastlanmıştır.

	olumlu	olumsuz
ben	<i>nēyle-yin</i> (59/29), <i>ét-ey</i> (62/8)	<i>yıǵla-ma-y</i> (63/8)
biz	-	-

1.3.9. Gereklilik kipi

Çağatay Türkçesinde gereklilik kipi çoklukla *kerek* ile yapılmaktadır. Bunun yanında *-mAk kerek*, *-sA kerek* gibi başka yapılar da kullanılır.¹⁰⁸

a) kerek

kirsem kerek (26/35),

b) -mak kerek

bulmaḡ kerek (12/11),

c) -sa kerek

kirsem kerek (26/35), *bérsem kerek* (27/1).

1.3.10. İsim Fiil

İsim fiil olarak Çağatay Türkçesinde sadece *-mAk* eki vardır. Türkiye Türkçesinde kullanılan *-mA* ve *-Iş* eki ise Çağataycada fiilden isim yapım eki işleviyle kullanılmıştır.¹⁰⁹

ḡalkanı bozmaḡ sevāb émiş "halkayı bozmak sevap imiş" (77/34), *almaknı inṣā eyledi* "almanı inṣā etti" (78/27), *itlerinḡ bulmaḡ hisāb olḡay* "itleri olmak hesab olur"(10/21).

¹⁰⁷ Eckmann, s. 114.

¹⁰⁸ Argunşah, s. 177.

¹⁰⁹ Argunşah, s. 151.

1.3.11. Sıfat Fiil

Fiillerin sıfat şeklini sıfat-fiiller oluşturur. Sıfat-fiillerin genel Türkçede olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de birinci işlevi fiilleri sıfatlaştırmaktır. Metinde görülen sıfat-fiil eklerini ifade ettikleri zamanlara göre geniş zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman sıfat-fiil ekleri olarak incelemek mümkündür.

a) Geniş zaman (-r)

Geniş zaman sıfat-fiil ekleriyle yapılan sıfatlar metinde herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

b) Geçmiş zaman (-mİş, -dUQ, -KAn, -Gan, -An)

c) Görülen geçmiş zamanı ifade eden - KAn, -Gan, -An eklerin örnekleri:

bu koyğan gāmdın " bu attığı adımdan" (11/32), gā'ib olgen iki kuş (18/23), *hāqıqat bağdın ser-sebz kēlgen (25/5), yol yoqatgen mübtelālerge (39/33), yüregim haste kılğan (53/22), semānı yaratan Hālīk-ı yektā (55/7).*

Oğuz Türkçesinin etkisiyle /-DUQ/ ekinden yapılan örnekler, Çağatay Türkçesinde çok az görülmüştür. Genellikle iyelik eki ile kullanılır.¹¹⁰

-mİş Çağatay Türkçesinde nadiren kullanılan geçmiş zaman sıfat-fiil ekidir. Bu ek üzerine isim çekim ekleri alarak isimleşebilir. Ek ile ilgili ele aldığımız metinde şu örnekler görülmüştür.

İlgeri ötmış kütüpler (22/4), kılmışıge cezā dēgen bizler (64/5).

d) Gelecek zaman (-GU, -KU)

Gelecek zaman sıfat-fiil eki **-GU, -KU** Türkçe'nin Çağataycadan önceki devrinde de kullanılmıştır. Ancak Çağatay Türkçesinde az kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinin grammer özelliklerini taşıyan TA'de de bu ekler ile ilgili örneklere rastlanmıştır.

bir āsī ümmetiñiz munda bolğu dēk merdūd (52/3), ecel tutsa yakanğnı anda kılğunğ köp pişeymānı (31/9).

¹¹⁰ Argunşah, s. 153.

1.3.12. Zarf Fiil (gerundiumlar)

Gerundiumlar eylemlerin zarflaşıp hâlleridir. Fiil kök veya gövdelerine getirilmesiyle oluşturulur. Cümle içinde fiillerin zarf görevinde kullanılan şeklidir.¹¹¹

Metinde görülen zarf-fiil ekleriyle oluşturulan örnekler şunlardır:

-A, -y

Ünsüzle biten fiil tabanlarına -A, -I, -U , ünlü ile biten fiil tabanlarına -y getirilmektedir.

til-e (71/17), *dè-y* (97/18), *gümānsız bara bara nāmıdın* (10/7).

-ArdA, -UrdA

Bulunma durum eki ve geniş zaman sıfat-fiil ekinin birleşmesiyle oluşturulmuştur. "-iken ve -ınca" anlamını ifade ederler.

yat-arda (31/27), *két-ürde* (18/24), *kêl-ürde* (18/24), *ayt-urda* (20/4).

-ArGA, -UrGA

Geniş zaman sıfat-fiil ekiyle yönelme durumu ekinin birleşmesiyle meydana gelen bu zarf-fiil eki "-mek için, -meğe" anlamında zarf yapar.

ıavf ét-erge (57/29), *bil-erge* (69/20), *iç-erge* (85/7)

-GAç, -KAç

Bu zarf-fiil eki eklendiği fiile "-ınca" anlamı katar.

tileş-geç (58/8), *êşit-geç* (10/4), *kör-geç* (10/17), *anğla-ğaç* (52/13)

-GAII, -KAII

Sebeup ve zaman işlevleriyle kullanılıp "-mak için" anlamını ifade eden zarf-fiil ekidir.¹¹²

kıl-ğalı (25/35), *bol-ğalı* (51/3), *bar-ğalı* (68/30), *ay-ğalı* (21/28).

¹¹¹ Mehmet Turgut Berbercan, *Çağataycada Gülistan Tercümesi (Garamer-Metin-Dizin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Anabilim Dalı, İstanbul 2011.

¹¹² Argunşah, s. 158.

-GAndA, -KAndA

-GAn, -KAn sıfat-fiil ekiyle bulunma durumu ekinin birleşmesiyle ortaya çıkan ve /-ince/ anlamını katan zarf-fiil ekidir.

çık-ğanda (21/4), *yığıl-ğanda* (28/21), *aç-ğanda* (17/26)

-KUñA

Bu zarf-fiil eki fiillere "/-IncA/, /-IncAyA kadar/" anlamlarını katar. Metinde tek örneğe rastlanmıştır.

aç-kunça (81/1)

-(I)bAn, -(U)bAn

Köktürk, Uygur, Karahanlı ve Harezmi Türkçesinde *-pAn* olarak kullanılan bu zarf-fiil eki Çağatay Türkçesinde *-bAn* şekliyle devam etmiştir. Ünlü ile biten fiillere /-*bAn*/; ünsüzle biten fiillere ise /-(I)*bAn*/, /-(U)*bAn*/ şekilleri gelir. Fiile /-ArAk/ anlamı katar.

ber-iben (97/1), *tap-ıban* (96/28), *tüz-üben* (96/13), *bol-uban* (96/18), *çek-iben* (82/13), *kıl-ıban* (81/29), *bağ-ıban* (81/22), *kör-üben* (74/32), *al-uban* (69/23), *tut-uban* (64/15), *dé-ben* (52/16), *iç-iben* (31/13), *yét-ıban* (11/8).

-mAsDın

Ayrılma durumu eki /-Dın/ ile geniş zaman ekinin olumsuz şekli /-mAs/’ın birleşmesiyle oluşmuştur. Ek /burun/ "önce" edatıyla birlikte gelerek "madan önce" anlamı katar.¹¹³ Ancak metinde tek örneğe rastlanmış, burun edatı da kullanılmamıştır.

ravzınge barmasdın érür men hicil (20/5)

-mAy

Olumsuzluk eki /-mA/ ve zarf-fiil -y’den oluşan bir ektir. Fiillere "-madan, -mayıp" anlamlarını katar.

bil-mey (107/13), *çık-may* (101/4), *ét-mey* (62/32), *kör-mey* (100/21), *ber-mey* (78/14), *tap-may* (77/20), *bol-may* (73/14), *öl-mey* (73/9), *bağ-may* (70/14).

¹¹³ Argunşah, s. 160.

-mAyIn

Fiillere eklenerek "-madan" anlamı katar.

kal-mayın (69/31), *kıl-mayın* (72/4), *ol-mayın* (100/16), *yét-meyin* (40/5), *iç-meyin* (47/33), *kir-meyin* (92/8), *kes-meyin* (100/24), *öt-meyin* (100/29).

-(U,İ)p

Bu ek Çağatay Türkçesinde genellikle yardımcı ünlü almadan gelir. Ele aldığımız metinde şu örnekler görülmüştür:

tile-p (99/20), *yet-ip* (84/21), *kayt-ip* (68/16), *kal-ip* (92/25), *taşla-p* (71/12).

İKİNCİ BÖLÜM

1. METİN

Yā Allah Yā Muhammed

Bismillāhirrahmānirrahīm

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

(6)

1 Sipās [ü] ḥamd-i bī-ḥad ḥaḳḳa [ki] zātı ḳadīmdendür

2 Kimi ki zātige inkār iter cāyi ceḥīmdendür

3 Medār-ı iki ʿālem zāt-ı ḥaḳdın özge kimdendür

4 Kelām-ı evveli bilgil elif ü lām[u] mīmdendür

5 Şifā mü'minge bismillāhirrahmānirrahīmdendür

6 Buyurdi ḥaḳ ḳalemge èyle déb tuḡrā-yı bismillah

7 Miñg il ötti bitalmay boldı şaḳ imlā-yı bismillah

8 Miñg ildin sonḡra ṭahrīr etti ol inşā-yı bismillah

9 Yed-i ḳudret bilen bitti Hüdāyım bā-yı bismillah

10 Şifā mü'minge bismillāhirrahmānirrahīmdendür

11 Yazıldı kim bu ḥaṭ yetmiş miñg il ilgeri Ādemdin

12 Ni arz u ni semā belki nişān yoḳ érdi Ādemdin

13 Ḥakīm-i lemyezel bizge naşīb etti başar hem-dīn

14 Bu ḥaṭnı kim ḳırāʿat ḳıldı maḥlaşdur cehennemdin

15 Şifā mü'minge bismillāhirrahmānirrahīmdendür

16 Egemniñg nāmı üç miñg miñgidür vird-i melek èy şeh¹¹⁴

17 Miñgidin vaḥş u ṭayr u cin[ü] baḥrīler èrür āgeh

18 Miñgi tört şafḥada anlardın efzaldur kelāmullah

¹¹⁴ Yz.: ايشه

19 Bu üç minḡ atını zıkr ü şevābı derc bismillah
 20 Şifā mü'minge bismillāhiraḥmānirahīmdendür

(7)

1 Ki ol ma'būd bir ḥaḳdur ki yoḳdur hīç hemtāsı
 2 'Alīm ü 'ālim ü ḥallāḳ dānālarnı dānāsı
 3 Êrür cārī yaman u yaḥşıga ni'metni deryāsı
 4 Raḥīm atı bilen ma'mūr mü'minlerni 'uḳbāsı
 5 Şifā mü'minge bismillāhiraḥmānirahīmdendür

6 Muḥammed süresinde nāzil oldı ḥaḳ ta'ālādın
 7 Kêlür cennet içind[e] tört enhār 'arş-ı a'lādın
 8 Üçi şîr ü şerāb u hem 'asel törtünçisi mā'dın
 9 İçer cennetge mü'minler kirip tenḡle bu deryādın
 10 Şifā mü'minge bismillāhiraḥmānirahīmdendür

11 Dêse her kimse bismillāh açgey ḥaḳ der-i raḥmet
 12 Ezel kündin munı ḥaḳ eyledi serdefter-i āyet
 13 Namāz içre dēdiler şāfi'ī farz özgeler sünnet
 14 Namāz u ḥāḥ ṭahāret hīç iş busız êmes temmet
 15 Şifā mü'minge bismillāhiraḥmānirahīmdendür

16 Biḥamdillāh heme müminge bu ḥaḳnı kelāmıdur
 17 Kimi her işni busız kılsa ol iş nā tamāmidür
 18 Bölek ḥaṭlar 'aḳabde ḳavm güyā bol imāmidür
 19 Kilīdi yetti evvel dervāzedār-ı İslāmidür
 20 Şifā mü'minge bismillāhiraḥmānirahīmdendür

21 Bu ḥaṭnıḡ ḥāşılı üç mīmdendür çeşme-i kevşer
 22 Ḥabībige şeb-i mi'rāc ma'lūm eyledi ekber

23 Körüp bu kudreti a^czamı¹¹⁵ hażret boldılar mużtarr
 24 Hayāle keçti içgeymü bu sudın ten^gle¹¹⁶ ümmetler
 25 Şifā mü'minge bismillāhiraḥmānirahīmdendür

26 Nidā kēldi uşal sā^cat ḥabībim bolmağıl ğamgīn
 27 Oqub bu āyet-i yekimni i^czāz étse her mü'min
 28 Salıb cennetge anı kim bu sudın bērmeşem zāmin
 29 Bolay dēb va^cde kıldı anda peygamber dēdi āmin
 30 Şifā mü'minge bismillahirraḥmanirahīmdendür

31 İlāhī eylegil t̄a^catge māyil cism ü cānımın
 32 Yırak étme bu āyet zikridin kām u zebānımın
 33 Şefā^cat vakti Aḥmed yanıdın kıl āşiyānımın
 34 Selāmet kıl kēterde mekr-i Şeytāndın ĩmānımın
 36 Şefā mü'minge bismillahirraḥmanirahīmdendür

(8)

1 Uşal sā^cat Serāfīl emr birle nefḥ-i şūr étse
 2 Tirilib mürdeler ğavgā bile ğavgā vü şūr étse
 3 ^cAceb yok nār-ı düzaḥdın Hüdā mü'mini dūr¹¹⁷ étse
 4 Qılıp eltāf-ı bī-ḥad menzilin dārü'l-sürür étse
 5 Şifā mü'minge bismillahirraḥmanirahīmdendür

6 Anıñg dēk bolmağay ^cālem içinde aḳbeḥ ü gende
 7 Fi'āli nā mübarek bī ^camel ^cāşī vü şermende
 8 Qıyāmet şiddetidin boldılar mużtarr heme bende
 9 İlāhī kıl o dem Muḥlişni mü'minler qatārında
 10 Şifā mü'minge bismillahirraḥmanirahīmdendür

¹¹⁵ Yz.: (اعظمی)

¹¹⁶ Yz.: (تاتکلا)

¹¹⁷ Yaz.: (زود) şeklindedir. Ancak bendin diğer üç mısrasındaki kafiyeğe göre "dur" (دور) okumak daha uygundur.

Na‘t-1 ān-ḥazret Şallallāh ‘Aleyhi Ve Şellem

(Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün)

- 11 Zihî zāt-ı şereflik fażl-ı ḥaḫdın seyyid-i bernā
12 Ğubār-ı maḫdemiñdin bolğusıdur dīdeler binā

(9)

- 1 Ṭüfeyliñdin¹¹⁸ vücūde keldi Ādem cümle-yi eşyā
2 Zihî şāh-ı rüsülsin āsitānıñ Yesrib [ü] Baḥḥā
3 Maḫāmıñ “lī ma‘ Allah” menziliñ mi‘rāc ev ednā
4 Zülāl-ı lebleriñdin boldı yüz miñ mürdelerğa cān
5 Şu‘ā‘-ı ān yüziñdin gebr ü tersālar tapıp ĩmān
6 Güvāh-ı şıdḫ-ı mi‘rāciñge keldi sūre-i Sübhān
7 Vücūdiñ maḫzen-i esrār u genc-i ‘ilmü’l-Ḳurān
8 Gülistān-ı "fe-evḥā" içre keldiñ bülbul-i güyā
9 Cihāne keldi-mü sendek ‘aẓīmü’ş-şān büzürg-i dīn
10 Yoluñ cārūbı cibrīl şehperini tuttı esrükdin
11 Ḥarīm-i lā-mekānge yetdiñ ötdiñ cümle esrükdin
12 Seyābiñ ḥil‘at-i "levlāk" tāciñdür "le‘amrük"din
13 Sıfātıñ raḫmeten li‘l-ālemīn ey yāsīn ü ṭāhā
14 Vücūdiñ bā‘ış oldı ḥilḫat-ı eşyānı zātığa
15 Ḥüdā mindürdi ĩsrā kēçesi refrefni atığa
16 Sebeb sin¹¹⁹ rüz-ı mahşer cümle-yi ümmet necātiğa
17 Ḥüdā zātığa zātıñ mazḥar evşāfıñ sıfātığa
18 Verālardın verāsın kimse yetmes ḫurbiñge aşlā

¹¹⁸ Yz.: (طفلينگ)

¹¹⁹ Yz.: (من)

19 Makāmı ‘ālīnġe arz u semā vu bāhr ü ber şāhid
 20 Zuhūr-ı mucizātınġe érür şakku¹-kamer şāhid
 21 Tamām-ı ‘ālem-i ‘ulvī vü suflī serbeser şāhid
 22 Yüzinġe "ve‘z-zuḥā" çeşminġe "mā zāgü¹-basar"¹²⁰ şāhid
 23 Ol iki tırra-i şāminġe "velleyli izā yağşā"

24 İnek sen şems-i enver maşrıḳ-ı izzet-güzīn içre
 25 Tutub nūrınġ mükerrerrem ḥazret-i Ādem cebīn içre
 26 Sen ol ser-ḥayl-ı Ādem¹²¹ evvelīn ü āḥirīn içre
 27 Dēdinġ "küntü nebīyen" Ādem érdi mā’u tıyn içre
 28 Hadīs-i ḥikmet āmūzınġe mendin şıdk [u] āmennā
 29 "Velel āḥire ḥayru¹-leke" Ḥaḳḳ mihr ü meylinġdin
 30 ‘İnāyet eylemiş ümmetlerinġe cümle ḥaylinġdin
 31 Şāmı cān tapar bād-ı şebā tahrīr-i zeylinġdin
 32 "Leḳad kerrem" ki Ādem şe’nige şādık tufeylinġdin
 33 Eger sen bolmasanġ bolmas ēdi Ādem bile Havvā

34 Melik ser-ḥayli rif‘at bābıda kēldi ser-efgending
 35 Mülezziz kevşer-i cennetgedür lā¹-ı şekerḥanding

(10)

1 Tamām-ı ḥalk [u] ḥükm-i devletinġe kēldi der-bending
 2 Egerçi vālidinġdür şūreten ma’nīde ferzending
 3 Heme vālidğa vālidsin veled sendin bolur peydā
 4 Selām-ı Ḥaḳ eşitgeç cümledin kēçdinġ cihāndın hem
 5 Çunān hayretge bardınġ ötdinġ ol dem içre cāndın hem
 6 Uşal ḥūr u kuşūr u ravza-i bāğ-ı cināndın hem

¹²⁰ Yz.: (بازاغ البصر)

¹²¹ Yz.: (أدم)

- 7 Gümānsız bara bara nāmıdın ötdiñg nişāndın hem
 8 Nişāneyñ nām yok kim belki gayrıñg lâ bilen illā
- 9 Siyādet şāhidi zūlf-i siyāhıñg eylese şāriḥ
 10 Eger ol rifāṭ-ı kadr celālīñg eylese şāriḥ
 11 Mezāk-ı cān olan şīrīn kelāmıñg eylese şāriḥ
 12 Ezeldin tā ebed şīrīn kelāmıñg eylese şāriḥ
 13 Kuyaşdın zerre evşāfıñg-nı kılğan-dék emes inşā
- 14 Ki çeşm-i nergisiñg meşhūd kıldı kudret-i Allah'ın
 15 Ġubār-ı maḫdemiñg birle mübārek kıldı Akşā'nı
 16 Körüp ta'zīmler kıldıñg becā kim Hüdā mekānnı
 17 'Aceb ḥālī señge rū bērdi körgeç rüyet-i Allah'ın
 18 Dēdiñg men Aḫmed-i bī mīm izhār eyleben iḥfā
- 19 Firāk-ı ravzıñgizdin bu yürek her dem kebāb olğay
 20 Közümni kāsesi ḫasrette kan yıglab pürāb olğay
 21 Ki şāyed der ḫatāri itleriñg bolmaḫ ḫisāb olğay
 22 Kaçan bolğay ki başım āstānıñge [ger] türāb olğay
 23 Bu Muḫlişni keşik¹²² ét ravzınga ey şāh-i ev ednā

Na'tı Nebī Aleyhü'l-şelātü'l-bāri

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

- 24 Zihī maḫbūb-ı Rabbil-ālemīn¹²³ ser-defter-i eşyā
 25 Tufeyliñgdin bolup kevneyn zāhir pest ü hem bālā
 26 Êrür şüretde eb ma'nide ferzend Ādem ü Havvā
 27 Zihī şāh-ı kureyşī menzil anğa Yeşrib ü Baḥḫā
 28 Ki aya¹²⁴ devletiñg Keyḫüsrev ü İskender ü Dārā

¹²² Yz.: (کشیش)

¹²³ Yz.: رب العلمين

¹²⁴ Yz.: ای

- 29 Nigeh gevher tekellüm dür qadēm berket seḥāvet keḥ
 30 Ki ser tā pā ṣerāfet kân-ı ḥulkı efzel [ü] eşref
 31 İmām-ı iki ‘ālem özgeler arḳasıdın şaf şaf
 32 Êdi tâc-ı le‘amruk peyki cibrîl merkebi Refref
 33 Semā seyriḡa şāhid boldı “sübḥān’l-elezi isrā’”

(11)

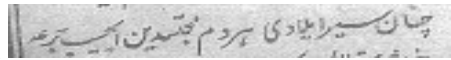
- 1 Heme maḥlūk içinde ol êrür sultân-ı dîrîne
 2 Anıḡ dek hîç kim maḥrem êmes vehhâb sırrına
 3 Kerem-baḡş [u] ḡatâ-puş u şefâ‘at-ḡâḥ-ı bî-kine
 4 Mübârek maḡdemiḡ yetti semâlar boldılar zîne
 5 Melekler sürme eyler köze gerdin aytıp âmennâ
 6 Êşitip müjdeler raḡşını bêrdi ân-ḡadar sür‘at
 7 Cemâlin pertevîdin taptı cennet zîb ile zînet
 8 Anḡa baḡş oldu cennet ol yetiben baḡşıṣ-i ümmet
 9 Kişi körgen êmes ‘ālemde andaḡ şâḥ-ı bâ-ḡaşmet
 10 Mükerrremler bolup çâker êdi ol şâḥ-ı keremnâ
 11 Nê ḡad maḡḡa anı seyrini izḡâr eylemek bir bir
 12 Şîfât-ı aḡmedîde zât-ı ḡaḡdın özgeler ḡâşır
 13 Uḡardın ḡaldılar yetmek melekler öyle kim ḡâ‘ir
 14 Ki boldı "ḡurfetü‘l-‘ayn" içre ‘arş-ı kürsîḡe sâyır
 15 Oturmay sür‘at ile cümle ‘ālem boldı nâ-peydâ
 16 Ḳaḡıldı kûs-ı Aḡmed ḡüyâ kök ehli oyḡandı
 17 Şarâb-ı vaşlıdın nûş eyleban kerrûbiyan ḡandı
 18 Muḡammed sidredin ḡâric bolup yokḡarı yüzlendi
 19 Burâḡ u cibreîl âciz bolup ‘özr eyleben yandı
 20 Maḡâm-ı ḡurbet-i vaşlı üçün seyr eyleben tenḡa

- 21 Yetüſti ‘arşınıñg tākığa pāy-ı ſāh-ı kevneyni
 22 Şerākīn gerdini kıldı melekler sürmey-i ‘aynı
 23 Ğubār-ı maḳdemiñgdin ‘arş taptı zīb ile zīni
 24 İki ‘ālemni bustān etti ol-dem gerd-i na‘leyni
 25 Maḳām-ı boldı Muḥliş ḳāb-u ḳavseyn ü ev ednā
- 26 Hicāb-ı nūr-ı zülmet bī-ḥad oldı ol-zamān ötrü
 27 Ki ötti perdelerdin şevḳ-i ile şāhbāz-ı nīk-ḥū
- 28 Cesed cān birle hemrāh erdi bā-ağyār-ı bī uyḳu
 29 Seferdin ḥāce boldı ān-ḳadar müstağnī memlū
 30 Ketürdi ‘aşılerğa āḥiret sevdāsıdın sevgā
- 31 Nidāyı āzanımnı aṅḡlayub koydı ḳadem ol şeh
 32 Bu ḳoyğan gāmdın ġayr ez Hüdā hiç kim emes āgeh
 33 Hemedin özni ḥāric eyleyüb boldı "fenā fillah"
 34 Çünān seyr eyledi her dem müctesdin¹²⁵ (?) içib cūr’a
 35 Sefiñge rāst kelmes leb ḥāmūş u til emes güyā

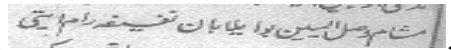
(12)

- 1 Tedellā evcin istep tār-i ḳudı ḥirām etti
 2 Ötüben perdelerdin ba‘d-ezān ‘azmin tamām etti
 3 Meşām-ı vaşlı èy-sin¹²⁶ (?) bu eyleban nefsiğa rām etti
 4 Ḳalīb ortada bir perde-yi nūr Tenḡrim selām etti
 5 Cevāb aytıb körüp dīdār tökti dīdedin deryā
- 6 Felekte mihr ü māh kemter ḡulām-ı şems-i rüyunḡdur
 7 Melā’ik mihteri rūḥu’l-emīn ferrāş-ı kūyınḡdur

¹²⁵ Orijinel şekli

¹²⁶ Orijinel şekli

- 8 Uşal küdin bəri kökde havā'ī hāy u hūyunğdur
 9 Fidā boldı iki ʿālem fidā'ı tār-ı mūyınğdur
 10 Yığı vaḳti ʿemesdür şād bol ʿey seyid-i bernā
- 11 Kimi maḳşadge vāşıl bolsa ol bolmaḳ kerek mesrūr
 12 Şihat boldı şikāyet eylemes ü derdidin rencūr
 13 Nè bāʿışdin köziñg yaşı tōkersin ʿey şeh-i maḡfūr
 14 Dèdi ḥazret bu giryem ez berā'ı ümmetimdendür
 15 Ki men bilmem alarnı ḥālı ḳandaḡ bolḡusı ferdā
- 16 Lebiñg şīrīnliḡıdın kesb ʿetūr kevşerni ābıdur
 17 Kimi serkeşlik ʿetse senḡe dūzaḡnı kebābıdur
 18 Kişi kim kelb-i kehfiñg boldı çūn Ādem hisābıdur
 19 Dèdi Ḥaḳ āb-ı çeşmiñg nār u dūzaḡnı ḥicābıdur
 20 Nè ḳılsañg senḡe bèrdim ihtiyār-ı cennetü'l-ma'vā
- 21 Bi-hamdillāh ki bolduk ümmet şundaḡ şeh'ı a'zam
 22 Ki ḳılmay ḡayrıdın ḳıldı heme esrārige maḥrem
 23 Bizim-dèk ʿāşī ümmetler ḡamıdın ol ʿedi pūr ḡam
 24 Kèlürde hem kètürde hem şeb-i mi'rāc yıḡlab hem
 25 Der ʿèrdi Muḡliş ʿet ümmetni dūzaḡdın Ḥüdāvendā
- 26 Nè kim Ḥaḳdın tiledi bī-ḥiyel Tenḡrim ḳabūl ʿetti
 27 Ḳılıp ḡüstāhlıklar cümle maḳşūdın ḥuşūl ʿetti
 28 Peyā-pey ḥamd-ı bī-ḥad anı bizlerge rasūl ʿetti
 29 Tapıp in'ām-ı bī-ḥad bāz Baḥḥāge nuzūl ʿetti
 30 Henüz zencīr-i der cünbüşge germ ʿèrdi ʿibādet cā
- 31 Nè kim ḥazret bile Ḥaḳ va'ḍe ḳıldı va'ḍesi çindür
 32 Kimi bu va'ḍege inkār ʿeter elbette bī-dīndür
 33 Mübārek şer'ı dīn pāki yaḥşı resm ü āy'ındür

- 34 Muḥammed hürmetidin ümmeti düzaḥdın emîndür
 35 Tilinde naʿt-ı ḥazret Muḥliş eşʿarınge sellemnā

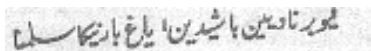
Naʿtül-Nabî Şallallāh ʿAleyhi Ve Şellem

(Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün)

(13)

- 1 Zihî ḥūblar sarası şemʿ-i ruḥsārınge sellemnā
 2 “Elemneşrah” yüreklik ḳalb-ı envārınge sellemnā
 3 Nigāhınḡ maḥz-ı raḥmet çeşm-i ḥumārınge sellemnā
 4 Kadınḡdın şadḳa bolsun serv-i reftārınge sellemnā
 5 Ḳayuber nādımın¹²⁷ (?) başdın ayaḡ bariḡe sellemnā
 6 Tufeylinḡdin heme şeninḡde nāzıl āyet-ı levlāk
 7 Yarattı zīnetinḡ déb ʿarş u kürsî yetti ḳat eflāk
 8 Ḥabīb-i ḥaḳ érürsen vaşfınḡe ʿaciz érür idrāk
 9 Tileb ümmetni ḥaḳdın tenḡle āzād eylesenḡ zebāk
 10 Dégeyler ehli maḥşer ḳurb-ı etvārınge sellemnā
 11 Ḳudūminḡ yerge tēgdi boldı ʿālem ḡarḳaʿi raḥmet
 12 Sücüd ètdinḡ Ḥüdāḡa érdi ol-dem maḥlabınḡ est
 13 Dèdinḡ elfaḳr faḥrı terk eyleb lizzet ü şevket
 14 Ḳınāʿat eyledinḡ baṭnınḡda baḡlab taş[nı] her sâʿat
 15 Çèkib sen estim déb renc ü āzārınge sellemnā
 16 Ğalāḡıl kökdin ötse germ olur maḥşerni bāzāri
 17 Heme naḥin taylap ol yerde ḳalbile nāle vü zāri
 18 Adaşkan ʿaşilerge sendin özge kim bérür yāri
 19 Uşal sâʿat perişān olsa yüzge senbūlinḡ tārı
 20 Hemeni ḳutḳarur zūlf-i gireh-dārınge sellemnā

¹²⁷ Orijinel şekli

21 Ki Bübekr-şiddîk hakkında şâniyesneyi ezhânı ilgar
 22 ‘Ömer şâ’nide hak edi “eşidd-e ‘alel-küfâr”
 23 “Terâhum rükk’en” ‘Osmâne nâzıl eyledi gaffâr
 24 Kêlibdür “yebtagün fazlan” beşân-ı haydar-ı kerrâr
 25 Bu yenğlig rütbe tapkan dört süyar yârinğe sellemnâ

26 Heme ezvâc-ı pâkinğ birbirindin tâze ü terdür
 27 Huşûşen fâtımınğ âyîne dek şâf u maḥhardür
 28 Hüseyn birle Ḥasanınğ baḥr-ı nūrî iki gevherdür
 29 Şahâbınğ kelnücüm rehşinde mişl-i mâh-i enverdür
 30 Başınğda çetr olan ebr-i güherbârinğ sellemnâ

31 İki ‘âlem ara sen dek bölek deryâyı rahmet yok
 32 Bu deryâlar ara alınğdın özge dürr-i kıymet yok
 33 Tarîkinğ bî-hayrâdür kimki peyrev boldı âfet yok
 34 Kıyâmet kün yine sizdin burun şâhib şefâ‘at yok

(14)

1 Heme muḥtâc êrür mâḥşerde didârinğ sellemnâ

2 Fûrûğ-ı mihr ü meh hûrşîd-i rûḥsârınğ zîyâsıdur
 3 Mübârek gerd-i pâyinğ dîdelerni tütîyâsıdur
 4 Qabûl-ı hayyî ekber kimki şer‘inğ âşinâsıdur
 5 Keşîş êt ḥâṭırımge revze-yi pâkinğ havâsıdur
 6 Uşal kabr-ı mübârek feyz âşârınğ sellemnâ

7 Tutar ‘âlemge tuşse yêr yüzige şahper-i cibrîl
 8 Uluğdur cebreıldin iki ḥişşe kurb-ı mikâyîl
 9 Kıyâs-ı bul merâtıb fazl-ı ‘azrâîl ü isrâfîl
 10 Şeb-i mi‘râc çâker boldılar bir iki üç menzil

- 11 Yetalmey kaldılar deb seyr-i esrārīnge sellemnā
- 12 Bolup hāric iki ‘ālemdın ol şāhenşeh-i ā‘lem
- 13 Maḳām-ı “lī ma‘Allah”ge bolup dīdārige mülhim
- 14 Dēdiñg sen sırnı muḥfī leb ēmes ol rāzīnge maḥrem
- 15 Qılıp ḥalvet arağa bu muhabbet riştedin maḥkem
- 16 Qılan nāz u niyāz u lūtf ü güftārīnge sellemnā
- 17 Ki kıldıñg bir zamānda Tenḡrimdin ‘ilm örnenib ric‘at
- 18 Tamāmi ‘āşığa sevgā ketürdiñg nāme-yi raḥmet
- 19 Zihī kētmek zihī kēlmek zihī maṭlab zihī şefḳat
- 20 Teray cān riştesığa na‘tıdın dürdāne-yi kıymet
- 21 Dēsunler ehli māḥşer muḥliş eş‘ārīnge sellemnā

Münācāt be dergāh-i Kāzi-ülḥacāt

(Mef‘ülü mefā‘ilü fa‘ülün)

(15)

- 1 Êy yaḥşı söz ibtidāsi zātīñg
- 2 Andaḡki zevātinge şifātīñg
- 3 Êy zāt u şifāt-ı hīç gūne
- 4 Bī şübhe Ḥüdā-yı bi nümüne
- 5 Êy zinde lâ-yezāl zātı
- 6 Êy pāk zevāldin şifātı
- 7 Êy külli ü cüziyāne bīnā
- 8 Dāninde-i ḡayb u āşikārā
- 9 Êy etkanı farz āyi vācib
- 10 Her emr ü irādetige ḡālib

11 Êy lütf-i kelāmī reşki heyvān
 12 H̄ayvānde kelāmī feyzidīn cān

13 Êy k̄āzi cüz' [ü] küll-i h̄acāt
 14 H̄acetlūge sāmī^c-i münācāt

15 Êy birlik ü barlıkde [ki] b̄erib
 16 Dānındeıyī ğayb ü sātır-ı 'ayb

17 Êy 'ālemi yoğdın eylegen bar
 18 Eylegeni bar birlik izhār

(16)

1 Êy zāt-ı şıfātı bī kem ü k̄āst
 2 Kıl her kem ü k̄āstimni sen rāst

3 Êy kabze-yi h̄āk-ı Ādem êtken
 4 Êy ābı mihīnni ekrem êtken

5 Êy cümle-yi müşkilāte hellāl
 6 H̄amdin̄ge¹²⁸ köter tilimdin eşkāl

7 Omğa biran şafa tufeyli!
 8 Yeşribdegi Muştafā tufeyli

9 Ahmed h̄aķı h̄acetim revā kıl
 10 Mendin öziñge şenā adā kıl

Na'tülnebi (s.a.v)

¹²⁸ YZ: (آه)

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün fā'ilün)

- 11 Êy şehenşāh-ı le'amruk aldınğa şehirler gedā
 12 Hāmilān-ı 'arş-ı gerdiñg közge eyler tūtiyā
 13 Kimseni zātınğ beyān etti şifātınğ kibriyā
 14 Êy vücūdınğ bā'isidin nūr-ı tā 'arz u semā

(17)

- 1 Sen üçün kıldı melekler secde Ādem ata
 2 Êy mübārek ism-i pākınğ dāl u hā u iki mīm
 3 Bir mīmidin kürsi birdin boldı cennetül-na'īm
 4 Levh-ı hādın boldı peydā vālideyin 'arş-ı 'azīm
 5 Bir gülidürsın gülistān-ı İbrāhim içre kim
 6 İsleyin déb aldı İsmā'il bolup 'aşık sañga
 7 Cennet içre kıldılar Ādem Havā bilmey yaruğ
 8 Çıktılar dünyāge 'üryān u hazīn u kayguluğ
 9 Kim şefi' eyleb seni boldı seyr-i Hağga yavuş
 10 Ādem evlādıge kim sendin 'aziz ferzend yok
 11 Bā'isi sen cüft-i Ādem boldı ol künde Havā
 12 Nūr-ı pākınğ cümledin boldı burun 'izzet bilen
 13 Sonğra küll eşyanı halk etti Hüdā kudret bilen
 14 Ādem evlādıge sen naql eylediñg kurbet bilen
 15 Āmine batnıge cā tapdınğ āhır növbet bilen
 16 Yerge tuştınğ koydılar atınğ Muhammed Mustafā
 17 Keldi tehniyet üçün cümle peyember yek be yek
 18 Kök revākıdın turup ta'zīmige Hūr u melek
 19 Tır tefāhir kıldı ol kün arzū kıldı felek
 20 Müşk isi tuttu barup 'ālem semādın tā semek

- 21 Tāk-ı küsrā uçtı bütler secde kıldı bī ebā
 22 İki ʿālem hūvvān ihsānınga ḥācet-mendür
 23 Sen rızā bolsaṅ eger mendin [ki] Hüdā hürsendür
 24 Cismiṅge Ādem atadur çün aṅga ferzend érür
 25 Sendin ilgeri şefāʿat bābı elge benddür
 26 Tut qolum açkanda der, ey şāfiʿ-i yevm-i cezā
 27 Hāk taʿālāge yok érdi sendin ilgeri kişi
 28 Sen ḥabīb-i ḥāş érürsin özgeler bāri kişi
 29 Ḥad emes maḥşerde bërse bir bire yārī kişi
 30 Sendin ilgeri qadem qoyman cenān sari kişi
 31 İki dünyāde érürsin hem emīn ü pīşivā
 32 Sen üçün ḥayyāt-ı kudret kıldı pīrāhen refū
 33 Ḥatenelig keldiṅ nadın¹²⁹ (?) hem tirilgen erdi mu
 34 Hem késilgen érdi nāfıṅ kimki ḥāşıl buldı bu
 35 Cibreīl cennetdin alıp keldi bir ibriḳge su

(18)

- 1 Tā ten-i pākiṅni qandın pāk kılmakğa binā
 3 Şādlığıdın qol uzattı āyine eyleb hūrūş
 2 Tāc-ı zer sīmīn qanathıg iki peydā boldı qūş
 4 Vurma qol dūrri yetim dēb dēb nidā kıldı surūş
 5 Āmine hem qūşnı körüp şevletidin āldurdı hūş
 6 Ġāib oldı qūş belā hasretge qaldı āminā

¹²⁹ Orijinel şekli

7 Sā'at ötmey iki kuş keltürdi pāk eyleb anı
 8 Sürme tartıp nilüferdin çeşminğe pīrāheni
 9 Ebr-i ebyeṣ sāyesīge āfi-tāb-ı rüşeni
 10 Secde kıldınğ ol zaman ey genc-i vaḥdet maḥzeni
 11 Eldin evvel iki kuş seṅge [ki] kıldı iktidā

12 At[e]ge hem Āmine ol yerde boldı hayreti
 13 Tersı gālīb boldı tartıp iki kuşdın vaḥseti
 14 Öy mu'atṭer boldı kökdin yağdı ābr-ı raḥmeti
 15 Secdege tekrār edi ağızınğ nām-ı ümmeti
 16 Güller boldı āmīn gūy-ı sen [ki] kıldınğ du'ā

17 Tapmadı ol kēçe 'azm eyleb 'azāzıl kökge yol
 18 Şaf tutup turdı melekler peş ü pes hem onğ[u] sol
 19 İki kuş başınğ arıttı perni eşkinğ kıldı öl
 20 Secdedin başınğ kötermey kıldı ḥaḳ āhinğ kabūl
 21 Hıdmet evvel kim şol erdi anda keltürdinğ be-cā

22 Āmine şād oldı āḥir gerçi ol ğam[in] yedi
 23 Ġā'ib olgen iki kuş cibrīl ü Mīkā'il edi
 24 Hem kélürde hem kêtürde Muştafā ümmet dedi
 25 Hūy kıldı derd ü ğamge rüz-ı rāḥet körmedi
 26 Kīni hasret birle sen hem yığle deb vā hasretā

27 Tā kıyāmet bākīdür kevs-i şedāyi devleti
 28 Kim ki peyrevdür anğa boldı anınğ ḥayriyyeti
 29 Raḥmeten li'l-ālemīn şānide şāhid āyeti
 30 Şükr kııl Muḥliş bolupdur sen ḳatār-ı ümmeti

31 Hāk-ı rāh-ı şer'ini dīdenğğa kılgıl tūtiyā
 32 Surūdın na'at-ı beḳānun 'acz u nā-tevāni

Müfte'ülün Müfte'ülün Fā'ilün

- 33 'Arzım eşit ey şeh-i bedrül-decā
 34 Şadka bulay közge izinġ tütüyā

(19)

- 1 Āşilerinġ derdige sensin devā
 2 Şallā 'alā seyyidinel-Muştafā
 3 Vaşf-i ruġinġ āyeti "şemsu'l-zaġā"
 4 Yok seni dēk hiç kişi 'ālī neseb
 5 Ĥatm-ı Rüsül yāsīn¹³⁰ [ü] ŧāhā laķab
 6 Tut kolum ey şāfi'-i rüz-ı ġāzab
 7 Şallā 'alā seyyidinel-Muştafā
 8 Raġmet-i ġak ġāce-yi her-dū serā
 9 Nūr zi ġusniġ revneķ-ı beyzā érür
 10 Servü ķadıġ zīnet-i Baġhā érür
 11 Ümmet işi saġge tevellā érür
 12 Şallā 'alā seyyidinel-Muştafā
 13 Şāh-ı nebīsin seyidā şefīyā
 14 Zātınġ érür maġrem-i rāz-ı kerim
 15 Nürinġ érür gevher-i baġrı 'amīm
 16 Ĥāk-ı kefinġ sürme-[y]i 'arş-ı 'azīm
 17 Şallā 'alā seyyidinal-Muştafā
 18 Zīne érür pāyinġe yetti semā

¹³⁰ Yz: (يسين)

19 Elge ata zāhiri nesl-i Halīl
 20 Dergehiñge hādım érür Cibrīl
 21 Qavlı érür āyet-i vehy-i celil
 22 Şallā ‘alā seyyidinel-Muşţafā
 23 İki cihān ehliğa bī-şek hedā

24 Yeryüzige ekti kēlip tuħm-ı dīn
 25 Hirmen étip cümlege boldı emīn
 26 Şükr bizi kıldı añğa hūşe-çīn
 27 Şallā ‘alā seyyidinel-Muşţafā
 28 Yok édiñg hiç kişi şāhib sehā

29 Yèrni sipehrī şeh-i ‘ālī neseb
 30 Kökdin ötüb taptı kerāmāt-ı reb
 31 Anda bolup sāyıl-i ümmet talab
 32 Şallā ‘alā seyyidinel-muşţafā
 33 Hāşıl étip kēldi yene müdde‘ā

34 Ol kēlip açtı hemege rāhnı
 35 Yolga salıp bir neçe gümrahni

(20)

1 Kıldı işāret bile şaq māhnı
 2 Şallā ‘alā seyyidinel-Muşţafā
 3 Hayr ile ihsānıñge şehler gedā

4 Medhiñgi ayturda menge lāl til
 5 Ravzıñge barınsdın érür men hicil
 6 Cürmim ayıp ‘afv u yüzüm kııl kızıl
 7 Şallā ‘alā seyyidinel-Muşţafā
 8 Senge sığındım meni yüzdüm tarā

- 9 Eyle keşîş ravzînge ‘âzim bolay
 10 Bâde-yi şevķiñg bile ħum-dêk tolav
 11 Ĥâh yetay ĥâh talabde olay
 12 Şallâ ‘alâ seyyidinel-Muştafâ
 13 Ĥâl-ı rehiñge dil ü cânım fedâ

 14 Rûz-ı cezâ ey şeh-i cennet ma-âb
 15 Ümmetiñge bolsa hisâb ü kitâb
 16 Issıǵı maĥşer kılıp êlni ĥarâb
 17 Şallâ ‘alâ seyyidinel-Muştafâ
 18 Oldem êter señge heme ilticâ

 19 Dûzaĥ otı eylese her lahze çüş
 20 Çıkısa kıyâmet êlidin biñg ĥurüş
 21 ‘Aşileriñg ‘aybige bol perde püş
 22 Şallâ ‘alâ seyyidinel-Muştafâ
 23 Sâyeñg êrür bizlere bâl-ı hü mâ

 24 Nefs-i le‘în¹³¹ kıldı meni pâyımâl
 25 Uşla kolum ey maĥbûb vâcib ta‘âl
 26 Kâş öler vaķtide körsem cemâl
 27 Şallâ ‘alâ seyyidinel-Muştafâ
 28 Baķ meñge ey şeh’i rahmet numâ

 29 Hem nefesiñg Şıddık êrür yâr-ı gâr
 30 ‘Ömer ü ‘Osman ikisi ġam berâr
 31 Sonġra biri Ĥâyder-i Döldül süvâr
 32 Şallâ ‘alâ seyyidinel-Muştafâ
 33 Êlge bu törti seni dêk pîşivâ

¹³¹ Yz: (نفس للئيم)

- 34 Sıbt-ı nebî iki güli bir çemen
35 Bir şedef içre iki dürr-i ʿaden

(21)

- 1 İbn-i ʿAlî yaʿni Hüseyin ü Hasan
2 Şallâ ʿalâ seyyidinel-muştafâ

- 3 İkişi ikisiğa revnâk fezâ

- 4 Yâ Rab öler haqqıda çıķanda cân
5 Eyleme merdûd u ʿaṭâ kıl İmân
6 Yaşılık ʿet gerçi ʿerür men yaman
7 Şallâ ʿalâ seyyidinel-Muştafâ
8 Rûz-ı cezâ kılma şafıñdın cüdâ

- 9 Tursa uşal kûn heme zâr u melûl
10 İzn-i şefâʿat seŋge bolsa kabûl
11 Tut yed-i Muḥlişni o dem yâ Resûl
12 Şallâ ʿalâ seyyidinel-Muştafâ
13 Hülküñg ʿerür cümleğa ḥâcet revâ

Naʿt-ı Diğer

(Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün)

- 14 Zihî seyyidliğin Yâsîn ʿerür ṭâhirlığın Ṭahâ
15 Yüzinğdür "vezzuhâ" saçnğde "velleylî-izâ yağşâ"

16 Melâyik ins ü cinler cümlesi keldi şenâ güyunğ
17 Zemîn ü âsumân içre demekde cümle şalî Allah

18 Maḳâm-ı kurbetinğ kıldı beyânın sûretülneçim

- 19 Leb-i kevser mişālī şānıda haq ēdi aʿtaynā
- 20 Delīl-i sine-yi pākīng üçün ēmdi "elem-naşrah"
- 21 Berāyī şıdkı mīʿrācīngē “sūbhānʾl-elezi isrāʿ”
- 22 Uşal tūn içre kim aqşā sarığa merhemet kılıng
- 23 Īmām-ı enbīyā bolmışda aydı cümle sellemnā
- 24 Bu ērdi bāʿiş mīʿrācīngē Haq āsmān kıldı
- 25 ʿAnbār maqdem-i pākīng tilerdi ʿālem-i bālā
- 26 Mübārek ismi pākīng ismi pāki içre cā eylep
- 27 Bu yaŋlıg levh-i maḥfūz içre yazdı ḥazret-i Allah
- 28 Şifātīng aygālī evrāk [u] eşcār [u] nebātātī
- 29 Tamāmī rīg-i aḥcārī heme til bulalar gūyā
- 30 Kıyāmet kāyım olgunça dèmekde medḥ-i evşāfīng
- 31 Bolur mu қатра dèk zāhir ki vaşfīng ērdi bir deryā
- 32 Ol nūrige boldı bāʿiş-i ḥılq u semāvātı
- 33 Bolur mu mümkünāt içre ki aŋge bolmasa şeydā
- 34 Vücūd-ı şāhib-i cūdīng kélip ferzend-i Ādemdin
- 35 Bi-ḥamdillāh ki fark-ı tāk-ı ādem kèldi kerremnā
- 36 Çinān zātı ki zāt-ı lemyezel vasfīngē gūyādur
- 37 Dèmekde mā-sivādın gāyr-ı noqşān olmağay ifşā
- (22)
- 1 Eger tolmas ēdi bir қатра ābı baḥr-ı envārīng

- 2 Semāvāt ‘arş u kürsî levhler bolmas êdi peydā
- 3 Kelām-ı Hāḡ ki furḡān-ı mu‘azzam bolsa meddaḡıḡ
- 4 Kêlibdür ilgeri ôtmiş kütüpler vaşfıḡe inşā
- 5 Zuhūr-ı mu‘cizātıḡ bā‘işi "şakḡul-ḡamer" kêldi
- 6 Nübüvvet bābıda şıdkıḡe şek yol tapmadı aşlā
- 7 "Ulül‘azm"ın mufaẓẓal eyledi cümle ḡalāyıkḡın
- 8 Alarḡa şedr-nişīn olmaḡlıḡında indi kerremnā
- 9 Kimīne nādirīḡa çeşm-i raḡmet birle baḡḡaysın
- 10 Vegerne bolḡusı maḡşer içinde ‘aciz ü resvā

Muḡamas Muḡliş ber Ġāzel-i Mebdā Nūr

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

(24)

- 1 Bulend êt himmetiḡni ‘uzlet al mānende-yi ‘anḡā
- 2 Yeter Hāḡ bilse rāzıḡ özḡeler ki ḡılmaḡıl ifşā
- 3 Bütünlerdin tēger āfet öziḡni eylegil tenhā
- 4 Nemūdıḡdur ezeldin kêl ḡadem ḡoyḡıl bulend bālā
- 5 Tuzatḡıl kişti-yi himmetni coş¹³² vurmay turup deryā
- 6 Güneh maḡrūrı bolma raḡmet-ı ḡaḡ mūrīyā déb
- 7 Yaḡaḡ tut mişli Ādem “rabbünā innā ẓelemnā” déb
- 8 Mebdā ḡāfil olsaḡ yād ḡaḡdın fānī dünyā déb
- 9 Laḡaddın baş köterme “leytenī künt-ü turābā” déb
- 10 Temāşā körmesün êl bolmaḡıl şermende vü resvā
- 11 Cihānnı būd u nābūdıḡa ḡılma ḡātırıḡ maḡzūn

¹³² Yz: (خوش)

- 12 Nè boldı cennet eylep ibni ʿād ile uşal qārūn
 13 Tevekkül qıl Hüdāğa rüz-ı yeb qayğurmeagıl ey-dün
 14 Haber bérđi Hüdāyınġ nī "essemā rızqıküm" déb çün
 15 Hüdānı vaʿdesi bir iki déb qılma gümān āşlā
- 16 Muḥabbet tuḥmin ek dil mezraʿige ber bérür ʿışkınġ
 17 Cemālın körsatur dilber beşerī bulsa nūr ʿışkınġ
 18 Özinġni edhem étmey lāf-ı bī-cādür yetur ʿışkınġ
 19 Nazar himmetge kılsaġ ġayret-engīzi érür ʿışkınġ
 20 Hicāb-ı rāh-ı resminġdür bu yolda bī-vefā dünyā
- 21 Cihān mekkāre sen mekrīġe her-giz bolmaġıl meftün
 22 Giriftār-ı belā eyler seni bu zāl-ı pür efsün
 23 Ḥalāyık terkin eyleb izle tün kün Ḥālık-ı bī-çün
 24 Serā-ser ġeştelikge hūy qıl mānunde-yi mecnün
 25 Cihānnı şīrīni başige tuşkandır uluġ sevdā
- 26 Özinġni bi-hūd eyleb Ḥaḡ üçün boldı münācātınġ
 27 Çinān istiġrāk¹³³ olgil hīç ʿālem tutmasun atınġ
 28 Ḥalāyık bilmesün ḥaḡdın nedür bu yolde ḥācātınġ
 29 Yetur bālgıl özinġ cūdluḡ bilen bulmas kemālātınġ
 30 Beşer merdūd kılsun hem melekler kılsun āmennā
- 31 Kesip ülfet yaḡīni māsivā bol sūd u sevdādın
 32 Şedefdin gevher alıp muḥfilāy ġavāş-ı deryādın
 33 Be-şūr qāyım olup sīrette rem qıl ehli dünyādın
 34 Köñgilni ḥaḡğa qavī endīşe qılma pest ü bālādın

(25)

- 1 Hıyālınġ buzseler başınġe ʿālem kılsalar ġavġā

¹³³ Yz: (ستغراق)

2 Ketersin köhne dünyādın eger İskender-[i] ki sen
 3 Şerī'at peyrevi bolsañg qabūl hālīk-ı hayy-ı sen
 4 Fenā meyhānesidin nūş kıl ger tālīb-i mey sen
 5 Haqīkat bāğdın ser-sebz kēlgen bir şeker ney sen
 6 Kemer bendi belinçe bağlasañg mey “urvet-ül vüskā”

7 Edeb ser-ħalkasığa kirse köñgil bī-ħalel yāhşı
 8 Eger ser-ħalka yok ārāmgāhiñg tağ u tel yāhşı
 9 Qolunğdın bërme firsāt tövbe[kıl] pış ez ecel yāhşı
 10 Mürīd-i bī-‘ameldin Muħliş-i şāhib ‘amel yāhşı
 11 Ħiredsiz merd aħvāldın érür beh bā temiz a‘mā

12 Bu dünyā şehd şūret zehr sīretdür əmes şīrīn
 13 Sençe içdurmasa nūş étmedim déb bolmağil ğamğīn
 14 Tereħhüm kılmadı müminçe hergiz kāfir-i bī-dīn
 15 Nebīni keynide salar merd sen tiz qādem qoyğıl
 16 Kerīmge ümmet ‘arzın tā ki kılğay şāh-ı ev ednā

17 Kıyāmet bolse tañgla barçadın ‘aql u Ħired kêtgey
 18 Ceħīm sarı melāyik sudrasa ‘işyān eli kêtgey
 19 Ümīd oldur uşal-dem Muştafā şefkat bile yetgey
 20 Şalāħkār müminlerni şāyed ol be-ħayr étkey
 21 Çıqargay māħzen-ı esrārdın ol gevher-i yektā

22 Muħammed Ħatırıdın yenğil etti Ħağ ağır yükni
 23 Şeb-i mi‘rāc ki sürdünğ ‘acz ile ol berğ-ı çābukni
 24 Ħicil boldı körüban tūbi andağ servi nāzikni
 25 Qoyub öz lütfidin Ħağ başınçe tēc-ı le‘amrukni
 26 Cebīnni nūrıdın boldı münevver qāb u qavseynā

- 27 Ki taşla itlikiñg Ādem érürsen fi'l-i Ādem kıl
 28 Êdiñg řāvūs-ı cennet her her u bñzinedin rem kıl
 29 Basıb řalbıñge "ille-İlah" mehrin hñş-ı derdim kıl
 30 Kılıp ekrām ezİd şıdķ-ı ihlāşıñgnı maħkem kıl
 31 Seni atıñge nāzıl kıldı Ĥak āyāt-ı kerremnā
- 32 Rakam kılsam Muħammed na'utını sığmasın bu hāmūnge
 33 Serī yer taħtıdın ötüb kēter bil yetti gerdūnge
- 34 Şifā'at eylegey māħşer künü 'āşī vñ maħzūnge
 35 Hidāyet kılgeli yol başladı ol zāt-ı bī-çūnge
- (26)
- 1 Saçıp ümmetge raħmet ol şeh-i evreng-i mā-ednā
- 2 Īmām-ı cüz ü küldür iki 'ālem nūr-ı 'ayneyni
 3 Mübārek mākdemidin taptı dünyā zīb ile zīni
 4 Yüzin nūrin yoķattı ol kēçe zūlmet kevineyni
 5 Melekler girdige şaf şaf heme muħtāc-ı na'leyni
 6 Şifā izleb řalabda Dāvud u 'İsā vñ hem Mūsā
- 7 Semāvāt ehli tapmay sürme kıлмақға iziñg növbet
 8 Nebīler rūhı yetmey gerd-i pāyige kılıp sür'at
 9 Heme yığlab dēdiler salma közdin bizni bu sā'at
 10 Bērip her kıysı peyğamberge lūtf ü cūdın hıl'at
 11 Bolup ĥādım uşal dergehge hem Yūşa' bilen Yaħyā
- 12 Makām-ı şurbe yetti ol kēçe ĥırgāh-ı 'ācizlik
 13 Řabūl ümmetim dēb çekti ki dildin āh-ı 'ācizlik
 14 Günāh-ı küh-ı ümmetni yoķattı gāh-ı 'ācizlik

- 15 Du‘āsı şıdk u ihlāş u niyāz rāh-ı ‘ācizlik
 16 Tilinde zıkr-i ümmet dilde “sübhān’l-elezi isrā’”
- 17 Zihī şāhi selāmin bērdi ol Hāl-ı ‘ādil
 18 Gāh¹³⁴ bende yürüp Cibrīl ü Mikāil ü İsrāfil
 19 Kılıp hādım-ı bolmay muherrem hāneğa vāşıl
 20 Suhende perde boldı perde ehli boldılar gāfil
 21 Alik taşlab muḳarribler dēdi ḳurbınge sellemnā
- 22 Ötüp bir demde ‘ārş-u kürsī vü levḥ u ḳalemdın kim
 23 Ḳalıp peyk-i burāk Refref barurdı hīḳ ḳılmay bīm
 24 Bolup bir ‘āşık u maşūḳ yetti ‘ācz ile ta‘zīm
 25 ‘Urūc etti şifāt-ı zātge ḳıldı özin teslim
 26 Āḥad deryāsige bir çeşmeyi’ mīm oldı nāpeydā
- 27 Yüzidin hūrler nūr aldı zūlf ü ḥāl-ı sürme
 28 Turup şaf şaf dēdiler ey şehā bizlerni kem körme
 29 Tavaḳḳuf ḳıl yaruḳ ḳıl¹³⁵ külbe-yi aḥzānımız ey me
 30 Şeker saḳtı açıban pistesin cennet ara ol şeh
 31 Megāk içre nē ḳılsun kimni bolsa menzil-i ā‘lā
- 32 Bēriban hūrler cennet öyin hem özlerin zīnet
 33 Ḳarar ētgeymü déb bir sā‘atı ol şāh-ı bā ḥaşmet
 34 Barurdı sür‘at ile yıḡlayup ‘arḳ eyledi cennet
 35 Dēdi kirsem kerek maḥşer küni cem‘ eyleyüp ümmet
- (27)
- 1 Refīḳ ü āl u eşḫābım bilen bērsem kerek ara

¹³⁴ Yz: (ك)

¹³⁵ Yz: (كيل)

- 2 Bolup bul va‘dedin haddām-ı cennet barçası hürrem
 3 Neçük kim fārīg oldı müjde aṅlap kayğudın Ādem
 4 Dédiler ḥamd-ı Allah kıldı şefkāt seyyidi ‘ālem
 5 Tapıp maḳşad yanıp ‘izzet bilen ol server-i ḥātem
 6 Yanıda tūbi yeṅliḡ kim ‘urūc etkende serv-āsā
- 7 Kêçe yatmay ‘ibādet kıldı bahr-ı ümmet-i kāhil
 8 Kêl ümmet peyrev olḡıl bî-şek olḡay maḳşadınḡ ḥāşıl
 9 Ki men fārīg nè üçün Muştafā yok érdi fāz-ı ‘adil¹³⁶ (?)
 10 Tilide Ḥaḡ kelāmıdur münevver ān-ḡadar şāmil
 11 “Elem naşrah” terāzi rûzgārı sūre-yi Tāhā
- 12 Eger çendiki ‘işyān dūdı birle zūlmetīdürmiz
 13 Cihān rûsvāsı bolḡan kêçe kûndüz ḡafletīdürmiz
 14 Bi-ḡamdillāh Muḡammed ḡürmetidin raḡmetīdürmiz
 15 Uşandaḡ ‘ālī himmet şîr dilni ümmetīdürmiz
 16 Ḥakīkat bāḡıda ‘ālim-i dādger bolmaḡay peydā
- 17 Ziyā-yı mihr ü meh nūr-ı Muḡammed ḡürmetidendür
 18 Her ümmet ābrūyı peyrevilik sünnetidendür
 19 Kimi ki dīnige şekkāk ḡavm-ı la‘netidendür
 20 Heme sermāye-yi ĩmān uşal şeh devletidendür
 21 Vegerne dāneḡe arzimas dünyā vü "māfiḡā"
- 22 Remūz-ı ḡāl-ı dünyādın işit aytay seṅḡe ‘āḡıl
 23 Mişāl-ı bir kesekdür merkeb bārānidin ey ḡāfil
 24 Könḡil bërme ecel kelḡanda üzmaḡınḡ érür müşkil
 25 Ḡarrā èrmeş melekler toy èrmiş mevt-ı şāḡibdil
 26 Fidā kıl cism ü cānıḡ cān bëren cānāḡe cānā

¹³⁶ Orijinel şekli

- 27 Dirîğ étme ilâhî dârüyı raḥmetni rencürdın
 28 İçürdınğ şerbet-i İslâm muḥliş eyle nâşürdın
 29 O kim Muḥliş érür veşl isteyür bérđi eyok ḥürdın
 30 Şefâ'at vaḳtıda Meşrebge tökkin Mebdâyı nürdın
 31 Terâzüyı 'amelni vezn kılğan vaḳtide ferdâ

Muḥammes-i Muḥliş

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 32 Mis érürsen şāḥib iksîr tapib kîmîyāge yet
 33 Mişli mecnûn "Leyli" deb¹³⁷ êldin çıkıp şahrāge yet

(28)

- 1 Bol tecerrüd mişl-i 'İsā kurb-ı āmennage yet
 2 Terk-i dünyā kılğıl u sermenzil-i 'uḳbāge yet
 3 Secdege başınğnı koyğıl rebbiyel-â'la[ge] yet
 4 Eli dünyā dek necāsetni şümāre kılmağıl
 5 Tövbe kıl her ma'şîyet kıldınğ dubāre kılmağıl
 6 Sûd u noḳşān-ı cihānnı istiḥāre kılmağıl
 7 İki dünyā naḳdige hergiz niḳāre kılmağıl
 8 Himetiñgi tut bülend bāzār-ı istiğnāge yet
 9 Bil ġanîmet uşbu sâ'atnı 'ibādet vaḳtidür
 10 Vaḳtın ötkerme [ki] zirā'tnı zirā'at vaḳtidür
 11 Her nefes aldınğ teḥeyyül eyle ḥācet vaḳtidür
 12 Dil müretteb ḥān-ı Hāḳ boldı tilāvet vaḳtidür
 13 Mişli ġammān-dek sen hem ḥatm-ı kelāmüllahge yet
 14 Şoḥbet-i nākış belādur kıl özünğ andın beri

¹³⁷ YZ: (ديت)

15 Hâk yübardı behri sevdā bolme ‘işyān müşteri
 16 Til tolulmeden burun kılğıl qademi ilgeri
 17 Cümleli hādīsi kēlgende Hūdā ‘āşıkları
 18 Yol yürürni bilmesenġ bir dīdesi bināge yet

19 Bendelik kıl tā ki bolğaysın der-i hācenge hāş
 20 İş bilip kıl bolmagın mużtar şabā vaqt-ı kışāş
 21 Sürh rū bolın yığılgende heme ‘ām u havāşş
 22 Bu cihānnı kāhişidin bī halel boldıñġ halāş
 23 Def‘at-en açgıl köziñġni "cennetülmāvā"ge yet

24 Kim ki ‘āşık boldı anıñġ közige derdi kerek
 25 Yaqa çāk u eşk-i pür hūn u ruḥ-ı zerdi kerek
 26 Āh-ı germ u nīk u bedden hātır-ı serdi kerek
 27 Müşkilāt-ı dilni ḥal kılmağ için merdi kerek
 28 Dest ü pā vurğıl bu yolga şöḥbet-i dānāge yet

29 Tilbelerdek bakma dünyānı ziyān u sūdige
 30 Köymeygeysın rüz-ı māḥşer āteş-i Nemrūdige
 31 Būdige ḥursend olup ġam yemegil nābūdige
 32 Kim talebdin qalması āḥir yeter maqşūdige
 33 Qatre-yi bu āb-ı kevserdek uluġ deryāge yet

34 Her münāfıklar içinde maqşadınġ tapmas ḥuşul
 35 Hāknı izleb kuvvetiñġ baride anlardın üzül

(29)

1 Egri bolsa kıbleden yüz bolmagay tāt kabul
 2 Kecligiñġni taşlagıl mişli elifdek rāst bol
 3 Her noktānı köñġluñġe cā-kılma bismillahge yet

- 4 Almagıl bërse Sikender şevket-i emlākını
 5 Āb-ı kevşer bil neküler dīde-yi nemnākını¹³⁸
 6 Mest olursan nūş kılma dīvni tiryākını
 7 Tūtiyā kılğıl köziñge rehrev anlar hākını
 8 Cān nişār eyleb bu yolga ʿārif-i bāşedge yet
- 9 Bozmegey rāh-ı edebni kimni [ki] ʿaqlı sağıdur
 10 Hemdem olsa ğam yeter kim fitne vü [hem] ayğagdur
 11 Yağşılarnı közi yaş u bağı [hem] ğamdın dāğıdur
 12 Çār erkandın ötüb menzilin ahtarmağıdur
 13 Pevrev-i āl-ı resūl bol şāh-ı ev ednāge yet
- 14 Bendelikde rāş olsun ʿarş cāyınğıdur seni
 15 Her girehni bendi bolma hār-ı pāyınğıdur seni
 16 Hūr u ğılman u kuşūr bişek gedāyınğıdür seni
 17 Taht-ı ʿālā merkebiñge cennet sarāyınğıdur seni
 18 Hāzır u ğāʾibni bir bil ʿālem-i ʿulyāge yet
- 19 Şükr kıl müʾmin diliñge mihr-i īmān nağşıdur
 20 Rūh-ı pākınge bu hāşīyet ezel ser bağşıdur
 21 Merkebiñge teñgle sırat üstide cennet rağşıdur
 22 Nīk ü bedni kūçesidin ʿibret ālmağ yağşıdur
 23 Hātırınğı cümledin serd eyleyüp ʿanğāge yet
- 24 Terk-i emr-i yār kılğan ʿāşık-ı maḥbūb ʿemes
 25 Şīr evvel güftār-ı bed hīç kimsege mergūb ʿemes
 26 Puhte bolmasdur sıfāli kaysı gil pākūb ʿemes
 27 Rāh u resmi ḥalkıdın vābeste bolmağ hūb ʿemes
 28 Hāşlar¹³⁹ resmini [ki] tutgıl cemālullahge yet

¹³⁸ YZ: (نمناکیتی)

¹³⁹ YZ: (خاصلانا)

- 29 Sürme kılğıl gerd-i pâyı mürşid-i "ḥakkül yakīn"
 30 Kim alar zerrā'idür aldıda bol mişl-i zemin
 31 Şûrezâr ḳalbıñgı şād kılğay āb-ı şīn
 32 Hādi rāhi ṭarīḳātdın rumūzı añğlagın
 33 Men du'ā eyley ḥakige 'ālem-i ā'lāge yet
- 34 Köymegeysin nārgе mişl-i Ḥalīl bolsañg emīn
 35 Öldürüp Fir'avnnı Mūsāğa bolğil hemnişīn

(30)

- 1 Āḥiretni ḥavfıdın yāḥşı şıfāt ḳan yığlagın
 2 Mişli 'İsā bol-meleklerge bolaydiseñg ḳarīn
 3 Külfetige şabr eyleb kurb-ı zikriyāge yet
- 4 Mişli üstür ḳıl ḳınā'at yük köter bol ḥuş cilev
 5 Pāk bolğıl [ki] bī giyeh menzilni köydürmes alev
 6 Kūrlardék yürmegil aldınğda yoldur āstı zuv
 7 Bu maşaldur her nè eksenğ anı eylersin darav
 8 Mustafā dek kēçe yatmay kūçe-i taḳvāge yet
- 9 Muḥlışınğdurman bolur¹⁴⁰ ḳoyseñg ḳadem ēy-mehlikā
 10 Gerd-i pāyınğnı ḳılay dīdemge her dem tūtiyā
 11 Şāh sen, men bī-nevā sendin kerem mendin du'ā
 12 Mahlıḳālardın ḥaber keltürgali bād-ı şabā
 13 Ḳülbe-yi vīrāne'i bu meşreb-i şeydāge yet

Muḥammes

(Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün)

- 14 Necāt ister ēseñg ḳovvub dāmen-i şer'i peygamber tut

¹⁴⁰ Yz: (نولور)

- 15 Boluban düstdâr-ı kavî-ı Şiddîk ile ‘Ömer tut
 16 Be-cân u dil bolup ‘âşîk reh-i ‘Osmân u Hayder tut
 17 Unutgil özge yolları öziñg bu yolda çâker tut
 18 Muhib-i âl-ı eşhâbi bolup dilni kalender tut
- 19 Şifâtı "rahmeten li'l-âlemin"dür Tenğrini hâşı
 20 Şerî'at kiştisi oldur kerem bahrını gavvâşı
 21 Kılıp terk-i helâvet eylemey dünyâge ihlâşı
 22 Du'âge kol açıp her dem tilegey ümmet-i 'âşı
 23 İlâhi ümmetimni cân çıkar vaktıda mazhar tut
- 24 Harâb étme muhabbet hânesini ehli dünyâ dek
 25 Bozup kêtgil cihân mülkini Edhem atlı dâna dek
 26 Halâyîk señge külsün kıl öziñg mecnûn-ı şeydâ dek
 27 Alıp 'uzlet yetürgil atıñgı mânund-i 'ankâ dek
 28 Öziñgni âteş-i 'aşk içre sal hûy-ı semender tut
- 29 Binâ köp koymagıl vîrân olur kâh-ı rıbatıñge
 30 Misâfir bol ecel yetgande koymas ihtiyâtıñge
 31 Hemîşe tövbe kılğıl gayre kılğan ihlâtıñge
 32 Melekler gam yeterler eylegen 'ayş u nişâtıñge
 33 Nişât u 'ayşnı kem, küçe-yi mâtemni ekşer tut

(31)

- 1 Kimiki tüşesiz boldı sefer vaktıda hayrandur
 2 Özidin bî-haberlerni tirik fehm étme bî-cândur
 3 Sühan fehmîdelerni ters-i Haqdın sînesi kandur
 4 Könğil dünyâge koyma meskeniñg âhir güristândur
 5 Bakıp şem'-i muhabbet hâne'i kalbıñg münevver tut
- 6 Vefâsız 'acz érür köp salma dilge mihr-i dünyânı

- 7 Bu kılğan menzil ābādınġ [ki] olgen ‘ākıbet fānı
 8 Köziñni nūrı ketmey yolga tuş kıl kār-ı ‘uqbānı
 9 Ecel tutsa yakañnı anda kılğunġ köp pişeymānı
 10 İranlar peyrevi bolğıl ġilāf-ı nefsi kāfer tut
- 11 Eger ġükmunġe alsanġ yer¹⁴¹ yüzün mişli Süleymān-dék
 12 Devā’ı cümle’i rencūr kılsanġ mişl-i loqmān-dék
 13 ġızır dek ‘ömr körsenġ kim içiben āb-ı ġayvān dek
 14 Senge cām-ı cihānbīn tegse ol Cemşīd-i devrān dek
 15 Taġyīr olmas ġader ger dāmen-i faġfūr-ı ġayşer tut
- 16 Eger Ėārūn şıfat yıġsenġ cihānde zīver ü zerni
 17 Seni destinġe berse şevketi mülki Sikenderni
 18 Havā kılmay ġolın tut yolga ġalğan zār ü muṡṡarni
 19 Bolup ġāfil köñgildin salmaġay sevdāyı maḡşerni
 20 Köz açkunçe tola peymānıñġ ölmekni muḡarrar tut
- 21 Necāset ġānege ālūde bolme dürr-i yektāsın
 22 “Laḡad kerrem” şıfātınġ ġābil-i “naḡnu ḡamnāsın”
 23 Melāyik ḡākerinġ ser defter-i firdevs-i a‘lāsın
 24 Diliñdür zıkr-i illallahge maḡzan şāh iġzāsın
 25 Ra‘īyyet perver olğıl devni başige [ki] ġancer tut
- 26 Dürüst endīşe kılğıl sendin ötgenler nēçuk boldı
 27 Yatarda ġābgāh-ı taḡt-ı a‘lālar nēçuk boldı
 28 Cemālı közyarutkan māh-ı tābānlar nēçuk boldı
 29 Kelāmı meclis ara köp süḡandānlar nēçuk boldı
 30 Sen hem ketmaḡçisen ġirş eyleme dünyānı kemter tut

(32)

¹⁴¹ Yz: (يَز)

- 1 Güher dēk t̄ac-ı ser bol gūşe’i senġ-i girān olma
 2 Aħır minnet kıtur her nāḥalefge mihmān olma
 3 Tapılmas müdde‘ā dünyā ṭalebge hem zebān olma
 4 Saṅge t̄iġ vursa her kim yaḥşılık kılgıl yaman olma
 5 Meşeldür ēl ara olsun dēsenġ düşmen şeker tut
- 6 Hemīşe yaḥşılarnı kūyn isteb der be-der yürgil
 7 Ṭarīkāt ḥācisi birle қоşulup hem sefer bolgıl
 8 Bolup şāgird-i merd-i ḥaḳ tapıp şāhib hūner bolgıl
 9 ‘Aleyk alma münāfıklar selāmın gūş-i ker bolgıl
 10 Muḥabbet ehlini cūyānı bolgıl dīdey-i ter tut
- 11 Sikender dēk ter ü ḥuşkiġa ger ḥūkmünġ revān olsa
 12 Süleymān-dēk derinġde ins ü cinler pāsubān olsa
 13 Laḥadnı ḥāk-u ḥiştin başınge bālīn ü bister tut
- 14 Sefer esbābını āmāde kııl mişl-i misāfir dēk
 15 Kelipsen kılgalı sevdā cihān mülkige tācir dēk
 16 Eger çendi körinmes merg kör ġāyıbnı ḥāzır dēk
 17 Könġil bërme cihānnı bar eyle yokıge bol ber dēk
 18 Anı sūd u ziyānıdın gepürse ḥaḳ özünġ kar tut
- 19 Medārā kılmay ötmegil¹⁴² kim bu dünyā bīmdār èrmiş
 20 Müzebzeb eyleyüp sīmāb-ı yenġlig bī qarār èrmiş
 21 Vefāsız ölüm dün üçün dünlarga yār èrmiş
 22 Kimiki munda ‘uzlet meşvelidür anda ḥār èrmiş
 23 Eger ‘ākil èürsen terk ètip sevdāy-ı maḥşer tut
- 24 Seni yoldın қoyar ġaddārlarġa bolmaġıl hemrah

¹⁴² Kelime ötgemil (اوتمگيل) olarak yazılmış. Ancak kelimenin yanlış yazıldığını düşünmekteyiz. Doğru şekli ise ötmegil (اوتمگيل)’dir.

- 25 Eger hemrāh érürsen bol füsün u mekridin āgeh
 26 Yıgıp dünyāyı bā-ḥad mişl-i Qārūn bolmağıl ebleh
 27 Dedi ḥaḳ “innemā emvālüküm evlādüküm fitneh”
 28 Ḥazer kıl ey birāder fitnelerdin emr-i ekber tut
- 29 Cedel kıl bendelikge şād ḥālīḳ eylegey maḳbūl
 30 Reh-i Şeyṭāne yürme yürüyenler¹⁴³ yürdi ḳandağ yol
 31 Ḥasīsler dēk yumup köz bolma dünyā mālīga meşğūl
 32 Hemeni berhem vurgıl mürşid-i kāmīlge Muḥliş yol
 33 Ṭarīḳat baḫrīga ğavvaş olup dāmān-ı gevher tut

Muḥāmmes

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

(33)

- 1 Sāḳiyā mey sun neçe kündür ḥavāsım bar kec
 2 Nē üçün men birle ḳıldı yārnı ağıyār kec
 3 Yā yetüştı semʿige mendin neçe aḥbār kec
 4 Yā meger boldı ezeldin ṭālīʿim bisyār kec
 5 Kecligimni köp körüp yā boldı bu miḳdār kec
- 6 Her kişini hemdemi kec boldı anı kec ḳılur
 7 Tövbe deñgler soḥbet-i kecdin penāḥ bērsun ğafūr
 8 Her kişi köp kec ara ḳalsa anı ḥālı nolur
 9 Nī ʿaceb bir rāstnı kec ḳılsa köp ehl-i fucūr
 10 Zülf-i kec iki kecek kec ḳaş-ı kec zünnār kec
- 11 Lāl edim aldıda yā ğaybide mendin ötti geb
 12 Ḥāṭırı kec bolmas érdi yoksa bīʿözr-i sebeḳ¹⁴⁴
 13 Yā raḳībler ḳıldılar anı menġe şāḫib-ġazab

¹⁴³ YZ: (يورايير انلار)

¹⁴⁴ YZ: (سبب)

- 14 Yok  di   lemd  andağ r  st  avl-i b  edeb
 15 Y  meger serd eyley p b ti ned r  avr-m r-ı kec
- 16  y felek bahtı kara bahtım kara kıldınğ meni
 17 Ol suyar y r-ı  az zimdin c d  kıldınğ meni
 18 K  e k nd z hemdem-i derd [u] bel  kıldınğ meni
 19 A tarıp tapmay   iklerde ged  kıldınğ meni
 20 Men sorağın kimdin izley merd m-i b z r kec
- 21  amde  rd m k ldi bir  z de i n k  ma  al
 22 Mi l-i mecn n ya a   k u gerd-i  amde p y m l
 23 Sord    v l mn  y ğlap kıldım anğ   er -i h l
 24 D di  abr  tg l cef lardin vef  k rmek ma   l
 25 K p k r pd rmen h y l-ı    -ı dil  z r kec
- 26 Bu lehvsidin l le ru lar k zleri cell d  r r
 27 Ba magay  h u fiğ n n ge dili f l d  r r
 28 K l  a   katn   aleb kim menzili  b d  r r
 29 Eyleme mi m rl k d ny ge ki b -b ny d  r r
 30 Ta tıga yatmak  a   dur bolss her d v r kec
- 31 Kimki h r  eylep bu d ny  m l ge  oyd  bin 
 32 G    kardur    betige va  -ı  tmek n -rev 
 33 Z kr-i d ny  fikr-i peyd  h   l  kibr   hav 
 34 Ejdeh ge genc-i k mi zehr u yok se  

(34)

- 1  a  masun aldı a barma fi l-i d ny d r kec
- 2 Bardur ma  b bları [ki] z b   ad u z lf-i res 
 3 Ger vef  ister  senğ bol ıl alar a   in 

- 4 Bir nigeḥ kılsa alar bolḡay vüçüdünḡ kīmiyā
 5 Özgelerdin¹⁴⁵ kol köter anlarḡa bolḡil gerd-i pā
 6 Ders bolḡay devletidin barsa her aṭvār kec
- 7 Köp naṣīḥat kıldı zībā menḡe ol ṣāḥib ʿuḡūl
 8 Gūyā Hızır ʿrdi körsatay seni gümrehge yol
 9 Bī-abā Muḡliṣ bulup kıldım anı pendin kabūl
 10 Ḥamd-ı Allah ḡürmetidin müdeʿā boldı ḡuṣūl
 11 Yoḡsa bar ʿrdim meni bed fiʿl-ü bed kirdār kec

Nāʿtu-ı Nebī Ṣallallāḡü ʿAleyhi Ve Ṣellem

(Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün)

- 12 Nè ḡuṣ ṣūret ʿrür kim ṭīnetinḡe māʾ [u] ṭīn muḡtāc
 13 Ayāḡınḡ gerdige reyḡān-ı rum u müṣk-i çin muḡtāc
 14 Kelāmınḡ ṣerbetige ḡand u ṣeker ṣekkerin muḡtāc
 15 [Me]ninḡ ṣāḡım izige Ḥüsrev-i rūyı zemīn muḡtāc
 16 Ḳara ḡālīge laʿl u gevher dürr-i ṣemīn muḡtāc
- 17 Ḳaṣın miḡrābıdın māṣḡ ʿttiler ṭuḡrā-yı bismillah
 18 Fūrūḡ-ı ʿarızıdın iktisāb-ı nūr eyler meh
 19 Közinḡ merdümлерidin kesb-i āsūd eyledi sürmeh
 20 Lebidin nūkte aytur vaḡtı tamsa ḡaṭra su nā-geh
 21 Telaṣ eyler içey dēp ḡand u ḡarṣ u engebīn muḡtāc
- 22 Bihār-ı kevṣer içre yoḡ anınḡ dēk bī-bahā gevher
 23 Anınḡ ṣānıda nāzıl boldı bilki süreʾi kevṣer
 24 Ṣıfātı "raḡmeten liʾl-ālemīn"dür ḡatm-ı peyḡamber
 25 ʿAḡīḡ körse lebin dürr körse dendānın tilin ṣeker
 26 Yaḡa uṣlap kılıp taḡṣīn diyorlar āferīn muḡtāc

¹⁴⁵ Yz: (اورگه لاردين)

27 Odurlar şāh-ı ‘ālem iki ‘ālem aṅğa maḥzūndur
 28 Mübārek ism-i pāki [ki] tört maşhaf içre rüşendür
 29 Melek tā ins ü ciṅge belki evşāfı mu‘ayyendür
 30 Belend ü pest-i ‘ālem mahveşimni ḥatırıdandur
 31 Yolıge cennet ü kevşer izige ḥūr u ‘ayn muḥtāc

32 Nebīler sür‘at eylep boldı anıṅ girdige hemrāh
 33 Hemedin efzel ü eşref laḳab aṅge ḥabībullah

(35)

1 Emīn-i vaḥy olup cibrīl bolmay sırrıdın āgāh
 2 Demige yüz mesīḥā rāzige yüz miṅ kelīmullah
 3 Yolıge berḳ-i Refref peykige "rūḥu’l-emīn" muḥtāc
 4 İcāzet boldı bir şeb emr-i Ḥaḳdın seyr-i gerdūṅge
 5 Burāḳın gerdi boldı sürme-yi çeşm ey ayle kūṅge
 6 Nē kim ḥālīḳ dēdi cibrīldin ol tuşı maẓmūṅge
 7 İcābetsiz ēmes ḳılğan du‘āsı zātı bī-çūṅge
 8 Anıṅ bir ḡamzesige miṅ ü yüzmiṅ mahcebīn muḥtāc
 9 Naşīhatge leb açıp ḥalḳ ara şehd ü şeker sözlük
 10 Nigāhı maḥz-ı raḥmet vaşf-ı “māzāḡu’l-beşer” közlük
 11 Tufeylidin heme ‘ālem yoḳ ērdi zātıge özlük
 12 "Le‘amruk" tāclık peyveste ebrū "vezzuḥā" yüzlük
 13 "Elemnaşrah" yüreklik şefḳatıge ins ü cin muḥtāc
 14 Laḥaddın baş köterip kül nebī nefsi dēyüp yürse
 15 Körüp öz nāmesin ‘işyān ile feryād [u] āh vursa
 16 Ġazab eylep zelālet ehlini dūzaḥ sarı sürse
 17 Revā boynıḡa salıp ümmeti dēb her taraf yürse
 18 Köziṅ dūrdānesige belki "rabbū’l-‘ālemīn" muḥtāc

- 19 Muḥammed Muştafā nāmıǵa kurse ol zaman tahtı
 20 Turup tört burcıda tört yarı birle ortada rahtı
 21 Telātım kılsa raḥmet baḥrı ḥazret yıǵlese sahtı
 22 Habībim déb [ki] keldi maǵfiret in‘ām eter vaqtı
 23 Nigāhınǵe tamām-ı evvelīn ü āḥirin muḥtāc
- 24 Köterip perde, zāhir bolsa ol kün ‘ayb u noḳşanım
 25 Ḥabībīnǵ ḥürmetidin kılmaǵay şermende raḥmānım
 26 Mişāl-ı mūr-ı ‘aciz men kolum tutgıl¹⁴⁶ Süleymānım
 27 Yasalsa taht-ı şefkat kılǵalı oltursa sulṭanım
 28 Yüzige enbiyā’ vu evliyā’ vu men berīn muḥtāc
- 29 Ki kıldım naḳd-ı ‘ömrüm şarf-ı bī-cā rāh-ı maǵrūrge
 30 ‘Abeş ötti meh ü sālīm ḥıyāl-ı mātem-i süvrge
 31 Ki vaqt ötti atıbālar devā kılmas bu rencūrge
 31 Muḥammed ḥürmeti yā Reb kerem kıl cān teleşurge
 33 Binā pür bolsa İmānımge şeyṭān-ı la‘īn muḥtāc
- 34 Eşekdek yal aḳardı [ki] bar birle bar-ı tākāt yok
 35 Ki maḥz-ı şüretim şüretge lāyık pāk-ı sīret yok

(36)

- 1 Ğulām-ı gendemen ḥācemge mendin yaḥşı ḥidmet yok
 2 Celīlā yolga kirsem zād reh ğayr ez keşāfet yok
 3 Ğürmen raḥmetinge "yā kerimü'l-ekremīn" muḥtāc
- 4 Tamām-ı taǵlarge kūh-ı ‘işyānım érür hemseng
 5 Seg ü büzīne birle ḥūklar eyler şoḥbetimdin neng
 6 Günāhım kesretidin vaqt-ı şefkat yolda bolsam leng

¹⁴⁶ YZ: (تويگيل)

- 7 Ebübekr, Ömar, Osman, Alī elgim tutup sudraṅg
 8 Ērürmen ḥākinḡizge çahār yār-ı nāzenīn muḥtāc
- 9 Tutup elgim ḥalāş ét maʿşiyet baḥrıge akmışmen
 10 Kālıp girdāb-ı zūlmet içre kim her yana āfetmişmen
 11 Yolum körsat susaķıb reg nafsa evvelā kaytmışman
 12 Nigārım rişte-yi sīmīn dürr-i naʿtıge taķmışmen
 13 Hem ol ifga¹⁴⁷ itinḡ dek Muḥliş-i ḥāṭır ḥazīn muḥtāc

Ġazel-i Diger

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

(37)

- 1 Kimki iḥlāş ile boldı ḥāk-ı pāyı naķşibend
 2 Zar kılur iksīr-i yenḡliḡ kīmiyāyı naķşibend
- 3 Kōl açıp kılsa duʿā bī-şek bolurdı müstecāb
 4 Çün-ki érdi nūr-ı vaḥdetdin ḡızāyı naķşibend
- 5 Gerdi pāyin dīdege sürtüp teberrik eylenḡiz
 6 Kimki alḡan bolse bir sāʿat duʿāyı naķşibend
- 7 Dünyā vu ʿuķbā işi yetmes édi itmāmige
 8 Bolmasa ʿārī hem ol işge rızāyı naķşibend
- 9 Ḥāzır u ḡāʿībde bolsa her kişi ḥācet teleb
 10 Mʿaṭṭal olmas kılsa érdi ilticāyı naķşibend
- 11 Bī-gümān bolḡay édi şāhenşe evtādlar
 12 Tuşsa kimge sāyeʿi bāl cā-yı naķşibend

¹⁴⁷ YZ: (ایفگا)

13 Turfe aʿtāriḡe anda nèçe türlük dāru bar
 14 Her şikestinḡni tuzatgay mūmīyāyı naqşibend

15 Bir küni vaqt-ı cunūn āhīr işāret eyledi
 16 Efser-i şāhi tapar āhīr gedāyı naqşibend

(38)

1 Çihār bāḡı hemçü cennet çeşmesi çün selsebīl
 2 Tūba dēk havz aldıda gūyā livā-yı naqşibend

3 Ger alay dērsen koluḡe āhīret sermāyesin
 4 Hūcre al ölmesdin evvel ol sarāy-ı naqşibend

5 Bilmey özni bilgüsi sīmāb yaḡliḡ bī-ķarār
 6 Cān-ı ʿāşıkḡa yēter kökdin sarāy-ı naqşibend

7 Dīde aç ger bolsa ʿāşık tā-ķıyāmet zindedür
 8 Vā dirīḡā öldidēb tutma ʿazāyı naqşibend

9 Evliyālarını nè dēb tufragı hācet yetkürür
 10 Şunçe kim zāhir durur közdin fenā-yı naqşibend

11 Kaysı birni seḡe étey ķabr-ı ʿāşık hāneķāh
 12 Ehl-i bāṭın herdem aḡlar hūy-ı hāy-ı naqşibend

13 İki ʿālemni belāsındın necāt isteriseḡ
 14 Muḡlişā kıl māl u cānıḡnı fidā-yı naqşibend

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

15 Her duʿāḡe hılķ-ı pāk u şāf ṭīnet itibār

- 16 Kim rehi ihlāşnı tutsa muḥabet iʿtibār
 17 Yaḳa ḳāk u dīde nemnāk muşībet iʿtibār
 18 Çün ibādet vaḳtıda müminge fırşat iʿtibār
 19 Her dil-i bişkesteḡa vehm-i kıyāmet iʿtibār
- 20 Yetmegey maḳşūdıḡa kim ki ʿameldin ḡalidür
 21 Bendelik kılgan kişi zevḳ-i ḡıldin ḡalidür
 22 Kim taʿmīdin ḳaçtı ʿizzet taptı zilden ḡalidür
 23 Dāmen-i devletni tutgenler ḡaleldin ḡalidür
 24 Vādi-yi himmetge kirgenlerge ḡāʿat iʿtibār
- 25 Her kişi yēydür muḥabbet şāḡsārıdın şamar
 26 Bērseler taḡt-ı Sikenderni sere kılmış naḡar
 27 İḡtılāt-ı ḡalk hem sūd u ziyāndın bī-ḡabar
 28 Kimki āʿşık oldı ol neng ile nāmūsın keḡer
 29 Ey birāder anḡlagıl her işge himmet iʿtibār
- 30 Saʿy kılgıl bolḡıl fenā bolmay bu ʿālemdın fenā
 31 ḡāk-i pāyınḡnı melekler közge kılsun tūtiyā
 32 Āşınālardın keḡip ḡalıḡḡa bolḡıl āşınā
 33 Bu sutünsız ḡānege turmaḡ ḡaḡīḡatdın ḡaḡā
 34 Bī-ḡaber şüretperestde istikāmet iʿtibār
- 35 ʿİzzet ehlidin [ḡaza]r kılgıl hemīşe ḡār bol
 36 Yār vaşlın izle Edhem yeḡḡli bī-āzār bol

(39)

- 1 Dāʿimen şerʿ-i şerīf Muştaḡāge yār bol
 2 Mişl-i ol Veysüʿl-ḡaran derge ḡidmetkār bol
 3 Kim ki ḡākerdür bu yolga terk-i iʿzzet iʿtibār

- 4 Bende bolsañg dīdedin dūr eyle hāb-ı çeşmni
 5 Cāri kıl vehm-i kıyāmetdin saḥāb-ı çeşmni
 6 Hūş körür Tenğri Ta‘ālā dūrri nāb-ı çeşmni
 7 Miñg Sikender şevketige bėrmem āb-ı çeşmni
 8 Qurb-ı dergāh-ı şehenşāge nedāmet i‘tibār
- 9 Yol ḥaṭardur dā‘imen bolgıl қаtār-ı eşk-rīz
 10 Şād bolğay kārger bolğanda rüz-ı rüst-ā-ḥīz
 11 Mişl-i Edhem kıl öziñg bolsañg eger şāhib temīz
 12 Nāmurādidür qalenderlarni kārī ēy ‘aziz
 13 Terk-i dünyā eyleganlerde kınā‘at i‘tibār
- 14 Bendesen ol dilge mihr-i ğayr-i mevlā bolmasa
 14 Hāqđın özge ḥāṭırıde hīç temennā bolmasa
 16 Ādem ėrmes ol kişi ‘aşk ile şeydā bolmasa
 17 ‘Ārif oldur maqşadı dünyā vu ‘uqbā bolmasa
 18 Zāhid-i ḥūdbīnleriñge mülki cennet i‘tibār
- 19 Yol ḥaṭerdür cāri kıl yaş örnige közdin ḥunrı
 20 İzleyür ‘aşıkların maḥşerde dünyā vu dunrı
 21 Señge aytay sakla dilge şoldur āyet māzmūnı
 22 Her kim öz cinsini bī-şek aḥtarur maḥşer küni
 23 Ehli ğāfletlerge dāyım ehli ğāflet i‘tibār
- 24 Şükr kılğıl ḥaḳ Ta‘ālā bėrgenige bīş ü kem
 25 Nūş kılğıl mişl-i şekker bėrse ḥācenğ señge sem
 26 Ğam ğamidindür ğamidin kıl ğalaṭdūr özge¹⁴⁸ ğam
 27 Kıymetiñg ĩmān bilendür sa‘yı kılmañg u bu dem
 28 Bende ḥaḳ yolıge pā koydı sa‘ādet i‘tibār

¹⁴⁸ Yz: (اورگ)

- 29 Ehli dünyālar kebi vaqt-ı naṣīḥat bolma kar
 30 Hīç kim menzilge yetmesdür sere bī-rāḥber
 31 Bilmediñg-mü qılmadı bī-Ḥızr İskender sefer
 32 Bir küni eşḥābige aydi uşal ḥayrū'l-beşer
 33 Yol yoqatgen mübtelālarge naṣīḥāt i'tibār

- 34 Ger bolay dersen iki ʿālem ara şāḥib revāc
 35 Ğayrlarnı terkin et hem cānib-i ḥālıqge kaç

(40)

- 1 Bed nażar bolma sere ʿibret üçün dīdenġni aç
 2 Ger dēsenġ kim tuşmasun Ḥaḳdın digergā ihtiyāc
 3 Gende bār taʿaluk-i genc-i ʿizlet i'tibār

Buḥārayı Şerifde Ḥāce Cihāniñ Şanlarında Müseddesdür:

(Fāʿilātü Meʿûlün Fāʿilātü Meʿûlün)

- 4 Gülşen-i cihān içre serv-i nevniḥālim bar
 5 Yetmeyin vişālige nāle vü fiğānım bar
 6 Bār-ı fırqatı birle ḳamet-i kemānım bar
 7 ʿĀrz u dādım ayturge salṭanatlı ḥanım bar
 8 Başıma hümā yañlıġ şükr sāyebānım bar
 9 Ğavş-ı mürşid-i kāmil Ḥāce cihānım bar
 10 Anadın kēlip yerge qıldı nāle vü efġān
 11 Daye yıġlayup herdem aġzıge salıp pistān
 12 Yıġlar erdi nûş¹⁴⁹ etmey qıldı baġrını büryān
 13 Ötti üç kēçe kündüz boldı el heme ḥayrān

¹⁴⁹ YZ: (نوش)

- 14 Başıma hümā yaŋlıġ şükr sāyebānım bar
 15 Ğavş-ı mürşid-i kāmīl Hâce cihānım bar
- 16 Kêldi bir ‘arab nāgeh başıge salıp çāder
 17 Elgige kızıl bāde kiygeni heme aḫzer
- 18 Tuttı beççege anı içti öyle kim şeker
 19 Kim êdi ‘arab bilsenġ ya‘nı Hızır peygamber
- 20 Başıma hümā yaŋlıġ şükr sāyebānım bar
 21 Ğavş-ı mürşid-i kāmīl Hâce cihānım bar
- 22 Nêçe tün meġāk içre eyledi kirip¹⁵⁰ tā‘at
 23 Kêldi cem‘i çeltenler bêrdi bādeyi vahdet
- 24 Rūḫını kōrüp qābıl baḫş étip anġa nūsbet
 25 Dêdi ‘Aced dān ehlin kél qıl êmdi terbīyet
- 26 Başıma hümā yaŋlıġ şükr sāyebānım bar
 27 Ğavş-ı mürşid-i kāmīl Hâce cihānım bar
- 28 Belḫ içinde bir mürşid atı hâce Fazlıüddīn
 29 Dêseydin nazar tapgan êrdi pir-i bā temkīn
- 30 Anġa hâce bêrip qavl kim barıp Buḫārādın
 31 On bir il kılop ḫidmet tegdi rüḫşet ol pīrdin

(41)

- 1 Başıma hümā yaŋlıġ şükr sāyebānım bar

¹⁵⁰ YZ: (کیریب)

- 2 Ğavş-ı mürşid-i kâmil Hâce cihânım bar
- 3 Bêrdiler haţ-ı irşâdeti mürşid-i âzam
- 4 Ottuz êki yaşında boldı hādī ʿâlem
- 5 Nüş êtip mey vaĥdet boldı ʿâlim ü aʿlam
- 6 Şule-yi cemālının ʿaced¹⁵¹ vān ili ħürrem
- 7 Başıma hümā yaŋlıĝ şükr sāyebānım bar
- 8 Ğavş-ı mürşid-i kâmil Hâce cihânım bar
- 9 Nêçe yıl Buĥārādın uçtı bir şeb-i cumʿah
- 10 Ravze-yi Resül^(s.a.v) barıp ĥakın eyledi sürme
- 11 Tāzedin vuzū eylep ĥatım êtip kelāmüllah
- 12 Şubĥıdem yine ĥaytup keldi cāyığa nāgeh
- 13 Başıma hümā yaŋlıĝ şükr sāyebānım bar
- 14 Ğavş-ı mürşid-i kâmil Hâce cihânım bar
- 15 Hādımı kèlip nāgeh ʿarzın eyledi bir tün
- 16 Su savuĝ ĥahāretge dēdi ħalmadı otun
- 17 Berf şiddeti sermā üj kēçedin efzün
- 18 Êrte birle il kördi ābı ĥavūz ıssıĝ çün
- 19 Başıma hümā yaŋlıĝ şükr sāyebānım bar
- 20 Ğavş-ı mürşid-i kâmil Hâce cihânım bar
- 21 Ey veli māderzād ĥācetim revā kılgıl

¹⁵¹ YZ: (عجد)

- 22 Kêlmişem men a‘mā dēdemi bībnā kılgıl
 23 Mürde taşıdık könġlüm saht érür şefā kılgıl
 24 Dergehiġde Muħliş men lütf étip seħā kılgıl
 25 Başıma hümā yaġlıġ şükr sāyebānım bar
 26 Ğavş-ı mürşid-i kāmīl Hâce cihānım bar

Muħammes der şān-ı Buħāray-i Şerif

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 27 Vilāyetler içinde mülk-i ünsīyet Buħārādur
 28 Bahār rahmet-i içre gevher-i kıymet Buħārādur
 29 Şerīf ü hem latīf ü efzel-i mülket Buħārādur
 30 Ki tā yevmü’l-cezā bī-noķş u bī āfet Buħārādur

(42)

- 1 Çerā kī kān-ı ‘ilm ü taķvā vu t̄a‘at Buħārādur
 2 Meh-i şavm érdi ħazret fecr farzını adā kıldı
 3 Açıp ġīsū heme eşġābge yıġlap du‘ā kıldı
 4 Du‘āge ķol açıp tenġriġa bī-ħād ilticā kıldı
 5 Du‘ānı ħatm éter vaktıda Buħārā dēb du‘ā kıldı
 6 İlāhī ħār kıılma lāyık-ı ‘izzet Buħārādur
 7 Tamām olgunça bu meh eyler érdi her şabā tekrār
 8 Namāz-ı fiṭr okup bel ħuṭbe içre eyledi izħār
 9 Dēdiler ba‘de-z-ān eşġāblar éy seyyid-i muħtār
 10 Buħārā dēp du‘ā kıldıġ bize ma‘lūm kııl esrār
 11 Dēdi-ħazret biliġler menġe ħāş ümmet Buħārādur

- 12 Şeb-i mi'râc kördüm kökge ğubrâdın çıkar uçur¹⁵²
 13 Dêdim cibrîlge bu kıysı nûrdur êy aḥî bildür
 14 İkişi Yeşrib ü Baḥḥā biri nûrî Buḥārâdur
 15 Bu nûrdın tâ kıyâmet ʿâlem-i bâlâ êrür maʿmûr
 16 Tilim vaşfıġa kıaşır ğüyâ cennet Buḥārâdur
- 17 Dêdi "ḥayrül-beşer" şundaġ eşittim Haḫ Taʿâlâdın
 18 Ki men peygamberi peydâ kılay ğülzâr-ı Baḥḥâdın
 19 Sürüp devrin nêçe yıl yüz o körse fâni dünyâdın
 20 Ki tâ maḥşerġaça ravnaḫ bar şerʿ-i Buḥārâdın
 21 Bu nûr andın çıkar kim maʿden-i raḫmet Buḥārâdur
- 22 İşıtip bir nêçe eşḥâb boldı ol zamân ğamġîn
 23 Dêdiler bolsak êrdük kâş bizler hem Buḥārâdın
 24 Dêdi ḥazret yemenġ ğam kim ʿamel nîk bolsa ol mending
 25 Duʿâyı Muştafâġe el heme aytur êdi âmin
 26 Hemîşe nûr-ı peygamberge hem şöḫbet Buḥārâdur
- 27 Buḥârâġe kimi şâḥ olsa derler sâye-yi subḥân
 28 Bu bâʿısdin okurlar ḥuṭbe içre ḥazreti sulṭân
 29 İlâhî yâġı¹⁵³ bolsa kim anġe kıl yer bile yeksân
 30 Buḥârâ leşkeri şâḥib zafer her yerde bî-noḫşân
 31 Neçuk kim pâsbân-ı mezheb ü millet Buḥārâdur
- 32 Êrür ʿâlimleri her kıaysisi ferzend-i peygamber
 33 Şehi nâib êrür mişli ʿâlî-dêk elgige ḥancer
 34 Kimi çıksa bu yoldın tîġ vurup izḥâr-ı dîn eyler
 35 İlâhî ḥâmi bolsun şâḥıġe evtâd-ı çeltenler

¹⁵² YZ: (اوچوز)

¹⁵³ YZ: (باغی)

(43)

- 1 Medīne yeŋgli munĝe taht-ı bā haşmet Buĥārādur
- 2 Bi-ḥamdillāh bizi bī-çārelerge lütf-i yārıdur
- 3 Hemīşe ʿadl-ı encām-ı raʿyet şehni kārıdur
- 4 ʿAdāletdin Buĥārā şāhı çeltenni қаtārıdur
- 5 Selāmet kıl belādın dīn ü dünyānı medārıdur
- 6 Tufeyl-i ʿadlıdındur perdeyi ʿişmet Buĥārādur
- 7 Tamām-ı nüshada hem yer yüzinde fāḥire nāmı
- 8 Melekler ʿālem-i bālāge derler şehri islāmı
- 9 Mesācidler ʿibādet vaqtıdadur kâʿbeni bāmı
- 10 Bu şehir ehlige dāyım rūḥ peygamber érür hāmı
- 11 Çirā ki kēçe kündüz peyrevi sünnet Buĥārādur
- 12 Kimi bu şehre sākin boldı körmes rüyı muḥtācı
- 13 Buĥārādur tamām-ı beldeleleri başı vu tācı
- 14 Yetüşmes gerdige miŋg kaʿbetü'l-lahdın gelen hācı
- 15 Buĥārādur dēdiler maḥşerde cennetni mʿirācı
- 16 Ki ḥavzı ḥavzı kevşer yeŋgli pür niʿmet Buĥārādur
- 17 Érür ʿālemleri mānund meh kāsibleri kevkeb
- 18 Turup vaqt-i şehir geb eyleyüp ḥāşıl kılur maṭlab
- 19 Dēyor ʿābidler alıp subḥe ḳolge dem be-dem yārab
- 20 Bu bāʿisdin nemengāndın çıkıp ʿāzm ēyleyüb Meşreb
- 21 Ki her maḳşad ṭalabge cāmīʿ-i nüsbet Buĥārādur

Nāʿt-ı Nebi Şallallāh ʿAleyhi Ve Şellem

(Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün)

- 22 Ni til birle seŋge ʿarzım kılay bī-ḥad günāhım bar
- 23 Laḥadge baremen ḥiclet bilen rū-yı siyāhım bar

24 Ümîd üzmem keremdin mağfiretlik pâdişâhım bar
 25 Dedi “lâ taḳnaṭū min raḥmetullah”dın güvâhım bar
 26 Ğamım yok Muştafâ atlıg meni puşt u penâhım bar

27 İmâm-ı cüz ü küldür cümle ‘âlem başını tâcı
 28 Kalem tâ ‘arş u kürsî levhdür gerdini muhtâcı
 29 Heme başın köterip ḥaşrde andın érür râhı
 30 Uşal kün lâl kılsa ḥaşr ehlin dûzahı emvâcı
 31 Ğamım yok Muştafâ atlıg meni puşt u penâhım bar

32 Hemedin ilgeri bir nûr-ı a‘zam eyledi peydâ
 33 Muḥammed nâm koydı kim bulur déb bâ‘si eşyâ

(44)

1 Kimiki anġe ümmet boldı taotı devlet-i ‘azmâ
 2 Cüda Kılma bu¹⁵⁴ nûrdın cân çıkar vaḳtı Hüdâvendâ
 3 Ğamım yok Muştafâ atlıg meni puşt u penâhım bar

4 Uşal vaḳtı anadın keldi ‘izzet taptı dünyâge
 5 Zemîn fâhr eyleyüp hemseng boldı ‘arş a‘âlâge
 6 Yetip âvâze-yi kevsî şerâdın tâ süreyâge
 7 Ḥabîb-i Ḥaḳ érür déb toldı ‘âlem şûr u ġavgâge
 8 Ğamım yok Muştafâ atlıg meni puşt u penâhım bar

9 Kiçik tuttı özin tufrak lâyıḳ boldı ‘izzetge
 10 Mekân oldı oşandağ seyyid-i şāhib şerāfetge
 11 Kişi tâ ḥāk bolmay yetmegey ḳurbı sa‘âdetge
 12 Muḥammed ümmeti şermende bolmasdur kıyāmetge
 13 Ğamım yok Muştafâ atlıg meni puşt u penâhım bar

¹⁵⁴ Yz: (چ)

- 14 Medārım küvvet ü cānım dilim yārān-ı eşhābı
 15 Ebūbekr ü ‘Ömer ‘Osmān [u] Haydar dürr-i nāyābı
 16 Hāsan birle Hüseyn ol kün bërür leb tēşnege ābı
 17 Bu ikisi risālet āsumānın māh-ı tābānı
 18 Ğamım yok Muşţafā atlıĝ meni puşt u penāhım bar
- 19 Meni peygamberim dēk çıktı kim mi‘rāc a‘lāge
 20 Nebīlerge muḳaddem boldı kim mihrāb-ı aḳşāge
 21 İslām ēdi bu yenĝlig kim barıp vācıb ta‘ālāge
 22 Nişār ēdi ḳonub bülbul şıfat şāh-i tedellāge
 23 Ğamım yok Muşţafā atlıĝ meni puşt u penāhım bar
- 24 Ayā "ḥayrū'l-beşer" ol kün icāzet bolsa bāridin
 25 Hālāş ét ümmetiñĝni yetti dūzaḥnı kenāridin
 26 İḳursañĝ kül muḥerremge şifā‘atnı bahāridin
 27 Menĝe hem cāy bērgil anda Muḥlişler ḳaṭāridin
 28 Ğamım yok Muşţafā atlıĝ meni puşt u penāhım bar

Na‘t-ı Nebi Şallallāh ‘Aleyhi Ve Şellem

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 29 Zihī şāhi kelāmi ‘illet ‘işyāne merhemdür
 30 Dēme ‘işyāne merhem belki raḥmet baḥş-ı ‘ālemdür
 31 Muṭī‘-i ḥāk-ı rāhı Ḳayşer ü İskender ü Cemdür
 32 Dēme Ḳayşer semāvāt üzre sulṭān-ı mūkerremdür
 33 Mübārek gerdi pāyı tūtiyāyı ‘arş-ı ā‘zamdur
 34 Vezīr-i ḥāş-ı Hāḳ isrār-ı "mā evḥā"ge maḥredür

(45)

- 1 Nebīler ḥātemi kül ḳademlerdin muḳaddemdür
 2 Kimi ki anĝe ümmet boldı āzād-ı cehennemdür

- 3 Zemīn ü āsmānda yoḡ anıḡ-dék gevher-i nādir
4 Hemedin ilgeri öz nūrıdın peydā kılıp ḡādir
5 Ki raḡmet ḡāh-ı ‘ālem tā ḡıyāmet bāṡın ü ḡāhir
6 Ḥüdā birlen anḡa ıkrār bolsa bir ḡari kāfir¹⁵⁵ (?)
7 Bolur nevzād yenḡliḡ mā‘ṡiyet iḡbāsıdın ṡāhir
8 Bu devlet seḡge tegdi ümmetā ṡükr eylegil vāfir
9 Nebīler ḡātemi küḡ ḡademlerdin muḡaddemdür
10 Kimi ki anḡge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
- 11 Ol érdi miṡl-i meh eṡḡāblar etrāfıge kevkeb
12 Dér érdi ḡol açıp ümmetni rahmet eylegil yā reb
13 Körüp eṡḡāblar közyāṡını dér érdiler yıḡlp
14 Ki bérduk atıḡa muzd ṡā‘at yıḡleme her ṡeb
15 Dér érdi ümmetimdın özge meḡge yoḡ érür maṡlab
16 Çekip ümmet üçün cevır ü cefā sulṡān-ı ṡeker leb
17 Nebīler ḡātemi küḡ ḡademlerdin muḡaddemdür
18 Kimi ki anḡge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
- 19 Çinān meṡḡül édi her ṡeb etip endek ‘ibādetge
20 Verem eylep édi nāzik ayaḡı bar-ı tā‘atge
21 Nihāl-ı ḡāmeti ḡemlik tapıp renc ü riyāzetge
22 Bolup fāriḡ özini ḡarḡ étip eṡki nidāmetge
23 Dér érdi ḡol açıp ümmetni lāyık eyle raḡmetge
24 ḡıyāmet kün meni köp ḡoymaḡıl bar-ı ḡacāletge
25 Nebīler ḡātemi küḡ ḡademlerdin muḡaddemdür
26 Kimi ki anḡge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
- 27 Aḡır ‘ömrıde ḡazret çektiler köp renc ü bīmāri

¹⁵⁵ Orijinel ṡekli

- 28 Vaşīyet eyledi ḥalk ʿrdiler mescide bisyāri
 29 Men ötsem bu cihāndın bermenġiz māzlūme āzāri
 30 Ebūbekr ü ʿÖmer ʿOsmān ʿAlī sizler meded kārī
 31 Kıyāmet şiddetidin kılsalar ümmetlerim zārī
 32 Vaşīyet şol bolunġlar ʿāşī ümmetdin ḥaberdārī
 33 Nebīler ḥātemi küľ ḳademlerdin muḳaddemdür
 34 Kimi ki anġe ümmet boldı āzād-ı cehennemdür

(46)

- 1 Yıġıp ezvāclarnı hem vaşīyet eyledi tekrār
 2 Menġe peymāne toldı kim şefā muḥtācı yok bīmār
 3 Yetīmler körsenġiz eʿzāz eylenġ bermenġiz āzār
 4 Meni yoġlap bīnāġāh bolsanġızlar uyġudın bīdār
 5 Tileġ ümmetni Ḥaḳdın bolmasun rüz-ı kıyāmet ḥār
 6 Bu kün rāzı bolunġ yer astıda pinhān olur dīdār
 7 Nebīler ḥātemi küľ ḳademlerdin muḳaddemdür
 8 Kimi ki anġe ümmet boldı āzād-ı cehennemdür

- 9 Ki yetti ol zamān yeşrībge ʿAzrāīlni aḳdāmı
 10 Yaḳa yırtıp ḳara¹⁵⁶ kıygen ḳolıda [ki] mergni cāmı
 11 İcāzet birle kirdi kördi yatkan şāh-ı İslāmı
 12 Dēdi yā seyyidā ḳayġun bilen ḥem ʿārşnı bāmı
 13 Peyamber aydiler ümmetni nedür āḥir [ü] encāmı
 14 Ketey ḥūş bu cihāndın yaḥşı dey ümmetni aʿlāmı
 15 Nebīler ḥātemi küľ ḳademlerdin muḳaddemdür
 16 Kimi ki anġe ümmet boldı āzād-ı cehennemdür

- 17 Yetiştı baʿde-z-ān Mīkāʾil anda başıda çāder
 18 Aydı salınız¹⁵⁷ (?) melek girdige kıygeni heme aḥzar

¹⁵⁶ Yz: (قرار)

¹⁵⁷ Orijinel şekli

19 Selām eylep dēdi şadқаnġ bolay ēy seyyid-i server
 20 Könġilni şād kılgıl cümle rūhānīnġiz muzaṭṭar
 21 Ki men maḥrem imes men seŋge bī-ḥad vā‘de-yi akber
 22 Resūl yıġlap dēdi ümmet nè bolġay sâ‘at-ı maḥşer
 23 Nebīler ḥātemi küľ qademlerdin muḳaddemdür
 24 Kimi ki anġge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür

25 Çū ṭāqat eylemey eṭrāfın aldı cümle-yi ezvāç
 26 Dēdiler ölgü dek miz biz sarı bir çeşm-i raḥmet aç
 27 Tekellüm kıľ kelāmınġe bu turganlar heme muḥtāç
 28 Dēdiler sizge ma‘lūm ērdi ötkardım bu ‘ömrüm āç
 29 Ğaraż maḥşerde ümmet bolmasun-dēb nūrdın iḥrāç
 30 Dēdi yā Rab ketarde ‘āşī ümmetlerġa rāḥmet sâç
 31 Nebīler ḥātemi küľ qademlerdin muḳaddemdür
 32 Kimi ki anġge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
 33 Mübārek cismi pākıdın cüdā bolġunça şīrin cān
 34 Özini taşladı her yane étib ümmeti ġüyān

(47)

1 Muḥammed mātemige ‘arş u kürsī lerze yeb çendān
 2 Melekler kökde yıġlap cennet içre ḥūr ile ġulmān
 3 Tutuldı iki sâ‘at ay u kün kökdin kıľıp efġān
 4 Şef-i ḳuddūsar ol kün müşībetdin bolup vīrān
 5 Nebīler ḥātemi küľ qademlerdin muḳaddemdür
 6 Kimi ki anġge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür

7 Dēdi rūḥu‘l-emīn yıġlap yine Yāsīn ü Ṭāḥāge
 8 İcāzet bolsa cemilīnġni kötersak sūy-ı bālāge
 9 Dēseŋ cennet ara ḳoysam ve yā ‘arş-ı mu‘allāge
 10 Dēdi ēy peyk-i ḥaḳ ‘arż eylegil vācib ta‘ālāge

- 11 Êdim bir nêçe yıl ümmet içinde rūy-ı dünyāge
 12 Bolay yer astıda hemrāh turay hem rūz-ı ‘uqbāge
 13 Nebīler hātemi kül qademlerdin muqaddemdür
 14 Kimi ki anñge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
- 15 Qarap ‘Āyişege kıldı işāret seyyid-i ‘ālem
 16 Kêlip arqamğa oltur sâ‘atî sendin bolay hürrem
 17 Dêdi ‘Āyişe olturdum be puştı hāzret-i hātem
 18 Qılıp harket töküldi ba‘de-z-ān gül üstide şebnem
 19 Dêdim yığlap gepür yā seyyidā êrdim senñge maḥrem
 20 Ki vurdı üç nefes vā ümmetī vā ümmetī déb dem
 21 Nebīler hātemi kül qademlerdin muqaddemdür
 22 Kimi ki anñge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
- 23 Qaradı ‘Āyişe özdin ketipdür gevher-i maqşūd
 24 Rasūlge tekye eylep ketti özdin ol bolup bī-hūd
 25 Oturgenler gümān êtti bu hem ketti turalmay zūd
 26 Dêdiler vā darīgā iki gevher boldılar nā-būd
 27 ‘Alī birlen iki şehzāde yığlap kêldi hūn ālūd
 28 Kōrarlar rūḥ-ı şeh pervāz êtibdür cānibi ma‘būd
 29 Nebīler hātemi kül qademlerdin muqaddemdür
 30 Kimi ki anñge ümmet boldı āzād-ı cehennemdür
- 31 Ezeldin tā ebed boldı benī ādemğa bu ā‘det
 İçib cām-ı eceldin āḥir-i bir kün kıılır rıḥlat
 32 Kêlur kim taptı Muḥliş içmeyin bu cāmdın şerbet
 Nāzar kııl Muḥlişā közdin köterip perde-yi ğaflet
- (48)
- 1 Êdi ḥayr-ı ḥelāyık bolmadı ol şāhğa mūhlet
 2 Kêtardın çāre yok şāh u gedā vābeste’i nōvbet

- 3 Nebîler hâtemi kü! kademlerdin muqaddemdür
 4 Kimi ki anîge ümmet boldı âzâd-ı cehennemdür

Müseddes

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün fa'lât)

- 5 Kêl êy muhabbet talab yolde rehnümâ derkâr
 6 Hümâge başlagalı hüd hüd şabage derkâr
 7 Muhabbet ehligi serçeşme'î liqâ derkâr
 8 Bu yolnı lâ-lebigi mürekkeb fenâ derkâr
 9 Köngilni ğayrıdın öz 'âkıbet Hüdâ derkâr
 10 Şifâ'at êtgalı maşşerde Mustafâ derkâr
 11 'Ademdin eyledi mevcûd iki dünyânı
 12 Kılıp cemâlige âyîne cümle'î eşyânı

(49)

- 1 Kigüzdi kâleb-i hâkinîge rûh-ı 'âlânı
 2 Tapıb anîng bile seyr eylegil süreyyânı
 3 Köngilni ğayrıdın öz 'âkıbet Hüdâ derkar
 4 Şifâ'at êtgalı maşşerde Mustafâ derkâr
 5 Kêtürdi haq seni dünyâge imtihân eylep
 6 Yaman u yaşşını hikmet bilen 'ayân eylep
 7 Hüdânı yolige kir terk-i hânumân eylep
 8 İlinme devni dâmiğa [ki] hırş dan eylep
 9 Köngilni ğayrıdın öz 'âkıbet Hüdâ derkar
 10 Şifâ'at êtgalı maşşerde Mustafâ derkâr

- 11 Cihānnı māl [u] menālıge bolmagıl māyıl
 12 Belāyı cānıñg érür ‘ayş u nūş éy cāhil
- 13 Ecelni hancerin elgige alıp ‘azrā’il
 14 Turur hemīşe seni başıñg üzre éy gāfil
- 15 Könğilni ğayrıdın öz ‘ākıbet Hüdā derkar
 16 Şifā‘at étgalı maḥşerde Mustafā derkār
- 17 Huşulı renc ü elemdür bu ‘ayş u ‘işretni
 18 Unutma tālīb-ı dünyā bolup ‘ibādetni
- 19 Qarīb anğla ki bu kün şiddet-i kıyāmetni
 20 Havāge tālīb olup eyleme zelāletni
- 21 Könğilni ğayrıdın öz ‘ākıbet Hüdā derkar
 22 Şifā‘at étgalı maḥşerde Mustafā derkār
- 23 Muḥabbet-i zen ü ferzend diliñge cā boldı
 24 Alarnı her birisi señge bir belā boldı
- 25 Bu yolda dev-i la‘in señge rehnümā boldı
 26 Günah dūdı bile bātınıñg qara boldı
- 27 Könğilni ğayrıdın üz ‘ākıbet Hüdā derkar
 28 Şifā‘at étgalı maḥşerde Mustafā derkār
- 29 Tufeyl-i Aḥmed-i muḥtār keldiñg ‘ālemge
 30 ‘İnāyet etti qoşuldıñg grūh-ııĀdemge
- 31 Nebīni peyrevi bol qalma tıñgla mātemge

32 Ol-ki¹⁵⁸ münkeridür orta nūr-i cehennemge

(50)

1 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkar

2 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkār

3 Aқardı cürm ü güneh birle saç u saққalıñġ

4 Köpeydi ħırş ü havādın cihān ara mālınġ

5 Çekilse tañġla terāzīġa kılgan aʿmālınġ

6 Şefīʿinġ olmasa Aḥmed neçuk olur ḫālınġ

7 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār

8 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkār

9 İşit şıfat kılarman ḫaşr vaşfın ʿey nādān

10 Şırāṭ astıda dūzaḥ pür āteş-i suzān

11 Heme nebī [vü] velī nefsi dēb yürür sersān

12 Fiġān u nāle bilen her ṭarafge sergerdān

13 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkar

14 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkar

15 Kız ana birle oġul ata birle cār ʿermes

16 Ki her kıayan yügürür saʿyige berār ʿermes

17 Havānı issiġidin bir yere qarār ʿermas

18 Tiler özini ḫalāşın berū gülvār¹⁵⁹ (?) ʿermas

¹⁵⁸ YZ: (اولیکه)

- 19 Köngilni ğayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
 20 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkār
- 21 Kêlip Muḥammed oşaldem fiġān u nāle kılur
 22 Közini yaşını ümmet yolıge jāle kılur
- 23 Ol iki ġīsu-yı şafkatnı ayge hāle kılur
 24 Günāh-ı ümmetige tǎʿatın ḥavāle kılur

- 25 Köngilni ğayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
 26 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkār
- 27 Burāk-ı barķ-ı rüyı ol zamān bolur ḥazır
 28 Dégey melekge yenıp yā nebī boluŋ ḥazır
- 29 Dégey piyāde turur ümmetim bolup nāzır
 30 Bulardın ilgeri yetsem eger nolur ḥatır

- 31 Köngilni ğayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkar

(51)

- 1 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkar
- 2 Ki soŋgra dānasini¹⁶⁰ (?) bīrāder déb Resülüllah
 3 Tamāmı ümmetige bolġalı şifāʿat ḥāh
- 4 Piyāde deşti kıyāmetge kirgey eylep āh

¹⁵⁹ Orijinel şekli

چیلار اوزینی خلا صیین یرو کلوار ایریس

¹⁶⁰ Orijinel şekli

که سوئکره دا ئیلیشی

- 5 Berāy-ı ʿafvî katābān-ı ʿasî gümrāh
- 6 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkar
7 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkar
- 8 Dêgey keliġ bu dem ey çehār yār-ı muʿteberim
9 Hümāyi şefkat ʿerür men saylar çü bāl u perim
- 10 Bêriġ bu kün meġge yārı körüp çeşm-i terim
11 Vegerne yoldın āzār ümmetān bî-ḡaberim
- 12 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkar
13 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkar
- 14 Bā-cān u dil heme şefkat üçün bolup teyyār
15 İki yol üstide Bübekr ʿÖmer terāzūdār
- 16 Ceḡīm eşigide ʿOşman şifāʿat etgey zār
17 Ki kevşer aldıda Ḥaydar turup kılıp serşār
- 18 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
19 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkār
- 20 Ki tört yārını [ki] tört cāyıge koyup tāʿyīn
21 Turar barıp [ki] ʿarş astıda zār u ḡāzīn
- 22 Hüdāge ʿarż u niyāz eylep ol şehenşe dīn
23 Günāh-ı ümmetin Ḥaḡdın tiler keçür āmin
- 24 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
25 Şifāʿat ʿetgalı maḥşerde Mustafā derkār

- 26 Turalmay ol bere vā ümmetim deb ande turup
 27 Bardur şırāt öze gāhī terāzūge yügürüp
- 28 Bu şūr içinde Ebübekr böyle naʿra vurup
 29 Çaırgay ümmetiñiz yolda qaldı yā maḥbūb
- 30 Könğilni ğayrıdın öz ʿāqıbet Hüdā derkār
 31 Şifāʿat ʿetgali maḥşerde Mustafā derkār

(52)

- 1 İşıtip ol sarı barmaknı eylegey maḥsūd
 2 Kelür nidā ʿey ʿÖmar yā nebī yügürding zūd
- 3 Bir ʿāsi ümmetiñiz munda bolğu dēk merdūd
 4 Şifāʿat etmeñiz nāleside bolmas sūd
- 5 Könğilni ğayrıdın öz ʿāqıbet Hüdā derkār
 6 Şifāʿat ʿetgali maḥşerde Mustafā derkār
- 7 Turar o dem müteḥayyır bolup Resūl Hüdā
 8 Qayı tarafge bar ʿedip alıp qolge reddā
- 9 Yetuşsa nāʿreyi ʿOsman u Ḥaydar-i dānā
 10 Qılur Muḥammed uşal dem fiğān u vāveyla
- 11 Könğilni ğayrıdın öz ʿāqıbet Hüdā derkār
 12 Şifāʿat ʿetgali maḥşerde Mustafā derkār
- 13 Alarnı nālesini anğlağaç şeh-i server
 14 Başını secdege qoyup tōküp çü ḥūn ciger

15 İlāhi etmeyip kılmagıl sezā-yı saķar
 16 Tamāmı ھاşır ēli āmīn dēban turur mużtar

17 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
 18 Şifāʿat ētgalı maḥşerde Mustafā derkār

19 Hüdāge yıġlar ēmiş zār zār ümmet üçün
 20 Kebāb olup yüregi dilfigār ümmet üçün

21 Başını yerge vurup şermsār ümmet üçün
 22 Tiler ʿazīz bu ʿuķbānı ḥār ümmet üçün

23 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
 24 Şifāʿat ētgalı maḥşerde Mustafā derkār

25 Kêlür nidāyı ʿināyet Hüdāyı ʿālemdin
 26 Aşurma āh u fiġānıġı ʿarş-ı aʿzamdin

27 Köter başıġnı ḥabībim yıkılma bu ġamdın
 28 Kimki ümmet érūr muḥliş ét cehennemdin

29 Könġilni ġayrıdın öz ʿākıbet Hüdā derkār
 30 Şifāʿat ētgalı maḥşerde Mustafā derkār

31 Yıl āḥir anda bolup şād şāhı ev ednā
 32 Şifāʿat eylegey ümmetlerin bā izz-i Hüdā

33 Tamām-ı ümmeti kirgey rıyāz-ı cennetge
 34 Sen hem kir ebedsiġ ol yerde Muḥliş-i şeydā

Gazel-i Diger

(Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün)

(53)

- 1 Cihān gülzārığa her salgeni dīdesi nemdür
- 2 Gül-i rühşārıge şubh-ı kıyāmet eşki şebnemdür

- 3 Körüp za'fım tabībā dārū ét¹⁶¹ rencim ziyād étme
- 4 Neçuk nākış dēdi seŋge meni muhtāc-ı merhemdür

- 5 Gümān étmenŋ yumuğ cebhim oğup ism āyine¹⁶² açıldı
- 6 Ki servim meyve saldı bağ-ı tab'im sebz ü hürremdür

- 7 Mükedder hātırım hālımda nākış müdde'ilerdin
- 8 Qayı harbūze boldı pulda telhi lezzeti kemdür

- 9 Kim-ki mesken etti gencini hāşıl kılıp genci
- 10 Qınā'at mülkini kılğan müsehhher mişli hātemdür

- 11 Qayı müflis tilep vaşl iki 'ālem naqdıdın keçti
- 12 Mübārek gerdi pā-yı sürme-yi 'İsā vu Meryemdür

- 13 Vefā déb bī-vefā dünyāge 'ömrinŋ kılmeğıl zāyi'
- 14 Beqā¹⁶³ mülkin talab kıl dāyimen bünyādı muhkemdür

- 15 Tēvāf-ı ka'be kılğan birle kāfir bolmağay müslim
- 16 Talab kıl qalb-ı 'āşıqlarnı beytullahi'l-azamdur

- 17 Münāfık ihtilātı āfet-i dünyā vu dīninŋdür
- 18 Adaşmas toğrı yoldın her kişi Muhlışge hemdemdür

¹⁶¹ YZ: (ديت)

¹⁶² YZ: (آينه)

¹⁶³ YZ: (فنا) Beytin anlamına göre "fenā" okunması anlam bozukluğuna sebep olur.

- 19 Meni mecnûn kılan dil leyli şüret yârlardurlar
 20 Közümni pür hûn êtgen közleri humârlardurlar
- 21 Qaddımni dal kılgan nev-nihâl u nâzenînlardür
 22 Yüregim haste kılgan şüh-ı dil âzârlardurlar
- 23 Nêçe kün hîdmet eyleb yâr êdim itlerğa¹⁶⁴ maḥrem
 24 Meni maḥrûm êden ol yârdın ağıyârlardurlar
- 25 Dême aldımda hûr u havz u kevser vaşfın êy zâhid
 26 Hâdîşim dâ'ımen ol la'î-ı şeker bârlardurlar
- 27 Dême köz tökme yaşıñg bilmesün râzıñgı merdümle
 28 Töküp fâş etti râzım dîdey-i bî-ayârlardurlar
- 29 Dêdi zâhid meñge kêlgil¹⁶⁵ revâ âl sübḥe elgiñge
 30 Ki yırtıp perdesin sübḥiñg dedim¹⁶⁶ zünnârlardurlar
 31 Kaçıp zihâdın kirdim ḥarâbat içre Muḥliş-dêk
 32 Niçün munda nêçe bî-kefş ü bî destârlardurler

Muḥammes-i Diger

- 33 Zihî servige tûbâ aldide bî şâḥ u bî berdür
 34 Zihî sünbül gül üzre büyüydin ʿâlem muʿaṭṭerdür

(54)

- 1 Zihî nergisler atrâfında anıñg sebze-yi terdür
 2 Zihî ser çeşme'i zemzem içinde dürr-i gevherdür

¹⁶⁴ YZ: (ایتلاریعه)

¹⁶⁵ YZ: (کیلگیل)

¹⁶⁶ YZ: (بدیم)

- 3 Zihî haṭ-ı zemerüd la'l-ı devridin müdevverdür
- 4 Zihî altun zeḳan çıķğan Zebîhullahnı kânıdın
 5 Zebîhullah dème belki Ḥalîlullahnı kânıdın
 6 Ḥalîlullahnı koy bel Ādem ü havvā meḳânıdın
 7 Dème Ādem bu ʿınḳā ḳāf-ı ḳudret āşīyânıdın
 8 Uçup şeh aldıdın dünyāge keldi şeyyid perverdür
- 9 Teʿālallah taḳaddüs cümledin evvel ḳılıp anı
 10 Sücüd etti burun sen Ḥalîḳım déb özgeler şanı
 11 Cihân cānı üçün Ḥalîḳğa rûhı maşlahatgerdür
- 12 Yasattı ʿarş u kürsî yer ü kökni ḥazret Ḥüdāvend
 13 Ḳılıp izḥār-ı ḳudret cümle bir birge èmes manund
 14 Şefî şüretge ab hıẓrge amā maʿnide ferzend
 15 Odur mihmān-ı ḥaḳ ʿālem hemesi [ḳuvvet manund]
 16 ʿAziz mihmān üçün tâbiʿlere niʿmat miyesserdür
- 17 O dünyā vu bu dünyā Cibrîl ferrāş-ı rāhınğdur
 18 Rızā ister Ḥüdā maḥşerde ḳandağ ṭabʿ ḥāhınğdur
 19 Egerçi bürīyā Baṭḥāda her tün ḥābgāhınğdur
 20 Ḳıyāmet kün yaman u yaḥşı muḥtāc-ı nigāhınğdur
 21 Tufeylingdin heme leb-teşneler sîr-âb-ı kevşerdür
- 22 Dil-i ḥārālarınğ nerm eyledinğ elfāz-ı ʿātırdın
 23 Bağışlapdur vaḥdet-i ḥatır deryā-yı meḳātırdın
 24 Tirigde cān çıḳarda ḳoymadınğ ümmetni ḥātırdın
 25 Ḥalāş ètsenğ maḥşer küni türlük ḥavātırdın
 26 Mübārek nāz u ihlāşınğ ḳabül-ı ḥay-yı ekberdür
 27 Mirāş alduk biḥamdillah seni şavm şalvātınğdın

- 28 Münevver boldı albım¹⁶⁷ şulei zt-ı şıftındın
 29 Ayanı yerge oydı ol kee butlar uyatındın
 30 Felekde meh şa oldı ber¹⁶⁸ muciztındın
 31 abl tdk heme şek eylegen Eb cehl kfirdr
- 32 [iurdın] azve-yi tebkde sen sengi siyehdin su
 33 Bolup sr-b eşbın idişler ıldılar meml
 34 [olup] ftr lalın ıqtı teşdin l-i hşbu
 35 Shan ıldı hlyık ire puşkan bere-yi hu

(55)

- 1 Be-zir muciztın sudın tgen sengi mermerdr
 2 Durd tting bel Muqlış şeh-i Ysin  Thge
 3 anı lb alender bolsa bamay ml dnyge
 4 Suhan ilhm-ı hdr yetmegen nş muamge
 5 Dmenler rznı karge işret heyf amage
 6 Nek derdige drdur naşht badge nişterdr

Mstezd Mreba

(Mefl mefl mefl faln "Mefl faln")

- 7 y arş u semnı yaratan hlk-ı yekt
 8 Kk b-stn peşşege ykdr yetti ubr
- 9 Her at arasında yaratıp teş  dery
 10 Ol ot bile su ıldılar per peşşede mv
- Sen dr-ı Ekber

¹⁶⁷ YZ: (lbn)

¹⁶⁸ YZ: (brym)

- 11 Ol şîşeni eṭrāfıda bir mār-ı bî-heybet
 12 Ağzıda balıĝ nûş kıılır şîre-i şerbet
- 13 Hüt üstide bir gül bile bûlbûl bolup ülfet
 14 Mār u balıĝ ü bûlbûl olub ḥamdiñge gūyā
 Kim yoĝdise kāfir
- 15 Yer zîneti dēb ḥalk kılıp cümle-i nebātāt
 16 Her kıaysı giyeh boldılar maḥlûĝğa avĝāt
- 17 Baḥr u ber ara yetkürasın rûzı her zāt
 18 Sendin yetedür terbiyet mümin ü tersā
 Sen ḥālîĝ-ı dāver
- 19 Zenbûrdın ʿasel etdiñg ü neyden şeker ettiñg
 20 Hem nîş tikendin gül ü sudın güher ettiñg
- 21 Gehvāreʿi Meryemge atasız piser ettiñg
 22 ʿİsā nefsidin [ki] ölüĝni kıılıp iḥyā
 Çün sâʿat-i maḥşer
- 23 Ḥamd arĝasıdın naʿt-ı peyĝamber kıılay ızḥār
 24 Ol seyyidi kevneyn atıdur Ahmed-i muḥtār
- 25 Ḥak rāzıge yoĝ andın özge maḥrem-i esrār
 26 Ḥılĝ efzeli ol andın uluĝ Teñgri taʿālā
 Kııl şıdĝ ile bāver
- 27 On dört kēçelik ay çıkıp bürc-i şerefdin
 28 Tün zülmetini berhem vurup eyledi rüşen

(56)

- 1 Dîn tuḥmin ekip çāş kılop bir nêçe ḥirmen
 2 İḥsânıdın ʿacizler olup toḵ tevānā
 Ol şāh-ı peygember
- 3 Ol kıldı kēlip ʿādī u kerem cümle ni ol şād
 4 Rahmet suyıdın boldı heme bümle ābād
- 5 Dūzaḥ otıdın anı üçün ümmeti āzād
 6 Yārānlarıdur rehber-i cennet-i ālā
 Hem şāḳī kevşer
- 7 Ḥavā şedefidin çıkıp ol gevher-i kıymet
 8 ʿĀlemni kılop pertevidin ḡarḳay-ı rahmet
- 9 Kim ṭālīʿi maḳşūd ēdi boldı aṅḡa ümmet
 10 Taptı şeref ü ʿizzet ü hem devlet-i ʿazmā
 Bol kimge miyesser
- 11 Ol künki yigildi faşḫālar kılop icmāl
 12 İncīl oḳup sordı nebīdin nêçe eşkāl
- 13 Elfāz-ı feşih birle feşihlerni kılop lāl
 14 Ol serv ü ḳad u lāle ruḥ u encümen ara
 Ḳurān aṅḡa defter
- 15 Êy ḫatmı rüsül pīr sebl rehber-i küle
 16 Āzād-ı şerer şerʿinḡe kim kıldı tevekkül
- 17 Kevneyn gülistānıḡa yoḳtur seni dēk gül
 18 Boldunḡ o kēçe bülbül şāḡ-ı fe-tadallā

Kim seŋge berāber

- 19 Nāmıŋge dilim lezzet alur kām u zebānım
 20 Şer’iŋdin érür terbiyet-i rûḥ-ı revānım
- 21 Dürdāne na’tıŋge ḳadā rişteyi cānım
 22 Muḥliş ḳıla dur dergehiŋge zār u tevallā
 Rū ḳılma muḳerer

Vele-Ayzen

- (Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün)
- 23 Cihān tîre iĉer[e] mihr-i pür enver müderrisdür
 24 Peyember ümmetige pîr dèk rehber müderrisdür
 25 Şerî’at baḫrının çıḳḳan uluḡ gevherr müderrisdür
 26 Medârdın çirāḡ-ı mescid ü münber müderrisdür
 27 Ğubārın sürme ḳıl ferzend-i peygamber müderrisdür

(57)

- 1 Êrür çün ābırū-yı iki ‘ālam bā ‘amel ‘ālim
 2 Ger ‘ālim bolmasa ‘ālemni vîrān eylegey zālīm
 3 Peyember aydılar ‘ālim érürler vāriş-i ḳālīm
 4 Bularnı ḥürmetidin dîn ü İslāmım érür sālīm
 5 Ḳıyāmet kün mence yarı bēren ekşer müderrisdür
- 6 Cehennemni segidür bolsa kim ‘ālim azāsıda
 7 Melekler boldı āmin gū’ı ‘ālimler arasında
 8 Mübārek gerdi pāyınḡ tūtiyā ḳıl köz ḳarasıda
 9 Peyember édi ‘ālim mişl-i men ümmet ārasında
 10 Niçün kim şe’r ile İslām-ı dîn perver müderrisdür
- 11 Ḳulaḳḡa ḥalka ḳıl güftārın āyāt-ı Ḥüdāvendür

- 12 İşitip cān fidā kıl avl avl- enbiyādandur
 13 Dili rahmetge pūr lafz adīs-i Muřtafādandur
 14 Yüziniġ nūr bī-řek revnek-i "řemsu-l-zuġādendür
 15 Lebiniġ şerbeti kim bihter-ez kevşer müderrisdür
- 16 Ki ālemler bařıge sāye dūr ervāġ- peygamber
 17 Bularge kim niġāh- bed ılur mūmin mes kāfir
 18 Eger bolmay disenġ rūz- cezā řermende-i māġřer
 19 Mesāyil örġen ālimge iřār eylegil gevher
 20 avī ılġan īmāniġ řāġib-i defter müderrisdür
- 21 ayerge oturup ālim mesāyil ibtidā eyler
 22 Ki tā maġřer an ġaıda ol menzil duā eyler
 23 Turup kökdin melāikler anġe medġ ü řenā eyler
 24 Bu ālimni Ĥüdāyā raġmet t deb ilticā eyler
 25 řu bāıřdin abūl- Ĥāl- ekber müderrisdür
- 26 Kimi iġlāř birle bolsa ālimlerġa hem řoġbet
 27 Cūdā bolġunça cān cismi bolġay ġara-y raġmet
 28 Deġaniġ řīrin tgil Muġliř şeker müderrisdür

Buġāray řerifde mezāri fāyız envār- olan ġāřret Ĥāce Ebūġafař kebīr řānide

(Fāilātūn Fāilātūn Fāilātūn fāilūn)

Müsemmen

- 31 Bar mu ruġřat şavf terge yā imām-i bī-nařīr
 32 Ravza-y pākiġ ġiyā-y dīde-i bedr-i mūnber
 33 Kelmişem ümmīd ile men āři cürmi keřīr
 34 Ĥākim-i ġūkm-i řariat řāġib-i taġt ü serīr

(58)

- 1 Vāriş-i şer^c-i peyember vākıf-i ʿilm-i ḥabīr
2 Yoğ müderrisler içinde sen gibi rüşen zāmīr
3 Yā imāmü'l-müslimīn yā ḥā^vce bū ḥafaz kebīr
4 Rūḥ-ı pākıñg ʿāciz ü üftādelerge destgīr
- 5 Ol kēce koydıñg Buḥārāge ḳadem ēy pāk nūr
6 Bī ḥuzūr ērdi ḥalāyık taptılar oldem ḥuzūr
7 Ḥāk-ı pākıñg tūtiyā eylep açıldı çeşm-i kūr
8 Şām-ı matem muḥtefī ērdi tileşgeç şubḥ-ı nūr
9 Taptı ʿİsā cān deminğdin belki emvāt-ı ḳubūr
10 Ḥürmetinğdin tā ḳıyāmet ketmegey andın fiṭir
11 Yā imāmü'l-müslimīn yā ḥā^vce bū ḥafaz kebīr
12 Rūḥ-ı pākıñg ʿāciz ü üftādelerge destgīr
- 13 Yerge tuştuñg üç kün ötmay tanıdıñg Allahnı
14 Hafta ötti naşş kıldıñg zıkr-i İlellāhnı
15 Çıkmadıñg çilinğ ḳadem basıp tay ettiñg rāhnı
16 Bir yaşar bolganda bitdiñg ḥaṭ-ı bismillahnı
17 Yād kıldıñg yetti yaşınğda kelāmüllahnı
18 On yaşınğda indediñg ḥaḳğa nēce gümrahnı
19 Yā imāmü'l-müslimīn yā ḥā^vce bū ḥafaz kebīr
20 Rūḥ-ı pākıñg ʿāciz ü üftādelerge destgīr
- 21 Sinn-i pākıñg yetti on birge rīyāzet eylediñg
22 Kirdiñg on ikiğa Çilten birle şöḥbet eylediñg
23 Onüçünğde kēce yatmaslını ʿādet eylediñg
24 On dört olgende [ki] ḥazretni ziyāret eylediñg
25 Hem uşal yıl elge taʿlim [ü] tilāvet eylediñg
26 Şāyım oldıñg iki künge bir tilāvet eylediñg
27 Yā imāmü'l-müslimīn yā ḥā^vce bū ḥafaz kebīr

- 28 Rûh-ı pâkıñg ėaciz ü üftâdelerge destgîr
- 29 Kirdiñg on beşge señge yetti melâyıkdın haber
- 30 Qalb-ı pâkıñg oldı oldem vâkıf-ı zîr ü zeber
- 31 Hıdmetiñgdin her kêçe ketmes édi rûhânılar
- 32 Gâh Hızır u gâh İlyâs ile boldıñg hem sefer
- 33 Geh uçup bir kêçede kıldıñg harem içre maqar
- 34 Geh nazır kılsañg bolurdı regler [ki] mânund-ı zer
- 35 Yâ imâmü'l-müslimîn yâ hâ^vce bû hafaz kebîr
- 36 Rûh-ı pâkıñg ėaciz ü üftâdelerge destgîr

(59)

- 1 Kıldıñg on altı yaşıñgda müctehidler hıdmetin
- 2 Künde bir kef arfa birlen eylediñg nefsiñgni kîn
- 3 Qalbıñge nâkş oldı ėilm-i evvelîn ü âhirin
- 4 Bêrdiler irşâd mürşidler naşibi ba'de-z-îñ
- 5 Boldıñg on altı yaşıñgda vâşıl-ı "haqqu'l-yakîn"
- 6 Qol açıp avtâdlar bêrdi hidâyet ruşsatın
- 7 Yâ imâmü'l-müslimîn yâ hâ^vce bû hafaz kebîr
- 8 Rûh-ı pâkıñg ėaciz ü üftâdelerge destgîr
- 9 Nisbet ėilmü'-ledünni başş étip üstâz-ı kâr
- 10 Köp du'a eyleb dediler mâverâhünnehre bar
- 11 Bar êrür şehri Buḥārâ ma'den-i ėilm ü hünâr¹⁶⁹
- 12 Qıl hidâyet va'z étip sen êy ferîd-i rûzıgâr
- 13 Emr-i pîr birle kélip bu şehre sen tapdıñg qarâr
- 14 Şükür kim bizge mîr boldı sizdek şehriyâr
- 15 Yâ imâmü'l-müslimîn yâ hâ^vce bû hafaz kebîr
- 16 Rûh-ı pâkıñg ėaciz ü üftâdelerge destgîr

¹⁶⁹ Kelime hüner (هنر) iken vezin geregi hünâr (هنار) şeklinde yazılmıştır.

17 Rûz-ı evvel halk içinde vaʿz üçün açtınġ zebân
 18 Yâsin ü Tâhâ okup tefsîr kıldınġ baʿde-z-ân
 19 Sûreti'l-raḥman okup tâ “berzaḥullâh yebġiyân”
 20 Anı hem tefsîrini bir bir kılp elge beyân
 21 Her tarafdın çıktı oldem naʿra-yı âh u fiġân
 22 Köp mecûsi bar edi şehir içre keltürdi imân
 23 Yâ imâmü'l-müslimîn yâ ḥâ^vce bû ḥafaz kebîr
 24 Rûḥ-ı pâkıñġ ʿâciz ü üftâdelerge destġîr

25 Rûz-ı düvvüm kim okurdınġ naʿt-ı pâk-ı muştafâ
 26 Boldı ḥâzır ol ḥalâyıklar ara bir nâ-bînâ
 27 Şafḥanı elġinġdin alıp közge kıldı tütüyâ
 28 Baʿde-z-ân pâyınġ öpüp yıġlap dedi ey pârsâ
 29 Nêyleyin aʿmâ érürmen yoksa bolmasdım cüdâ
 30 Der ḥâķîkat halk içinde boldı ol sâʿat bînâ
 31 Yâ imâmü'l-müslimîn yâ ḥâ^vce bû ḥafaz kebîr
 32 Rûḥ-ı pâkıñġ ʿâciz ü üftâdelerge destġîr

33 Rûz-ı sevvüm kim şehir içre ġavġâ tuştı bil
 34 Vâʿizi kelmiş filân cādın kılpur müşkilni hal

(60)

1 Kör açılmış köp mecûsi mümîn olmuş bî ḥiyel
 2 Anġlap etrâf u cevânıbdın yıġıldı köp kesel
 3 Aʿrec-ı mecnûn zencîrdâr güñg ü kar ü şel
 4 Cümlesi maķşad tapıp boldı mürîd-i bâ ʿamel
 5 Yâ imâmü'l-müslimîn yâ ḥâ^vce bû ḥafaz kebîr
 6 Rûḥ-ı pâkıñġ ʿâciz ü üftâdelerge destġîr

7 Tâʿat eylep oturup érdi sükûtte nişf-i tûn
 8 Ḥâzır oldılar uşal sâʿat Resûl-ı rehnemûn

9 Dèdi bes kıl va^czıñg èmdi bolma mesciddin burun
 10 Terk-i kesb ü kâr eylep halk olur şāhib cenūn
 11 Baqmağay hiçkim ‘ayal atfālige bolğay zebūn
 12 Kelse kim ihlāş ile hācet berer ol anğa cūn
 13 Yā imāmü’l-müslimīn yā hā^vce bū hafaz kebīr
 14 Rūh-ı pākıñg ‘āciz ü üftādelerge destgīr

15 Bir nêçe ehli talebge eyleyüp ta^clīm-i kāl
 16 Kim kişi qaldı şehridin boldı ekser ehl-i hāl
 17 Ötti bu menvāl ile bir nêçe māh u nêçe sāl
 18 Qābız-ı ervāhge emretti bir kün zūlcelāl
 19 Toldı kim peymāne bū ‘Abd-ı hāşım cānın al
 20 ‘Ādet-üllah boldı şundağ bīzevāl olmas kemāl
 21 Yā imāmü’l-müslimīn yā hā^vce bū hafaz kebīr
 22 Rūh-ı pākıñg ‘āciz ü üftādelerge destgīr

23 Kèldi Azrāīl bile yığlap nêçe ruhānılar
 24 Ğavş u kuṭb u Çehlten ü avtādlar taptı haber
 25 Vā dirīğā kuṭb-ı ā^clem kıldı dünyādın sefer
 26 Tāze yup eylep namāzın hem o yerge qoydılar
 27 Kelmek ü ketmek beni ādemğa mīrās-i peder
 28 Qalsa qalmas èrdimu ol hāzret-i hayrū’l-beşer
 29 Yā imāmü’l-müslimīn yā hā^vce bū hafaz kebīr
 30 Rūh-ı pākıñg ‘āciz ü üftādelerge destgīr

31 Tā tirikmen [ki] bar men ervāh-ı pākıñge ğulām
 32 Nā tamāmımnı bulur kılsañg kerem eylep tamām
 33 Kêçe kündüz señge mendin tuḥfedür ḥatm-ı kelām
 34 Kün kızıp rüz-ı kıyāmetge yığlasa hāş u ‘ām

- 1 Yoqlama öz kavmını ol şūr içinde her imām
 2 Muhlışim dēp tut kolum hey nāyib-i hayrül-enām
 3 Yā imāmü'l-müslimîn yā hā^vce bû hafaz kebîr
 4 Rûh-ı pâkıng ėaciz ü üftâdelerge destgîr

Muhammas

Fā'ilātün Mefā'ilün Fa'lün

- 5 Derd êlige devā dēgen bizler
 6 Renc êlige şifā dēgen bizler
 7 Merd sâhib du'ā dēgen bizler
 8 Evliyâyı Hüdā dēgen bizler
 9 Cümledin mā-sivā dēgen bizler
- 10 Dīde dīdārige müşāhededür
 11 Nefs ü şeytan bile muhārebdür
 12 Cān u dil bir Hüdānı yādıyladur
 13 Zāhiri ġayr ile mu'āmeledür
 14 Bâtinı pür hayā dēgen bizler
- 15 Ārzüyı veşāside¹⁷⁰ (?) bu dem
 16 Tendedür cān nişārıda bu dem
 17 Şem'ci rûhsarı yādıda bu dem
 18 Būstān-ı cemālide her bu dem¹⁷¹
 19 Bûlbûl-i Hûş-nevā dēgen bizler
- 20 Firkat otıda hemçü dīvāne
 21 Mest ü şeydâyı hemçü hayrāne
 22 Bādedin nûş cür'e sitāne

¹⁷⁰ Orijinel şekli

¹⁷¹ Yz: (يوم)

23 Şemʿ-i rûyınge mişli pervâne
24 Dil ü cānnı fidā dēgen bizler

25 ʿİşk ile meclisi érür gülşen
26 Ehli ʿrfānlar bérür bī-ẓan
27 Şerbet-i ʿışk nūş érür her ten
28 Şīşesi ğayr ʿaksıdın rūşen
29 Rind-i bī müdeʿā dēgen bizler

30 Vaʿdeyi irciʿi ḥah cān ṭālib
31 Dīde dīdār-ı hūsniğa rāġib
32 Bu érür lütf-ı ḥazret-i vāhib
33 Dili maʿşūḳ hicride yanıp
34 Tili şīrin edā dēgen bizler

(62)

1 Gerçi ʿişyānımız érür bīsyār
2 Ḥazretidin ümīdimiz köp bār
3 Kêçküçi cürmimiz özi ğaffār
4 Zāhidā hīç eyleme inkār
5 Aşlı ehli fenā dēgen bizler

6 Yok ḥaḳīḳat sırrıdın āġāhım
7 Āh ile nāle-yi seḥergāhım
8 Kimge étay bu ʿarz ile āhım
9 Zühed ü taḳvānı köydürür āhım
10 Köye köye edā dēgen bizler

11 ʿArz-ı ḥālım¹⁷² işit eyā şāhım
12 Serv ḳadlar ara dil āġāhım

¹⁷² Yz: (عاليم)

13 Kimsedür hâl-ı dildin âgâhım
 14 ‘İşk otı içre mişli İbrâhim
 15 Dâyim ender du‘â dâgen bizler

16 Yetti bizge hıfâb hâk nâgâh
 17 Sen ma‘î‘ yâ ki rân-de-yi dergâh
 18 Dâdi ervâhımız beli Allah
 19 Bir elest ‘ahdîdîn etip âgâh
 20 ‘Âşık-ı pârsâ dâgen bizler

21 Kôz yâşımız cihânde tinmeydür
 22 Mübtelâımız kişi inanmeydür
 23 Derdsizler bizi tanımaydur
 24 Defteri ‘aşkımsa tükenmeydür
 25 Dili kân-ı zîyâ dâgen bizler

26 Mest dürmiz ye’si gürür-ı ‘aşk
 27 ‘Aklîdîn dürmiz surûr-ı ‘aşk
 28 Bizge tegdi bu kün vefûr-ı ‘aşk
 29 Gâh gahî zühûr-ı nûr-ı ‘aşk
 30 Öyle ‘aşık namâz dâgen¹⁷³ bizler

31 Saltanat şevket ihtiyâr êtmey
 32 Halknı ta‘nesidin ‘âr êtmey
 33 Bu cihân ârzûsige êtmey
 34 Külfet ü ‘ayş ‘itibâr êtmey
 35 Kılmışıge rızâ dâgen bizler

(63)

1 Hâk ta‘âlâgâdur ‘ayân hâlî

¹⁷³ Yz: (بیگان)

2 Yok bizā^catde kıl ile kālı
 3 Fi'l ü eṭvārı be mah u sālı
 4 Kefi mürdār-ı¹⁷⁴ naḳdıdın ḥālı
 5 Ġarḳ-ı baḥr-ı güne dēgen bizler

6 Desti ḥālī Ḥüdāge ṭā^catsız
 7 Cürmimiz köp besi nihāyetsiz
 8 Yıḡlamay tün seḥer nidāmetsiz
 9 Nāmesi zerreçe ʿibādetsiz
 10 Bī-vesīle gedā dēgen bizler

11 Ḥaḳnı envār-ı lüṭfige baḳıp
 12 Közleridin hemīşe ḥūn aḳıp
 13 Cān u dil zātıḡa eṭip rāḡıb
 14 Kevsi lāfın taʿaşḳın ḳaḳıp
 15 Müzmār içre becā dēgen bizler

16 ʿĀbıdınḡ keçesinde bī-dārılar
 17 Bilmes ermiş bu sırı-u esrārılar
 18 ʿĀşıḳınḡ manzeride dīdālar
 19 Zāhid ü ʿābıdınḡ giriftārılar
 20 Baş ayaḡı rihā digen bēzler

21 Ḥaḳ taʿālānı rahmeti¹⁷⁵ köpdür
 22 Ġayrı faḳr u ḥuṣū^c emes menzūr
 23 Raḥmetidin ümidimiz köpdür
 24 İki ʿālemni etmedik menzūr
 25 Yoksa himmet ʿalā dēgen bizler

¹⁷⁴ Yz: (مرزاد)

¹⁷⁵ Yz: (زحمتی)

- 26 Anı lütfi bilen könġlünġdür hūş
 27 Seyr éter her kıayan ʿaql u hūş
 28 Barçasıdın cüdā değen bizler
- 29 Mest-i dünya érür nè olur hālim
 30 Faqr u ġurbet ara meh ü sālım
 31 Tilbelik kūçesidür aʿmālım
 32 Desti zülminġni tarta kör zālım
 33 Zülm ilige belā değen [bizler]

(64)

- 1 Baġrımız ʿaşkıda kebāb étsek
 2 Hicride dīdemiz pür āb étsek
 3 Meskenimni ilā elturāb étsek
 4 Zülm emes hālımı harāb étsek
 5 Kılmışige cezā değen bizler
- 6 Tābiʿ-i nefis ile havā olma
 7 Sen ġurūr ile hūd nümā olma
 8 Cevr ü zülm ile pür cefā olma
 9 ʿAcz-ı zāhir körüp verā olma
 10 Demi tıġı bürrā değen bizler

Ġazel-i Müstessa¹⁷⁶

(Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün)

- 11 Ey-könġil¹⁷⁷ kél eylelük seyr-i ġülistān ikimiz
 12 ʿİbret alıp bir zamānnı yıġlaluk kıan ikimiz
 13 Āhiretni vehmidin bolsek hirāsan ikimiz
 14 Mişli Edhem eylelük dünyānı virān ikimiz

¹⁷⁶ YZ: (متسمعه)

¹⁷⁷ YZ: (انكونگل)

- 15 K ol tutuban yolga kirsek d de giry n ikimiz
 16 Seyr eylep tağ ile deş  biy b n ikimiz
 17 Ka bet llah şev kidin y rsek be-hery n ikimiz
 18 Geh nev  vu g h k lsek yığlap efĖ n ikimiz
 19 Bu şıfat devr n s r p olsak ni  rm n¹⁷⁸ ikimiz
- 20 Kim bu z l-ı p r cef ge yok vef -yı n md r
 21 K l h zar mekridin anı bolmağaysın şerms r
 22 G h eylep f lni peş e g h eylep m r-u m r
 23 Ger bel lardin am n iste bu k ş perverdig r
 24 Bara-luk evvel Semer andĖa y Ğib bolsa bah r
 25 Mihrib n olsa egem h b eylaluk seyr-i mez l
 26 N ce kabr-ı b  şer fet c y  feyz  ş r  bar
 27 G r m r baş   ze bir g nbed naş n nig r
 28  zzet ile anda bolsak halk Ğa mihm n ikimiz
- 29 G nbed i re m r-ı m rş d n ce nesil h n  bar
 30 Tahtıda mağz n kibi  oğ mark d-ı pinh n  bar
 31  s k lur her burc d n g ya g l-i rey h n  bar
 32 Kim t v f eylep bularn   zgelerni san  b r
 33 H ce A r r[a] barma  ba de-z- n imk n  bar
 34  z k l d n cem i k lĖan maş haf-ı  şm n  bar
 35 Başıda K r n  ze kelgen niş n-ı  an  bar
 36 Y zge s rtse her kim[i]  an  yağ n im n  b r

(65)

- 1 Y Ğlaş p k zlerge s rsek h n-ı  şm n ikimiz
- 2  zzet-i hubb-ı va an  rmiş bu nefsinĖ h hiş 
- 3 K  e-yi Ėurtbetge p ym l eyle k rgey k hiş 

¹⁷⁸ Yz: ( zman)

- 4 Bu riyāzet birle bolgay şād anı sāzişi
 5 Hâce Ahrārdın [ki] kaytsaṅg tapıp āsāyişi
 6 Ata oğul hâce ‘abdi derūn iki kişi
 7 Koydı tesbiḥdin melāyiklerni¹⁷⁹ kılğan nālişi
 8 Hāzret-i seyyid Hüseyini anda bar ėrmiş başı
 9 Ba‘zılar kıldı revāyet anda yetgen hac āşti
 10 Bir ziyāret eylesek ol iki cānān ikimiz
- 11 Erg içinde çāhrde kutb-ı āfitāb-ı bī-zevāl
 12 Aşl bilsenṅ ism-i pākıdur anı seyyid celāl
 13 Ğarqa-yı deryā-yı rahmet gevher-i deryā-yı hāl
 14 Kim tavāf ėtse bolup ğarqāb-ı nūr-ı zül-celāl
 15 Şehr-i bīrūṅge ėrür cercis peyember ber kemāl
 16 Taşkarı āsūde kılğan bir peyemberde niyāl
 17 Tağ ara çūpān ata deryā lebigē bī-melāl
 18 Mescid-i hıızr anda kim kırk bār barur körgey cemāl
 19 Tēvf eylep şād bolsak müşkil āsān ikimiz
- 20 Rūḥ ābādı tevāf eylep talab kıl nūrı
 21 Pul-ı safidde kıl zīyāret hâce Ma‘mūr
 22 Marḳad-ı mirza Ulug hem ravza-yı Menşūrı
 23 Zīnege koygıl ḳadem kör günbedi meşhūrı
 24 Kıl tavāf-ı şāh-ı zinde kör fiğān ü şūrı
 25 Kıldı nīş şāgirdi üstādı tilep enbūrı
 26 Ḳaynagan köp ḳurtlar gūrḥāne-yi¹⁸⁰ sūd ḥūrı
 27 Bērmesin hīç bendege ḥālīḳ oşandāğ gūrı
 28 Eylelūk körgende düşünām [ki] firāvān ikimiz
- 29 Hīç ol bolmas dēsem yatgan ‘azīzler sanı yok

¹⁷⁹ YZ: (ملانکلورنی)

¹⁸⁰ YZ: (گورخانه)

- 30 K̄ay berin izh̄ar  tey ş f eylemek imk n  yok
 31  eşmi b tında tirik z hir n zarda c n  yok
 32 Ba zısı nakşın  im ret h ne i v r n  yok
 33 Ba zı yatgan t ht-ı p  vu g nbed   eyv n  yok
 34 Kim şav f  tse alarn  k n ilde arm n  yok
 35 K r bolsun kim alarge d de-yi giry n  yok
 36 H yr işs n eylesen ol şavmge im n  yok
 37 Tevf  tip k z yaşımızni şılsak işs n ikimiz

(66)

- 1 Y s n   Ta a o up kim eylel k şatm-ı mez r
 2 Kimesiz  tsek k pr kdin  avn şılsa perverdig r
 3 K  e beytte şılsak k z yaşımızni şeş şa  r
 4 Cennet  s  menzil i re n  e k n tapsek şar r
 5 Ba de-z- n himmet k l p kim eylesek şac i t y r
 6 N yled k şun e k l p ferzend-i diyip h ş teb r
 7  mdi şalğan  mrini şarf eyleylik d v ne v r
 8 ş yed  mmet d p  ıķargay A med-i ş cet ber r
 9 Yolga kirsek  h vurup yig lep periş n ikimiz
- 10  m d n  tsek sel met Bel  ara  oysak şadem
 11 Ravza-yı ş r-i H d  a  ille oltursak behem
 12 Meymene And  yd n  tsek t  Hir t  stige hem
 13 Bardur [hem] şehr-i Hir tde ravzah y  mu terem
 14 P r-i Enşari Nev  ¹⁸¹ şabridge şılsak n  dem
 15 C mi molla mu in¹⁸² Behl l   şebli-ni o dem
 16 T vf  tip istep meded z y l bolup derd   elem
 17 K ş şol ma şad a yetk rse H d  eylep kerem
 18 şev  ile  azm eylesek  ft n u h z n ikimiz

¹⁸¹ YZ: (نوالی)

¹⁸² YZ: (املا معین)

- 19 Qāndahārı seyr eylep ‘azm-ı Bağdād eylesek
 20 Hūn-ı dilden rāhıla köz yaşıdın dād eylesek
 21 Būse eylep ğavşü'l-‘azam qabrını dād eylesek
 22 Bū-Ḥanife rūhıdın maṭlūb-ı irşād eylesek
 23 Şāfi‘i vü Māliki qabrıge feryād eylesek
 24 Ravza-yı Edhem barıp çoḡ derde devā eylesek
 25 Nêçe kün anda turup ḥaḳ zıkrini yād eylesek
 26 Seyr étip geh ḥātır-ı nā-şādın şād eylesek
 27 Gāh ṭavf u geḥ étip seyr-i ḥıyābān ikimiz
- 28 Cāme vü destār taşlap ikimiz kēyseḳ kūlāh
 29 Bir ‘işıyānı ğāyert alıp qolğa kılsak qaṭ-ı rāh
 30 Cümledin köñgil üzüp ḥālıqnı kılsak tekyegāh
 31 Hıṣ ü ferzend ü vaṭan köñgliğa keḫse gāh gāh
 32 Her zamān dildin çıqarsak şevḳ birle āh vāh
 33 Yā Muḥammed biz iki dil-ḥasteğa eylenḡ nigāh
 34 Baremiz revzeñḡ sarı ümid étib biz rüsiyāh
 35 Tut qolum başqar yolum yā seyyidi puşt u penāh
 36 Revzeñḡ üstige barıp bolsak ğazel-ḥān ikimiz
- 37 İḥtīyār-ı derd kılsak munda dermāndın keḫip
 38 Tekye kılsak bir özige sūd noḳşandın keḫip

(67)

- 1 Hūy kılsak ğurbet içre lā‘ldék kāndın çıkıp
 2 Māl u ferzend ü ‘ayāl u bāğ-u būstāndın keḫip
 3 Mişl-i Edhem yolga kirsek taḫt-ı devrāndın keḫip
 4 Nêçe şehr ü nêçe tağ [u] nêçe ‘amādın keḫip
 5 İki künlük bī-vefā dünyā-yı mīhmāndın keḫip
 6 Taḫt ile devrān nêdür belki ‘aziz cāndın keḫip

- 7 Hîmmet eylep bolmaluk yolda pişeymân ikimiz
- 8 ‘Azm êtip Bağdād-ü Rum sarı barsak iki ten
- 9 Her mezârı andadur tavf eylesek bî mâ’ ü man
- 10 Şâm Mısır ü Kûfege ayru yetürse her kaçan
- 11 Andaki Meşhedni tavf êtsek yürüp huccâc ilen
- 12 Menzil-i ihrâma yetkürse Hüdâ-yı zülmenân¹⁸³
- 13 Taşlasak kiygen ornığa¹⁸⁴ çulğansak kefen
- 14 Baş açıp lebbeyk deyüp ot zâhir etsek sîneden
- 15 Tâ makâm-ı hażret İbrahim Halîl kılsak vaţan
- 16 Yığlasak geh âşikârâ gâh pinhân ikimiz
- 17 Bârekellah yahşılarnı eylegen berdâşıga
- 18 Köz yumup bakmay fiğân u nâle’i kıardaşıga
- 19 Kılmadı gam özni vakf eylep belânı çaşıga
- 20 Yol yürüp nê baş ile yetsek haremni başıga
- 21 Zemzeme kılsak bariban çâh-i zemzem başıga
- 22 Nâle kılsak merve vü kûh-ı şefânı başıga
- 23 Yaş köz[i]din şâye tapsak derde dermân ikimiz
- 24 Cârî kılsak iki közdin abr-ı yeñlig cû’ibâr
- 25 Kêlse zemzem çâh ümidin cennet keldik boylar
- 26 Mecu bolsa hâtırımızdın ‘azâ ü toylar
- 27 Hiclet eyler garķ-ı âb olsa bedende müylar
- 28 Kılısalar hac yetmiş iki miñg heme hüşhûylar
- 29 Cümlesi terk eylegen men-dêk diyâr ü kuylar
- 30 Kılısa her kim öz günehlerige hây u hûylar
- 31 Şubhıdem mînâ barıp huccâc söyse koylar

¹⁸³ YZ: (ذوالمنن)

¹⁸⁴ YZ: (اوینغه)

- 32 Anda kıurban eylesek kıoy ornıĝa cān ikimiz
- 33 Bar ěmiř beytü'l-haremge ěy birāder nēĝe dürr
- 34 Birisi bāb-ı selām [ki] nāvedür üstige zer
- 35 Nāve geh ĉarĝ eylerdi barıp Bahāvuddin hūner
- 36 Nakşibendi nakş-ı pāy'ıge kılayluk nakş-ı ser
- 37 Yüzni sürmek buse eylep seng-i esved başıge
- 38 Nāle kılsak merve vü kühı řefānı başıge

(68)

- 1 Hāc adā eylep medīne şevkıde kılsak sefer
- 2 Ortada bir¹⁸⁵ taĝ [ki] olgan bar ěmiř kılsak maķar
- 3 Ravza-yı pāk-ı peyember andın olgay cilveger
- 4 Lūtf ětip ĥaķ anda yetmeknı nařīb ětse eger
- 5 Bir řahāret birle kılsak ĥatm-ı kırān ikimiz
- 6 Ravza bolsa kāř ĥalvet istiķāmat eylesek
- 7 Āb-ı ĉeřm ü ĥūn-ı dil birle řahāret eylesek
- 8 Nāle eylep sīneni her dem cerāĥet eylesek
- 9 Ĥař kılmaydın burūn řūr-ı kıyāmet eylesek
- 10 Ba'd-ı ĥāzret kıabr-ı řıddıķnı ziyāret eylesek
- 11 Kıabr-ı 'Ömernı řavāf eylep ĥalāvet eylesek
- 12 Ravza-yı 'Ořmān barıp anda tilāvet eylesek
- 13 Murtezā rūĥıdın ümid-i řifā'at eylesek
- 14 Eylesek barıp baķī' seyr-i gūristān ikimiz
- 15 Tövbe kılsek her günāhdın bāz kıaytıp kılmasek
- 16 Ĥācı bolsek ĥırř ile ělge kıarap kıayrılmasek
- 17 Ārzūnı terk eylep ĝayr-ı cul yapınmasek
- 18 Mişl-i 'ankā 'uzlet alıp ĥalk ara tapılmasek

¹⁸⁵ Yz: (ؤ)

19 Yetti iklimni Sikender bërse közge ilmesek
 20 Ravžage bî-ḥūd bolup yatsak özimiz bilmesek
 21 Ḥāk bolğunça Muḥammed qabrıdın ayrılmasek
 22 Çün-ki ketgendin sara qayıp vaṭaṅa kelmese
 23 Kāş olsak her yere bā nūr īmān ikimiz

24 Başımızge kılmagıl seng-i ḥavādışnı nuzul
 25 Dīde bērgil bu yolga [ki] farq eteylük onḡ u sol
 26 Müdeā beytü'l-ḥaramdür kıl kerem bolsun ḥuşul
 27 Kılmagıl nū-ümīd uzatduk biz ege maḳşadge kol
 28 İkimizni kılma bir birdin cüdā eylep melul
 29 Himmet eyleb yolga kirsek başlagıl maḳşadge kol
 30 Nīyet etduk bargalı beytü'l-ḥaram kılğıl kabul
 31 Kıl keşiş ravzıṅ sarı yā seyyidi ḥatmü'l-rüsul
 32 Gevher etgil yıḡlasak manund-ı neysān ikimiz

33 Ravžage pervāne bolsak mişli mecnūn bî ḥilāf
 34 Eylesek arzınça közge ger zer olsa kuh-ı kâf
 35 Kimki dünyā virānıṅ aşıklığı yalğançı lāf
 36 Cevheri ma'lūm bolmas tıḡ bolmay bî-ḡulāf
 37 Ba'de-z-ān kılsak ṭahāret tāze eyleb dilni şāf
 38 Hücre-yi ḥazretge hem üç kün otursak i'tikāf

(69)

1 Çıksak andın sonḡra kılsak Fāṭıma qabrın ṭavāf
 2 Eylegey mu ḥaḳ ta'ālā nār u dūzaḥdın ma'āf
 3 Kim şefi' eylep alarnı yıḡlasak qan ikimiz

4 Her qayerge yaḥşı menzil bolsa yürsek derbeder
 5 Ḥāk-ı her eşḥābnı kılsak [ki] o dem "kehlü'l-başar"
 6 Bir kulāh-ı jānde bes bolsa burahne pā u ser

7 Mest bolsak kelmese hâtırge hîç havf u hater
 8 Kim uhud tağı uşaldem közge bolğay cılveger
 9 Barsak ol sâ'at uşal menzilge bolsak çeşm-i ter
 10 Köp şehidler bar émiş kılsak tevâf-ı yahşılar
 11 Hâşe kabır-ı 'am pâk-ı hâzret-i hayrû'l-beşer
 12 İstep anlardın meded bolsak derefşân ikimiz

13 İsti'ânet eylesek her ravzada mişli gedâ
 14 Şâyid olğay köpdin maqbûl birisiğa du'â
 15 Nê 'aceb Muhlîşni bolsa mis vucûdı kîmiyâ
 16 Fâriğ olsak köp şehidler rûhıge eylep du'â
 17 Kılsak andın soñgra yığlap ârzû-yı kerbelâ
 18 Haq yetürse kâş körsek kabır-ı ibni Murtaẓâ
 19 Nûr-ı çeşmi fâtıma hem kuvet-ı cân-ı Muştafâ
 20 Gerd-i pâ-yı dîde gerd bilerge tûtiyâ
 21 Sürme kılsak mûr-dêk hân-ı Sülemân ikimiz

22 Köp hâvâricler sitem kıldı alarga bî-hisâb
 23 Alıban deryâ lebini bérmediler kaçre âb
 24 Öldiler kanlar töküp bir birlerin hâlın sorap
 25 Ketti köp cevelân etip şahzâdeyi cennet ma-âb
 26 Boldılar medfûn o yerge yetmiş iki dürr-i nâb
 27 Nesl-i pâk-ı Hâzret-i Aḥmed şeh-i 'âli cenâb
 28 Teşneleb olgan susızlıgdın olup bağı kebâb
 29 'Andelib-i bâğ-ı cennet şâfi'-i yevmü'l-hisâb
 30 Kan yütüp kılsak yüregni mişli râtân ikimiz

31 Kalmayın bir birleridin këttiler hemrâhlar
 32 Uşbu dünyâ lizzetidin qol kılp kütâhlar
 33 Yığlasak arz ile yaralarga nâle birlen âhlar
 34 Hâr étib mesturelerni bir neçe bedḥahlar

- 35 Vā derīgā kètti dünyādın alar dèk şāhlar
 36 Āfitāb-ı avc-ı ʿizzet kevkebidin māhlar
 37 Zibde-yi evlād-ı Ādem hāşe-yi dergāhlar
 38 Dürr-i deryā-yi haḳīḳat rāzıdın āgāhlar

(70)

- 1 Yıǵlaluk dürlər ğamidin mişli ʿammān ikimiz
- 2 Vāy yüzmiñg vay kim ḳanı o yerde Mustafā
 3 Vursalar özlerini eşhāb ilen ğavġā ara
 4 Hāzır olsa Hāmze Caʿfer [u] ʿAli-yi Murtezā
 5 Ḳanı ol yerde hüsnü hem Fāṭıma ḥayrül-nisā
 6 Munça tır astıġe ḳalmadı Hüseyn-i kerbelā
 7 Nēylesün kim böyle bitken bolsa münşeyi ḳazā
 8 Turdılar şehzādeler taḳdirige eylep rızā
 9 Uçtı bülbüller güli yüttü tilep eylep nevā
 10 Bolsak eylerdük Hüseyn aldıda cevlan ikimiz
- 11 Ḳanı Ādem birle Hāvvā cennet içre şāh ēdi
 12 Secde ḳıldılar melekler ʿizzeti aʿlā ēdi
 13 Dāne yēp dünyāge çıktı bürehne aʿzā ēdi
 14 Kökge bakmay şermidin eşki anı deryā ēdi
 15 Lā tezer dēb Nūḥ tūfān izleyüp ʿammār ēdi
 16 Hāzret-i Yaʿḳūbge beytül-ḥazan māvā ēdi
 17 Sattılar Yūsufnı ḳıldı bu nēçük sevdā ēdi
 18 Ol ḳaçan çehge münāsib lāyıḳ-ı ğavġā ēdi
 19 Kāş bolgayduk anıñg çün bendi zīndān ikimiz
- 20 Uz köñgil ēy dil ēmes bu cāy cāy-ı cāvidān
 21 Kim bu dünyāda zarūretdin tururlar mīhmān
 22 Öy egesi āzan bergey soñgra ol bolġay revān

- 23 İstiḳāmet bābıda Rüstem humān, resen humān
 24 Qanı Cemşīd ü Sikender Hüsrev ü Sāhibkırān
 25 Kéttiler növbət bilen boldı yakın āḥir zamān
 26 Qalmadı bir birge hergiz ʿizzet-i ḥürd u kelān
 27 Üç nēmerse bāḳi qalgandur qıyāmetdin nişān
 28 Körmay ölseḳ kāş ʿalāmatlar firāvān ikimiz
- 29 Tövbege meşgūl boluḡ kün çıkmayın magribidin
 30 Bāb-ı tövbe beste bolmay tövbe diḡ ēy hemnişīn
 31 Ḥaṭ köterilgey varaḳdın qalmagey bir ḥarf-ı çin
 32 Fitne qılḡay kim çıqıp ʿālemde deccāl-i laʿīn
 33 Nāle qılḡaylar ḥalāyıklar çekip āh-ı ḥazīn
 34 Mekkedin eylep ḥurūc oldemde Mehdi-yi emīn
 35 Kökdin ʿİsā hem tuşup bolsa şeh-i rüy-i zemīn
 36 Öldürüp deccālın taʿlīm etip ʿālemḡa dīn
 37 ʿİsā mahdıḡa bolsak cān sipārān ikimiz

(71)

- 1 Qaytadın bolḡay bu ʿālem pākıdın [hem] ber-qarār
 2 Ḥazret-i ʿİsā qılur şerʿ-i Muḥammed birle kār
 3 Meşriḳ ü maḡribni seyr eylep bolur ḥācet berār
 4 Şehlik eylep kırk yıl bolḡay medīnege mezār
 5 Sonḡra İsrāfilge emr eyler uşal Perverdigār
 6 Şūr ile cānın alur¹⁸⁶ ʿālemni qalḡay pīr ü bar
 7 Nēçe yıl ʿālem ḥarāb olḡay yatar bī-kişt ü kār
 8 Qad nayza kelse kün bolḡay qıyāmet āşikār
 9 İl bilen tursak laḥaddın zār u giryān ikimiz
- 10 Zinde bolsa rüz-ı maḥşer evvelīn ü āḥirīn
 11 Yürseler vā ḥasretā dēp her kişi yēp öz gamīn

¹⁸⁶ Yz: (آلود)

- 12 Ata oğuldın keçip yürse ana taşlap kızın
 13 Qad nayza kelse hürşîd baş öze belki yâkın
 14 Bolsalar hem gam bilen nâzuk nihâl-u mah cebin
 15 Enbiyâ vü evliyâ lâl olsalar taşlap tilin
 16 Ay köyse kün yitilse kök qazib misdek zemîn
 17 Haq dèse eknûn tile yâ raḥmetü'l-âlemin
 18 Tâ bağışlay eylep êrdük 'ahd u peymân ikimiz
- 19 Qāzı-yı 'ādil bolup ol yerde 'allāmü'l-guyûb
 20 Vezn kılsa bendelerini 'adl-ı mîzânın qurup
 21 Lâl bolsa rûsiyehler haṭ-ı a'mâln körüp
 22 Yiğlese "yâ leyteni kuntu-turābān"ı oqup
 23 Qahr-ı Haqdın qaynasa deryâ-yı dūzaḥ mevc vurup
 24 Kün ısıǵı tāb-ı dūzaḥ maḥşer āyin köydürüp
 25 Muştafâ ol şûr içinde ümmetim dēp âh vurup
 26 Êy ata dēp barsa Âdem aldıǵa yığlap turup
 27 Nê bolur ümmeti kılsak 'arṣ-ı raḥmân ikimiz
- 28 Âdem aytur men hicâletlik êrür men êy oğul
 29 Ol küni cennetge kirdim müde'â eylep ḥuşûl
 30 Hûrlar girdimde şef êrdi melekler onġ [u] sol
 31 Başıma sâ'at be-sâ'at kıldılar raḥmet nuzûl
 32 Neh-yi gendem etti Haq şeyṭân bināge taptı yol
 33 Dâne yep¹⁸⁷ dünyāge cennetdin çıkıp boldum melûl
 34 "Rabbenâ innâ zalamnâ" dēp du'â bolmay qabûl
 35 Mendin ayru tuştı Havvâ ol tutuban özge yol
 36 Hicr câmin nûş eylep yürdük heryan ikimiz
- 37 Âdem aldıdın yanıp ol ḥazret-i 'âlicenâb
 38 Nûḥge aytur du'â kıl şayed olsa müstecâb

¹⁸⁷ Yz: (ديب)

(72)

- 1 Ta'zim eylep Nūḥ çeşmidin töker deryā-yı āb
 2 Siz muḳarreb sizdin özge cümle ni ḫālī ḫarāb
 3 Küll-i peygamberge barıp işitip şundağ cevāb
 4 Her biri öz 'özridin ayıp kılmayın ıssğıda tāb
 5 Qolge alıp gīysu andın soḡra yığlar bī-ḫisāb
 6 Nālesidin cennet ü dūzaḡge tuşgey ıztırāb
 7 Birbire der bolğaluk¹⁸⁸ bu laḡza virān ikimiz
- 8 Ba'de-z-ān başın yalaḡ eylep Resūl-ı mihrbān
 9 Secde kılgay ümmeti dēb 'arş taḡtıda çenān
 10 'Arş u kürsī lerze yēp cünbüş kılıp [hem] aç kirān
 11 Qol açıp yığlap melekler etse yā rebü'l-amān
 12 Kim o ḫāletde nidā kılgay Ḥüdā-yı müste'ān
 13 Yā ḫābibim munça kılguḡ nige feryād u fiğān
 14 Maṭlabiḡ nè bolsa bērdim köz arıt bol şādmān
 15 Men riżā sendin sen hem mendin rızā bol şol zamān
 16 'Āsīlerge eylelük lütf-i firāvān ikimiz
- 17 Şerm eylep Muştafādın bolsa dūzaḡ nāpedīd
 18 Her tarāfdın bolsa peydā na're-yi hel men mezīd
 19 Bolsa ḫāzır¹⁸⁹ Fāṭıma da'vi kılıp ḫūn-ı şehid
 20 Teşne turse til tuşub yerge¹⁹⁰ şakḡı vahm-ı sa'īd
 21 Ol zamān bergey melekler el ara şundağ nevīd
 22 Ḥazır olsun kim şefā'at kılsa Aḫmeddin ümīd
 23 Rūsiyehler rüyı bolsa āb-ı raḡmetdin sefīd
 24 Tegse ḫazretni qolıḡa bāb-ı raḡmetdin kelīd
 25 Qol tutar ümid ile bolsak nümāyān ikimiz

¹⁸⁸ YZ: (بولعه لوک)¹⁸⁹ YZ: (خاضر)¹⁹⁰ YZ: (تیزگه)

26 Cibreîlge haq ta'âlâ eylegey ol dem hitâb
 27 Qılmağıl tâ'hayr cennetge yügür eylep şıtâb
 28 Hûrlar cārûb vurup cennetni tursunler yasap
 29 Baradur ümmet bilen peygâmbere-i 'âlicenâb
 30 Kêlse ol sa'ât burâk-ı helehâ-yı bî-hesâb
 31 Haq dise yâ Aḥmedâ ümmetlere bêrgil sanap
 32 Mindürüp keltürseler ḥazret ba amr-ı müsteṭâb
 33 Kimki münkirdür Muhammed dîniğa qalgay qarap
 34 Şükr Allahdın ki ikrâr u müselmân ikimiz

35 Körsetip qurb-ı kerâmet Aḥmed-i ḥatm-i nigîn
 36 Nâme saçıp ümmetin başığa Cibrîl emîn
 37 Küll-i peygâmbür Muhammed aldığa kêlse o ḥîn
 38 Cümleli haqdın tilep kılsa sa'âdetge yaqın

(73)

1 Ümmeti misli sipeh-i şeh yenglig ol sultândın
 2 Bul temennâ birle bolsa dâhil-i hûldi-berîn
 3 Bûse eylep hûrlar sürtüp rikâbige cebîn
 4 Maḥşer ehli devlet-i Aḥmedge derler âferin
 5 Bolsak ân-ḥazret bilen cennetge sultân ikimiz

6 Margnı bir şüretge dey kêtürse cebreîl
 7 Cennet ü dūzaḥ arasında anı qılğay qatîl
 8 İki menzil ehligi anı yeydür tursa celîl
 9 Merg yoktur tâ ebed ölmey turarlar mütteşil
 10 Dūzaḥ ehligi 'azâb-ı nâr her sa'ât şakîl
 11 Ehl-i cennetge ziyâde 'izzeti bolmas zelil
 12 Loqması qand u 'asel şürbi şerâb-ı zencebil
 13 Hûrlar ḥadımları "caynâ tasamma" selsebîl
 14 Özge bolmay şükr bolduk cins-i insân ikimiz

- 15 Hâtm bolsa nâme vü vezn ü hisâb-ı hem kelâm
 16 Hâşlar cennetni menzil kılsalar dūzaḥnı ʿām
 17 Fāni bolsa kim bu dūnyā ḳalmasa naḳş u nizām
 18 Ni ḡam u endūh-ı cennet içre ni şubḥ ü ni şām
 19 Bolsa müʾminler kirip cennet ara şāḥib maḳām
 20 Müdeʿā ḥāşıl etip her kim tapıp ḳurbiçe kām
 21 Ehli uçmaḡge nidā kılsa Hūdā-yı lā-yenām
 22 Bar mu maṭlab yine yā boldinḡiz maḳşad tamām
 23 Êl taʿaccübge ḳalurlar ḥāşe ḡayrān ikimiz

 24 Cümle anḡlap iltifāt-ı ḡazret-i maʿbūdñı
 25 Şükr derler bizge bērdi ṭālīʿ-i mesʿūdñı
 26 Dūzaḡ ehligē ziyān u bizge bērdi sūdñı
 27 Fazl-ı Aḡmeddin bu yenḡliḡ kıldı bizge cūdñı
 28 Yetkürüp bu menzile biz-dēk ḡüneh ālūdñı
 29 Şādliḡdın ʿarż eterler yine bir maḳşudñı
 30 Müdeʿā şol bir eşitsek naḡmeʿi Dāvvūdñı
 31 Nēçe yıl bī-ḡūd bolup yatḡay işitiñ rūdñı
 32 Şādliḡdın eylesek ol yerde el-ḡāl ikimiz

 33 Baʿde-z-ān başın kötergey êl boluban [hem] huşyār
 34 Mestliḡdin eylegeyler raḳş bī-şabr u ḡarār
 35 Mey bērürler kāse kāse sāḡıyān-ı ḡülʿazār
 36 Ger tebessüm kılsa anlar tişleridin nūr çıkār
 37 Müdeʿadın yine sorgay ḡazret-i Pervediḡār
 38 Êl degey ḡazret ḡaraʿet eylesünler āşikār

(74)

- 1 Emr kılgay ḡazret-i Aḡmedge ol dem Cibreîl
 2 Eylegey Yāsīn ḡırāʿet seyyid-i şekker nişār

- 3 Bî-hûd olğaymız ƙaťâr-ı hûr-ı rîzvân ikimiz
- 4 İ̇s ƙıkar oldem Muħammed Ĥaķķa nûrın aytsa bāz
- 5 Bî-hûd olğay ehli cennet nêçe yıl êy pâkbāz
- 6 Ćāk eyler hûrlar perāhenin anğlap bu rāz
- 7 Ĥaķ dēgey cennet bozulgay ƙılma köp Yāsīn derāz
- 8 Dem bolur ĥazret nidā ƙılğay Ĥüdā-yı bî-niyāz
- 9 Yene ‘arz êtgey cinān ehli ƙılıp Ĥālıķğa bāz
- 10 Ŗz kelāmınğnı özünğ ƙılsağ ƙırā’at köp [ü] az
- 11 Bu êrür maķşad eşitip bolğay êrdük serfirāz
- 12 Şef tutup tursak ƙaťâr-ı hûr u ğulmān ikimiz
- 13 Eylegey Ṭāhā ƙırā’at Tenğri bî kām ü zebān
- 14 Nêçe yıl bî-hûd bolup yatgay yine ehli cenān
- 15 Baş köterip eylegey ol demde feryād ü fiğān
- 16 Yine Ṭāhā ƙıl ƙırā’at kim bêrelük senğge cān
- 17 Bolmasun kem bu ƙırā’at ğuşımızdın bir zamān
- 18 Söz eşitmek ĥāb êrür kim ez dehān-ı nüktedān
- 19 Biz bolalmaymız bu yerge bî ƙırā’at nihān
- 20 Ĥaķ degey razı bolunğ men razı sizdin bî-ğümān
- 21 Zevķ ƙılsak özgelerdin nêçe çendān ikimiz
- 22 Ĥile rengāreng birbiridin ĥarīr ü bāşefā
- 23 Ĥûrlar ‘arz eylegey cennet ili kiygey binā
- 24 Ĥāzır olğay kim ƙayu ni‘metge bolsa iştihā
- 25 Sāye eyler tûbi şāĥıda [ki] murğ-ı ĥoşnevā
- 26 Ehl-i cennetdin yine maķşad sorap ƙılğay nidā
- 27 Şerm êtip ĥāmûş olurlar enbiyā vü evliyā
- 28 Dercidin gevher nişār eylep Muħammad Muşţafā
- 29 Ĥatm-ı āĥir êlni dīdārınğe ƙılğıl āşinā
- 30 ‘İzzet-i mihmān ƙılayluk mişl-i mizbān ikimiz

- 31 Şād olur el fehm eylep bu şıfat güftārı
 32 Ni‘met üstige körüban ni‘mat bisyārı
 33 Su sepip ferāşlar ara bērip gülzārı
 34 Körgen ērmes hīç kim mundağ kıızıķ bāzārı
 35 Bī-hūd ötse Haq ta‘ālā körsetip dīdārı
 36 Cümle "cennāt-ı tecrī tāhtihā el-enhār"nı
 37 Bu şıfat cennetge mü‘mīn körse kāfir nārı
 38 Muḥlişā bil qadr-i dīn-i Aḥmed-i muḥtārı

(75)

- 1 Bolaluk ēy dil bu devletge şenā ḥān ikimiz

Gazel

(Mefā‘ilün Meā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 2 Tarīkat bādesini her nēçuk bī-başlar bilmez
 3 Anıḡ-dēk geh aqarsu lizzetini [ki] taşlar bilmez
 4 ‘Aceb ērmes körüp qadıḡ şanūber kılmasa ta‘zīm
 5 Uluḡ lāḡer tenin şīr ḥāre tıfl [ki] yaşlar bilmez
 6 Nē ḡam āzādelerge ta‘ne taşın atsalar nāķış
 7 Şuā‘-i pertev-i ḥūrşīdni ḥafāşlar bilmez
 8 Bolup menkul ḥüsnuḡ ger yoluḡ tutsa ḥayāsızlar
 9 Hicil olma tarīķ-i şermni [ki] bīqāşlar bilmez
 10 Muḥabbet lizzetini sorma bilmez¹⁹¹ zāhidi ḥūdbīn
 11 Alar ten müde‘āsidi ki öze keḡgaşlar bilmez

¹⁹¹ Yz: (بيلمرز)

- 12 Tabībā çek elinġ derdime zāyi^c kılmāgıl merhem
 13 Bu derdim lizzetininġ her [ni] kıysı bardaşlar¹⁹² bilmez
- 14 Közinġ yaşı¹⁹³ güherdür Muhlisā baħr-i ‘ināyetdin
 15 Bu gevher kıadrini ‘ālemde [kim] baġrı taşlar bilmez

Buħārayi Şerifde İmām Pārdüz Hāzreleri

Münākıblerini Beyānide

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 16 Sal kıulaķ eyley seġe medħ-i tamām-ı pāredüz
 17 Şevķ-i bābā érdi bilseġ aşı-ı nām-ı pāredüz
 18 Pāre timaklıg édi makşūd-ı kām-ı pāredüz
 19 Şākır ü şābir édi ey men ġulām-ı pāredüz
 20 Bu şıfat öti neķe yıl şubħ u şām-ı pāredüz
- 21 İhṭilāt-ı merdüm-i ‘ālimdin érdi ġüşegır
 22 Keķe kıay’ım rüz şay’ım loķma pāk-ı hüş zemır
 23 Peyrev-i şer‘-ı peyember hem tutup dāmān-ı pır
 24 Hem mesāil a‘lamı hāfız kelām-ı bī naẓır
 25 Halk ara muħfi édi ekşer şiyām-ı pāredüz
- 26 Kıldı bir érte meġāk içre kirip farzın adā
 27 Vā‘izi bar érdi anda turdı [vü] kıldı şedā
 28 Hācetimdür yetti ṭillā bar mu kin hācet revā
 29 Men du‘ā eyley kı şeb kıörsün cemāl-i Muştafā
 30 İşıtip cüş eyledi lāħm-ı ızām-ı pāredüz
- 31 Neķe tekrār etti eldin çıķmadı her ġiz şedā
 32 Şevķ-ı bābā édi sālge kıarap ey pārsā

¹⁹² YZ: (برداشلار)

¹⁹³ YZ: (یاسی)

(76)

- 1 Men érürmen ‘āşık-ı şevk-ı cemāl-ı Muştafā
 2 Maṭlabıñnı men beray kél ḥaqqıma kılğıl du‘ā
 3 Eyledi ḥürsend sâ’ilni¹⁹⁴ kelām-ı pâredüz
- 4 Bar édi kız mahrıdın öy içre yüz ṭillā nihān
 5 Dèdi cüftige barıp bir maşlahat bar éy filān
 6 Toy üçün alsak libās kıznı erzān u girān
 7 Bèrdi ol bu keltürüp sayılığa bèrdi ol zamān
 8 Ol du‘ā kıldı bilip iḥlās-ı tām-ı pâredüz
- 9 Ana kız ḥürsend olturdı [ki] kèlgay-dép libās
 10 Eyledi endīşe-i bisyār şevki ḥaḳ şinās
 11 Dèdi kim şabr eyleyin tā şebdın olsun nèçe pās
 12 Ceng éter cüftüm mence kim uḥlasun macmū‘-i nās
 13 Bol édi tā kūn batança fikr-i ḥām-ı pâredüz
- 14 Kèldi öyge nişf-i şeb cüfti turup yaqtı çırāğ
 15 Qol quruḳ ḥātır ḥazān ü dīde pürnem bī-dimāğ
 16 Sordı cüfti macerā çin dèdi başdın tā ayāğ
 17 Ana kız deşnām étip belki vurup çendīn tayāğ
 18 Boldı şerbet ol zaman serge bekām pâredüz
- 19 Cüfti birle güftügü eylep bolup ḥātır melül
 20 Yattı yığlap taşqarıda yok édi üstide cul
 21 Boldı kılğan nāle vü ḥayrı Ḥüdāymğa qabūl
 22 Ḥaḳ dèdi yā Muştafā yokqarıda kılğıl nuzūl
 23 Kim Buḥārāge barıp kıl iḥtirām-ı pâredüz

¹⁹⁴ YZ: (سائل نه)

24 Bu nidānı aṅḡlayup ol māhrū-yı vereʒ-zuḡa
 25 Seyyid-i beytü'l-Ḥaram "bedrü'l-deci" "nürü'l-hadā"
 26 İki gīsu iki yüz üstide müşk-i ʿaṭrsā
 27 Kim bu şüret birle ḡazır boldı şāḡ-ı enbiyā
 28 Oyḡatıp bérdi Resūlullah selām-ı pāredüz

29 Köz açıp kördi uşal saʿāt cemāl-i nāzenīn
 30 Būse eylep pāʿidin kıldı yüzün ferş-i zemīn
 31 Maḡşadım şol érdi kim éy raḡmeten li'l-ālemīn
 32 Êmdi olsam yok ḡamım boldum vişālınḡ ḡarīn
 33 Şerbeti vāḡdet bilen pür boldı cām-i pāredüz

34 Bêrdiler ḡazret o dem bābāḡe on mişḡāl zer
 35 Eylediler bir cüftünḡe bérme aṅḡa serdin haber

(77)

1 Eyledük serdār-ı Çelten élige bolḡıl rāḡber
 2 Kim cemālīnḡ körse ferdā körmeḡey nār-ı saḡar
 3 Ġāʿib oldı ḡazret eylep iḡtitām-ı pāredüz

4 Kıldılar āḡūş bābānı Resūli'l-mürselīn
 5 Ḥāşıl oldı aṅḡa ʿilm-i evvelin ü āḡirīn
 6 Dêdiler kıldım seni evtādlarge hem nişīn
 7 Kêlse kim iḡlāş birle nārızā ḡaytar maḡın
 8 Ḳuvvet aldı bûy-ı ḡazretdin meşām-ı pāredüz

9 Kêldi Çiltênler hem oldem hemreh-i evtād olup
 10 Cām-ı şerbet içtiler növbet be-növbet şād olup
 11 Sonḡra ʿilm örgetti köp evtādḡe ustād olup
 12 Nêceḡe irşād bérdi şāḡib-i irşād olup
 13 Boldı kem kem fāḡire ehli ḡulām-ı pāredüz

- 14 Aldı Һazretidin sabağ ol kēçe rūḥ-ı tāzesi
 15 Bara bara ʿarş-ı aʿzamdın ötüp āvāzesi
 16 Tuttı ʿālemni tirigde defterin şīrāzesi
 17 Ravzaʿi pāk-ı Buḥārā şehriniṅ dervāzesi
 18 Mütteşildür ƣalʿage divār-ı bām-ı pāredüz
- 19 Vā darīgā yaḥşılar peyveste zer-i ḥākdur
 20 Aḥtarıp tapmay közüm nemnāk bağrım çākdur
 21 Kim ziyāret ƣılsa bābānı güneh-i pākdur
 22 Uçragay āḥir belāge kim [ki] aṅga şekākdur
 23 Ƙoldadur her laḥze tīğ-i bī-neyām-ı pāredüz
- 24 Kim ziyāret ƣılsa bu meşhedni dāyım şāddur
 25 Pes çirā meşhed yēgesi server-i evtāddur
 26 Her kişi bābāge münkir kūr-ı māderzāddur
 27 Muḥlişā uzme ƣadem bul cāʿı feyż ābāddur
 28 Mişl-i ravza-yı cennet dār-ı İslām pāredüz

Ğazel

(Mefʿülü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün)

- 29 Cānım yüzinde ten kebi maḥrem niğāb émiş
 30 Könğlümde reşki bile nēçe peçi-tāb émiş
- 31 Deyr-i sākī bér ayağ mence pīr-i deyr üçün
 32 Kim derdini devāsi dēdiler şerāb émiş
- 33 El körməsün hilālınıṅnı aç zülfidin gireh
 34 ʿİd értesinde ḥalkanı bozmak sevāb émiş

(78)

- 1 Sordum beķay-ı   mr ni p r-i ĥired d di
 2 Su  zre istik met nak -ı hub b  mi 
- 3 Ehli hevesni  ay -ı  mi  l ledin fiz n
 4 A ılsa  rte  a tga yetmey ĥar b  mi 
- 5 Mi ĥ  ar -ı ĥ l kıldım u bir yol k l p d di
 6 C hil sev lmi ge s k t  tmek cev b  mi 
- 7       hev sı va l  r r neng   n m  mes
 8 Z hidge n m u neng ĥil fı  az b  mi 
- 9 Z hid ĥıy lı t  at  mes sillesiz  ab l
 10         ke     salla v  do fı ĥic b  mi 
- 11 Ba   u cid le  ilm    n fı  atı kerek
 12 Va t-ı  amel  r b gibi i tir b  mi 
- 13 Z l-ı felek fusunı e aldurmagıl k   il
 14 Su b rmey  ld r r seni de t-i sar b  mi 
- 15    id kesma sorsa n tan   M  li im dey p
 16 Sen bir  aran u olma[gıl]   li-cen b  mi 

 azel-i Diger

(F  il t n F  il t n F  il t n f  il n)

- 17 Salmagıl boynun   a t v  -ı  umrı-d k zincir-i  ar 
 18 Bende eylep ba  n ni eyler tuman ta   ir-i  ar 

- 19 Ğonçe d k toldurma k ks n ni em net zer bile
 20 Ŗebnem-i g l-d k h c let t rid r tev  r-i  ar 
- 21 Tartmag l zehr yalan-d k tark zler minnet n
 22 Cev eni c nd n  ter elm s-d k te  r-i  ar 
- 23 U lamak r hat  r r ger h vf-  ğaflet bolmasa
 24 T  ged r d za   az b  k rmegey ta  r-   ar 
- 25  b-  c r b  tmesen   yin ¹⁹⁵ fel ket c rmin r
 26 Cevher-i   ine d k ifl sdur te  r-i  ar 
- 27  ki beytli s zb rip almakn  in   eyledi
 28 Til yol n ba layd  k  k  ta  r-i  ar 
- 29  atre ya  n  eyleyemiz kiprikin  tor eylesen 
 30 Bul u aldurkim ozar y z d m min  na  r-i  ar 
- 31 Z hiri ya  i vel  b t n  yaman  alta dur
 32  irketet z d-  ke  f t h ydur b - r  ar 

(79)

79. sayfada Me reb Nemeng ni'nin  iiribulundu u i in alınmamı tır.

(80)

- 1 Ma nisiz bolsa  ayutan c me v  dast r  ayf
 2 D me tesb     red ehli d ne i z nn r  ayf
- 3 Va lıge m  rur olup   lsa  ik yet hicridin
 4 Bulhevesd r birmen  an a  erbet-i d d r  ayf

¹⁹⁵ YZ: (      )

Ġazel-i Diger

(Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün)

28 Hemnişīn bī-ḥad érür bir hemdem-i dilḥāh yok

29 Cümle rāhzendür derigā içköyer hamrāh yok

30 Her kimi kõṅglide bir fikir-i ḥayālī ḥāmı bar

31 Mescid içre bir namāz-ı ḥālīşan-Allāh yok

32 Va'z işitip yıḡlayur kaytıp yürürler bed gümān

33 Tilde zıkr ü dilde şādık nüktedān āgāh yok

(81)

1 Şāhlıgda şād olup bolma gedālıkda melül

2 Kōz yumup açkunça kim bolḡay gedā vü şāh yok

3 Ser-nüviştinḡdür ezeldin şükr kıl her ḥālde

4 Āḫiri yaman ketārsın [ḥāh] bar bolḡıl ḥāh yok

5 Cāme-yi zerīn kiyyip müflisge bërme serzeniş

6 Kem baḡal olganda sendin cevri¹⁹⁶ kūtāh yok

7 Tā yegunçe aş u nānıṅ ehli dünyā nêçe reng

8 Yār cānnı imtiḥān êtdim cihāṅga āh yok

9 Şeyḥ cāhiller çıkıp 'ālemni gümrāh eyledi

10 Deme Şeyḫāndın mekr-i ser defter-i gümrāh yok

11 Yaḡşılar ḥamūş cāhiller êdi şāḫib revāc

12 Ḥāmı-yı dīn ḥālī ḡayr-ez miri Neşrullāh yok

¹⁹⁶ YZ: (حوری)

- 13 Tā cihān bariça bolsun ‘adlı kün kündin fizūn
 14 Hāṭırıge zūlmidin endiše pūr gāh yok
 15 İstedim sayāhlardın çoḡ vilāyet šāhını
 16 Dédiler ‘ālemnı kezdük munça zılallāh yok
 17 Bardur her bābdın¹⁹⁷ ḥidmetge devlet ḥāhlar
 18 Ğaybıge Muḥliş bolup men yeṅli devlet ḥāh yok

Mütefā‘ilün Mütefā‘ilün Mütefā‘ilün Mütefā‘ilün

- 19 Zülümāt érür bu kēçe menḡe ruḥı misl-i şem‘-i zıyā keliṅ
 20 Tutuşup éliṅ bu қaranguda nēçe kōz ü қаşı kısa keliṅ
 21 Qadıṅız érür tene kūvvetim söziṅiz érür dile rāḥatım
 22 Baqıban tebesüm [ü] nāz ile leb-i piste şeker edā keliṅ
 23 Nēçe kün körinmediṅiz kōzime egildi¹⁹⁸ ğam bile қametim
 24 İziṅiz emrdür menḡe tūtiyā қad-ı ḥamdın étmey ābā keliṅ
 25 Aykaningiz (?) kulut (?) kēçelep yürüp size rāziṅiz kişi beyāmasun (?)¹⁹⁹
 26 Bu қarangudın ḥazar étiṅiz iki vaқt şām u şabā keliṅ
 27 Yoliṅizge dīdelerim açuқ heme vaқt-ı ravzen-ḥāne dēk
 28 Boyuṅız berāber şāḥ-ı ter size sinmesün elge keliṅ

¹⁹⁷ Yz: (یابدین)

¹⁹⁸ Yz: (ایگیلدت)

¹⁹⁹ Orijinel şekli

- 29 Açemen du‘āge kolum seher kılıban tezerru‘-i çeşm-i ter
 30 Egem eylesün sizi bî-ḥaṭer bā ümid yahşî devā keliṅ
- 31 Yağıp[dur] meni ğam-i hicriṅiz zerūr érđi bizge ‘ibādetim
 32 Bu ḥaberni aytnasalar kılıp başım üzre vaqt-ı ‘azā keliṅ
- 33 Yine aytnıṅız tereḥüm lütf eyle leḥedge müşt-i tirilip oqup
 34 Tirig-hedā eylediṅiz cefā ölügümde baḥr-ı vefā keliṅ
- 35 Ulus olsalar heme şād u ḥuş beru almasa meni yādıga
 36 Yène bolmaṅız siz alarda men kördüm üzre şubḥ-ı demā keliṅ
- 37 Heme koyse maḥşer ara ḳadem ḳadı dāl ü ‘āciz ü dīde nem
 38 Ḳanı Muḥlişim deyüp²⁰⁰ aḥkamnı tutup ey ḥābīb-i Hüdā keliṅ
- (82)
- 1 Nē ‘ināyet eylediṅ ey şabā menṅe yārdın ḥaber eylediṅ
 2 Geh firāk zehr ile talḥ olan iç ü taşımın şeker eylediṅ
- 3 Nefesiṅ Mesih demidin fizūn uyanur ölügleri uyḳudın
 4 Bu füsürde ḳalıbı ḥuşkimi gül-i tāze berg-i ber eylediṅ
- 5 Ḳanı taḥt u şevket tāk-ı zer kılıp el ara neçe kerr ü fer
 6 Laḥad oldı āḥir meskeniṅ nige munça şūr-u şer eylediṅ
- 7 Bu cihānda bî-hüde saçmagıl güne toḥmı mazra‘-ı dil ara
 8 O cihānda ḥāşılı mār olur munı sūd dēb zarar eylediṅ
- 9 Koyup özge ḥac bile ḥācī at ni ḥayā vü nāmūs ni uyat
 10 Her eşigde peyrevi nefis olup geh öziṅni derbeder eylediṅ

²⁰⁰ YZ: (دیوت)

- 11 Kadınğ olmasa talabinde hem köziñg olmasa eleminğde nem
 12 Bu kuruğ şāh-ı bülendiñge kaçan hāşıl-ı semer eylediñg
- 13 Çekiben riyāzet ü derd ü ğam eger etmeseñg öziñni ‘adem
 14 Hemesi señge sūdı yok nēcin siz baħr u bar- eylediñg
- 15 Tutup emri mürşide dil bināsiñge tegdi ħidmet hem du‘ā
 16 Bu zamanda köp sengi erür kara meskeniñni zer eylediñg
- 17 Saç aķardı lehv-i tarap bile egenğ emri señge şol erdi-mu
 18 Geh ol aytadur sañga yahşı bul [ki] sen ötmelin teber eylediñg
- 19 Kamaydı nefes egilip kadınğ nedem eyleyüp günehiñg kem et
 20 Keçürür egem heme yazuķiñg velidür çeşm-i [ki] ter eylediñg
- 21 Şedef iķer söz dīdeler güher eger bilmegey anı bī-hāber
 22 Balī Muħlişā señge āferīn tapıp ‘aybini hūner eylediñg

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 23 ‘Adem deştige çıkğıl ehli dünyā bezmidin rem kıl
 24 Köziñni yaşı birlen zaħm-ı ‘işyāniñge merhem kıl
- 25 Balī āsān ēmes dünyānı burun puşt-ı pā urmaķ
 26 Ki tā yetkünçe meşķiñg sāziş eylep anı kem kem kıl
- 27 Sefer rāhtını tayar eyle hergiz kalmasun bākī
 28 Yetüşse şehperiñg pervaz etip kirdār-ı edhem kıl
- 29 Bu maħremeler heme nā maħrem ermiş cinsiyet aħtar
 30 Tapıban ehl-i dil ħidmet kılıp razıñge maħrem kıl

- 31 Hevesdārān-ı dünyādın köñgilni serd kıl cānım
 32 Bularga hār olursan ʿuzlet al özni mükerrem kıl
- 33 Hıyāl ʿetgil şefi cennetge kördi minnet-i gendüm
 34 Şu ʿibret señge bes tavf-ı mezār-ı hāk ādem kıl
- 35 Zamān ehli zamāndın kıl şikāyet terkin ʿetsünler
 36 Bu zāl-ı bīvefānı²⁰¹ terkin ilķā eylegil hem kıl
- 37 Köñgil ger hırsge²⁰² māyil buldı rūhıñ menzil almaydur
 38 Eger maķşad talabsın qop ana niyetni berhem kıl
- 39 Suḥān fehmiḍler hāk astıda cā boldı
 40 Duʿā eylep alarnı rūḥ-ı pākın yād-ı herem kıl
- (83)
- 1 Zimām [u] baḥt u devlet nā-rasalar elgige tuştı
 2 Bu bolsa qudretullah ʿey birāder gerdeniñg hem kıl
- 3 Qara yer astıda āḥir ʿey ʿazīzim ḥābgāhıñgdur
 4 Hükümet bābıda özni bu kūn İskender ü Cem kıl
- 5 Tutarsın mūr-ı yenğliğ āḥiri yēr astıda menzil
 6 Uçup Cibrīl-dēk ger pā-yıtaḥtıñg yetti tarım kıl
- 7 Murad iki ʿālem izleseñg kāmilge Muḥliş bol
 8 Tapılsa bī-abā destinğni dāmānıge maḥkam kıl

²⁰¹ YZ: (بيوفائی)

²⁰² YZ: (خرسکا)

Muḥāmmes Ğazel-i Mezkūr

(Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün)

- 9 Cihān gūlzārığa keldiñg iḳāmet mişli şebnem ḳıl
 10 Ṭarīḳat ka'besi izleyüp yaşıñgnı zemzem ḳıl
 11 Binip asp-ı tecerrüd bir nefesde seyr-i 'ālem ḳıl
 12 'Adem deştige çıḳḳıl ehli dünyā bezmidin rem ḳıl
 13 Köziñgni yaşı birlen zaḥm-ı 'işyāniñge merhem ḳıl
- 14 Dediñg "ḳālū-belā" lāzım érür bir va'dege turmaq
 15 Ḳaçan ḥidmet teger dēp ḳıl işi dergehge oturmaq
 16 Keçip sud u ziyāndın dāyımā emrige yol yürmaq
 17 Belī āsān ēmes dünyānı birden puşt-ı pā vurmaq
 18 Ki tā yetkunçe maşḳıñg sāziş eylep anı kem kem ḳıl
- 19 Ḥazān olḡay aḥir 'ömrinḡ başı²⁰³ şāḥı vü evrāḳı
 20 Ḳoyar yoldın seni dünyānı fikr-i cüfti vü ṭāḳı
 21 Ki rengi 'arizidür bolmagıl hüsniḡe müştāḳı
 22 Sefer raḥtını teyār eyle hergiz ḳalmasun bākı
 23 Yetüşse şehperiñg pervaz étip kirdār-ı Edhem ḳıl
- 24 Ḳöp emdi tövbe ḳıl[gıl] kim bolmagıl iblisğa çāker
 25 Kimī rehzenḡe hemreh boldı bolgay yol ara muḡter
 26 Zen ü ferzend ü mālınḡ u düşman cānıñg érür eger
 27 Bu maḥrem heme nāmaḥrem ermiş cinsiyet aḡtar
 28 Tapılsa ehli dil ḥidmet ḳılıp rāzıñge maḥrem ḳıl
- 29 Muḥabbet ehlini derdin degil derdime dermānım
 30 Mübārek ḥāk-ı pāyını degil tāk-ı Süleymānım
 31 Ziyād olsun diseñg ḳalbimge herdem nūr-ı ĩmānım

²⁰³ YZ: (نباشی)

- 32 Heves dāran-ı dünyādın köngilni serd kıl cānım
 33 Bularge hār olursan ʿizlet al özni mükerrerem kıl

(84)

- 1 Heriṣ-i māl evlātlar Ādem ərmes bel hār-ı bī-dum
 2 Hemīşe yükleri seng-i girān u pār u hīzem
 3 Ērür bātında mesh ü zāhiren şüretleri merdüm
 4 Şefī cennet içinde terk emr eylep yedi gendüm
 5 Şu ʿibret seṅge tavf-ı mezār-ı hāk-ı ādem kıl

- 6 Şedefd-ek hār bolğunça hasīs ü nātevān içre
 7 ʿAzīz olgıl güher dēk mevc-ı baḥr-ı bī-kirān içre
 8 Bolup ʿizzet taleb huy kılmagıl yaḥşı yaman içre
 9 Vefā ehli zamāndın tutma köz belki zamān içre
 10 Bozal²⁰⁴ bī vefānı terkin ilkā eylegil hem kıl
 11 Fenā bolgan hergiz özin bāzār[ge] salmaydur
 12 Ğam-ı şadı annğa bērdik t̄alabdın aşı kalmaydur
 13 Etibdi dāme kuş ger dāne yep kaytıp uçalmaydur
 14 Köngil ger ḥasge māyıl boldı rūḥıng menzil almaydur
 15 Eger maḳşad t̄alabsan ḳop ana niyetni berhem kıl

- 16 Köz açkunça darīgā yaḥşılar közdin fenā boldı
 17 Tapılmas gerdi pāʾı dīdelerge tūtiyā boldı
 18 Resālar nuḥs t̄alıʿdın maṭiʿ nā-resā boldı
 19 Suḥān fehmidler hāk astıda cā boldı
 20 Duʿā eylep alarnı rūḥ-ı pākın yād-ı her dem kıl

- 21 Çirāğ-ı maʿden-ı maḥfil yetip bād-ı ecel uçtı
 22 Ēy seyr-i bülbüller kim şāḥeʿi gülzārdın uçtı

²⁰⁴ Yz: (بوزان)

- 23 Sühen güyān sūḥān fehmideler iḳbālın tuştı
 24 Zimām-ı baht u devlet nāresālar ellgige tuştı
 25 Bu bolsa ḳudretullah ey birāder gerdening ḥem ḳıl
- 26 Çıḳargıl ḡayrnı dildin Ḥüdā pūşt-ı penāḥıngdur
 27 Ğafūrdur atı āmir zinde cūrm-i günāḥıngdur
 28 Eger ḥūrşīd-i tācıngdur felek māhı kulāḥıngdur
 29 Açuḳ başıḡ atıḡ tābūt-ı ḳara yer ḥabḡāḥıngdur
 31 Hükümet bābıda²⁰⁵ özni bu kün İskender ü Cem ḳıl
- 32 Eger ḳassām-ı rızḳ isenḡ hemege mişl-i Mikā'il
 33 Melekler bihter-i busanḡ eger manund-ı İsrāfil
 34 Miyesser bolsa cān almakḡa ḳurb-ı 'azrā'il
 35 Tutarsın mūr-ı yenḡliḡ 'aḳıbet yer astıda menzil
 36 Uçuḳ Cibrīl dēk ger pā-yıtaḡtıḡ yetti ṭarım ḳıl

(85)

- 1 Naḳş-ı gevher érür şerf etmegil bī cā'ı éy cāhil
 2 Deme nā ḳābilim tutḡıl ḡanimet şoḥbet-i kābil
 3 Ki bī-ḥāşiyet érmestür nigāḥ-ı merd-i deryā dil
 4 Özinḡni Muḥliş ét edhem gibi ger mürşid-i kāmıl
 5 Tapılsa bī abā destinḡni dāmānıge muḥkem ḳıl

Muḥammes Diger

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün fā'ilün)

- 6 Kim bahar eyyāmı kēldi sebze-zār ister könḡül
 7 Mey içerge hemnişīn bī-iḡtiyār ister könḡül
 8 Zülfi sūnbül sāḳī simīn ḡül'azār ister könḡül
 9 Cürmi bī-ḥad raḥmet-i perverdigār ister könḡül
 10 Nīyyet-i seyāḥlık bī iḡtiyār ister könḡül

²⁰⁵ Yz: (بابينا)

- 11 Ey yāranlar endek eyley ser güzeştimdin beyān
 12 Taḥṣīl eylerdim Buḥāra ṣāh edi cennet mekān
 13 Karşı mülkide idi miri Ḥaydar oldem Tūrecān
 14 Ata öldi terk-i taḥṣīl eyleyüp bolduk bu ān
 15 Mevsim-i gül ötti imdi zaḥm-ı ḥār ister könġül
- 16 Ked Ḥüdālīg pīşe kıldım sākin-i māvāy bolup
 17 Cüftge dāne yıġdim ṭālib-i dünyā bolup
 18 Nêçe yıl kıldım imāmetlig ile molla bolup
 19 Ketti elgimdin tamāmı āḥiri a‘mā bolup
 20 İmdi gam deyrge özüm-dék ġamlı yār ister könġül
- 21 Nêçe yıllar ihtiyār künc-i ‘uzlet eyledim
 22 İl kaçıp mendin, men eldin terk-i şoḥbet eyledim
 23 Ḥāşılımnı pul köterdı çoḡ zirā‘t eyledim
 24 Ref‘-i ġam olġay mu déb kaşd-ı ziyāret eyledim
 25 Nêçe bir çölde yürey şehr-ı Buḥārā ister könġül
- 26 Pādşāh-ı bā ‘adālet hem özi şāḥib neseb
 27 ‘Ālim ü kūrā vü fāzıl hem fıkıḥ-ı zinde şeb
 28 Ḥāmi-yi şer‘-i peyember ma‘den-i cūd-ı edeb
 29 Çār su rīgistān ile medrese-yi mir-i ġarb
 30 Mescid-i cāmi‘ bilen taḥt-ı münār ister könġül
- 31 Şubḥ-ı şādık boldı dep kılsa müe‘zzinler nidā
 32 Sūr‘at eylep fecrni kılsak meġāk içre edā
 33 Kılısalar Yāsın kırayet ḥafızān-ı ḥūş nevā
 34 Çāşt bolgunçe yeşitse meşnevi-yi bā şefā

(86)

- 1 Her ٲarafdın řiĥe-yi bī iĥtiyār ister kōᅇgöl
- 2 Çıksak anda dilde peydā bolsa nēce derd söz
- 3 Tavf kılsak çoĥ ‘azizlerni bolança nīmeruz
- 4 Ĥāce bu Ĥafaz kebīr şeyĥ-i Celāl-ı pāredüz
- 5 Ĥāk-ı her meşhedni kılsak tutiyā-yı iki köz
- 6 Olturup geh şoĥbet-i şeyĥ-i mezār ister kōᅇgöl
- 7 Çeşme-yi Eyyübni eşk ile deryā eylesek
- 8 Ba‘de-z-ān yıĥlap tevāf-ı kabır-ı molla eylesek
- 9 Vaĥt-ı peşīn iĥtiyār-ı ĥavz-ı bālā eylesek
- 10 İstimā‘ āyet "innā fataĥnā" eylesek
- 11 Şendeli taĥtıda bir sa‘āt qarār ister kōᅇgöl
- 12 Nēce kün tavf-ı mezār eylep kılıp ĥatm-ı ĥubur
- 13 Zāyil olsa isti‘ānet birle kōᅇglünĥdin ĥuĥūr
- 14 Her ĥa yerge şeyĥ bolsa elgin öpsek yaĥşıdur
- 15 Olturup bir sa‘atı ser ĥalkadın tapsak ĥuzūr
- 16 Gāĥ zıkr ĥufiye ĥahi āşıkār ister kōᅇgöl
- 17 Ba‘de-z-ān kılsak barıp tavf mezār-ı ‘Acevān
- 18 Sürme kılsak közge gāĥ ĥāk-ı ‘arif-ı māĥ-ı tābān
- 19 Mīr Kelāl ü Naĥşibend üstige barsak ba‘de-zān
- 20 Kesbi vü kāsān ile qarşı sarı bolsak revān
- 21 Anda on sekkiz imām-ı nāmdār[-ı] ister kōᅇgöl
- 23 Kııl ezeldin yaĥşı yā Reb kıılma [ki] resvā-yı ebed
- 24 Terbiyet kıldıᅇg tirikde cān çıkarda kııl meded
- 25 Gerçi fācir men tilimde "ĥul ĥüve‘l-İlāĥü aĥad"
- 26 Yapmasaᅇg raĥmet bilen yok cürm-i ‘işyānimge ĥad
- 27 Bī-‘aded cürmiĥa āĥ-i bī şümār ister kōᅇgöl

(87-88-89) Sayfalarda başka şairlerin şiirleri bulunmaktadır.

Ġazel

(Mefā'ilün fe'lilātün Mefā'ilün fa'lün "fe'ilün")

(90)

- 1 Be ʿaşr-ı devlet sulţan-ı muzafer²⁰⁶ -i ʿādil
- 2 Sene miñg iki yüz²⁰⁷ ü seksen érdi éy ğāfil

- 3 Be-sāl-ı hūg çü māh-ı mübārek ramazān
- 4 Ki rüz-ı cümʿa hem ol rüz boldı hūt dāhil

- 5 Şalāt-ı cümʿadın ilgeri bir yarım sāʿat
- 6 Zemin kıdırladı kıttığ²⁰⁸ il oldı lāy-ı-aʿkl

- 7 Yıkıldı mescid-i cāmiʿni günbedin yarmı
- 8 Revāk-ı medrese kök günbez²⁰⁹ ü neçe menzil

- 9 Keşir boldı ğalāyık içinde fısk fucūr
- 10 Ketebler içre muʿayen belā bulur nāzıl

- 11 Belānı defʿi érür tövbe ü pişeymānlık
- 12 Nidāmet ü ʿāmel-i nek [u] ğayr u pāki dil

- 13 Kaçan ki kelse belā tövbe birle Tenĝrige
- 14 Hüdānı fazlı érür ğal-ı ʿağd-ı her müşkil

- 15 Ġazab ğarāratını²¹⁰ pest éter seĝā ābı
- 16 Fizūn kıılır bu ālev şuʿleseni bād-ı buĝl

²⁰⁶ YZ: (مطفر)

²⁰⁷ YZ: (يور)

²⁰⁸ YZ: (لنتیغ)

²⁰⁹ YZ: (گنبد)

²¹⁰ YZ: (هرارتنی)

- 17 Medār dīni vü dīn nêçe nerse dūr êy-cân
 18 Namāz [u] rûze [vü] hayr [ü] zekât loḡma³-ı hel
 19 Sebeb bu ḡahr u ḡazabge keṣāfet Muḡliṣ
 20 Anı bu fī¹-i bedi il içinde ḡıldı ḡıcıl

Derṣānı Ramzān-ülmübarek "Men Muḡliṣ"

(Fā¹ilātün Fā¹ilātün Fā¹ilātün Fā¹ilāt)

- 21 Esselām êy mah ‘ālīḡadr u ḡiyamat esselām
 22 Esselām êy manba⁶-ı cūd [u] kerāmet esselām
 23 Esselām êy ba¹is-i ḡayr u seḡāvet esselām
 24 Esselām êy māh-ı pūr lütf-ü liṡāfet esselām
 25 Bizni ṣād êtseṅṅ kelip êy māḡ-ı behcet esselām
 26 İntizār êrdük yoluṅde êy meh-i raḡmet numā
 27 Ḥūṣ kelipsen ḡāk-ı pāyıṅ dīdem üzre tūtiyā
 28 Sen êrürsen kül-i ümmetge mirāṣ-ı enbiyā
 29 Ḥürmetingdin ‘āşilerni maḡfıret eyler Ḥüdā
 30 Sen kelip ‘ālemni ḡıldıṅṅ ḡarḡ-ı raḡmet esselām
 31 Gerḡi mahsın il içinde mertebing kündin ziyād
 32 Kelgeniṅde ḡül melā⁷ikler ḡılurlar ḡayr bād
 33 Yılda bir yük ‘ālem elige tayār sendin murād
 34 Nêçe müfsidler başıdın eylediṅṅ def⁶-i fesād
 35 Yer yüzün pāk eylediṅṅ bolḡıl selāmet esselām
 36 Kelgeniṅdin şükr-i Allah ṣād boldı ḡāṣ ‘ām
 37 Mescid içre boldı müminler heme ṣāḡıḡ ḡıyām

(91)

- 1 Hem huzûc u hem huşûc u hem kılıp hatm-ı kelâm
 2 Ni'met-i bisyârni işâr eterler vaqt-ı şâm
 3 Qaysı mehde bâr munça hayr u bereket esselâm
- 4 Aḥmed-i mürsel ayâğın buse kılğan mäh sen
 5 Nev 'arûs-ı şeb felekde şâhib-i ħirgâhsın
 6 'Adet-ü Allah bu erür gâh tola gâh kûtahsın
 7 Remz ü "enşakķü'l-kamerni" sırrıdın âgâhsın
 8 Tâzedin her şeb kiyip aygenide ħil'at esselâm
- 9 Rûz-ı evvel qurb pâkınıĝnı 'azîm etmiş ĝafûr
 10 Bâb-ı düzah bestedür ol kün açuk bâb-ı surûr
 11 Ğarķ-ı nûrdur belki feyzing birle emvât-ı kubûr
 12 Kim seni iczzet kılor iczzet tapar yevminnuşûr
 13 Bu maşaldur yahşıdın yetgey şerâfet esselâm
- 14 Êy senĝe bî-ḥad erür ikrâm-ı feyz-i ḥaşıyet
 15 Evvelinĝ raḥmet erür bî-şek miyânınĝ maĝfîret
 16 Âħirinĝ âzâd-ı düzah farz-ı oldurur nîyet
 17 Qaysı mahge ḥaşıl oldu munça qurb-ı menzilet
 18 Maķdemiĝ köz üzre ey mäh-ı sa'âdet esselâm
- 19 Bardur sekkiz eşik cennetge dâyımlı ber-ķarâr
 20 Biridür riyân u yâķûtdın şu'a-yi bîşumâr
 21 Kim ḥadîs edi bu dergâh Aḥmed-i Refref sevâr
 22 Bol erür maḥşer küni maḥşûş-ı bâb-ı rûzedâr
 23 Êy meh-i hayrîyet rûz-ı kıyâmet esselâm
- 24 Êy be ḥaķ-ı ḥürmet-i mah-ı şiyâm-ı pür fütûḥ
 25 Tövbemizni eylegil maķbul manund-ı nuşûḥ

- 26 Ey Һuṣūṣen cismidin bir kün cüdā bolganda rūḥ
 27 Qılmağıl ğarq-ı ğāzeb ol kün miṣālī qavm-ı nūḥ
 28 Kūh içinde eylegil lūtf ü ‘ināyet esselām
- 29 Yā Resūlallah érürsen Һaşırdā cüdā ḥab-ı revāc
 30 Mesneding taht-ı şifā‘at nūrdın yaşıñğda tāc
 31 Şīr-i şefkat birle ümmet derdige kılsañğ ‘ilāc
 32 Çeşm-i "māzağü'l-başarn"ı cānibi Muḥlişge aç
 33 Qılmağıl rū men disem vaqt-ı şefā‘at esselām

Na‘t-ı Müseddes

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

(92)

- 1 Ey şehensāh-ı ‘Arab ey Seyyidi mülk-i ‘acem
 2 Yeşrib ü Baḥḥā münevver boldı sen koyduñğ qadem
- 3 "Ve'l-zuḥā" yüzlük "elemnaşrah" yüreklik pākdem
 4 Yoq edi mülk ü melikdin nī nişān u nām hem
- 5 Eyledin ol ism-i pākinge çekildi bu raqam
 6 Ḥāmid ü Maḥmud u Muḥammed şāhib-i ṭabl u ‘alem
- 7 Boldı sulṭānān-ı ‘ālem bende-yi zülfunğ ḥemi
 8 Kirmeyin mekteb ara bolduñğ ḥalāyık a‘lemi
- 9 Zinet-i ḥūr u cinān oldı ‘uzāring şebnemi
 10 Kimki peyrevdür sañğa yoqdur cehennemni ğami
- 11 İki ‘ālemde érür ol bende-yi sābit qadem
 12 Ümmet-i ‘ālī maqām maḥrem-i rāz-ı ḥarem

- 13 Ey fetahnā fā'iden boldı revāc-ı leşkeriñg
 14 Kayşer ü Dārā vü Keyhısrev gulām [u] çakeriñg
- 15 Vaşfıñg haķü'l-mübîn tevrāt [u] incıl defteriñg
 16 Gerd-i pāyıñg tāt-ı 'arş u yetti ğubrā bisteriñg
- 17 Ey halāyık serveri ey ma'den-i cūd u kerem
 18 Hāk-ı pāyıñg tūtiyā dīde-i levh-i kalem
- 19 Ol kēçe kim boldı cemālñg ana bañnıdın birün
 20 Zerre yeñgliğ boldı rühsāriñg qaşıda ay u kün
- 21 Āşikārā kıldı özni haķta'ālā sen üçün
 22 Ümmetim dep kēçeler közdin tōküp deryā-yı hün
- 23 Abı çeşmiñg hürmetidin ol Hüdā-yı bā kerem
 24 Raħmet eylep ümmetingni eyledi hāyrü'l-esem
- 25 Kālīb-ı ādem henüz bolğan yoķ erdi mütteşil
 26 Mekke [vü] tā'if arasında tururdu āb u gil
- 27 Nūr-ı pākıñge mekān erdi miyān-ı cān u dil
 28 Cibrıl yaşın beyān eylep boluban münfa'ıl
- 29 Dünyā vu 'uķbā bülend ü pest edi ol kün 'adem
 30 Kıldı nūriñgı Hüdā gül kademlerdin kadem
- 31 Ba'd-ı hażret kim erür defter-i İslāmdın
 32 Şiddīķ erdi māħrem-i rāz Resūilmürselīn

(93)

- 1 Bel hem vurdı il arasıdın husūd u boğz ü kīn
 2 Koydılar aṅga laḳab aʿnī imām-ı evvelīn
- 3 Ol édi eşḫāb arasında emir-i muḥteşem
 4 Dururđı Muştafā dek érđi nè bīş ü nè kem
- 5 Baʿd-ı şiddīk il içinde gevher-i nāyāb érür
 6 Hākim-i şerʿ-i peyember ʿÖmer-i ḥaṭṭāb érür
- 7 Şavlatıdın murğ u māhī keçeler bī ḥāb érür
 8 Şāh-ı ʿālem şemʿ-i bezm-i eşḫāb érür
- 9 Ğayretidin küfr ili İslame gerden kıldı hem
 10 Devride birbirge müşfik érürler gürg ğanem
- 11 Baʿd-ı ʿÖmer kim édi mesned-nişin enbīyā
 12 Cāmiʿül-kurʾān Emirü'l-müminīn şāḥib-ı seḥā
- 13 Ḥazret-i ʿOsmān édiler maʿden-i ḥilm ü ḥayā
 14 Hūş körüp der érđi zinnüreyṅ ānı Muştafā
- 15 Şāyım ü kāyım édi maḥşer ğamdın kām-ı ğam
 16 Halk içinde hūş kelām u nerm güy u dīde nem
- 17 Yār çeḥārüm kim érür ḥazret ʿAlī düldül sevār
 18 İbn-i ʿam-i Muştafā Ḥayder şüʿāyi nāmdār
- 19 Veşf pākige érür uşbu ʿibāret iştiḥār
 20 "Lā fetā illā Ali lā seyfe illā Zülfikār"

- 21 Tiğidür hâyber şiken bîm-i şāhib-i şeyf ü kalem
 22 Ruz-ı maḥşerde levādār-ı Resûl-ı muḥterem
- 23 Baʿd-ı ḥamd u nāʿt-ı hem elķāb-ı yārān kebār
 24 Vācib oldur étmek bizden duʿayı şehriyār
- 25 Hāşe ol kim şāhlar şāhı şāh-i mülki Buḥār
 26 ʿĀlim ü ʿādil muḫāfer ḥān şāh-ı nāmdār
- 28 Şükr Allah berre kılmās gurgdın devride rem
 29 Kayşer ü fağfūr ḥātem yetmegey devriğa hem
- 30 Yā ilāhī tā cihān barıça bér ʿömr-i derāz
 31 Düşmenin nābud eylep dostın kıl sefirāz
- 32 Azlanıp çıksa yüziğe kıl der-i raḥmetni bāz
 33 Muḥlişing kıldı duʿa kılgıl ḫabul ey [bī niyāz]

(94)

- 1 Kûtbe ile Çiltē rikābige yügürsün dembedem
 2 Kün be-kün feyzin ziyād et yā ilāhī kılmā kem

Müstezād

(Mefʿülü mefāʿilü mefāʿilü faʿülün)

(Mefʿülü faʿülün)

- 3 Sen kādır-u aʿlam sendin heme ʿālem
- 4 Ey ḫikmetinge ʿālem imes ʿāķıl u dānā
 5 B bāz bir ü bī şerik ü ḫay-ı tevānā

- 6 Ötti iki yüzyıl Havā bile Ādem
- 7 T tā'ib olup yıǵlar édi boldı ǵabulıǵ
- 8 Ş sevbi ketip tār tār édi āh zālemnā
- 9 Hā sen nefes vurmas sen vāǵıf-ı erhem
- 10 C cümlesini bendeng érür emrinǵe māmūr
- 11 H hācet imes ǵılsa birū hācetin ifşā
- 12 Kim boldı hābībing ol cümlege hātem
- 13 H hāş ǵılıp bizni melekdiñ beşer içre
- 14 D devletidin taptı şeref mü'min [ü] tersā
- 15 Ǵurān-ı şerifni zülmet yedi berhem
- 16 Z zavǵı bilen lütf étip ege yüberding
- 17 R rāz şāri'at boluban elge hüveydā
- 18 Kim ǵāmeti şemşād ol hāce-yı ā'zam
- 19 Z zülfi bolup gül yüziniǵ üstide sünbül
- 20 S sāye salıp başına berārber Muştafa
- 21 Hergiz anǵa şek yok yok özgeler maḥrem
- 22 Ş şāhid anıǵ veşfige "levlāk" "le'ömrek"
- 23 Ş şāf érür vāşfıdur Tenǵri tā'alā
- 24 Hem hātem-i mürsel 'ālemge muḥaddem

- 25 Zāhiridür bā-şemmi vü buṭḥi kureyşi
 26 ʿ ʿilmige ʿāciz heme bil Ādem ü Hāvā
- 27 Hāḡ yerledi āni kıldı anı bī-ḡam
- 28 Ğ ḡam birle yatıp édi bir tün ḡarem içre
 29 F fāş kılıp sır nühüfte şeb-i yeldā

(95)

- 1 Hālvette kılıp rāz kör ḡurb-ı muʿāzem
- 2 K ḡurb tapıp kıldı ṭaleb bir nêçe ḡācet
 3 K kem dèdi bèrdi tilegin Hālīḡ-ı yektā
- 4 Ümmet-i sebebdin gül üstine şebnem
- 5 L lizzet alıp rāḡatı telef eyledi balgıl
 6 M mūnis édi her ḡamge māder-i zehrā
- 7 Terk éyleyüp uyat mu növbet bile biz hem
- 8 N nāle kılıp kıldı heme kéçeni kündüz
 9 Davā-yı sefer kıldı anıḡ-dék şeh-i dānā
- 10 Din taḡtıge vāriş maḡbūb-ı mükkerem
- 11 H hemdemi Şıdıḡ ʿÖmer ü ʿOsmān ʿAlidür
 12 Lā lāle şıfat iki güli cennet-i aʿlā
- 13 Muḡtāc revādür āzād cehennemdür

- 14 Y yā Rab özünġ eyle revā ḥācet-i Muḥliş
 15 Naʿt-ı ḥürmetidin eyle kıyāmetde Hüdāyā

Muḥammes

(Fāʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilān)

- 16 Ey Resūl-ı ʿArabi tuhfe durūd eyle selām
 17 Mendin olsun senġe her lehze ilā yevmü'l-kıyām
 18 Kelmedi hergiz anadın sen-dək ey siz kelām
 19 Tācdārān-ı cihān çāker ü men senġe ġulām
 20 Merḥabā seyyid-i kevneyn Resūl ḥuşnām
- 21 Tuġmadı māder-i geti senidək pāk-ı maḥmīr
 22 Nūr-ı pāking hemedin ilgeri ḥasbīnġ āḥir
 23 Nè diyen veşf şerifinġe [ki] men ʿaqli қаşīr
 24 Ḥaḳ beyān etti kulaġıge beşīr ü nezīr
 25 Ḥāşalar şerḥ-i beyānıġe érür misli ʿavām
- 26 Vezuḥā şerḥ-i berḥinġ ātyet-i levlāk-ı ḳasam
 27 Hılḳatıġ bāʿiş-i maḳşūd-ı tufeyling ādem
 28 Beşer ü cin ü melek çāker dīn şāḥ-ı ümem
 29 Nesebinġ pāk-ı muḳaddemler içinde aḳdām
 30 Nā tamam érdi cihān boldı seninġ birle tamām
- 31 Būd boldı şerefīnġ birle heme būd u nābūd
 32 Māhi vü murġ u zemīn ü felek ü çerḥ-i kebūd

(96)

- 1 Yetti devr sekkiz eşik ḥūr u ḳuşūr āteş ü dūd
 2 Zīnet-i ḥāk-ı dering-dép yaratıp ḥayy-ı vedūd
 3 Yok senin-dək heme ekremler içinde [ḳi] ikrām

- 4 Aḥmed-i mürsel atıñg Yāsin ü Ṭāhā laḳabıng
 5 Menziling Yeşrib ü Baḥā vu ḳureyşi nesebing
 6 Veled ʿAbdulmuṭelib ümmet ʿerdi ṭelebing
 7 Sebeb-i mağfired ümmet ʿedi ḥaş senıñg
 8 Cabreıl dergehinge ḥādım ü şāḥib-i peygām
- 9 Kökdin nāzıl olup atıñge āyāt u sūr
 10 Körmedi köz sen-dék dıdeyi "māzāğul-başar"
 11 Barmaḳıñg şuʿlesini kördi vü şaḳ boldı ḳamer
 12 İlgeri keldi egerçi heme-yi peygamber
 13 Ḥalḳıñge şaf tüzüben ḳıldılar Aḳsāda imām
- 14 Yerge tegdi ḳademing ʿey şeh-i ʿālī derecāt
 15 Ṭāḳ-ı kisrā buzulup secde ḳılıp lāt ü menāt
 16 Saldı tehniyet ʿetip astıñge Cebraıl ḳanat
 17 Ḥaḳḳım-déb²¹¹ tilediñg ol kēçe Ḥaḳdın derecāt
 18 Boluban maṭlebing āgāz-ı icābet-i encām
- 19 Şāḥlar şāḥ-ı imes eylese şerʿinge ḥilāf
 20 Peyrevi şerʿiñg olan bolğusı maḥşerde muʿāf
 21 Meskening ṭayīb ü ṭāḥir nesebing ʿabd-ı menāf
 22 Mürtebit bābıda eşrefler içinde eşrāf
 23 Maʿden-i cūd u kerem şāḥib-i lütf ü inʿām
- 24 Kim ʿerür baʿd nebi şāḥib-i taḥt ü münber
 25 Ḥaḫret-i Şıdıḳ ʿerür efzel-i evlād-ı beşer
 26 Yār-ı ğār-ı nebevī maḥrem-i esrār-ı sefer
 27 Māl-u ferzend derīğ etmedi ol nīk sıyer
 28 Sāni üşneyn atandi tapıban ḳurb-i makām

²¹¹ YZ: (اقیمدیب)

29 Ba'd-ı Şiddik kim erür halk ara şahib-i tãc
 30 But-şiken durrezen ü 'adil ü İslâm revâc
 31 Hâzret-i 'Ömer edi ildin alıp bâc [u] hîrâc
 32 Oğlın öldürdi vurup şer'inge [ki] erdi muhtâc
 33 Durride bolmadı âfâk elige çün ârâm

34 Yâr-ı sevûm kim erür hâzret-i 'Osmân-ı ğani
 35 Sehl erdi közige kıymet-i dünyâ u dūnni

(97)

1 Hûş körer erdi onġe dîn anı şâh-ı medeni
 2 Bëriben iki kızın eyledi dāmād anı
 3 Şükr etip hatmı kelâm eyledi her mâh-ı şiyâm
 4 Yâr-ı çahârum peder-i hâzret-i şepîr ü şeper
 5 İbn-i 'am-i şeh-i kevneyn [ki] Resûl-ı server
 6 Şâhib-i tîġ ü teber fâtih-i bâb-ı hayber
 7 Ol 'Ali şîr-i Hüdâ şahib-i hevz-i kevşer
 8 Lâfata rûz-ı 'azâ haķıġa haķdın [ki] ilhâm
 9 Yâ ilâhî be-tufeyl şeh-i Baḥḥâ vu Harem
 10 Cümle'i müminni ketar vaktıda kılġıl hürrem
 11 Maġfîret eyle güneḥ beni kılıp lütf ü kerem
 12 Ortada Muḥliş-i 'aşini tutup [ki] elgin hem
 13 Kılma resvâ-yı kıyâmet kıyaş olġanda kıyâm

Na'at-ı Ma'şer

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

14 İşit 'arzımnı etey yâ nebî 'âlemge serversin
 15 Nübüvet âsmânı özre güyâ şems-i enversin

16 Yüregim şefhesiğa taḥrīr olğan ḥaṭ-ı ʿanbersin
 17 Muḳāddem cümle ʿeldin ḥātem küi-i peygāmbersin
 18 Nè dey vaşf-ı şerifinge ḥābīb-i ḥayyī ekbersin
 19 İmām-ı iki ʿālem sāhib-i miḥrāb u münbersin
 20 Şerīʿat taḥtīge sulṭānı vü İslām perversin
 21 Muḥabbet baḥrıge perverde bolgan tāze gevhersin
 22 Biḥamdillāh biziñg-dék ʿāşī ümmetlerğa rehbersin
 23 Laḥaddın baş kötergende şifāʿaḥ-ı maḥşersin

24 Uşal ruzīki cisming āmine baṭnıge bar oldı
 25 Ğam u endūh miḥnet mekke ḥalkıdın kinār oldı
 26 Qarap kökdin cemālinge melekler inṭzār oldı
 27 Anadın yerge tuştuñg üstünge raḥmet nişār oldı
 28 ʿAzīz erdi şeyāṭīnler seni devringe ḥār oldı
 29 Nihālīng sāye perver boldı şerʿing āşikār oldı
 30 Misī zer boldı her kim sikke-yi şerʿinge yār oldı
 31 Vücüdīng ʿālem içre raḥemt-i perverdīgār oldı
 32 Biḥamdillāh biziñg-dék ʿāşī ümmetlerğa rehbersin
 33 Laḥaddın baş kötergende şifāʿaḥ-ı maḥşersin

(98)

1 Ḥuşuşen ḥazret-i Şiddīq-ı ekber yār-ı ğāringdür
 2 Buyursañg her nè ḥidmet tāḥḥīr etmey cānsipāringdür
 3 Muḥabbet bābıda āyine yeñliĝ bī-ĝubāringdur
 4 Qaçan ḥidmet teger déb dergehinge inṭizāringdür
 5 Ğürsen bāĝ-ı raḥmet ol daraḥt-ı sāyedāringdur
 6 Ebū ḳaḥḥāfe oĝlı yār-ı ğār-ı gülʿuzāringdur
 7 Derīĝ etmey nè maṭleb eylesenĝ ḥācet berāringdur
 8 Qābul-ı beyʿt eylep eldin evvel dinge yāringdur
 9 Biḥamdillāh biziñg-dék ʿāşī ümmetlerğa rehbersin
 10 Laḥaddın baş kötergende şifāʿaḥ-ı maḥşersin

- 11 Êrür çün yâr-ı dūvūm ibni ḥaṭṭāb ḥazret-i ‘Ömer
 12 ‘Adālet baḥrıge ğavvāz olup ḥāşıl kılıp gevher
 13 Ḥuṭūṭ-ı şer‘-i peygamberge kıldı ol ‘aynı mıstar
 14 Bolup ḥürrem ḥadīş edi anı ḥaḳıġa peygamber
 15 Laḥaddın baş kötergen vekti bolsa sâ‘at-ı maḥşer
 16 Heme mü‘min kılıp faḥr-ı şer‘at bizge déb rehber
 17 Şer‘at faḥr eter ‘Ömrge nezd-i Ḥālık-ı ekber
 18 Īlāhī kim ‘Ömerni dost tutsa kılmagıl muṣtar
 19 Biḥamdillah biziġ-dék ‘āşī ümmetlerġa rehbersin
 20 Laḥaddın baş kötergende şifā‘athāh-ı maḥşersin

 21 Êrür ba‘d-ez ‘Ömer kim sevūm ḥazret-i ‘Osmān
 22 Saḥī vü m‘den-i ḥilm-i ḥayā hem cāmi‘-i ḳurān
 23 Ḳırā‘t eyler érdi her seḥer āyāt-ı elraḥmān
 24 Oḳub tā "barzaḥu‘l-lāh yebġīyān" özdin ketip çendān
 25 Ḥaber bérdi bu sırdın Muştafāge ḥazret-i raḥmān
 26 Resūl dèdi ‘Osmān érür cennet ara sulṭān

 27 İşitip müjdeniġ dīnār étip miskīnlere iḥsān
 28 Peyember aydılar ‘Osmāne rāġib şāḥib-i ĩmān
 29 Biḥamdillah biziġ-dék ‘āşī ümmetlerġa rehbersin
 30 Laḥaddın baş kötergende şifā‘athāh-ı maḥşersin

 31 Ki érdi yâr-ı çahārum ḥazret şīr-i Ḥüdā Ḥayder
 32 Emīr-i bā şecā‘at inbi ‘am Muştafā server
 33 Saḥi vü ‘dil ü Düldül sevār-ı ḥāce-yi ḳānber
 34 Ḥelim ü bā vefā dīn-kuşā vu fatiḥ-i hayber
 35 ‘Alim ü ‘ādil ü kân-ı edeb dāmād-ı peygamber
 36 Tutardı küfr elini lerze alsa ḳolıge ḥāncer

(99)

- 1 Şifâtı lâfeti ilâ ‘Alidür sâķī vü kevşer
 2 Hādīs içre Muḥammed şehr ‘ilm ü Murtezādur dürr
 3 Biḥamdillah biziñg-dék ‘āşī ümmetlerġa rehbersin
 4 Laḥaddın baş kötergende şifā‘athāh-ı maḥşersin
- 5 Tamam olsa nefes ki cismindin bolsa cüdā cānım
 6 Mekān olsa menġe bir taht-ı tārīk künc-i zindānım
 7 Ötüp bir nêçe kün tufraķ [ki] olsa cism-i ‘uryānım
 8 Dubāre zinde êtse sa‘āt-ı maḥşerde raḥmānım
 9 Heme bir birge düşmen bolsa sen bolġıl nighbānım
 10 Medārım mūnisim peygamberim derdimge dermānım
 11 Tufeyliñġdin yapılgay anda cümle ‘ayb u noķşānım
 12 Şifā‘at eylegil nābūd bolsun kūh-ı ‘işıyānım
 13 Biḥamdillah biziñg-dék ‘āşī ümmetlerġa rehbersin
 14 Laḥaddın baş kötergende şifā‘athāh-ı maḥşersin
- 15 Serāfil şūr tartıp sa‘āt-ı yevmü’l-cezā bolsa
 16 Tirilip mürdeler manunde-i evvel binā bolsa
 17 Tökülüp yerge encüm mehr ü meh rengi kıra bolsa
 18 Hemeni kār-ı ol dem na‘re-yi vā ḥasretā bolsa
 19 Oġuldın ata bīzār anadın kız cüdā bolsa
 20 Tilep öz keyfini her kim baġayr-ez Muştafā bolsa
 21 Açıp ġīsū Muḥammed aġzıda vā ümmetā bolsa
 22 Uşal sa‘āt şifā‘at eyle dēp izni Hūdā bolsa
 23 Biḥamdillah biziñg-dék ‘āşī ümmetlerġa rehbersin
 24 Laḥaddın baş kötergende şifā‘athāh-ı maḥşersin
- 25 Çıkıp ‘izzet bilen taht-ı şifā‘atge bakıp hersū
 26 Kōrar kim ‘āşīlerdin ‘arşa-yı maḥşer érür memlū
 27 Ki ekşer nāmesi çep êlgige bolgan kıra yüzlu

- 28 Alar hālın körüp kılğay Muḥammed ān-ḳadar ḳayğū
 29 Diyor vā ümmetā vā ümmetā ḳolga alıp gīsū
 30 Nidā kılğay uşal dem yıgla ey Seyyid-i hūşhū
 31 Tamām-ı ‘aşıllerni raḥmet etip eylegil külgü
 32 Ümīdim bar [ki] oldım ḳanı Muḥliş dēp çıkargay mu
 33 Biḥamdillāh biziñg-dēk ‘aşı ümmetlerga rehbersin
 34 Laḥaddın baş kötergende şifā‘athāh-ı maḥşersin

(100)

Naşīḥat

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Zamān ehli ġarāyıç köyer dēp rāzıñg eyledinğ rüşen
 2 Közüñg yağın yedürsenğ düst amā bērmesenğ düşmen
 3 Yolıdın taş eger alsanğ vurur başınge bir kün taş
 4 Açar ‘aybıñgni bolsañg ger anı ġaybıge pīrāhen
 5 İçidür kīne vü naḥvet ki yer zāhir dū-rüz ḥāmūş
 6 Ḳaradur dūd-ı birlen ḳaysı öyge bolsa revzen
 7 Elingdin aylany muğbeçe in‘ām ét ayağıñgni
 8 İçey dīdemge sürtüp ḳayğudın şāyed ḳotulgeymen²¹²
 9 Muğni-yi sazıñg ét ṭalabdın çıḳmadı sāzım
 10 Nevā ḳıl bī-nevā men tā nevā tapğum fiğāningdin
 11 Nefes barıça ḳıldım seyr-i heftādu dū milletni
 12 Hemesi müdde‘idür körmedim özün fenā bolgan
 13 Ḳalay men terk ḳılğan bolsa lezzethā-yı dünyānı

²¹² YZ: (قوتويگايمن)

- 14 Tilide zıkr-i Hâk balgıl ümidin halkıdın uzgan
- 15 Hâlayık yüzü ögürmas yüz yapıp ʿeldin ʿibâdet kıl
- 16 Kirip kehf-i fenâ içre qarayar olmayın mesken
- 17 Tuşup tiş saç aķardı bî-ʿaded âdemni defn etdiñg
- 18 Seni kıytarmadı Şeytân yolıdın şunçe miñg ölgen
- 19 Eger ümmet ʿürsen nân-ı cav yep tãʿat-ı Hâk kıl
- 20 Muḥammed kılmadılar ihtiyâr-ı gendüm ü rûgan
- 21 Tuzap şeddâd-ı cennet körmay âḫir bî İmân öldi
- 22 Ki tâ meḫşer keter yer âstıda Qarûn yasap maḫzen
- 23 Yamanlar ihtilâtıda yeniñg dünyâğa bend etmiş
- 24 Hâlâş olmañg bularnı dāmını tâ kesmeyin dāmen
- 25 Cihân mülki köñgildin zâyıl ʿetmey Hâkğa yetmeydür
- 26 Nêçük iş kıldı Edhem-dêk tarîķ-i bendelig örger
- 27 Misâfir vaṭan yādıda bulğil tüşe-yi reh kıl
- 28 Bu öy sendin imesdür âḫiri birkün keter ölger
- 29 Hâterlik yol ʿür puldın selâmet ötmeyin Muḫliş
- 30 Dime aḫsen özünğ nāmınge kelmey nāme-yi aḫsen

Naşîḫat

(Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün)

- 31 Hâzar kılgıl beterdür şoḫbet-i cāhil cehennemdin
- 32 Tālab kıl yaḫşılarnı ictināb ʿet gende hemdemdin
- 33 Eger Muḫliş bolay dersen firîb-i zāl-ı kâd ḫamdin

- 34 Bahar eyyāmı keldi mey içip fārīg bolgıl ğamdın
 35 Vefā körmek ğalaṭ ‘ālim elidin belki ‘ālimdin

(101)

- 1 Ne-ḥūş kündür bahār eyyāmı ‘ālem sebze zār olsa
 2 Tirilse mürdeler güyā kıyāmet āşkār olsa
 3 Uçup gül bergi her yan nāme nekliĝ bī-ķarār olsa
 4 Yer astıda қalan tuḥum giyeh çıkmay bahar olsa
 5 Ötüp yüzminĝ baharım çıkmadı bir tuḥm ādemden
- 6 Sikender ķulge al kevn ger bezm ü yer yüzün kördi
 7 İçip Cemşīd cāmın toldurup mey rāst olturdı
 8 Birav cennet tuzatıp körmey anıĝ cānın aldurdı
 9 Şehenşāhlar museḥḥer eyleban ‘ālemni lāf vurdı
 10 Eşer hīç bolmadı Behrāmın İskender ü Cemdin
- 11 Ne lāzım munça ğam başınĝda ālāyışnı terk eyle
 12 Qara yer içre cāyınĝ munda āsāyışnı terk eyle
 13 Künün bes kıl münāfıķlar bile sāzişnı terk eyle
 14 Cevāb-ı kör bērmey da‘vi dānışnı terk eyle
 15 Ki ümmi nāmesi onĝ keldi ķurbı ötti a‘lemdin
- 16 Köter başınĝ yuḥudın mest ğaflet bolma ey maḥmūr
 17 Ṭabıp aḥtar ki ‘iṣyān ‘ileti dilni ķılur rencūr
 18 Bolur²¹³ nākış tahāret iki yoldın her nē zāhirdür
 19 Güneh karūzedür²¹⁴ (?) ḥūrşīd ṭa‘atnı ķılur²¹⁵ bī nūr
 20 Şeker ḥar-vār bolsun ğālib olmas dāne-yi semdin

²¹³ Yz: (بولو)

²¹⁴ Orijinel şekli - کتھ کرؤده دور

²¹⁵ Yz: (فلور)

21 Misâfir bol vañan terk eylemey terk-i vañan ũlā
22 Hızān eyler āhır bŭlbŭl dime řañn-ı çemen ũlā
23 Aķardı muyı ser endīře-yi gŭr ũ kefen ũlā
24 Vefāsızdın ũzŭp kŏngŭlni kŏngŭl bŕmegen ũlā
24 Eger ‘ālim ėrŭrsen bir varaķ yād eyle Edhemdin

26 Kimīni rŭñ-ı ķābildŭr ezeldin gŭř-ı kar kelmes
27 ‘Ībādet pīře eylep hātırıģa sŭr u şir kelmes
28 Degil āmīn ķol aķģanda du‘āsı bī eşer kelmes
29 Nigīnni naķř ėtip ‘ālemni ketti bir hāber kelmes
30 Nē cāh [u] nē şaşmdın nē Sŭleymān u nē hātemdin

31 Bu dŭnyā sŭdıģe řād olmaģıl noķřānıģa ģamģīn
32 Ecel talģ eylegey āħirde ger kāmıģ ėrŭr şirin
33 Uluģdur ķurř-ı mun‘amdın bu yolda kŭlçe-yi miskī
34 Ki her kim barıdın himmetģe lāyık şerf ėter naķdır
35 Sŭleymān ĥidmetiģa murnı kem kŏrme hātemdin

(102)

1 Nekûler hîdmetiğe rağbet etgil kılmagıl minnet
2 Kimiki minnet etti red bolur zâyîc kılıp hîdmet
3 Ġulām bî-derem bol hālîş etgil hîdmet-i şoĥbet
4 Tarîkat hâdesige kimki Muĥlişdür yapar nisbet
5 Zelîl rāh-ı ĥak afzāl erür bātıl mükkeremdür

Muhammes

(Mefā'ilūn Mefā'ilūn Mefā'ilūn Mefā'ilūn)

6 Zafer yok ʔālimge nefis ile kılğan savaşımdın
7 Kābūldın hālīdūr āhim çıkar bağrım harāşımdın
8 Uyatlığ kıldı ʿışkıng halk içinde Tenğre daşımdın
9 Sening bīmāring-kim cān bērgü dēkmen ketme kaşımdın

- 10 Tirigde bilmeding şāyed bilgeni cān telāşımdın
- 11 Qılıpdur ʿışk-ı bari kün be-kün cān merkebin lāger
- 12 Mişāl-ı nālmen nālem işitmey sen ayā dilbir
- 13 Aqıp şūrāb-ı eşkim reng zerdim eyledi zaʿfer
- 14 Bolupdur zaʿfim āndağ kimki baqsam raḥm etip yığlar
- 15 Ki ol nā mihribanım āh bilmeydür qaraşımdın
- 16 Elif dēk kāmetni körsetip lāmımnı kıldı nūn
- 17 Qara kıldı sarığ rühsārımnı dīdedin aqğan hun
- 18 Nē raḥm etti körüp ḥālım nē deşnām eyledi bir kün
- 19 Qara sürtüp yüzimge taş atıp başım yarıp niçün
- 20 Körüp bu ḥāle şāyed küngu çıqay²¹⁶ (?) bağı taşımdın
- 21 Qoyaş-dēk ʿarızın körmekde tüşde közge ey merdüm
- 22 Çekip şaf kördi merdümle körüp köz ʿaqlın etti kem
- 23 Ki tuşsa çeşm-i nā maḥrem uşal közge koyolsun kem
- 24 ʿAzārım geh sarığ geh nilgün zībek şıfat [bir dem]
- 25 Keşirimdin yaşurdım yüz tuş olganda qoyaşımdın
- 26 Yigit vaqtıda kerem etti sevdāyı heves başım
- 27 Qılıp meşgūl özige māl ü ferzend ü qarındaşım
- 28 Tüşüp tiş saç aqardı yok henüz tāʿatge kēngaşım
- 29 Yaşım su dēk akuzdum akmadı zerbi bile yāşım
- 30 Birar şerm etmedim hergiz bu yaşımdın o yaşımdın
- 31 Güneh ḥāşıl kılrda tevsen nefsim şitāb etti
- 32 Tutaşp āteş-i cehlim yürek bağrım kebāb etti
- 33 Yamanlar iḥtilāṭı can u cismim pīç ü tāb etti

²¹⁶ Orijinel şekli

سۆزۈپ بولسا شایه کۆکۈچتیا ی بئری لکیمین .

34 Tem'iniñ nân u aşı iç ile taşım hârab etti

(103)

1 Yimes kiymes éterler 'âr bu sevb-i ma'âşımdın

2 Günâhım keşretidin kâtib ketbimge²¹⁷ [be] teşvîşdür

3 Kimiki boldı hemdem sūd körmey ğarķ-ı kâhişdür

4 Huzur ü ğaybıma aḥbâblarınġ kari nâlişdür

5 İzimdin her kıayerge dâne-yi 'işyân kökarmişdür

6 Qolumge fişķ ayağı ot çıkar yatgan ferâşımdın

7 Ki bêrdi sizge Hâķ devletni 'ârifler kıılıñġ şükri

8 Mübârek qalbingizge ma'rifetni küncidür bekri

9 Ki men taqlîd ile mescidge barsem eyğalı zikri

10 Tilimge Hâmd-ı Allah köñglümge eġyârlar fikri

11 Hıyâlım her tarafge secde nâlân oldı başımdın

12 Meded sen kılmasañġ yâ Rab iki dünyâge ḥâlım teng

13 Ki her şoḥbetge kıoydum pâ-y-ı 'âlem kıldı mendin neng

14 Köñgöl közgüsidin 'ömr ötti bir kün pâ-y-ı kılmak reng

15 İlâhi Muḥlişingni ḥeşir bolgande ḥisâb etting

16 Yamanlıġ birle kıoşma yaḥşılıġ kııkmas savaşımdın

Gazel !

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

17 Birer kün bolmadım Muḥliş ḥadang kıaşı yâlardın

18 Kıaçıp birün ḥaberdâr olmadım yüzmiñġ belâlardın

19 Selâmet ehli bî-dillerge dil bêrmenġ boluñġ vâkıf

20 Siler hem körmegeysiz bâz men körgen cefâlardın

²¹⁷ YZ: (کنفمگا)

- 21 Geriybān çāklarnı gerdi pāyın tutiyā kılğıl
 22 Mürüvet pīşe kılma ḥāsīd ehli [ki] havalardın
- 23 Eger ḥācet taleb sen ehli ara ḥācet revā bolğıl²¹⁸
 24 Kınā‘at eylegil barıñg derīg étme gedālerdın
- 25 Qalay bol yār qāyıl iki ‘ālem ābrūyıdur
 26 Hazer kıl tegmesün āfet ḥasīs ḥūr u numalardın
- 27 Qayu zārfige boldı tola çıkmısdur şedā andın
 28 Şükür ümid kılma her nē şaḥīb [ki] nevālardın
- 29 Qolunğdın kelse ey sālīk terāzū-yı şerī‘atnı
 30 Penā bērsün ṭahāret körmegen rengin ‘aşālardın
- 31 Ḥayālīklarnı şevti dildedür her kim imes maḥrem
 32 Cihān zülmetge²¹⁹ toldı yengı çıkan bī-ḥayālardın
- 33 Yürür feş qaytarıp sorsañg qaralığdın erür ‘aciz
 34 Qaralmaymız azādın anlar o mesler azālardın
- 35 Qalıp men zülmet içre lütf étip yā Rab çıkar andın
 36 Yırak étme şarī‘at dāmenin tutgan hedālardın
- (104)
- 1 Adaşıp yaḥşılardın yolda qalğan rüsiyehdurmen
 2 Ayırma rüz-ı maḥşerde şef-i şaḥīb duā‘lardın

²¹⁸ YZ: (بوالگيل)

²¹⁹ YZ: (ظلمنگا)

- 3 Derīgā ders şināslar cümle yer astıda cā boldı
 4 Cüdā boldum şedef-dék gevher-i kıymet behālerdın
- 5 Qolumda zerre²²⁰ yok yolge kirsem bī-bizā‘atmen
 6 Derīg étme keremni men gibi bāht-ı qaralardın
- 7 Günehni keşretidin baş köterme şerm étip yattım
 8 Deme bigānedür kılğıl katār-ı aşinālardın
- 9 Muḥammed ḥürmeti yā Reb Muḥammedni şafıdın kıl
 10 Qulum-déb raḥmet ét şermünde kılma enbiyālardın
- 11 Êrür tarīk yā Reb üstide dūd astidür āteş
 12 Penā bergil qadem koysam o yerge pīş-i pālardın
- 13 Qurup ḥalkım közümnı nūrı ketse cān çıkar vaqtı
 14 Uşal dem Muḥlişim déb kılma qavm-ı eşkiyālardın

Gazel-i Diger

Vezni yoktur!

- 15 Garīk olma baḥr-ı zelālete bāmidür fenā üçün
 16 Nefsīng érür güher ‘aziz ilā şerf eyle Hüdā üçün
- 17 Heves eyleyüp kılip ĩn ü ān koydı yokqarı nence āşīyān
 18 Bu kılanlarıng heme bī-bakā bir iş ile rāh-ı Hüdā üçün
- 19 Zen māl u ḥiş ile hem veled hem düşmening kıla kör ḥazer
 20 Yüzünge külür içi fitne līk işi senge mekr ü du‘ā üçün
- 21 Kanı Hüsrev kanı Cām ü Cem kanı Rüstem kanı Filkūs

²²⁰ YZ: (زادره)

- 22 Kānı zūr u şevket ü ker ü fer vuruşar édi bu semā üçün
- 23 Mîñg il olsa meskening taht öze isyān başıñga külāh-ı zer
- 24 Bir almege āhir arzimas ki yügürme zal-ı hümā üçün
- 25 Birav vursa başıñge taş eger ét anı gerdeni başıdın
- 26 Seni Hāķ yaratganı yok érür bu cihānda kibr ü havā üçün
- 27 Seher uyğanıp rızāyı Hāķ sucūd eylegil kişi nazardın
- 28 ‘Ameliñni bér özi bilse bes il içinde kılma riyā üçün
- 29 Ki yetüşse başıge bir belā añge şükr kıl yine şābir dil
- 30 Kāyu kılını²²¹ soydı ezelde Hāķ ki yarattı anı belā üçün
- 31 Bā ümid-i şefķating oturur eşikiñde Muħliş hem ġarīb
- 32 Aça kör ħazā’in raħmeting neçe müflis ‘azbā üçün

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 33 Elif kadinğ nè ħuş maħşer ġamıdın mişāl-ı yā bolsa
- 34 Köziñg yaşı sarıġ rühsāre veh mişli ħinā bolsa
- 35 Bolup nefsinge peyrev āhirette yoktur²²² pervāyınğ
- 36 Nè dersen rüz-ı maħşer kāzi-yi ‘ādil Hüdā bolsa

(105)

- 1 Koluñgdın bėrmegil ‘ilm ü ‘āmeldür bendelik şartı
- 2 Bulend ü pesti bilmes kaysı a‘mā bī ‘aşā bolsa

²²¹ YZ: (قلنی)

²²² YZ: (بوقتوپر)

- 3 Faķirlik pīşe kılğıl faķr ěrmiş enbiyā faķri
 4 Yüter yer başınġe ger sāyeʻi bāl-ı hümā bolsa
- 5 Hüdāyınġ her nē emretti anı bī-müdeā kılğıl
 6 İmes hālîş kayu tāʻat kōnġülde müdeā bolsa
- 7 Tevāzūʻ kılrsa düşman bolmagıl zinhār hürsendi
 8 Żarardın hālî yok ger mār başı taķt-ı pā bolsa
- 9 Yetersen maķşadınġe işni kılsaġ hālîşen-Allah
 10 Emdür bī-garez yıġlap gedā şāhib duā bolsa
- 11 Kılıp hidmetni bercā kılmegen-dēk ters ü vehm etgil
 12 Nē kıttıġ kün mebādā hāce ķuldın nā rızā bolsa
- 13 Çıkargıl şeh-i²²³ lütf ile bizni çāh-i zülmetdin
 14 Huşuşen vaķt-ı rehlet rūķ-ı ķālbıdın cüdā bolsa
- 15 Şedaʻi el-ʻataş çıķsa demādem yetti dūzaķdın
 16 Nē ġām ümmet uşal dem hemnişin-i Muştafā bolsa
- 17 Körüp kecler içinde müdeʻi ʻāyb itme Muķlışni
 18 Elif kec bolmagay ger ķarf-ı kecler içre cā bolsa

(Mefāʻilün Mefāʻilün Mefāʻilün Mefāʻilün)

- 19 Kētür sākī şarāb ġamze vā āheste āheste
 20 İçip bolsam taʻlikdin cüdā āheste āheste
 21 Ki boldum zihd elige āşinā āheste āheste
 22 Ālar ķıldı yüregimni ķara āheste āheste

²²³ YZ: (شيشه)

- 23 Meni hem kılğanım boldı riyā āheste āheste
- 24 Severdim hāneḳānı nêçe yıllar cā-yı t̄āʿat dēb
- 25 Başım mihrābe vurdum bu imiş yāḥşı ʿibādet dēb
- 26 Su koydum şufiler elgine t̄āʿzim ile ḥidmet dēb
- 27 Alev yaqdım ḳazane nêçe kün āb-ı ṭahāret dēb
- 28 Ḳazan-dēk ḳıldılar kōṅlüm ḳara āheste āheste
- 29 Müderris ḥidmetige nêçe kün ders eyledim taḥşīl
- 30 Savuḡ ıssıḡ demey ḳıldım cedel hīç eylemey ṭaʿīl²²⁴
- 31 Bolup maḡrūr ʿilme ḥar köründi dīdeme cāhil
- 32 Oḳup şemsiye vü ḥāşiyedin kibr eyledim ḥāşıl
- 33 Dēdim āfet ki başlar bul hevā āheste āheste
- 34 Ḳaçıp bir nêçe kün taḥşīldin kesb-ı ḥelāl etdim
- 35 Kirip bāzār ara sevdā üçün ceng-[ü] cedāl etdim
- 36 ʿİmāret tāze eylep ked Ḥüdālıḡnı ḥıyāl etdim
- 37 Ḳılıp ferzend ü zen cihānler dēk cemʿ-i māl etdim

(106)

- 1 Bolup kāhil ādem oldı ḳazā āheste āheste
- 2 Ṭalaḳ etdim cihānni ḥırş ḥal ʿermes muḥarrem dēb
- 3 Külāh-ı jende keydim menge külsün ḥalḳ-ı ʿālem dēb
- 4 Ḳoşuldum ḥācīlerge bu ʿrūr kirdār-ı Edhem dēb
- 5 Güher pāş eyledim bir nêcelerni dīdesi nem dēb
- 6 Alar köz ḳıldılar menḡe ālā āheste āheste
- 7 Ḥayāsızlar çıḳıp āʿlemni virān etti ḡavḡāʿi
- 8 Keladür her ṭarafdın lūlidēk şūr u duʿa ālāʿi

²²⁴ Yz: (تحطیل)

- 9 Bahāvüddin dīn artık cāmiler içre temennası
 10 Kimiki puhte boldı bérilgey arzınça da‘vi
 11 Şekkerge bolsa ney çıkmaz şedā āheste āheste
- 12 Kıyāmet şırāṭ olgim bu dünyāde şeri‘atdūr
 13 Şeri‘atnı kimiki pās tutmas bī-ṭarīḳatdūr
 14 Heme müminni bilseñg ābrūyı ferz ü sünnetdūr
 15 Muḥammed Muştafāge kimiki peyrev boldı ümmetdūr
 16 Nêçük kim geh tār tār kehrübā āheste āheste
- 17 Nê devletdür kişi, hem-şoḥbet merd-i Hüda bolsa
 18 Yüralmas qaysı ‘ama toğrı yolda bi ‘aşa bolsa
 19 ‘Āzazil merkeb eyler kim şeri‘atdın cüdā bolsa
 20 Yeter maḳşadge ger ḳul ḥidmeti şehge becā bolsa
 21 Ḳılur eksīr misni kīmiyā āheste āheste
- 22 Könğölni bağlama dünyānı bir yolu mişāl etgil
 23 Tapıp bir merd ḥaḳ muḥliş bolup kesb ü kemāl etgil
 24 Ḳılıp endīşe‘i maḥşer elif ḳadıngnı dāl etgil
 25 Çıḳarsañg her nefesni āḫiri ‘ömriñg ḥiyāl etgil
 26 Ṭabīb eyler ceraḥatge devā āheste āheste
- 27 Tapar maḳşūdını kim ḳılsa yād āheste āheste
 28 Çıḳarur tıfl-i mektebden sevād āheste āheste
- 29 Köre şobḥ sa‘ādetni şeb zülmetge şabr etgen
 30 Bolur ḳışdın bahar ıssıg ziyād āheste āheste
- 31 Tuzatsa bir nıgehden telbeni ‘ārif ‘acib irmes
 32 Yoḳalgay suge tegse gerd-i bād āheste āheste

33 Kimi miḥnetge şābir boldı rāḥetge yeter āḥir
 34 Açar gül bêrgini bād-ı murad āheste āheste

35 Rem etgil mişl-i āhū rām bolma bī-ḥaberlerge
 36 Kılur müfsid seni ehli fesād āheste āheste

(107)

1 Qoşulma ‘itikādı pestge [ki] teşīr eter ḥūyı
 2 Seni hem étmesün kec ‘itikād āheste āheste

3 Köz açma ehl-i dünyā gencige sitīze kıl muḥliş
 4 Kutulsañg ejdehādın munda şād āheste āheste

Müseddes

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

5 Ḥamd-i bī-ḥad ol Ḥüdāvend-i kerim-i ekberi
 6 Ḥāl-ı ḥalāk ḥalk rāzık-ı baḥr u beri

7 ‘İlmidin pūşīde yok tā ‘arş-ı taḥt-ı seri
 8 Eyledi bir nūr nā peydā hemedin ilgeri

9 Ḥaşe vācib ta‘ālādur ḥalāyık rehberi
 10 Raḥmetü’l-lil‘ālemin āḥir zaman peygamberi

11 Kelmeseydi bu cihānda tā anıñg-dék pāk zāt
 12 Kim bilürdi ḥaḳ u bāṭıl qaysıdur rah-ı nicāt

13 Ḥaḳnı bilmay ḥalḳ bolurdi bende-yi lāt [u] menāt
 14 Bizge mirās oldı andın şükr kim şavm [u] şelāt

15 Ḥaşe vācib ta‘ālādur ḥalāyık rehberi

- 16 Raḥmetü'l-lil'âlemin âhîr zaman peygamberi
- 17 Yâ şefi'ü'l-müzenbîn yâ raḥmetü'l-lil'âlemin
- 18 Dergehingde 'âşî vü şermünde men zâr u ḥazîn
- 19 Tutmasıñg maḥşer küni elgimni aḥvâlîm kıyyîn
- 20 Hiçkim vaqt-ı şifâ'at Ḥaḳḳa yok sendin yakîn
- 21 Ḥaşe vâcib ta'âlâdur ḥalâyîk rehberi
- 22 Raḥmetü'l-lil'âlemin âhîr zaman peygamberi
- 23 Yâ Resulülallah érür emringde noḳşânîm vafûr
- 24 Ḳaysı bir 'aybımnı izhâr eyleyin ey pāk nûr
- 25 Barmadım revżeng sarı ḥiclette men cürmim keçür
- 26 Ümmetim déb tut kolum rûḳılmağıl yevmü'l-neşûr
- 27 Ḥaşe vâcib ta'âlâdur ḥalâyîk rehberi
- 28 Raḥmetü'l-lil'âlemin âhîr zaman peygamberi
- 29 Cismiñge ceng uḥudde tegdi zaḥm-ı bî-'aded
- 30 Köp melâyıknı yüberdı Ḥaḳ señge bahr-ı meded
- 31 Sen du'âge ḳol ḳötariḳ yığlap eydiñg yâ Aḥad
- 32 Bir bu gümrehlerge tevfiḳ ü hidâyet ḳılma red
- (108)
- 1 Ḥaşe vâcib ta'âlâdur ḥalâyîk rehberi
- 2 Raḥmetü'l-lil'âlemin âhîr zaman peygamberi
- 3 Ḥilm-i pâkinge melekler âferin dēp ol zaman

- 4 Yandılar Hālîk sarı ‘arz êtdiler yâ müste‘ân
- 5 Körmedük kim anı-dêk peygamber rûşen cenân
- 6 Düşmenige²²⁵ lütf êter dostige bî-şek bî-gümân
- 7 Hâşe vâcib ta‘âlâdur halâyîk rehberi
- 8 Raḥmetü'l-lil‘âlemin âhîr zaman peygamberi
- 9 Yer kızıp maḥşer küni hûrşîd bolsa bî-zevâl
- 10 Baş kaynap til [ki] tuşup yerge qâdem vurmak meḥâl
- 11 Bendelerge²²⁶ yetse ol sâ‘at ‘itâb zü'l-celâl
- 12 Münteşir bolsa ḥisâb ü nâme vü vezn ü sevâl
- 13 Hâşe vâcib ta‘âlâdur halâyîk rehberi
- 14 Raḥmetü'l-lil‘âlemin âhîr zaman peygamberi
- 15 Yer kızıp maḥşer küni hûrşîd bolsa bî-zevâl
- 16 Baş kaynap til [ki] tuşup tîzge qâdem vurmak meḥâl
- 17 Bendelerge yetse ol sâ‘at ‘itâb zü'l-celâl
- 18 Münteşir bolsa ḥisâb ü nâme vü vezn ü sevâl
- 19 Hâşe vâcib ta‘âlâdur halâyîk rehberi
- 20 Raḥmetü'l-lil‘âlemin âhîr zaman peygamberi
- 21 Nâmeler qolda heme muzaṭṭar turup eylep abâ
- 22 Qahr ile ıkrâ kitâbek dèp Hüdâ eyler nidâ

²²⁵ YZ: (دو شمنیگا)

²²⁶ YZ: (بندہ لاگہ)

- 23 Ata ferzenden keçip bî-zâr olur kızdın ana
 24 Enbiyâ vü evliyâ aḥmedge eylep ilticâ
- 25 Hâşe vâcib taʿâlâdur ḥalâyık rehberi
 26 Raḥmetü'l-lilʿâlemin âḥir zaman peygamberi
- 27 Ey be ḥaqq-ı seyidü'l-kevneyn ḥatmü'l-enbiyâ
 28 Şâḥib-i miʿrâc hem bedrü'l-deci nûru'l-hedâ
- 29 Muḥlişim dēp kılmagil şermende²²⁷ [ki] rûz-i cezâ
 30 Yoḡ meni şâhenşehim dēk ḥâce-i her dū serâ
- 31 Hâşe vâcib taʿâlâdur ḥalâyık rehberi
 32 Raḥmetü'l-lilʿâlemîn âḥir zaman peygamberi

²²⁷ YZ: شرسنده

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM

Ya Allah Ya Muhammed

Bismillahirrahmanirrahim

(6)

- 1 Zatı kadim olan Hakk’a sınırsız hamd ve şükür [olsun]
- 2 Her kim ki onun zatını inkar ederse yeri cehennemın en derini yeridir
- 3 İki alemin hepsi Allah’ın kendinden başka kimdendir
- 4 İlk kelâmı bilesin ki elif ü lâm u mimdendir
- 5 Müminin şıfası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 6 Allah kaleme bismillah tuğrasını yaz diye buyurdu
- 7 Bin yıl geçti bismillah imlasını yazamayarak parçalandı
- 8 Bin yıldan sonra yazdı o bismillah inşasını
- 9 Allahım kudret eli ile bismillahın "b"sini yazdı
- 10 Müminin şıfası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 11 Bu hat ki Ademden yetmiş bin yıl yazıldığında
- 12 ne yer ne gök [vardı] Ademden nişan bile yoktu
- 13 Baki olan Hakim bize görmeyi ve dini nasibetti
- 14 Her kim ki bu yazıyı okursa cehennemden âzâttır
- 15 Müminin şıfası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 16 Sahibimin adı üç bin, bini meleklerin duasıdır ey şah
- 17 Onun bininden vahşiler, kuşlar, cin ve sudakiler haberdardır
- 18 Bini dört safhadadır Allah kelâmı onlardan faziletlidir
- 19 Bu üç bin adını zikir sevabını bismillah dersc [eder]
- 20 Müminin şıfası bismillahirrahmanirrahimdedir

(7)

- 1 O mabut tek Tanrıdır, onun eşi benzeri yoktur
- 2 Alimdir, âlimdir hallaktır, bilginlerin en bilginidir
- 3 Nimet deryası iyiye de kötüye de ulaşır
- 4 Rahim adı ile müminlerin akıbetinin mamurdur
- 5 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 6 Muhammed suresinde Allah tarafından nazil olundu
- 7 Arş-ı Alâdan gelecek cennetin içinde dört nehir
- 8 Üç tanesi süt, şarp, asel (bal) ve dördüncüsü sudandır
- 9 Müminler cennete girerek eşit şekilde içerler bu deryadan
- 10 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 11 Her kim bismillah derse Allah rahmet kapılarını açar
- 12 Hak bunu ezel günden beri ayetlerin en başı yaptı
- 13 Namaz içinde Şafilere farz dediler, başkaları sünnet
- 14 Namaz, hatta adest hiç bir iş bu (bismillah) olmadan tamamlanmaz
- 15 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 16 Allaha şükr olsun ki bütün müminlere bu Hakkın kelimidir
- 17 Her kim ki işini bu (bismillah) olmadan kılırsa o iş eksiktir
- 18 Başka yazılar arkada cemaat, adeta bu onların imamıdır
- 19 O İslam'ın yedi anahtarı olan kapıcısıdır
- 20 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir
- 21 Bu yazının hasılı kevser çeşmesi olan üç mimbendir
- 22 Habibine miraç gecesi bildirdi Ekber (Allah)
- 23 Bu en büyük kudreti görünce huzurakiler çaresiz oldular
- 24 Hayallerniden geçti ki içecek mi eşitçe ümmetler bu sudan
- 25 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir

26 O saat nida geldi habibim sen üzülme
 27 Hangi mümin bu tek ayetimi okur ve saygı gösterirse
 28 Onu cenete koyacağım ki bu sudan vermezsem sorunlu
 29 Olmayım deyip vadetti, o zaman Peygamber amin dedi
 30 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir

31 Ey Allah cisim ve canımı ibadete meyyal eyle
 32 Dilim ve damağımı bu ayetin zikrinden uzak etme
 33 Şefaat zamanında yuvamı Hz.Muhammed'in yanında et
 34 Ölürken imanımı Şeytanın hilesinden koru
 35 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir

(8)

1 O anda İsrâfil emir ile birlikte sur'u üflese
 2 Ölüler dirilip kargaşa üstüne kavga, gürültü etse
 3 Acep değil ki Allah mümini cehennem ateşinden uzak tutsa
 4 Sınırsız iyilikler edip mekânını mutluluk evi etse
 5 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir

6 Onun gibi alem içinde çirkin ve kötü kötü kokulu olmayacak
 7 İşleri bereketsiz, işsiz, asi ve mahcup
 8 Kıyametin şiddetinden bütün kullar çaresiz oldular
 9 Ya Rabbim o zaman Muhlis'i müminler sırasında eyle
 10 Müminin şifası bismillahirrahmanirrahimdedir

Na't-ı ān-hazret Şallallāh 'Aleyhi ve Şellem

(O hazret Sallallah Aleyhi ve Sellem'in Naatı)

11 Ey! Allah'ın faziletiyle şerefli zat olan yiğit Seyyit,
 12 Adımlarının tozu ile gözler görür olur

(9)

- 1 Senin sayende âdem ve bütün mevcudat vücut buldu
2 Ne güzel! sen Resüllerin şahısın eşiğin Yesrib ve Bathadır
3 Senin makamın " lî ma^c Allah"²²⁸ menzilin miraç ve dünyalardır
- 4 Dudaklarının suyundan yüz bin ölü can buldu
5 Güzelliğinin ışığı sebebiyle kafir ve İseviler iman getirdiler
6 Miracının doğruluğuna şehadet için Sübhan suresi nazıl oldu
7 Senin vücudun sırarlar mahzeni, Kur'an işaretleri hazinesidir
8 "Fe-evha" gülistanın içine geldin ey şakıyan bülbül
- 9 Acaba senin gibi şanlı din büyüğü cihana geldi mi?
10 Yolunun süpürgesi olan Cebrail sarhoşluktan korumak için kanadını [senin önüne] tuttu
11 Mekansız olanın [Allah] haremine yetiştin, bütün esriklikleri yaşadın
12 Giysin levlak elbisesi, tacın "le^camrük"dendir"²²⁹
13 Ey Yasin, Taha senin sıfatın alemlere rahmettir
- 14 Senin varlığın eşyanın yaradılış zatına sebep oldu
15 Allah Miraç Gecesi Refref'ı atına bindirdi
16 Kıyamet günü cümle ümmetin kurtuluşuna sebebim
17 Allah'ın zatı, sıfatlarında Allah'ın sıfatları görünür
18 Ötelerden ötesin, kimse asla senin makamına yetişemez
- 19 Senin yüce makamına yer, gök, deniz ve kara şahit
20 Senin mucizelerinin zuhur etmesine ayın ikiye bölünmesi şahittir
21 Bütün yüce ve aşağı alemler baştanbaşa sana şahitlik eder
22 Yüzüne "ve^z-zuḥā", gözüne "mā zāgü^c-l-basar"²³⁰ şahit
23 O iki siyah zülfüne "ve^clleylī izā yağṣā"²³¹ [şahit]

²²⁸ Sözlük kısmına bk.

²²⁹ age. kısma bk.

²³⁰ age. kısma bk.

²³¹ age. kısma bk.

- 24 Şimdi sen aziz doğuda en nurlu güneşsin
 25 Hazreti Âdem senin nurunu alında muhterem tutmuştur
 26 Önce ve sonra gelenler içinde insan kervanının başı sensin
 27 Âdem su ve toprak içindeyken "Ben peygamberdim" dedin
 28 Senin hikmet öğreten hadisinin doğruluğuna ben sadığım ve amenna derim
- 29 "Velev âhire hayrul-leke"²³² ayetini Hak sana olan sevgisi ve meylinden
 dolayı,
 30 senin süründen senin ümetine inayet eylemiş
 31 sabah yeli senin bağışlama yazından akşamleyin can bulur
 32 Adam oğluna verilen "leğad kerrem" senin sayendedir
 33 Eğer sen olmasaydın Âdem ile Havva olmazdı
- 34 Senin baş eğikliğin yücelik liderinin efendisi olarak geldi
 35 Dudaklarındaki gülüşün lezzeti cennet kevserindedir
- (10)
- 1 Senin derbendin halkın tamamı ve devletin hükmünde geldi
 2 Gerçi görünüşte senin ebeveynindir ama manada senin evladındır
 3 Bütün babalara babasın çocuklar senden peyda olur
- 4 Hakkın selamını işitince her şeyden hatta cihandan bile vazgeçtin
 5 Öyle bir hayranlığa geldin ki o anda canından bile vazgeçtin
 6 O huri, saray ve cennetin üzüm bahçelerinden de
 7 Şüphesiz giderek namından da nişanından da vazgeçtin
 8 Belki de senden başka "lā" ile "illā" olmak dışında iki nişanın söz konusu
 değil
- 9 Seyyitlik şahidi olan siyah saçların şerh eylese
 10 Eğer o derecenin yüksekliğini büyüklüğün şerh eylese

²³² Sözlük kısmına bk.

- 11 Can zevki olan tatlı sözlerin şerh eylese
 12 Ezelden tâ ebede kadar tatlı sözlerin şerh eylese
 13 Güneşten bir zerre evsafını yazmış gibi değildir
- 14 Senin nergis gözlerin Allah'ın kudretine şahitlik etti
 15 İki ayağının tozu birlikte mübarek kıldın Aksa'yı (Mescid-i Aksa)
 16 Allah'ın mekanında görünce tazimler kıldın
 17 Allah'ın yüzünü görünce acaip bir hal geldi
 18 Gizlenmiş olanı izhar dedip "Ben mimsiz Ahmed'im (Ahad)" dedin
- 19 Sizin ravzanızın uzaklığından kalbim her an kavraracak
 20 Hasretten kan ağlayıp gözümün kasesi su gibi kandan dolacak
 21 Şayet itlerinin sırasında olmak kabul olunacak mı diye
 22 Ne zaman olur ki başım eşiğinde toprak olacak
 23 Bu Muhlisi mezarına (Ravzayi mutahhara) bekçi et ey "ev edna" şahı

Naṭ-ı Nebī Aleyhüselātül-bāri (Nebi Alehüselatül-Bari'nin Naatı)

- 24 Ey alemlerin Rabbinin habibi varlık defterinin başı
 25 Sayende iki dünya alçak ve yüksek zahir oldu
 26 Âdem ile Havva görünüşte ebeveynin, manada evlattır
 27-28 Ey devletini Keyhüsrev, İskenden ve Dara'nın methettiği, yeri Yesrib ve Batha olan Kureyşlilerin şahhı!
- 29 Bakışı cevher, sözü inci, adımı bereket, eli cömertlik
 30 Ki baştan ayağa şerafet, en şerefli, en faziletli huyun sahibi
 31 İki dünyanın imamı başkaları arkasından saf saf
 32 Tacı "le'amruk", elçisi Cebrail, bineği Refref idi
 33 "Sübhâne'l-lezi isrâ"²³³ onun göğü gezmesine şahit oldu

(11)

²³³ Sözlük kısmına bk.

- 1 Bütün mahlukatın içinde kadim sultan odur
2 Onun gibi kimse Vahhab sırrına dost değildir
3 Cömert, hataları örten, kin tutmayıp şefaata isteyen
4 Mübarek adımlarına gökler merdiven oldu
5 Melekler amenna diyerek (ayaklarının) tozunu gözlerine sürme eyler
- 6 Müjdeler onun atını işitip onun kadar süratle geldi
7 Cemalının nurundan cennet süs ile ziynet buldu
8 O ümmetin başı yetişince ona cennet bahşolundu
9 Hiç kimse bu âlemde onun gibi haşmetli şah görmedi
10 O, ikram edilenlerin hizmetçi oludğu cömertlik şahı
- 11 Onun seyrini bir bir izhar etmek benim ne haddime
12 Onun "Ahmet" sıfatında Allah'ın zatından başkası eksiktir
13 Öylesine uştu ki melekler yetişmek bir yana uçamadılar bile
14 Göz yumup açana kadar arş-ı kürsiyi gezdi
15 Oturmadan bütün alem hızla görünmez oldu
- 16 Sanki Ahmetin kösü çalındı da gök ahalisi adeta uyandı
17 Kavuşma şarabını içip büyük melekler yetindiler
18 Muhammet Sidretulmünteha'dan çıkıp yokarıya doğru yöneldi
19 Burak ve Cebrail aciz olup özür dileyerek döndü
20 Yaklaşma ve giriş makamına vasil olmak için yalnız yol alarak [gitti]
- 21 İki dünya şahının adımı arşının takına erişti
22 Melekler ayaklarını tozunu gözlerine sürme yaptı
23 Adımının tozundan arş süs ile ziynet buldu
24 Ayaklarının tozu o an iki alemini bustan yaptı
25 Muhlisin makamı kab-u kavseyn ve dünya
- 26 Aydınlık perdesi [gelince] karanlık o an hududsuz kapandı

- 27 Şanlı ve güzel huylu şevk ile perdelerden geçti
 28 Ceset ile can uykusu olmayan kişilerle yoldaş oldu
 29 Bu yolculukta hâce o kadar dolu ve zengin oldu
 30 Günah işleyenlere ahiret hedyesinden hediye getirdi
- 31 Ezanımın sesini anlayınca o şah adım attı
 32 Bu attığı adımdan Allah'tan başka kimse haberdar değil
 33 Herkesten kendini ayırıp Allah'ın varlığı içine kayboldı
 34 Öyle seyreyledi her an müstesden bir yudum içti
 35 Suskun dudak ile söz söylemeyen dil senin safına doğru gelmez

(12)

- 1 Yücenin yakınlığı isteyip Cebrail eda etti
 2 Bütün perdeleri geçip sonra yolculuğunu bitirdi
 3 Kavuşma kokun burnuma kokunca nefesine boyun eğdirdi
 4 Ortada bir perde kalmıştı ki Allah'ımın nuru selam verdi
 5 Cevap söyleyip yüzünü görüp gözlerinden derya misli döktü
- 6 Dünyada güneş ve ay az o güneş gibi yüzünün kölesidir
 7 Meleklerin büyüğü Cebrail yolunun döşeyicisidir
 8 O günden beri gökte senin kavga ve perhasın var
 9 o an nida oldu iki âlem bir tel saçına fedadır
 10 Ağlama zamanı değildir ey yiğit seyyit şad ol
- 11 Her kim ki amacına ulaşırsa onun mutlu olması gerek
 12 Sıhhat buldu artık dertli derdinden şikayet etmez
 13 Ne sebepten göz yaşlarını döküyorsun ey bağışlanmış şah
 14 Dedi hazret bu ağlayışım ümmetim içindir
 15 Ki ben bilmiyorum yarın onların halı nasıl olur
- 16 Dudağının tatlılığından kevserin suyunu kazanır

- 17 Her kim ki sana itaatsızlık ederse cehennemnin kebabıdır
 18 Her kim ki kehf köpeği oldu o ademden sayılır
 19 Hak dedi senin göz yaşların cehennem ateşinin söndürücüsüdür
 20 Ne yapmak istersen sana cennet evinin sahipliğini verdim
- 21 Hamdolsun ki şöyle büyük şahın ümmeti olduk
 22 Kimsein yapmadığını yapıp bütün sırlarına mahrem kıldı
 23 Bizim gibi günah işleyen ümetler için o gamla doluydu
 24 Hem gelirken hem giderken hem de miraç ağladı
 25 Diyordu ey Rabbim benim ümmetimi cehennemden azat et
- 26 Her kim hakdan ne talep ettiyse gazap olmadan kabul etti
 27 Merdânelik edip bütün maksadlarını hasıl etti
 28 Arka arkaya hududsuz hamdları o bize gönderdi
 29 Hududsuz bağışları bulunca kabeye nüzul etti
 30 Henüz kapı kilit kılmıdamaktaydı ibadet yeri de sıcaktı
- 31 Hazret ile Hak ne vadetiye vadı gerçektir
 32 Her kim bu vaadeye inkar ederse elbette dinsizdir
 33 Temiz olan mübarek şeriat dini töreleri güzeldir
 34 Muhammet'in hürmetinden ümmeti cehennemden emindir
 35 Dilinde hazretin naatı Muhlis şiirlerine selam olsun

Naʿtül-Nabî Şallallāh ʿAleyhi ve Şellem

(Nebi Sallallah Aleyhi ve Sellem'in Naatı)

(13)

- 1 Ey güzellerin güzeli yüzünün aydınlığına selam olsun
 2 Senin " Elemneşrah" kalpli nurlu kalbine selam olsun
 3 Bakışın halis rahmmettir humar gözlerine selam olsun
 4 Selvi boyuna kurban olusun yürüyüşüne selam olsun
 5 Boşver pişmanlığı baştan ayağa varlığına selam olsun

- 6 Senin sayende senin şanında nazıl olamayan ayetler nazıl oldu
7 Senin ziynetin diyerek arş-ı kürsiyi yedi kat göğü yarattı
8 Sen hakkın habibisin idrak senin vafını kavramaktan aciz
9 Ümmetin Hak'tan isteyip seher vakti âzâd et
10 Mahşer eli derki senin yakın olan tavrına selam olsun
- 11 Adımların yere değince alem rahmete gark oldu
12 Allah'a secde ettin bütün isteklerin o an hasıl oldu
13 Fakirlik iftihar dedin lizzet ve şevketi terk ettin
14 Karnına taş bağlayıp her an kanaat ettin
15 Varlığım diyerek çeken eziyet ve kırgınlığına selam olsun
- 16 Galağil gökten geçerse mahşerin pazarı sıcak olur
17 Herkes o yerde ipeğini atıp kalbi ile feryat fiğan eder
18 Yolunu kaybeden günahkârlar senden başka kim yardım eder
19 O an yüzünde sünbülünün birtanesi perişan olsa
20 Herkesi kurtaran zülfünün düğümlerine selam olsun
- 21 Ebubekir hakkında "Sāniyesneyn" fikri ileri sürüldü
22 Ömer'in şanına "Eşidda-Alelküffar" layık idi
23 "Terāhüm rükke'an"ı gaffar olan Allah Osman'a indirdi
24 "Yabtağün fażlan" Hayder-i kerrar'ın şanına gelmiştir
25 Bu gibi rütbe bulan dört sever yarına selam olsun
- 26 Bütün temiz olan hanımların birbirinden tertemizdir
27 Özellikle Fâtıma âyine gibi parlak ve temizdir
28 Hüseyin ile Hasan'ın deniz nurunun iki incisidir
29 Sahabelerin yıldızlar ve ay gibi parlayan nurlardır
30 Başına şemsiye olup inci yağdıran bulutlarına selam olsun

- 31 İki alem arasında senin gibi başka deniz rahmeti yok
 32 Bu denizlerin arasında senin ailenden başka kıymetli inci yok
 33 Senin tarikatın hayırlıdır kim kabul ederse ona bela yok
 34 Kıyâmet günü yine sizden önce şefaât eden yok

(14)

- 1 Mahşer günü herkes muhtaç olan yüzüne selam olsun
- 2 Güneş ve ayın aydınlığı güneş yüzünün aydınlığındandır
 3 Ayağının mübarek tozu gözlerin sürmesidir
 4 Her kim ki ekber olan Allah'ın şeriatına aşına ise kabuludur
 5 Hatırım için beni temiz olan havasına bekçi et
 6 O mübarek mezarın feyzin izine selam olsun
- 7 Eğer âleme düşerse yer yüzünde Cebrailin büyük kanadı tutar
 8 Mikayil'in yakınlığı Cebrailden iki kat büyüktür
 9 Bu defa Azrail ile İsrailin faziletini kıyas [et]
 10 Miraç gecesi bir iki üç yolda hizmetkâr oldular
 11 Yetişemeyip kaldılar esrarlı seyrine selam olsun dedi
- 12 O şahenşah bilgin iki alemde hariç olup
 13 "Lî-m'a Allah" makamına olup yüzüne ilham oldu
 14 Sen sırrını saklayıp dedin; ki dudak senin sırrına mahrem değildir
 15 Arada tenhaya çekip bu muhabbet ipten sağlam dedi
 16 Kıldığın naz, duan, lütûf ve söyleyişine selam olsun
- 17 Bir zamanda Tanrımdan ilim öğrenip geri döndün
 18 Bütün günahkârlara rahmet nâmesini hediye getirdin
 19 Ne güzel gidiş ne güzel geleş ne güzel amaç ne güzel şefkat
 20 Can ipine naatından kıymetli incileri dizeyim
 21 Mahşer ehli desin muhlis şiirlerine selam olsun

Münâcât be-dergâh-ı Kâziü'l-hâcât

(Hacetlerin Kadısının Dergâhına Münacat)

(15)

- 1 Ey güzel sözlerin başlangıcı zatın
- 2 Öyleki zata sıfatın
- 3 Ey zatın sıfatın misalsız
- 4 Şüphesiz örneği olmayan Allah
- 5 Ey diri olan yok olmayan zatı
- 6 Ey yok olmaktan temiz olan sıfatı
- 7 Ey bütün ve cüzün temeli
- 8 Sen görünenleri ve görünmezleri bilen
- 9 Ey ettiğin farz u vacib
- 10 Her emir ve iradetine galib
- 11 Kelâmının lütfünden kıskanan insanlar
- 12 Kelâmının bereketinden hayvan can bulur
- 13 Ey bütün ihtiyaçların kadısı
- 14 Haceti olanın münacatını dinleyen
- 15 Ey birlik ve varlığında veren
- 16 Gizliyi bilin ayıpları örten
- 17 Ey âlemi yoktan var eyleyen
- 18 Eylediği varlık birliğin göstergesidir

(16)

1 Ey zatı ve sıfatı eksiksiz olan
2 Sen her eksikliğimi eğrimi doğru eyle

3 Ey bir avuç toprağı Âdem eyleyen
4 Ey hakir suyu değerli kılan

5 Ey bütün sorunların halledicisi
6 Hamdın için sorunları dilimden kaldır

7 Sefanın sayesinde umudu veren
8 Yesrib'deki Mustafa'nın sayesinde

9 Hacetimin Ahmed adına reva kıl
10 Benden kendine dua eda kıl

Naʿtülnebi Şallallāh ʿAleyhi ve Şellem

(Nebi Sallallah Aleyhi ve Sellem'in Naatı)

11 Ey şehenşahı "leʿemrük" önünde şahlar kul
12 Arşın taşıyıcıları ayak tozunu gözlerine sürme eyler
13 Kim ki senin zatını beyân etti sıfatın uludur
14 Ey senin vücudun sebebinden yer gök aydınlık [bulur]

(17)

1 Senin için melekler Adem ataya secde etti

2 Ey mübarek! temiz ismin dâl ha ve iki mimdendir
3 Bir mimden kürsi birinden "Cennetü'l-naim" oldu
4 Ha'nın yazılışından arş-ı âzamin ebeveyni peyda oldu
5 Sen İbrahim'in gül bahçesinin içinde tek gülsün
6 Sana aşık olup koklayım deyip İsmail aldı

- 7 Âdem ile Havva cennet içini bilmeyerek aydın kıldılar
8 Dünyaya çıplak, kaygıyla ve hüznle çıktılar
9 Kim ki seni şefaathçi etti Hakk'a ulaşmaya daha yakın oldu
10 Ki Adem evlatlarında senden aziz evlat yok
11 Senin sayende o günde Havva Ademin eşi oldu
- 12 Senin temiz nurun herkesten izzet ile dışarı vurdu
13 Ondan sonra Allah bütün varlığı yarattı
14 Sen kudretin ile Adem evladında naklettin
15 Sonunda Aminenin karnına növbetin ile yer buldun
16 Yere inince adını Muhammed Musfta koydılar
- 17 Kutlamak için bütün peygamberler birer birer geldiler
18 Göğün çatısından huri ve melekler kalkıp tâzim eylediler
19 O gün ok övündü felek arzu kıldı
20 Müşk kokusu gökten ta yerin altına kadar tuttu
21 Kûsra kalesi uçtu putlar çekinmeden secde etti
- 22 İki dünya senin ihsan sofrana muhtaçtır
23 Sen eğer benden razı isen Allah benden hoşnuttur
24 Senin cisminde Adem baba var çünkü sen onun evladısın
25 Senden önce şefaath kapısı kapalıdır
26 Kapı açıldığında elimden tut ey ceza günün şefaathçısı
- 27 Senden önce Allah'a yakın kimse yok idi
28 Sen has dostusun başkalar ise insan
29 Kimsenin haddine değil mahşer günü kimse yardım etmek
30 Senden önce hiç kimse cennete adım atamaz
31 Sen iki dünyada emin ve öncülük edensin

- 32 Senin için belakeyf eli ile sana gömlek dikti
 33 Sünnetli geldin..... ?
 34 Göbeğin de kesilmişti bundan her kes haberdar oldu
 35 Cebrail cenneten bir ibrik ile su getirdi

(18)

- 1 Ta ki temiz tenini kandan tezmizlemek için kuruldu
- 2 Âyine şâd olduğundan kolunu uzatıp çoştı
 3 Altın taçlı gümüş kanatlı iki kuş peyda oldu
 4 El sürme eşsiz inci diye melekler güzel sesi ile nida etti
 5 Amine de kuşu görüp korkusundan aklını yitirdi
 6 Kuş görünmez olunca Âmine hasret ile kaldı
- 7 Bir saat geçmeden iki kuş onu tezmizleyip getirdi
 8 Gözlerine sürme çekilmiş gömlekleri nilüferdendi
 9 Beyaz bulutun gölgesinde güneşin aydınlığı
 10 Ey vahdet gencinin mahzeni sen o an secde ettin
 11 Halktan evvelâ iki kuş sana iktida kıldı
- 12 Atası hem Âmine o yerde şaşkın oldular
 13 Korkusu galib oldu iki kuşun vahşeti çekti
 14 Gökten rahmet yağmuru yağdı ev güzel koku oldu
 15 Secdede dilinde ümmetinin adını tekrarlardı
 16 Sen dua ettin güller ise âmin diyenler oldu
- 17 O gece Şeytan azm etse de göğe yol bulamadı
 18 Melekler önden arkadan sağdan soldan saf tutup durdular
 19 İki kuş başını sildi göz yaşın kanatlarını ıslattı
 20 Başını secdeden kaldırmadı Allah feryadını kabul etti
 21 Hizmet odur ki şunu o an yerine getirdin

- 22 Âmine gerçi çok üzüntü çeksede nihayet sevindi
 23 Gaib olan o iki kuş Cebrail ile Mikail idi
 24 Hem gelirken hem giderken Mustafa ümmet dedi
 25 Derd ile kedere alıştı rahat gün yüzü görmedi
 26 Hasret kini ile sen de ağlayarak eyvah de
- 27 Kıyatmete kadar senin kösünün sesi bakidir
 28 Her kim ki ona tabi oldu, onun hayrınadır
 29 Alemlerin rahmeti şerefine ayeti şahittir
 30 Ey Muhlis şükret ki sen de onun ümmeti sırasındasın
- 31 Şeriatinin yolunun toprağını gözlerine sürme kıl
 32 Ölümsüzlük, aciz ve güçsüzlük naatını söyle
 33 Arzım duy ey karanlık gecelerin Şahı
 34 Kurban olayım gözlerine sürme gibi ez

(19)

- 1 Günahkârların derdine sen dermansın
 2 Seyyidinâ Mustafaya selam olsun
 3 Yüzünün vafı "şemsisi'l- zuhâ" ayetidir
- 4 Senin gibi yüce nesebli kimse yok
 5 Peygamberlerin sonu Yasin ve Taha lakablısın
 6 Ey şafi gazez günün elimden tut
 7 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
 8 Hakkın rahmeti iki [dünyanın] serdârı
- 9 Nur yüzünde beyaz parıltıdır
 10 Selvi boyun kabenin süsüdür
 11 Ümmetin işi sana dostluktur
 12 Seyyid olan Mustafaya selam olsun

- 13 Nebiler şahısın ey temiz olan efendi
- 14 Senin zâtın kerim sırrının mahremidir
- 15 Senin nurun umam denizinin incisidir
- 16 Avucunun toprağı yüce arşın sürmesi
- 17 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
- 18 Senin ayağına yedi gök merdivendir
- 19 Görünüşte Halil nesli halka babadır
- 20 Senin dergâhına Cebrail hizmeçidir
- 21 Sözü büyük vahi delilidir
- 22 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
- 23 Şüphesiz iki cihanda yol göstericidir
- 24 Yeryüzüne gelip din tohumunu ekti
- 25 Harman edip herkese güven oldu
- 26 Şükür ki bizi ona başak toplayan eyledi
- 27 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
- 28 Senin gibi kimse cömertlik sahibi değildir
- 29 Yerin kalkanı yüce nesebli Şahtır
- 30 Gökten geçip Rabbin kerametni buldu
- 31 Ümmeti için talipkar oldu
- 32 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
- 33 İsteklerini hasıl edip geldi
- 34 O gelip herkese yol açtı
- 35 Nice günahkârı yola getirdi
- (20)
- 1 Bir işaret ile ayı ikiye böldü

- 2 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
3 Hayır ve ihsanına şahlar kuldur
- 4 Methini etmeye dilim tutulur
5 Bahçene varmadan utanıyorum
6 Günahımı affet yüzümü kızıl kıl
7 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
8 Sana sığındım beni affet
- 9 Beni keşiş eyle bahçene yolcu olayım
10 Şarabının şevki ile şarap küpü gibi dolayım
11 İster yetişeyim ister talep edeyim
12 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
13 Derdine kalbim ve canım feda olsun
- 14 Kıyatmet gün ey cennetin şahı
15 Senin ümmetine hesap kitap varsa
16 Mahşerin sıcaklığı halkı harab etti
17 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
18 O an hekes sana iltica eder
- 19 Cennemin ateş her an kaynasa
20 Kıyamet halkından bin çağıldı çıksa
21 Günahkârların aybına perdeyi ört
22 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
23 Senin gölgen bizlere hüma kanatıdır
- 24 Lanetli nefs beni perişan etti
25 Tut elimden ey "vacib-taal" dostu
26 Keşke ölüm vaktinde cemalini görsem
27 Seyyid olan Mustafaya selam olsun

- 28 Bana bak ey rahmeti çoğalan Şah
 29 Mağarada yârın yoldaşın Sıddık idi
 30 Ömer ve Osman ikisi de gam çekenindir
 31 Biri Düldül binen Haydar (Hz.Ali)
 32 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
 33 Senin gibi bu dördü halka öncüdür

- 34 Nebinin torunları bir çimenin iki gülü
 35 Bir sedefin içinde cennetin iki incisi

(21)

- 1 Alinin oğulları yani Hüseyin ile Hasan
 2 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
 3 İkisi birbirine revnak verendir
 4 Ya Rab öler hakkında can çıktığında
 5 Beni reddetmeyip bana imanı bağış et
 6 Ben kötü olsam da bana iyilik yap
 7 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
 8 Kıyamet günü kendi safından ayırma
 9 O gün herkes inleme ve usanma ile ayağa kalksa
 10 Bizim şefaât izni sana kabul olsa
 11 Muhlisin elini o an tut ya Resul
 12 Seyyid olan Mustafaya selam olsun
 13 Hıyın herkesein hacetini giderir

Na't-ı Diger (Diğer Naat)

- 14 Ne güzel! seyyidliğin Yasin, tahirliğin Taha

- 15 Yüzün ""veẓ-zuḥā"²³⁴ saçın ise " ve'lleylī izā yağṣā"²³⁵
- 16 Melekler, insanlar ve cinler hepsi senin hamdın için geldiler
- 17 Yer gök içinde cümlesi sana selam olsun demekte
- 18 Necim Sûresi senin yakınlık makamını beyan etti
- 19 Kevser'in kenarı misali Hak şanında "caṭaynā"²³⁶ idi
- 20 Temiz göğsünün delili için şimdi "elem-naşrah" suresi,
- 21 Miracının tasdiki için (sübhānellezi ĩsrā)²³⁷, dır
- 22 O gece içinde Aksa tarafına merhemet kılın
- 23 Nebilerin imamı olduğuna cümlesi selam olsun dedi
- 24 Bu sebepten Hak miracını göğ'e kıldı
- 25 Temiz adımlarının tozunu yüce makam isterdi
- 26 Mübarek temiz ismin, temiz isminin içine yerleştirip,
- 27 Bu gibi levh-i mahfuz içinde Hazreti Hak yazdı
- 28+29 Bitkiler, ağaçlar, yaprakları, ilaveten taşlar, sıfatını söylemek için sanki hepsi dile gelecekler
- 30 Kıyamet kaim olana kadar senin evsafını söylerler
- 31 Bir deniz gibi vasfın, bir damla gibi zahir olur mu
- 32 Onun nuruna sebep gök yaratıldı
- 33 Ona şeyda olmadan mümkün içinde olur mu

²³⁴ Sözlük kısmına bk.

²³⁵ age. kısma bk.

²³⁶ age. kısma bk.

²³⁷ age. kısma bk.

- 34 Senin vücudunun varlığı, sahibi Adem oğlundandır
 35 Hamd olsun ki Ademin farkı tacı verilen kerametindedir
 36 Öyle bir zat ki zatı leyezeli vasfını söylemektedir
 37 Dedğine göre bir şeyden başka noksanı ifşa olmaz

(22)

- 1 Eğer bir damla nur denizinden su dolmasaydı,
 2 Gökler arşı ve kürsü lavhalar yaratılmazdı
- 3 Hakkın kelâmı ki muazzam furkan (Kur'an) medh edenindir
 4 Geçmişteki kitaplar vasfın için inşa olup gelmişler
- 5 Mucizelerin zuhuru sebebi için "şakı'l-kamar"²³⁸ geldi
 6 Nübüvvetinin sadakatı konusunda şüphe hiç yol bulamadı
- 7 İzzet sahibi olman cümle halayıktan seni faziletli kıldı
 8 Onlara mukaddem olmanın göstemesi için sana keramet indi
- 9 Kimine nadirin de olsa rahmet gözü ile bakarsın
 10 Yoksa mahşer içinde aciz ve rüsva olur

(23) Bu sayfada başka şairin şiiri mevcuttur.

Muhamas Muhlis ber Gâzel-i Mebdâ Nür
(Mebda Nurf'nin Gazeline Muhlis'in Muhammesi)

(24)

- 1 Himmetini yükseltip anka kuşu gibi köşeye çekil
 2 Yeter ki Hak sırrını bilsin başkalara ifşa etme
 3 Bu kişilerden sana afet gelir kendini tenhaya çek
 4 Ezelden gösterişliliğindir gel yukarıya doğru adım at

²³⁸ Sözlük kısmına bk.

- 5 Deniz dalgalanmamaktadır himmet gemisini düzelt
- 6 Günah mağruru olma Hak rahmeti seçildim diyerek
- 7 Yakanı tut Adem gibi "rabbünâ innâ zelemnâ"²³⁹ diyerek
- 8 Fani dünya diyerek Hakkın yadından gafil olmayasın
- 9 Keşke toprak olsaydım diyerek lahitten başını kaldırma
- 10 Mahcup ve rüsva olma ki halk seni seyretmesin
- 11 Cihannın varlığı ve yokluğuna kendini üzme
- 12 O Karun ile ibni Âd cennet eyledi de ne oldu
- 13 Allah'a tevekkül et rızkını ye dünyaya kaygı duyma
- 14 Allah'ın haber verdi "elssemâ rizkiküm" çün diyerek
- 15 Allah'ın vaadetiği bir veya iki diye şüphe etme
- 16 Kalbin tarlasına muhabbet tohumunu ek ki aşkın mahsul verir
- 17 Bir şartla ki aşkının nuru varsa dilber cemalını gösterir
- 18 Kendini Edhem eyleme yersiz sühenden yeter aşkın
- 19 Sen himmete nazar kılsan aşkın haysiyetli olur
- 20 Vefasız dünya bu yolda hicap alışkanlığıdır
- 21 Cihan hilekârdır sen hilesine meftun olma
- 22 Bu efsunlu eski dünya seni belâya giriftâr eder
- 23 Muhlukları terk eyle gece gündüz misalsız Yaradanı izle
- 24 Mecnun gibi baştan başa gezmeye adet eyle
- 25 Cihanın tatlılığı ve büyük sevdası başına düşmüştür
- 26 Kendini kendinden geçirip münacatın hak için oldu
- 27 İlahi aşka öyle kapıl ki kimse senin adını anmasın
- 28 Muhluklar anlamasın bu yolda Haktan hacetin nedir?
- 29 Sen kendin yetişip var, cömertlik ile tekâmül edemezsin

²³⁹ Sözlük kısmına bk.

- 30 Beşer merdud kılsın melekler zinhar desin
- 31 Lütüfü kesip fayda ve kazançtan uzakdur
- 32 Sedefte inci alıp deniz dalgasından saklayayım
- 33 Suratta kaim olup sirette dünya sahiplerinden kork
- 34 Gönlünü Hakka güçlü kıl alçak yüksekten endişe etme

(25)

- 1 Senin hayalini bozsalar âlem başına kavga etseler
- 2 Bu eski dünyadan İskender da olsa gider
- 3 Sen şariat takipçisi olursan Hay olan Yaradan kabul eder
- 4 Eğer içki talibi isen fani meyhasinden iç
- 5 Hakikat bahçesinden yeşil gelen bir şeker kamışısın
- 6 Kemerini beline bağlasan "urvetü'l-uşka" meydir
- 7 Gönül edebin halkasına girerse halelsiz iyidir
- 8 Eğer senin bir halkan yoksa oturağın dağ ve tepedir
- 9 Ecel gelmeden önce fırsatı elden vermeden tövbe kıl
- 10 Amelsiz Müridden amel sahibi olan Muhlis iyidir
- 11 Akılsız bir şaşıdan bir kör insan iyidir
- 12 Bu dünyanın görünüşü tatlı ama sireti tatlı değildir
- 13 Eğer sana içirtmezse içmedim diye üzülme
- 14 Dinsiz kafirler müminlere hiçbir zaman acımadılar
- 15 Nebinin arkasından seni salarlar eğer mertsen tez adım at
- 16 İki dünya Şahı kerim olan Allah'a ümmetin arzını kılacak
- 17 Sabahleyin kıyamet olursa herkesin aklı gider
- 18 Melekler cehenneme doğru çekse günah sahipleri gider
- 19 Umut odur ki Mustafa o an şafkatı ile yetişir

- 20 İyiliği olan müminleri şayet o hayıra ulaştırır
 21 O tek olan inciye esrar-ı mahzenden çıkarır
- 22 Muhammet hatırı için Hak ağır yükümü hafif et
 23 Miraç gecesi acz ile çabuk giden Burak'ı hızlandırdın
 24 Öyle nazik selviyi görünce tobi utandı
 25 Hak kendi lütfu ile başına "le'amerük" tacını koydu
 26 Yüzünün nurundan "kab-ı kavseyn" aydınlandı
- 27 Eğer taş ile it adam olursa onu adam kıl
 28 Sen cennetin tavus kuşusun her hangi eşek ve maymundan kork
 29 Kalbine "ille-llah"ın mehrini basıp derdimin hoşnut et
 30 Allah'ım ikram kıl ki ihlas sıdkını sağlam kılsın
 31 Senin adına Hak kerremna ayetini nazıl kıldı
- 32 Muhammed'in naatını saysam yere yüzüne sığmaz
 33 Nemli yerin altından geçip belki yedi göğe gider
 34 Kıyamet günü günahkâr ve üzgünleri şefaate eyle
 35 Yolculuk başladı o benzersiz zata doğru yol göster

(26)

- 1 Yer yüzü tahtı olan Şah, ümmetine rahmeti saç
- 2 Tek ve bütünün imamı, iki alem gözlerinin nuru
 3 Mübarek adımından dünya süs ve zinet buldu
 4 Yüzünün nuru dünyanın o geceki karanlığını kaybettirdi
 5 Melekler etrafına saflarla hepsi nallarının muhtacıdır
 6 Davud, İsa ve Musa şifa isteme talebine bulundu
- 7 Göklerin halkı izinden sürme kılmak için sürme bulamadılar
 8 Nebiler ne kadar hız yapsalarda ayağının tozuna yetişemediler

- 9 Herkes ağlayarak bizi gözünden çıkarma dediler
 10 Lütuf ve cömertliğinden her bir Peygambere hil'at verdi
 11 Senin o dergâhına da Yuşâ ile Yahya hizmetçi oldular
- 12 O gece acizlik tahtı en yakın makama yetiştı
 13 Ümmetimin kabulü diyerek derinden acizlik ahı çekti
 14 Acizlik ahı ile ümmettin dağ gibi günahını kaybettirdi
 15 Duası acizlik, sıdk, ihlas ve niyaz yoludur
 16 Dilinde ümmetin zikri kalbinde "sübhân'l-elezi isrâ"
- 17 Ey Şah, o adil olan Halık sana selamını verdi
 18 Bazen Cebrail, Mikail ve İsrail kul olup yürüdü
 19 Senin hizmetkarlığını kılıp mahrem evine vasil olamadı
 20 Sözleşirken perde çekildi perde arkasındakiler gafıl kaldı
 21 Çelme atıp yakınların, yakınlığına selam olsun dediler
- 22 Bir anda arş-ı kürsiden levh-i kaleminden geçip ki,
 23 Haberci olan Burak kaldı ama Refref korkmadan vardı
 24 Bir aşık bir maşuk olup acizlik ve taazim yetti
 25 Sıfatından yükseldi zat-ı hakka kendini teslim etti
 26 Ahad denizine mimin bir çeşmesi yok oldu
- 27 Yüzünün nurundan huriler nur, saçı ve beninden sürme aldı
 28 Ey Şah bizi kem gözle görme diye saf saf durdular
 29 Ey ay dur! bizim hüznü evimizi aydınlat
 30 Cennette o Şah pistesini açıp şeker saçtı
 31 Dünya da âlâ evi olan mezar içinde ne yapsın
- 32 Hurilar cennet evlerini ve kendinlerine süs verdi
 33 O haşmetli Şahın bir saati bile olsa sakın olur mu? diye
 34 Hızla giderdi ağlayarak cennet arzetti

35 Mehşer günü bütün ümmetimi toplayıp girmem gerek dedi

(27)

1 Dostum, al-ı eshabım arasına versem gerek

2 Bu vadeden cennetin bütün hizmetçileri hepsi sevinçli

3 Adem müjdeyi anlayıp kaygı etmekten rahat oldu

4 Dediler Allah'a hamd olsun seyyd-i âlem şefkat kıldı

5 O server-i hatem maksadını bulup izet ile döndü

6 Yanında tobi gibi yükselse de serv misalidir

7 Geceleri yatmayıp, tembel ümmeti için ibadet kıldı

8 Gel ümmet, tabi ol şüphesiz maksadın hasıl olur

9 Ben niye rahatım çünkü Mustafanın adaleti kesilmez

10 Dilinde Hakk'ın sözüdür ki o kadar aydınlıktır

11 "Elemnaşrah" terazi hayatı ise Taha suresidir

12 Gerçi isyan dumanı ile biz karalık içindeyiz

13 Biz cihanın rüsvası olup gece gündüz gafletteyiz

14 Hamd olsun ki Muhammet'in hürmetinden merhametteyiz

15 Biz öyle yüce himmetli ve aslan yürekli ümmetiyiz

16 Hakikatın bahçesinde feraydı duyan peyda olunmaz

17 Ay ve güneşin nuru Muhammet'in hürmetindedir

18 Her ümmetin izzeti sünnetin takipçisi olmasındandır

19 Her kim ki dinine şüphe ederse lanetli kavimdendir

20 İmanın bütün sermayesi o Şah saadetindendir

21 Yoksa bu fani dünya bir taneye bile değmez

22 Ey akli olan duy! sana dünya ehlinin sıyrından söyleyeyim

23 Ey gafil yağmur suyunun karışısında bir kesek gibidir

- 24 Gönül verme, ecel geldiğinde koparması zor olur
 25 Dindar kişiler toy ederse Melekler gösterişli olmaz
 26 Cana cism ve canını can veren canana feda kıl
- 27 İlâhi rahmet ilacını incinenlerden esirgeme
 28 İslam şerbetinden içirip dermanı olmaya dertten kurtar
 29 O ki sana Muhlis ise akıllı başında olan huridan vaslını ister
- 30-31 Yarın amel terazisini tartarken, şefaât zamanında Meşrebe Mebda-yi nurdan dökessin

Muhammes-i Muhlis (Muhlis'in Muhammesi)

- 32 Eğer sen bakır isen değer bulup kimyaya yetiş
 Mecnun gibi "Leyli" diyerek halktan çıkıp sahraya yetiş
- (28)
- 1 İsa gibi inzivaya çekilip amenna yakınlığına yetiş
 2 Dünyayı terk eyleyip akıbet evine yetiş
 3 Başını secdeye koyup yüce olan Rabb'e yetiş
- 4 Dünya halkı gibi onun necasetini (pisliğini) sayma
 5 Tövbe et ne günah işlediysen bir daha yapma
 6 Cihanın zarar ve faydasını istihare (geri bırakma) etme
 7 İki dünyanın seçimine hiçbir zaman zayıflık etme
 8 Himmetini üstün tutup zenginlik pazarına yetiş
- 9 Bu anları ganimet bil ibadet etme zamanıdır
 10 Ekimin zamanını geçirme ekmenin vaktidir
 11 Hayal ile aldığın her nefes hacet zamanıdır
 12 Tilâvet vaktinde gönül Hakkı okumaya daim oldu
 13 Gamman misli sen de kelâmullahın hatmine yetiş

- 14 Kusurlunun sohbeti belâdır kendini ondan uzak tut
 15 Hak seni alışverişe gönderdi ey müşteri sen isyan etme
 16 Dilin tutulmadan önce adımını ileri koy
 17 Herkesin yol göstericisi geldiğinde Allah aşıkları [geldi]
 18 Yol yürümeyi bilmiyorsan gözü açık olan birine yetiş
- 19 Sen kulluk et ta ki Hocanın kapısında has kişi olasın
 20 İşi bilerek yap yarın kısas vaktinde çaresiz olmayasın
 21 Bütün has ve umum toplandığında yüzün kızıl olsun
 22 Halelsiz bu dünyanın zahmetinden kurtuldun
 23 Birden bire gözünü aç cennet evine yetiş
- 24 Kim aşık olursa on dertti göze alması gerek
 25 Yakası yırtık göz yaşı kanlı ruhunun sararısı gerek
 26 İyi, kötü, ahı kerameti ve kırılan hatırı gerek
 27 Kalbin sorunlarını halletmek için mertlik gerek
 28 Bu yol için çaba gösterip âlimlerin sohbetine yetiş
- 29 Deliler gibi dünyanın fayda ve zararına bakma
 30 Mahşer günü Nemrut ateşinde yanmayacaksın
 31 Varlığına sevinip yokluğunun gamını yeme
 32 Her kim istmekten vazgeçmeyince maksadına yetişir
 33 Bu suyun damlası kevser suyunu gibidir büyük denize yetiş
- 34 Münafıklar içinde senin maksadın hasıl olmaz
 35 Hakkı izleyip kuvvetinin varlığında onlardan uzaklaş
- (29)
- 1 Eğer yüzün kibleye eğri ise ibadetin kabul olmaz
 2 Eğriliğini atıp elif gibi doğru ol
 3 Her noktayı gönlüne yerleştirme [sen] bismillaha yetiş

- 4 Eğer İkender şevket mülkünü verse de alma
 5 İyilerin nemli gözlerini kevser bil
 6 Devin tiryakını içme mest olursun
 7 Yola gidenlerin toprağını gözlerine sürme kıl
 8 Canını bu yola feda eyleyip var olan ariflere yetiş
- 9 Kimin ki aklı sağ ise edep yolunu bozmaz
 10 Gam eğer onun yoldaşı olsa onun fitne ve aylaklığı vardır
 11 İyilerin gözü yaş ile dolu ciğerleri gam kavrulur
 12 Dört erkandan geçip menzili aramaktır
 13 Resûlün takipçisi ol, iki dünyanın Şahına yetiş
- 14 Sen eğer kullukta sağlam isen arş senin yerindir
 15 Her düğümün bağı olma ayağının dikenidir
 16 Huri, gulman ve saraylar şüphesiz senin dilencidir
 17 Yüce taht senin bineğin cennet ise sarayındır
 18 Hazır ve gaybı bir bil yüce olan âlime yetiş
- 19 Ey mümin şükret kalbinde iman mührünün nakşı var
 20 Temiz olan ruhuna bu alışkanlığı ezelden bahş olunandır
 21 Bineğin sırat üstündeki cennet atı gibidir
 22 İyi ve kötülerin sokağından ibret almak iyidir
 23 Gönlünü herkesten soğutup anka kuşuna yetiş
- 24 Yârin emrini terk eden dostun aşığı değildir
 25 İlk söylenen kötü şiir kimseye rağbetli değildir
 26 Çamuru yoğurulmayan herhangi bir çanak pişmez
 27 Halkın gelenek göreneğine bağlı olmamak iyi değildir
 28 Özel olan kişilerin adetini tut ki Allah'ın cemâline yetiş

29 "Haḳḳu'l-yakıy" mürşidinin ayak tozlarını sürme kıl
 30 Her kim ki onların ekicisidir onlar yer gibi ol
 31 Çoraklı kalbini Şin nehrinin suyu şad et
 32 Tarikat yolunun yol göstericisi işaretlerini anla
 33 Ben senin hakkına dua edeyim yüce makama yetiş

34 Halil gibi emin olursan ateşte yanmayacaksın
 35 Firavun'u öldürüp Musaya yoldaş ol

(30)

1+2 İsa gibi bu meleklerle yakın olayım dersin, ey iyi sıfatlı ahiretin
 korkusundan kan ağla
 3 Külfetine sabreyleyip zikriya yakınına yetiş
 4 Deve misali kanaat sahibi olup yükü götürürken hoş yularlı ol
 5 Sen temiz ol ateş çalı çıpısı olmayan evi yakmaz
 6 Körler gibi yol yürüme önündeki yolun altı çukurdur
 7 Bu bir masaldır "ne ekersen onu biçersin"
 8 Mustafa gibi geceleyin yatmayıp takva yoluna yetiş
 9 Muhlisinim ey ay yüzlü ne olur bana doğru adım at
 10 Ayaklarının tozunu her an gözlerime sürme eyleyim
 11 Şah sensin ben ise zavallı, senden cömertlik benden ise dua
 12 Sabah rüzgarı ay yüzlülerden haber getirecektir
 13 Kulübesi viran olan bu meşrebe yetiş

Muhammes

14 Kurtulmak istersen koşup Peygamber şeriatının eteğini tut
 15 Ömer ile Sıddık'ın sevdiği olup onların sözünü tut
 16 Can-ı gönülden aşık olup Osman ile Haydar'ın yolunu tut

- 17 Başka yolları unut kendini bu yola hizmetçi tut
 18 Al-ı eshabın dostu olup kalbini kalender tut
- 19 Alemlere rahmet olan sıfat Allah'a mahsustur
 20 Kerem denizinin yüzücüsü şeriatın gemisidir
 21 Tatlılıkları terk edip dünyaya ihlas eyleme
 22 Günahkar olan ümmet her an duaya elini açıp diler
 23 Ey Allahım ümmetimi ölüm zamanında şerefli kıl
- 24 Dünya ehli gibi muhabbet evini harab etme
 25 Sen de Edhem adlı âlim gibi cihanı bozup git
 26 Mahluklar sana gülseler de kendini deli mecnun gibi kıl
 27 Uzaklığı alıp anka gibi atını koştur
 28 Kendini aşk ateşinin içine atıp deniz alışkanlığını tut
- 29 Kervansarayda bina çok yapmayın viran olur
 30 Ey misafir bu ecel geldiğinde tedbir bırakmaz
 31 Boş konuşmanın yerine her daim tövbe kıl
 32 Ettğin zevk ve sefayı melekler yazarlar
 33 Zevk, sefa ve sevinci az kılıp matem yolunu tut

(31)

- 1 Kim ki yolculuk esnasında azıkasız kalırsa perişandur
 2 Kendilerinden habesizleri diri sanma canısızdır
 3 Sözü bilenlerin Allah korkusundan göğsü kan [ile doludur]
 4 Dünyaya gönül koyma sonuçta yerin kabristandır
 5 Muhabbet mumuna bakıp kalbinin evini aydınlık kıl
- 6 Vefasız dünyanın mihrini kalbine çok salma aciz eder
 7 Senin bu kıldığın imarın evin akıbeti faniliktir
 8 Gözünün nuru gitmeden önce yola çıkıp âkıbet işini kıl

- 9 Ecel yakarı tutarsa o zaman çok pişman olursun
 10 Özgürlerin takipçisi olup kafir nefsin muhalifetliğini tut
- 11 Eğer Süleyman gibi yeryüzünün hükmünü alırsan,
 12 Lokman gibi bütün derdi olanların dermanını kıl
 13 Hızır gibi ömür görmek istersen ölümsüzlük suyunu iç
 14 Sana devran Cemşid'i gibi cihanı görebileceğin kadehi verilse
 15 Kaderde bir değişiklik olmaz Fağfur-ı Kayser tarafını tut
- 16 Eğer Karunun gibi bu dünyada altın gümüş toplarsan,
 17 Senin eline İskender mülkünün şevketini verse,
 18 Mağrur olma yolda kalan zayıf ve çaresizlerin elini tut
 19 Gafil olup gönlünden mahşer günün sevdasını çıkarma
 20 Gözünü açıncaya kadar vaden dolar ölmeyi tekrar et
- 21 Sen tek incisin pislik yuvasına bulaşma
 22 "lağad karram" senin sıfatın "naħnu ƙamna" değerindedir
 23 Yüce cennettin başısın Melekler senin hizmetkârındır
 24 Görülmeyen şah, kalbin Allah zikrinin hazinesidir
 25 Halkın koruyucusu olup devin başına hançer tut
- 26 Doğru düşünesin senden önce yaşayanlar nice oldu
 27 Yatmak için yapılan yüce tahtlar nice oldu
 28 Güzelliği gözleri aydınlatan, parlayan aylar nice oldu
 29 Sözleri meclisleri süsleyenler nasıl oldu
 30 Sen de gideceksin hırs eylemeyip dünyayı az tut

(32)

- 1 İnci gibi başın tacı ol, ağır taş gibi bir köşede olma
 2 Hayrısızların misafiri olma sonda minnet eyler
 3 Talep edilen bulunmaz, dünyayı isteyenlerin sohbetinde olma

- 4 Sana her kimse hançer vursa da sen iyilik yap kötülük yapma
5 Bu bir misaldır halk ile aranı iyi tutmak istersen düşmanı dost tut
- 6 Daima iyilerin muhitini isteyip kapı kapı yürü
7 Tarikatın hacısına katılıp yoldaş ol
8 Hak merdinin şagirdi olup hüner sahibi ol
9 Münafıkların selamını aleyk almayıp sağır ol
10 Gözler yaşın ile muhabbet sahiplerinin arayıcısı ol
- 11 İskender gibi yaş ve kuruya hükümdarlığın olsa
12 Süleyman gibi kapında İnsan ve Cin bekçilerin olsa
13 Kabrin toprağı ve tuğlasını başına yastık ve döşek et
- 14 Yolcu gibi yolculuk esbabını hazır kıl
15 Tacir gibi cihan mülküne gelmişsin alışverişini yap
16 Gerçi ölüm görünmez ama sen görünmeyeni hazır gibi gör
17 Cihanın varlığı ve yokluğuna gönül verme semer gibi ol
18 Eğer halk onun faydası ve zararından konuşursa kendini sağır tut
- 19 İyilik yapmadan geçme bu dünya korkulu imiş
20 Karışıklık eyleyip cıva gibi kararsız imiş
21 Vefasız ölüm ve dünya için dünyalar yar imiş
22 Her kimki buna yalnızlık oğrağıdır, ona diken imiş
23 Eğer akıllı isen [onu] terk edip mahşer sevdasını tut
- 24 Gaddarlar ile yoldaş olma seni yoldan alıkoyarlar
25 Eğer yoldaş olursan efsunundan ve mekrinden haberdar ol
26 Dünyanın malını sınırlı topla, Karun gibi ahmak olma
27 Hak dedi ki "innemā emvālikūm ve evlādikūm fitneh"
28 Ey kardeş fitnelerden kork ekber olan Allah'ın emrini tut

- 29 Sen kulluk etmek için çabanı göster şad ol Halık kabul edecek
 30 Şeytan yolundan yürüme yürüyenler nasıl yol yürüdüler
 31 Cimriler gibi gözünü kapatıp dünya malına meşgul olma
 32 Hepsini dağıt kamil olan mürşide (Allah) ihlaslı ol
 33 Tarikat denizine dalgıç olup incilerin eteğini tut

(33)

- 1 Ey saki mey sun kaç gündür hislerim eğri (yıkılmış)
 2 Niçin ağyar yarı benimle çarpık kıldı
 3 Benden sana eğri olan kaç haber mi yetişt
 4 Yoksa benim bahtım ezelden mi çok eğri
 5 Eğriliğimi çok görüp ya (ع) bu derecede eğri oldu
 6 Her kişinin dostu eğri ise onu eğri kılar
 7 Tövbe deyin Allah eğrinin sohbetinden korusun
 8 Her kim ki eğrilerin içinde çok kalırsa onun hali ne olur?
 9 Ne aceptir ki bir doğruyu günah eğri kılar
 10 Zülfi eğeri iki zülfü çarpık kaşı çarpık kuşağı çarpık
 11 Ben onun önünde dilsizdim gıyabında benden söz geçti
 12 Bir özür ve sebebi olmasaydı onun hatırı eğri olmazdı
 13 Bana karşı onu gazaplandırıran ya rakiplerdir.
 14 Dünyada onun gibi edepli sözü doğru olan yoktu
 15 Ya da putu onu bana karşı soğuttu, bu eğri yılan tavırları nedir?
 16 Ey bahtı kara olan felek benim bahtımı kara kıldın
 17 O seven azizarımdan beni cüda ettin
 18 Gece gündüz beni dert ve bela ile yoldaş ettin
 19 Arayıp bulamasam da kapılarda beni kul ettin
 20 Pazar halkı eğri ben senin haberini kimden sorayım

- 21 Kaygıdaydım özgür hoş-sözlü olan biri geldi
 22 Mecnun gibi yakası yırtık ve kederin tozunun altında izilmiş
 23 Ahvalimi sordu ağlayarak ona halimi şerh eyledim
 24 Sabret dedi cefadan vefa görmek mümkün değildir
 25 Ben çok görmüşümdür gönül kıran işvecilerin hayalı eğridir
- 26 Bu boş batıl sözlerinden gül yüzlülerin gözleri cellat olur
 27 Senin ahına ve figanına bakmaz onun kalbi çeliktir
 28 Kim ki hakikatı talep ederse onun evi abad olur
 29 Bu dünyaya mimarlık etme ki temelsizdir
 30 Duvarı eğri olan tahta uyumak hatadır
- 31 Her kim ki hırs edip bu dünya malına gönül verirse,
 32 Onun kulağı sağırdır onun sohbetine vaz etmek reva değildir
 33 Dünyanın zikri, fikrin peydahının hasıl kibir ve havadır
 34 Ejderhaya damağının hazinesi zihrinde başka cömertliği yoktur

(34)

- 1 Dünya sahiplerinin yanına gitme onlar ısırmasın
- 2 Güzel boylu, güzel zülflü dostları vardır
 3 Eğer vefa istersen onlara ile dost ol
 4 Onlar sana bir baksalar vücüdün kimya olur
 5 Başkalarından elini çek onların ayağının tozu ol
 6 Eğri tavırları devleti bir ders olur
- 7 O aklı olan bana çok güzel nasihatlar kıldı
 8 Adeta Hızır didi seni kalabalıklara yol göstereyim [dedi]
 9 Hırkasız Muhlis olup onun nasihatlarını kabul ettim
 10 Hamd olsun ki saygısından dava ettiklerin hasıl oldu
 11 Yoksa ben kötü davranışlı kötü amelli eğri biri idim

Nâ't-ı Nebî Şallallâh 'Aleyhi ve Şellem

(O hazretin Sallallah Aleyhi ve Sellem'in Naatı)

- 12 Sen öyle güzel yüzlüsün ki yaradılışına su ie toprak muhtaç
 13 Ayağının tozuna Rum reyhanı Çin mis kokusu muhtaç
 14 Kelamının tatlılığına şeker ve şekerler muhtaç
 15 Benim Şahımın izine yer yüzünün Hüsrevi muhtaç
 16 Siyah benine la'î mücevher değerli inci muhtaç
- 17 Kaşının mihrabından Bismillah tuğrasını meşk (yazmak) ettiler
 18 Yüzünün aydınlığından ay nur ödünç alır
 19 Gözünün bebeğinden sürme siyahlık kesbeder
 20 Ansızın bir damla su dudağından damlarsa nükteler söyler
 21 Muhtaç olan şeker, bal ve kars içelim diyerek telaş eylerler
- 22 Kevser denizi içinde onun gibi paha biçilmez inci yok
 23 Belki onun şanına kevser suresi nazıl oldu
 24 Sıfatı âlemlere rahmettir, peygaberlerin sonu
 25 Akik dudağını görse, inci dudağını görse dilin şekeri
 26 Yakalarını tutup takdir ederek aferin muhtaç dediler
- 27 Onlardır âlemin şahı, iki alem ona hazinedir
 28 O mübarek temiz ismi dört mashaf içinde aşikâdır
 29 Meleklerde insan ve cinlerde bile senin vasıfların bellidir
 30 Bu âlemin yüksekliği alçaklığı ay yüzlümün hatırındandır
 31 Yoluna cennet ve kevser, izine güzel gözlü hurlar mutaç
- 32 Peygambeler hız eyleyip onun etrafına yoldaş oldular
 33 Herkesten şerefli ve faziletli olması Habibüllah lakabının olmasıdır

(35)

- 1 Vahyi emanetçisi Cebrail bile onun sırrından haberdar değildir
- 2 Nefesine yüz İsa sırrına yüzbin Kelimullah (Hz. Musa)
- 3 Yoluna Refref hızı, haberciliğine Cebrail muhtaç
- 4 Bir gece Hak tarafından feleği seyretme icazeti verildi
- 5 Burak'ın tozu ay ile günün gözüne sürme oldu
- 6 Her kim ki Halık dedi Cebrail'den evvel konuya düşer
- 7 Ettiği dualarını misâli olmayan Zat'a icabetsiz değildir
- 8 Onun bir gamzesine bin ve yüzbin ay yüzlü muhtaç
- 9 Ey tatlı sözlü halk içinde nasihat için dudağını aç
- 10 Bakışı halis rahmet, vasfı "māzāğū'l-başar"²⁴⁰ gözlüktür
- 11 Onun sayesinde bütün âlem yok oldu, onun zatına mahsus
- 12 "le'amrük" taclı bitişik kaşların "vazudduha" yüzlü
- 13 "Elemnaşrah" yürekli senin şafkatına insan ile cin mutaç
- 14 Bütün peygamberler kabirden başını kaldırıp "nefsi" diyip yürüse
- 15 Kendi amel namesini görünce âh ve feryat çekipse
- 16 Öfkelenip alçaklık sahiplerini cehenneme doğru sürse
- 17 Reva boynuna salıp ümmetim diyerek her tarafa yürüse
- 18 Gözünün inci taneleri Alemin Rabbine mutaçtır
- 19 Muhammed Mustafa adına o zaman tahtını kursa
- 20 Ortada kilimi dört köşesinde dört dostu ile dursa
- 21 Rahmet denizi dalgalanınca Hazret şiddetle ağlasa
- 22 Habibim mağfiret ve inam vakti geldi dedi
- 23 Bakışına bütün evveller ve sonlar muhtaç
- 24 Perdeyi kaldırdığında ayıp ve noksanlarım ortaya çıksa

²⁴⁰ Sözlüğe müracaat edilsin.

- 25 Rahmanım Habibi'nin hürmetinden bizi utandırma
 26 Süleymanım karınca gibi acızım elimi tut
 27 Taht yapılsa şefkat edecek sultanım otursa
 28 Yüzüne evliya, enbiya ve ben fakir mutaç
- 29 Ömrümün varını gurur yoluna yersiz masrafettim
 30 Ayım, yılım bi-hude hayalim ve matem surlarında geçti
 31 Zaman geçti tabipler bu rencideyi derman etmezler
 32 Ya Rab Muhammed hürmetinden can verirken cömertlik et
 33 Bina imanım ile dolursa lanetli Şeytan imanıma mutaç
- 34 Yük ile eşek gibi yele ağardı yüke takat kalmadı
 35 Suretimin halıslığı surete layık temiz siretim yok

(36)

- 1 Ben kötü köleyim pirime benden iyi hizmet yoktur
 2 Ey Celil! Yola girsem de bende pislikten başka bir şey yok
 3 Ey kerimlerin kerimi senin rahmetine muhtacım
- 4 Bütün dağlara isyan dağlarım aynı ölçüdedir
 5 Benim sohbetimden köpek maymun domuzlar utanırlar
 6 Günahımın çokluğundan şefkat zamanında yolda aksak olsam
 7 Elimi Ebu-bekr, Ömer, Osman Ali tutup çekseniz
 8 Ey nazlı dört yar ben sizin toprağınıza mutacım
- 9 Günah denizine boğulmuşum elimden tutup beni kurtarın
 10 Girdap karanlığının içinde kaldım her tarafımda afet var
 11 Evvellâ yolumu göster susayıp nefsine dönmüşüm
 12 Sevgilim gümüşlü incinin ipidir onu natına takmışım
 13 Hem o ipe köpeğin gibi hatırı üzgün olan Muhlis murahç

Gazel-i Diger (Diğer Gazel)

(37)

- 1 Her kim ki ihlas ile Nakşebendi'n ayak toprağı oldu
 2 Nakşibendinin kimyası iksiri gibisini gümüş kılır
- 3 Şüphesiz elini açıp dua ederse kabul olurdu
 4 Çünkü vahdaniyet nuru Nakşibendi'nin gıdasıdır
- 5+6 Her kim ki bir saatlığına Naşibendi'nin dusasını aldıysa, ayağının tozunu
 gözlerinize sürüp sürme eyleyin
- 7+8 O işe Naşibendi'nin rızası olmazsa, dünya ve ahiret işleri tamamına ermezdi
- 9 Hazır ve gaibde her kişi ihtiyacı için talep ederse,
 10 Naşibend'e dua ederse beklemeksizin kabul olurdu
- 11+12 Her kime Nakşibendi kanadının gölgesi düşerse, şüphesiz evtadların ve
 Şahların Şahı olurdu
- 13 Aktarın dükkanında kaç türlü ilaç vardır,
 14 Her kırığını Nakşibendi'nin mummyası düzeltir
- 15 Bir gün deli olduğu zaman nihayet işaret etti
 16 Nakşibendi'nin kulu olursa şahlık rütbesi bulur

(38)

- 1 Dört bahçesi cennet gibi çeşmesi de Selsebil²⁴¹ gibi
 2 Havuzun yanında Nakşibendi'nin bayrağı Tuba gibidir
- 3 Eğer ahiret sermayesini elime alayım dersen,
 4 Ölmeden önce Nakşibendi'nin sarayından hücre al

²⁴¹ Cennet çeşmelerinden biridir.

- 5 Kendini bilmeden bilme isteği cıva gibi kararsızdır
6 Aşık olan cana gökte Nakşibendi'n sarayı yeter
- 7 Gözünü aç eğer kıyamet olsa da aşık diridir
8 Yazık oldu öldü diyerek Naşibendinin matemini tutma
- 9 Evliyalrı ne diyerk toprağı hacet yetiştirir?
10 Nakşibendi o kadar zahir duruyorsa da gözden uzaktır
- 11 Hangisini sana söyleyim aşğın kabri hânegâhtır
12 Bâtın sahipleri her an Naşibendinin huyunu anlar
- 13 Eğer iki alemin belasından kurtulmak istersen
14 Ey Muhlis malını canını Nakşibendi'ye feda et
- *****
- 15 İtibarın her dua için ahlak temiz, tıyneti saftır
16 Her kim ki ihlas yolunu tutarsa muhabbet itibatdır
17 Gözler nemli, yakası yırtık ve müsibbet itibardır
18 İtibar ibadet vakti mümin için bir fırsattır
19 Kırılan her kalbe itibar kıyamet korkusudur
- 20 Ameli boş olan kimse amacına yetişemez
21 Kulluk eden kişi hile zevkinden boştur
22 Kim ki lezzetinden kaçtıysa izzeti bulup zilletten boştur
23 Talih eteğini tutanlar halelden boştur
24 Himmet vadisine girenlere itibar ibadettir
- 25 Her kişi muhabbet dalından meyvesini yerse,
26 İskender tahtını verseler de sen nazar kılma

27 Halkın kaynaşmasını hem fayda hem ziyanından habersizdir
 28 Her kim ki aşık oldu mu namus ardan vazgeçer
 29 Ey kardeş anla her işe himmet itibatdır

30 Bu fani âlemden yok olmadan çalış
 31 Ayağının tozunu melekler gözüne sürme eylesin
 32 Dostlarından vazgeçip Allah'a ile dost ol
 33 Bu deireksiz eve durmak hakikaten hatadır
 34 Habersiz suretpereste itibar istikamettir

35 İzzet ehlinden kork her daim sersefil ol
 36 Yarın vaslını izleyip Edhem gibi zararsız ol

(39)

1 Her daim şerîf olan Mustafa şeriatına yâr ol
 2 O Veysel Karanî gibi kapısına hizmetkâr ol
 3 Kim ki bu yolda köledir terk-i izzet itibardır

4 Eğer kul olmak istersen gözlerinden uykuyu uzak et
 5 Kıyamet korkusundan göz yaşlarını dök
 6 Yüce Allah gözündeki halis inciye hoş görür
 7 Bin İskender şevketine göz yaşlarımı vermem
 8 Şahinşahın dergahının yakınlığına pişmanlık itibardır

9 Yol tehlikelidir her daim gözyaşı dökenlerin sırasında ol
 10 Çalışan kişi kıyatmet olduğunda şad olacaktır
 11 Eğer temizlik sahibi olmak istersen kendini Edhem gibi kıl
 12 Ey aziz kalenderlerin işi amaçsızdır
 13 Dünyayı terk eyleyenlere kanaat itibardır

14 Kul isen o kalbe Mevla muhabbetinden başka olmasa

15 Hatırına Haktan başka hiç bir temennisi olmasa
 16 Aşk ile şeyda olmayan kişi adam değildir
 17 Arif o kişidir ki maksadı dünya ve ahiret olmasa
 18 Hodbin olan takva sahiplerine cennet mülkü itibardır

19 Yol tehlikelidir yaş yerine gözünden kan dök
 20 Aşıkların dünyayı mahşerden seyrediyor
 21 Sana söyleyim sakla kalbine ayetin konu şudur:
 22 Şüphesiz mahşer günü her kişi kendi türünü arar
 23 Her zaman gaflet sahiplerine gaflet itibardır

24 Yüce Allah'ın verdiği az ve çoğa şükret
 25 Eğer Hocan sana zehir bile verse şeker gibi iç
 26 Gam gamındandır gamda yanlışlık kendisi başka gamdır
 27 Bu ondan sonra çaba gösterme, senin kıymetin imandadır
 28 Köle Hak yoluna attığı adımda itibar saadettir

29 Dünya sahipleri gibi nasihat zamanında sağır olma
 30 Rehbersiz has hiç kimse menziline yetişemez
 31 Anlamadın mı ki İskender Hızır olmadan yola çıkmadı
 32 O "Hayrül-beşer" bu bir gün ashabına söyledi
 33 Yolunu kaybeden mübtelalara itibar nasihattır

34 Eğer iki âlem içinde itibar sahibi olmak istersen
 35 Başkalarını terk eyleyip Halık'a doğru kaç

(40)

1 Kötü nazarlı olma ibret için gözlerini aç
 2 Eğer Hak'tan başkasına ihtiyacım düşmesin dersin
 3 Yüğü kötü olanın yalnızlık hazinesine aittir değeri

**Buḥārāyi şerifde Hâce Cihānīṅ Şanlaride müseddesdür:
(Buharayı Şerifte Hoca Cihan'ın Şanlarına Müseddestir)**

- 4 Cihan gül bahçesi içinde selvi fidanım var
4 Vasalına yetişemeyip feryat ve figanım var
- 6 Ayrılık yükünden dolayı yay gibi boyum var
7 Arzımı söylemek için saltanatlı canım var
- 8 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
9 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 10 Anadan dünyaya gelince feryat figan etti
11 Süt annesi ağlayıp heran ağzına memeyi saldı
- 12 İçmeyerek ağlayıp bağırını kebab kıldı
13 Üç gece üç gündüz geçti halk hepsi hayran oldu
- 14 Şükr olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
15 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 16 Ansızın bir Arap başına örtü salıp geldi
17 Eline kırmızı bade giydiği hepsi yeşil
- 18 Onu oğlana tuttu öyle ki şeker gibi içiti
19 O Arap kim idi bilki Hızır Peygamber idi
- 20 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
21 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 22 Kaç gün mağara içinde girip ibadet eyledi
23 Çeltenler cemiyeti geldi birlik badesini verdi

- 24 Ruhunu görüp bahşışa değer diyip ona nüsbet etti
 25 Dedi "acad-dân" sahipleri şimdi gel terbiyet kıl
- 26 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
 27 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 28 Belh'in içinde bir mürşid adı Hoca Fazluddin
 29 Deseydin itibar bulan sabırlı pîr idi
- 30 Hoca ona söz verip ki varıp Buhara'ya,
 31 On bir yıl hizmet kılarak o pîrinden sana izin verilir
- (41)
- 1 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
 2 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 3 Yüce mürşid yol gösterici mektubunu verdiler
 4 Otuz iki yaşında âleme yol gözterici oldu
- 5 İçkiyi içip alim ve ilim sahibi birliği buldu
 6 Cemalinin şûlesinden Acedvan halkı sevindi
- 7 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
 8 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 9 Kaç yıl Buhara şehrinden bir Cuma gecesi uçtu
 10 Resülün mezarına varıp toprağını sürme eyledi
- 11 Abdestini tazeleyip Allah'ın kalamını hatm eyledi
 12 Sabahleyin ansızın yine yerine dönüp geldi

- 13 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
 14 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 15 Ansızın gece bir hizmetçi gelip arzetti
 16 Abdest için su soğuk odun kalmadı dedi
- 17 Karın yağış şiddeti ve soğuk üç geceden fazla idi
 18 Sabah olduğunda halk havuz suyunun sıcak olduğunu gördü
- 19 Şükr olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
 20 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var
- 21 Ey doğuştan velî olan hacetimi gider
 22 Ben kör gelmişim benim gözümü görür kıl
- 23 Ceset taşı gibi sert olan gönlümü sefa kıl
 24 Senin dergahına ihlaslıyım lutfedip cömert kıl
- 25 Şükür olsun başımda hüma gibi gölgeliğim var
 26 Yardım eden bilgili mürşid hocam gibi cihanım var

Muhammes der şân-ı Buḫāray-ı Şerif

(Buharayı Şerifin Şanına Muhammes)

- 27 Vilayetlerin içinde Buhara dostlık memleketidir
 28 Buhara rahmet denizinin içinde kıymetli inicidir
 29 Buhara şerif hem letif ve faziletli mülktür
 30 Buhara kıyamet gününe kadar eksiksiz afetsizdir

(42)

- 1 Çünkü Buhara ilim takva ve ibadet kaynağıdır

- 2 Ramazan ayı idi hazret sabah namazını kıldı
3 Elini açıp ağlayarak bütün ashabına dua etti
4 Duaya elini açıp Allah'a hududsuz iltica (sığın-) kıldı
5 Duayı bitirirken Buhara diyerek dua etti
6 Ey Allah'ım zelil etme, Buhara izzete layıktır
- 7 Bu bitinceye kadar her sabah tekrar ederdi
8 Fıtır namazını kılıp hutbe içinde izhar etti
9 Ondan sonra ashablar ey Eyyd-i muhtar dediler
10 Buhara diyerek dua ettin bunun sırrını bize açıkla
11 Hazret dedi ki bunu biliniz bana has ümmet Buharadır
- 12 Mirac gecesi gökte gördüm ki yerden çıkıp uçuyor
13 Cebrail dedim; "söyle bu hangi nurdur ey kardeş"
14 İki tanesi Yesrib ve Butha biri de Buhanın nuru
15 Bu nurdan kıyamete kadar yüce âlem şenlenir
16 Dilim vafına kusurlu sanki cennettir Buhara
- 17 İnsanların en hayırlısı, ben yüce Haktan şu şekilde işittim
18 Ki ben Peygamberi buhanın gülzarından peyda kıldım
19 Devranın kaç yıl, vazgeçsin fani dünyadan
20 Ta mahşere kadar Buhara şeriatının süsü vardır
21 Buhara ki rahmet kaynağıdır bu nur ondan çıkar
- 22 Bir kaç sahabe işitince o an üzüldüler
23 Keşke biz de Buharalı olsaydık dediler
24 Hazret dediler siz üzülmeyin her kiminki ameli iyi ise o benden
25 Mustafa'nın duasına bütün halk "amin" dediler
26 Buhara her zaman Peygamberin nuru ile sohbet eder
- 27 Her kim ki Buhara şahı olursa Sübhan(Allah)'ın gölgesi derler

28 Bu sebepten hutbe içinde hazret sultanı söylerler
 29 İlahî isyankâr olsa yer ile yeksan eyle
 30 Buhara'nın leşkeri zafer sahibi hiç yerde noksanı yoktur
 31 Nasıl ki Buhara mezhep ve milletin bekçisidir

32 Âlimlerinin herhangi biri Peygamber evladı olur
 33 Ali gibi elinde hançer şah nayibi olur
 34 Her kim ki bu yoldan çıkarsa hançer vurup dini şerh ederdi
 35 İlahi dört tarikat büyüğü ve Çeltenler himayecesi olsun

(43)

1 Medine gibi Buhara da böyle haşmetli tahttır

2 Hamd olsun ki biz çaresizlere yar lütfüdür
 3 Her zaman halkın adaletini yapmak şahın işidir
 4 Adaletten Buhara Şahı Çeltenler sırasındadır
 5 Beladan kendini sağ kıl, din dünyanın mesiridir
 6 Buhara adaletinin sayesinde ismet perdesidir

7 Bütün nüshalarda ve yer yüzünde iftihar olan namısın
 8 Melekler yüce âleme İslam şehridir, derler
 9 İbadet zamanında mescitler kabenin kubbesidir
 10 Peygamber ruhu bu şehir ehline her daim destekçidir
 11 Çünkü Buhara gece gündüz sünnetin takipçisidir

12 Her kim ki bu şehirde ikâmet ederse muhtaçlık yüzünü görmez
 13 Buhara bütün şehirlerin başı ve tacıdır
 14 Kâbeden gelen bin hacı tozuna bile yetişemez
 15 Maşşerde cennetin miracı Buharadır dediler
 16 Buhara'nın havuzu kevser havuzu gibi nimetle doludur

- 17 Âlimleri ay gibi kazanan sahipleri yıldızdır
 18 Seher vakti kalkıp konuşarak isteğini hasıl kılar
 19 İbadet edenler ellerine tesbih alıp an be an ya "Rebb" derler
 20 Bu sebeptendir ki Meşreb Nemengandan çıkıp seyir eyler
 21 Ki maksat talebi olan herkese Buhara nisbeten camiidir

Nā't-ı Nebi Şallallāh 'Aleyhi ve Sellem

(Nebi Sallallah Aleyhi ve Sellem'in Naatı)

- 22 Hudutsuz günahım var hangi dille sana arzedeyim
 23 Yüzüm karadır mezara utanç ile varırım
 24 Ben umudumu Allah'tan kesmem affeden Pidişaim var
 25 "lā taknatu-min rahmetullah"tan şahidim var dedi
 26 Benim tasam yok arkamda Mustafa adlı sığınağım var
- 27 Tek ve bütünün imamı bütün âlem başının tacıdır
 28 Kalem, levha, arş ve kürsü tozuna muhtaçtır
 29 Mahşerde herkes başını kaldırıp ondan rahat eder
 30 O gün cehennemin dalgası mahşer sakinlerini dilsiz kılsa
 31 Benim tasam yok arkamda Mustafa atlı sığınağım var
- 32 Her şeyden önce yüce bir nur peyda oldu
 33 Bütün eşyalara sepep olur diyerek Muhammed adını koydular

(44)

- 1 Kim ki ona ümmet olursa, yüce servet bulur
 2 Ey Allah'ım can çıkarken bizi bu nurdan ayırma
 3 Benim tasam yok arkamda Mustafa adlı sığınağım var
- 4 Anadan doğduğu vakit bu dünyada izzeti buldu
 5 Yer iftihar edip yüce arş ile aynı sırada oldu
 6 Davulunun şöhreti yerden göğe kadar yetiştirdi

- 7 Hakkın dostudur diye âlem kavga velvele ile doldu
8 Benim tasam yok arkamda Mustafa adlı sığınağım var
- 9 Kendini küçük tut izzete toprak layık oldu
10 Onun gibi şeref sahibi olan seyyid'e mekan oldu
11 Her kes toprak olmadan saadet yakınlığına yetişemez
12 Kıyamet günü Muhammed'in ümmeti utanç yaşamaz
13 Benim tasam yok arkamda Mustafa adlı sığınağım var
- 14 Dayanağım, kuvvetim, canım, kalbim eshabının yarlarıdır
15 Ebubekir, Ömer, Osman, Haydar bulunmaz incisidir
16 Hasan ile Hüseyin o gün susuza su verir
17 Bu ikisi resalet göğünün parlayan ayıdır
18 Benim tasam yok arkamda Mustafa atlı sığınağım var
- 19 Benim peygamberim gibi kim miraca çıktı
20 Aksa'nın mihrabında peygamberlere öncü oldu
21 İslam idi ki bu gibi gidip vacib Taalaya vardı
22 Asılan dalda sıfatlı bülbül gibi feda idi
23 Benim tasam yok arkamda Mustafa adlı sığınağım var
- 24 Ey insanların hayırlısı o gün senin dergahından izin olursa,
25 Ümmetini yedi cehennem köşesinden azad et
26 Şefaât denizinden bütün mahrumlere içirsen
27 Bana da o Muhlisler sırasında yer ver
28 Benim tasam yok arkamda Mustafa adlı sığınağım var

Na't-ı Nebi Şallallâh Aleyhi ve Sellem

(Nebi Sallallah Aleyhi ve Sellem'in Naatı)

- 29 Ne güzel! Şahın güzel kelâmı isyan derdine melhemdir
30 Sadece isyana melhem deme belki âlemlere rahmet bahşedendir

- 31 Yolunun toprağına Kayser, İskender, Cem itaat eder
 32 Kayser deme göklerin üstünde bile mükerrem sultandır
 33 Mübarek ayak tozu yüce arşın sürmesidir
 34 Hak sırlarının has vekili vahiylerle mahremdir

(45)

- 1 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 2 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 3 Yer ve gökte onun gibi nadir inci yoktur
 4 Herkesten önce kendi nurundan kudretli olup var etti
 5 Zahir ve batından kıyamete kadar âlemin rahmetini istedi
 6 Allah ile ona ikrar olsa?
- 7 Yeni doğan gibi günah pisliklerinden temiz olur
 8 Ey ümmet bu devlet senin oldu bol bol şükret
 9 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 10 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 11 O ay gibidir sahabeleri etrafında yıldızdır
 12 Elini açıp ümmetimi rahmet eyle "Ya Rab" derdi
 13 Göz yaşlarını sahabeler görüp ağlayarak diyorlardı
 14 Senin adına ibadet kefareti verdik sen her gece ağlama
 15 Derdi ki ümmetimden başka benim talebim yoktur
 16 Şeker dudaklı Sultan ümmeti için cefa ve sıkıntı çekti
 17 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 18 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 19 Her gece öyle meşguldu ki ibadetine ancak yetişti
 20 İbadet yükünden nazik ayakları şişmişti
 21 Rencidelik ve mehnetten fidan boyu eğildi

- 22 İşini bitirip kendini pişmanlık göz yaşına boğdu
 23 Ellerini açıp ümmeti rahmete layık eyle derdi
 24 Kıyamet günü beni utanç yükü altına bırakma
 25 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 26 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 27 Hazret ömrünün sonunda çok renc ve hastalık çektiler
 28 Halk mescitte çok idi vasiyet ettiler
 29 Eğer ben bu cihandan gidersem mazlumlara zarar vermeyin
 30 Ebubekir, Ömer, Osman , Ali sizin yardımcınızdır
 31 Kıyametin şiddetinden ümmetlerin inlerse
 32 Vasiyetim şudur günahkâr ümmetinden haberdâr olun
 33 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 34 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır

(46)

- 1 Eşlerini de toplayıp vasiyeti tekrar etti
 2 Şifa ihtiyacı olmayan hastalıktır benim günüm doldu
 3 Yetimleri görürseniz aziz eyleyin eziyet etmeyin
 4 Beni hatırlayın gözleriniz uykundan uyansın
 5 Hak'tan ümmeti isteyin kıyamet günü zelil olmasın
 6 Bugün yer yüzünde razı olun, yoksa gözle kapanır
 7 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 8 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 9 O an Azrail'in adımları Yesrib'e yetti
 10 Kara giyip yaka yırtıp ellinde ecelin kadehi
 11 İzin ile girdi gördü ki İslam'ın şahı yatıyor
 12 Ya seyyida senin kaygın ile arşın kubbesi eğildi dedi
 13 Peygamber söylediler ümmetin sonu, sonucu ne olur
 14 Ümmetim iyi deyip bu cihandan mutlu gideyim

- 15 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 16 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 17 Ondan sonra Mikail başında örtüsü ile yetiştii
 18 Söyledi melekler döşeyin (?) etrafına giydiği de yeşil
 19 Selam söyleyerek sana kurban olayım ey seyyidlerin serveri dedi
 20 Gönülü şâd eyle bütün ruhanîlerin perişandır
 21 Ben mahrem değilim sana Allah'ın vadesi çoktur
 22 Resul ağlayarak dedi mahşer zamanı ümmet ne olacak
 23 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 24 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 25 Bütün ezvacları dayanamayıp etrafında toplandılar
 26 Biz ölüyor gibiyiz rahmet gözünü bize bir aç
 27 Söz söyle bu duranların hepsi kelâmına muhtaçtır
 28 Dediler size malum bu ömrümü açlık ile geçirdim
 29 Amacı ümmet mahşer günü nurdan hariç olmasın dedi
 30 Ya Rab giderken günahkâr ümmetlere rahmetini saç
 31 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 32 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 33 Mübarek cisminden tatlı canın ayrıldığında
 34 Kendini her yana atıp ümmeti için söylendi

(47)

- 1 Muhammed'in mâteminden arş ve kürsü o kadar titredi
 2 Melekler gökte, huri ve gılmanlar cennetin içinde ağladı
 3 Ay ile güneş iki saat tutuldu gökten feryat figan geldi
 4 O gün musibbeten kudüsilerin safları ayrıldı
 5 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 6 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır

- 7 Cebraile ağlayıp yine Yasi Tahaya dedi
8 Eğer izinin olursa ruhunu yukarıya doğru götürsek
9 Desen cennetin arasında ve ya yüce arşa bıraksak
10 Ey Hak habercisi yüce vacibe arz eyle
11 Bir kaç yıl yer yüzünde ümmetin içindeydim
12 Yer yüzünde yoldaş, kıyamet günü onlarla birlikte kalkayım
13 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
14 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 15 Alemin seyyidi Ayşe'ye bakıp işaret etti
16 Gelip arkama otur bir saatte olsa senden hoşnut olayım
17 Ayşe: son peygamberin arkasında oturdum dedi
18 Sonra hareket etti gülün (Ayşe) üstünde şebnem (gözyaşı) döküldü
19 Ağlayarak dedim: söyle ya seyyit sana mahrem oldum
20 Ey ümmet ey ümmet diyerek üç kere nefes alıp verdi
21 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
22 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 23 Ayşe baktı ki maksat incisi (peygamber Efendimiz) kendinden gitmiştir
24 Resula kendini dayayıp o da kendinden geçip gitti
25 Oturanlar [deddi] bu da dayanamadı gitti zannettiler
26 Eyvah iki inciye yok oldu dediler
27 Ali ile iki şehzade kan ağlayıp geldiler
28 Gördüler ki Şah'ın²⁴² ruhu ibadet edilene doğru uçmuş
29 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
30 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır
- 31 Ezelden ebede kadar bu beni Ademe adet oldu
32 Birgün nihayet ecel camından içip göçeder
33 Ki gelip muhlis bulursa bu cam şerbetinden içmesin

²⁴² Hazreti Muhammet (s.a.v.)

34 Ey Muhlis közünden gaflet perdesini kaldırıp bir bak

(48)

1 O muhlukların hayırı idi o Şah'a bile mühlet (fırsat) olmadı
 2 Gitmekten başka çare yok şah fakir, kendi sırasıyla gider
 3 Peygamberlerin sonuncusu bütün öncülerin öncüsüdür
 4 Her kim ki ona ümmet oldu cehennemden azattır

Müseddes

5 Gel ey muhabbet talibi yolda rehber gerek
 6 Hüma'ya başlamak için ibibik kuşu olmak gerek
 7 Muhabbet sahiplerine buluşmanın kaynağı gerek
 8 Bu yolun yolunda yok olabilme rengi gerek
 9 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 10 Mahşerde şefaate etmek için Mustafa gerek
 11 Yoktan iki dünyayı var eyledi
 12 Bütün eşyayı cemalına ayna kıldı

(49)

1 Yüce ruhu topraklı tenine giydirdi
 2 Bulup onun ila yıldızları seyr eyle
 3 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 4 Mahşerde şefaate etmek için Mustafa gerek
 5 Hak seni dünyaya imtihan etmek için getirdi
 6 İyi ve kötüyü hikmeti ile ayan etti
 7 Evini ocağını terk edip Allah'ın yoluna gir
 8 Hırs eyleyip Şeytanın tuzağına düşme

- 9 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 10 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 11 Dünyanın mal mülküne meyil gösterme
 12 Ey cahil yemek içmek canına bela olur
- 13 Azrail ecel hançerini eline alıp,
 14 Ey gafil senin başının üzerine daima durur
- 16 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 17 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 18 Bu yiyip içmeler dert ve sıkıntının oluşudur
 19 Dünyanın talibi olup ibadeti unutma
- 20 Anla bu gün kıyametin şiddeti yakındır
 21 Heves talibi olup alçaklığı talep etme
- 22 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 23 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 24 Eş evlatların muhabbeti gönlüne yer buldu
 25 Onların herbiri sana bir bela oldu
- 26 Bu yolda lanetli şeytan sana rehber oldu
 27 Günah dumanı ile senin batının kara oldu
- 28 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 29 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek

30 Muhtar olan Ahmed'in²⁴³ sayesinde bu âleme geldin
 31 O bahşış etti Ademin toplumuna katıldın

32 Nebinin peyrevi (izcisi) olup dinle mateme kapılma
 33 Her kim ki inkar eder cehennemde ortasında kalır

(50)

1 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbetde Allah gerek
 2 Mahşerde şefaate etmek için Mustafa gerek

3 Saçın sakalın suç ve günah ile ağardı
 4 Hırs ve heves ile cihanda malın çoğaldı

5 Yaptıklarımız sabahleyin amel terazisine tartılsa
 6 Eğer şefaatkârın Muhammed olmazsa halin nice olur

7 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbetde Allah gerek
 8 Mahşerde şefaate etmek için Mustafa gerek

9 Ey cahil duy sana mahşer vafını söyleyim
 10 Sırat köprüsünün altında yakıp kavuran ateş var

11 Bütün nebi ve veliler nefis diyerek hayret hayret edip yürürler
 12 Her tarafa nale, figan ve şaşkınlık ile yürürler

13 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbetde Allah gerek
 14 Mahşerde şefaate etmek için Mustafa gerek

15 Kız anne ile oğul baba ile anlaşamaz olurlar
 16 Ki her tarafa koşturup çaba ile yürürler

²⁴³ Hazreti Muhammet (s.a.v.)

- 17 Havanın sıcaklığından bir yerde karar bulamaz
 18 Kendinin azadlığını diler ama burası gül gibi değil
- 19 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 20 Mahşerde şefa'at etmek için Mustafa gerek
- 21 O an Muhammed gelip feryat figan eder
 22 Göz yaşlarını ümmetin yoluna çiğ eder (döker)
- 23 Omuzuna dökülen şefkatlı saçlarını ayın etrafına halka eder
 24 Ümmetinin günahı için ibadetlerini şefa'atçi eder
- 25 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 24 Mahşerde şefa'at etmek için Mustafa gerek
- 27 Aydınlık olan yüzünün aydınlığı o an hazır oldu
 28 Meleke derki ya nebi inip hazır ol
- 29 Ümmetim ayakta durarak bakarlardı der
 30 Eğer onlardan önce gidersen ne olur
- 31 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek

(51)

- 1 Mahşerde şefa'at etmek için Mustafa gerek
- 2 Sonra bilen kişi kardeş Resulullah kardeş diyerek,
 3 Bütün ümmetine şefa'at isteyen olur
- 4 Kıyamet çölünde yürüyerek ah çekip girecek
 5 Günahkâr, yolunu kaybeden katabanların affı için

- 6 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
7 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 8 Ey İtibarlı dört yar bu an gelin diyecek
9 Şefkat hüması olurum kolum kanadım seçerim
- 10 Bana bugün göz yaşlarımı görüp yardım edin
11 Yoksa yoldaki eziyetten benim ümmetlerim habersizdir
- 12 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
13 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 14 Canı gönülden herkes şefkat için hazırdır
15 İki yolun üstünde Ebubekr Ömer terazi sahibidir
- 16 Osman cehennem kapısında şefaata etmek için ağlar
17 Ki Haydar kevserin yanında durup serşar eder
- 18 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
19 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 20 Dört yarını dört yerede taayin edip bıraktı
21 Arşın altına varıp üzgün ve ağlayarak dururlar
- 22 O din Şahanşahi niyazlarını Allah'a arzetti
23 Amin diyerek ümmetin günahının affını haktan diler
- 24 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
25 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek

- 26 Duramadan orda kalkıp eyvah ümmetim diyerek,
 27 Sırttan haberdar olup teraziye doğru koştu
- 28 Bu gürültü içinde Ebubekr böyle seslenip;
 29 Ey sevgili ümmetiniz yolda kaldı diye bağırır
- 30 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 31 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek

(52)

- 1 İşıtıp onun tarafına varmayı maksat eyleyecek,
 2 Ey Ömer, ya nebi çabuk geldin diye nida geldi
- 3 Bir günahkâr ümmetiniz burda merdud olacaktır
 4 Siz şefaata etmezseniz onun inlemesi bir fayda etmez
- 5 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 6 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 7 O an Allah Resulu şaşırarak kalkar
 8 Elinde hırkası hangi tarafa varayım dedi
- 9 Osman ile bilgili Haydar'ın²⁴⁴ haykırısı yetişse
 10 O an Muhammed feryat figan kılırdı
- 11 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 12 Mahşerde şefaata etmek için Mustafa gerek
- 13 Onalrın inlemesini padişahım anlayacak
 14 Başını secdeye koyarak kanı bağrından döker

²⁴⁴ Hazreti Ali'nin lakabı.

- 15 Ya Allah! yetimi cehennem ile cezalandırma
 16 Bütün mahşer ahalisi perişan amin diyerek durdular
- 17 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 18 Mahşerde şefa'at etmek için Mustafa gerek
- 19 Allah'a ümmeti için perişan hali ile ağlarmış
 20 Ümmeti için yüreği yanıp gönlü yaralandı
- 21 Utangaç ümmeti için başını yerelere vurdu
 22 Aziz olan akıbeti bu hakir ümmeti için diledi
- 23 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 24 Mahşerde şefa'at etmek için Mustafa gerek
- 25 Alemlerin Rabbinden af haykırısı gelir
 26 Feryat figanını yüce arştan geçirmeyesin
- 27 Ey dostum kaldır başını bu gamdan yıkılma
 28 Kim ki ümmet olur onu cehennemden azad et
- 29 Gönlünü gayrılarından uzak tut akıbette Allah gerek
 30 Mahşerde şefa'at etmek için Mustafa gerek
- 31 Bil ki dünyanın Şahı sonunda o yerde şad oldu
 32 Allah'ın izni ile ümmetlerini şefa'at eyler
- 33 Bütün ümmeti cennet bahçelerine girecek
 34 Ey aşık Muhlîs sen de gir bu yerde ebedisin

Ėazel-i Diger (Diğer Ėazel)

(53)

- 1 Cihanın Ėlbahesine gönderilen herkesin gözü nemdir
- 2 Yüzünün Ėlne kıyamet sabahı gözyaşı ciğdir
- 3 Ey tabip zafımı görüp derman et sıkıntımı fazla etme
- 4 Sana beni neden eksiğim dedi, merheme muhtaçtır
- 5 Ŗphe etme ki yüzüm kapalı ismimi okununca ayna açılır
- 6 Selvim meyve verdi tabiat bahem yeşil ve sevilidir
- 7 Mddeilerden halim eksik hatırım kederlidir
- 8 Hangi kavun ki para ile ise onun lezzeti acıdır
- 9 Kim ki köşesini mesken ettiyse hazine hasıl kılacaktır
- 10 Kanaat mülkünü tashir eden Hatem gibidir
- 11 Hangi sefil vaslını isteyip iki alemin hazırından vazgeçti;
- 12 Mübarek ayak tozu İsa ve Meryem'in sürmesidir
- 13 Vefa diyerek vefasız dünya için ömrünü ziyan etme
- 14 Beka mülkünü talep et ki her zaman temeli sağlamdır
- 15 Sadece kabeyi tevaf eylemekle kafir müslüman olmaz
- 16 Aşıkların kalbini taleb et ki yüce Allah'ın evidir
- 17 Münafıkların sohbeti din ve dünyanın belasıdır
- 18 Kimin ki Muhlise yoldaşı olursa doğru yoldan şaşmaz
- 19 Beni mecnun eden leylanın kalbi, yarların tasvirleridir
- 20 Gözlerimin kanla dolduran humar (baygın) olan gözleridir

- 21 Benim boyumu dal (-) eden fidanlar ve nazeninlerdir
 22 Kalbimi yoranlar ise işveli gönül kıranlardır
- 23 Kaç gün hizmet edip itlerine mahrem yar olayım
 24 Beni o yardan mahrum edenler gayırılardır
- 25 Ey takva sahibi benim yanımda huri, kevser havzunun vasfını söyleme
 26 Sözüm daima o lal taşı ve tatlı olanlardır
- 27 Gözünden yaş döktüm deme senin sırrını halk anlamasın
 28 Gözlerinde ar olmayanlar mırırmı döküp ifşa etti
- 29 Takva sahibi bana gelip eline tesbihi al dedi
 30 Ki perdesini yırtıp tesbihin elim.....?
- 31 Takva sahiplerinden kaçıp Muhlis gibi harabelere girdim
 32 Niçin burda kaç papuçsuz ve kaç sarıksızlar var

Muhammes

- 33 Ne güzel! selvine yanında tubi dalsız budaksızdır
 34 Ne güzel! sümbül gülü kokusu sayesinde alem hoş kokuludur

(54)

- 1 Ne güzel! nergisler etrafında onun taze sebzesidir
 2 Ne güzel! zezem çeşmesi içinde inci cevheridir
 3 Ne güzel! zemerüt hatı lal taşı etrafında dolandır
- 4 Zebihullah'ın kaynağından çıkan altınlar ne güzel!
 5 Zebihullah deme belki Halilullah'nın kaynağıdır
 6 Halilullah'ı bırak belki Adem ile Havva kaynağındandır

- 7 Adem'den deme belki bu anka kâf kudretindendir
8 Padişahın yanından uçup dünyaya?
- 9 Yüce Allah herkesten evvel onu pek temiz etti
10 O başkalardan önce Halık'ım diyerek secde etti
11 Cihanın canı için ruhu Halıka maslahat edenlerdendir
- 12 Arş, kürsi, yer ve göğü Hazreti Allah yarattı
13 Kudretini söyleyip hepsi birbirine benzemez dedi
14 Safi (Âdem) sözde ata, ama manada evlattır
15 O Hakkın misafiri dünya hepsi güç misalidir... ?
16 O aziz misafir için tabi olanlara nimet nasiptir
- 17 O dünyada bu dünyada Cebail yolunun döşeyicisidir
18 Allah mahşerde rıza ister nasıl tabiatın isterse
19 Gerçi bahtha çölünde hergün yattığın yer hasırdır
20 Kıyamet günü iyi ve kötü bir bakışına mutaçtır
21 Senin sayende bütün susamışlara kevser suyu çoktur
- 22 Gönlü taş olanların, güzel sözlerin ile yumuşattın
23 Hatırı tek olan damlalardan bize denizler bahşetti
24 Hayattayken ölürken ümmetini aklından çıkarmadan
25 Mahşer günü türlü tehlikelerden kurtarsan
26 Mübarek olan naz ve ihlasın Hay ve Ekber olan Allah'ın kabuludur
- 27 Hamd olsun ki senin oruç ve namazından miras aldık
28 Zatı sıfatının nurundan kalbim nurla doldu
29 O gece putlar utancından yanlarını yere koydular
30 Gökte ay mucizen için parçalandı
31 Hepimiz kabul ettik, şüphe eyleyen Ebucahl kafirdir

- 32 Tebuk gazasında kara taştan su akıttın
 33 Sahabelerinin suyu bol olup taslarını doldurdular
 34 Sözüñ lal taşı olup ateşten güzel kokulu gül çıktı
 35 Muhlukların içinde pişen ceylan söz söylemeye başladı

(55)

- 1 Mucizelerin sudan geçen mermer taşı gibidir
 2 Evet Muhlis Yasin ve Taha şahına selevat getirdin
 3 Nerde kalender talip eden ki dünya malına bakmasa
 4 Söz Hakkın ilhamıdır, muammayı eksik anlayana
 5 Sırrı sağır olana söyleme, işaret körlere yazıktır
 6 Nasihat iyyinin derdine derman, kötüye neşterdir

Müstezad-1 Müreba

- 7 Ey yer ve göğün yaratıcısı tek olan Allah
 8 Gök stunsuzdur, sineğ e toz bile yüktür
 9 Her kat arasında deniz ile suyu yaratıp,
 10 O ateş ve su sineğ in kanadının mekan edindiler
 Sen kudretli Ekbersin
 11 O camın (ayna) etrafında korkusuz bir yılan
 12 Ağzında balık süt ile şerbet içer
 13 Balığ ın üstünde gül ile bülbül ülfet eder
 14 Ateş, balık ve bülbül hamdını söylediler
 Kim ki yok derse kafirdir
 15 Yerin süsü diyerek bütün bitkileri yarattı
 16 Her bir bitki mhaluklara yiyecek oldu

17 Deniz ve çöl içinde her gün her Şey yetiŐtiresin
 18 Senden mümin ve mesihiler terbiyet alırlar
 Sen hakim olan yaratıcı

19 Arıdan bal edip neyden ise Şeker yaptın
 20 Çamur ile suyu birleŐtirip inici yarattın

21 Meryemin beŐiğinde babasız oğul yarattın
 22 İsa'nın nefsi ile ölülere can verdin
 Çünkü mahşer saati

23 Hamdın arkasından peygamber natını söyleyeyim
 24 O iki dünyanın seyyidi adı Ahmed-i Muhtardır
 25 Hakkın sırrına ondan başka mahrem yoktur
 26 Halkın faziletlisidir ondan büyük Yüce Allah'tır
 Tasdik edip inan

27 On dört gecelik ay Şerefli burcdan çıkıp,
 28 Gün karanlığını alt st ederek aydınlattı

(56)

1 Din tohumunu ekerek bir kaç tahıl yığını yaptı
 2 Acizler iyiliğinden güçlü ve tok oldular
 O Şah peygamber

3 O geldi adalet ve cömertlik edip hekesi mutlu etti
 4 Rahmet suyundan bütün Şehirler abat oldu

5 Ümmet cehennemden ateşinden onun için özgürdür

6 Yüce cennetin rehberleri onun yarlarıdır (arkadaşları)
Hem kevser dağıtıcısı

7 O kıymetli inci, sedef havasının içinden çıkıp,
8 Alemi aydınlığı ile rahmetine gark kıldı

9 Kimin ki bahtı mesut idi ona ümmet oldu
10 Şeref, izzet ve yücelik devlet buldu
Bu kime nasip olur

11 O gün fesihler toplanıp özetlediler
12 İncili okup nebiden kaç sorun sordu

13 Fesih sözler ile fesihleri dilsiz kıldı
14 O selvi boylu, lâle yüzlü encümen içinde
kur'an ona defter

15 Ey Resullerin sonu sen bütün yolcuların rehberisin
16 Kim ki senin şeriatına tevekkül ederse ateşten özgürdür

17 İki dünyanın gülbahçesinde senin gibi gül yoktur
18 O gece bülbül gibi tedella dalına kondun
Kim seninle aynıdır?

19 Adınla kalbim, damağım ve dilim lezzet alır
20 Şeriatınla ruh ve revanım terbiyet alır

21 Naatının incilerine canım ipi olur
22 Muhlis dergahına perişan halı ile dönüp inler
Geri tekrar gitme

Velâ-Ayzan

- 23 Karanlık cihan içinde aydınlığı çok olan müderristir
 24 Peygamber ümmetine müderris pir gibi rehberdir
 25 Müderris şeriat denizinden çıkan büyük incidir
 26 Onun (müderris) sebebinden mescit münber aydınlıktır
 27 Tozunu sürme kıl müderris peygamberin evladıdır

(57)

- 1 Ameli olan alim iki dünyanın izzetini alır
 2 Eğer alim olmazsa zalimler alemi viran eder
 3 Peyameber dediler ki sözümün varisi alimlerdir
 4 Bunların hürmetinden din ve İslam selamete erer
 5 Kıyamet günleri bana çok yardım eden müderristir
 6 Cehennem in itidir her kim ki eziyet ederse
 7 Alimleri arasında melekler amin diyenler oldu
 8 Gözünün karasına mübarek ayak tozlarını sürme kıl
 9 Alimler biz ümmetin arasında söz getirenler oldu
 10 Ne için şeriat ile İslam dinini besleyen müderristir
 11 Dedikleri Allah'ın ayetidir, onu kulağına küpe et
 12 Dinleyip canını feda et sözü enbiyaların sözüdür
 13 Dili rahmet ile dolu sözü Mustafanın hadisidir
 14 Şüphesiz yüzünün nuru güneşin parlaklığındandır
 15 Müderrisin dudağının şerbeti ki kevserden daha iyidir
 16 Peygamberlerin ervahı alimlerin başında gölgedir
 17 Her kim ki bunlara kötü niyetle bakarsa mümin değil kafirdir
 18 Eğer kıyamet günü mahşerde utançlı olmayım dersin
 19 Meseleleri öğrenip alime incileri feda eyle
 20 Detfter sahibi olan müderris imanı güçlü kılandır

21 Her nerede alim oturup meseleleri başladı;
 22 Kıyamet gününe kadar o mekan ona dua eder
 23 Melekler gökten kalkıp onu överek medhiyeler söyler
 24 Ey Allah bu alimi rahmet eyle diyerek dua eder
 25 Şu sebepten müderrisler Ekber olan Allah'ın kabuludur

26 Her kim ki ihlas ile alimlerin sohbetine otursa;
 27 Canı cisminden ayrılınca cismi rahmete gark olur
 28 Ağzını tatlandır mulis şeker müderristir

Buḥārayı şerifde mezārī fāyız envār-ı olan Ḥāzret Ḥāce Ebūḥafāz Kebīr şānide

(Buharayı Şerifte Mezarı Nurların Feyzi olan Hazret Hoca Hafaz Kebir Şanına)

31 Ey benzeri olmayan imam tavaf etmek için izin var mı?
 32 Temiz bahçen, gözlerinin nuru münberin dolunaydır
 33 Günahı çok olan ben, umut ile gelmişim
 34 Ey tarikat hükmünün hâkimi Padişahlık tahtının sahibi

(58)

1 Peygamber şeriatının varisi Habir ilmini anlayan
 2 Müderrislerin içinde senin gibi gönlü aydın olan yok
 3 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 4 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir

5 Ey temiz nur, o gece Buharaya adımını attın
 6 Halk huzursuzdular o an huzur buldular
 7 Temiz toprağını sürme eyleyip kör gözleri açıldı
 8 Matemli akşam gizlendi sabahın nuru gelecektir
 9 Kabirdeki ölüler belki İsa'nın nefesinden can buldular
 10 Senin hürmetinden kıyamete kadar onun fitratından gitmezdir

- 11 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 12 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 13 Yere düştün üç gün geçmeden Allah'ı tanıdın
 14 Bir hafta geçti İllallah zikrini nakşettin
 15 Kırkın çıkmadan adım atıp yolu sunlandırdın
 16 Bir yaşına geldiğine bismillah hatını yazdın
 17 Yedi yaşında kelâmullah'ı (Kur'an) ezberledin
 18 On yaşında yolunu kaybeden kişilere karışıp yol gösterici oldun
 19 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 20 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 21 Senin güzel ömrün on bire yetti, nefsini yendin
 22 On ikiye girip Çeltenler ile sohbet ettin
 23 On üç yaşında gece yatmamayı alışkanlık eyledin
 24 On dört yaşında Hazreti ziyaret ettin
 25 O yılda halka da Kur'an öğretip talim verdi
 26 Oruç tutup iki günde bir kere Kur'an okudun
 27 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 28 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 29 On beş yaşına girdiğinde melekler sana haber getirdi
 30 O an temiz kalbin, alta ve üstten haberdar oldu
 31 Ruhaniler her gece hizmetinden gitmezlerdi
 32 Bazen Hızır ile bazen de İlyas ile yoldaş oldun
 33 Bazen bir gecede uçarak Harem içinde yerleştin
 34 Bazen bakardın kumlar altın gibi olurdu
 35 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 36 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir

- 1 On altı yaşında müctehitlerin hizmetini kıldın
2 Günde bir avuç arpa ile nefsinı işkence ettin
3 Kalbine öceki ve sonraki ilimler nakş (bezenmek) oldu
4 Yolgöstericiler bundan sonra yol göstermeyi nasibettiler
5 On altı yaşında "hakkü'l-yakin"e vasıl oldun
6 Dört büyük zat ellerini açıp yol göstericilik iznini verdi
7 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
8 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 9 İlm-i ledün nispetini işin ustası sana bahşetti
10 Çok dua ederek Maverahünnehre git dediler
11 Buhara şehri ilim ve marifet madenidir
12 Ey zamanın Yektası sen vaaz ederek yol göster
13 Pirinin emri ile bu şehre gelip istikrar buldun
14 Şükür olsun ki sizin gibi hükümdar bize emir oldu
15 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
16 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 17 İlk gün halkın içinde vaaz söylemek için ağzını açtın
18 Yasin ve Taha suresini okuyup ondan sonra tefsir ettin
19 Rahman suresini "berzaḥu'l-llāh yebḡiyān"a kadar okuyup,
20 Onun da tefsirini halka bir bir beyan ettin
21 O an her taraftan feryat figan haykırışları çıktı
22 Şehrin içindeki çok mecusiler iman getirdiler
23 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
24 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 25 İkinci gün ki Mustafanın mübarek natını okurdun
26 Muhlukların içinde bir kör hazır oldu
27 Sayfayı elinden alıp gözüne sürme eyledi
28 Ondan sonra ey sofı deyip ağlayarak ayağını öptü

- 29 Ne yapayım ben körüm yoksa ayrılmak istemezdim
 30 Hakikatta o saat halkın içinde gözü görür oldu
 31 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 32 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 33 Bil ki üçüncü gün şehrin içinde gavg (gürültü) düştü
 34 Falan yerden vaaz edici gelmiş sorunları halleder dediler

(60)

- 1 Kör açılmış birçok mecusi hilesiz mümin olmuş
 2 Etraf ve cihazlardan hasta anlayıp toplandı
 3 Zinciri olan mecnunun, dilsiz, aksak, sağır ve felç;
 4 Hepsi maksadını bulup ibadet deden mürit oldular
 5 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 6 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 7 İbadet eyleyip gece yarısına kadar susarak oturdu
 8 O saate yol gösteren Resul hazır oldular
 9 Vaazı bitir şimdi mescitten dışarı çıkma
 10 Halk işini gücünü bırakıp delilik sahibi oldular
 11 Hiç kimse aile ve çocuklarına bakmaz aciz kaldılar
 12 Kim ki ihlas ile gelirse onun hacetini yerine getir
 13 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 14 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 15 Birkaç isteği olana kelâmı (söz) öğretilip,
 16 Kim ki şehirden (alışveriş) kaldı çoğu hal sahibi oldu
 17 Bu sebeple birkaç ay, birkaç yıl geçti
 18 Bir gün Zülcelâl (Allah) ruh kabzedene emretti
 19 Peymane (süre) doldu bu has kulumun canını al
 20 Bu şöyle Allah'ın adetidir zevâl olmadan kemâl olmaz

- 21 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 22 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 23 Azrail ile kaç ruhaniler ağlayarak geldiler
 24 Büyük evliya, Çeltenler, dört büyük zat haberdar oldular
 25 Eyvah âlemin büyük Evliyası dünyadan sefer etti
 26 Baştan yıkayıp namazını kılıp o yere bıraktılar
 27 Gelmek ve gitmek Âdem evladına baba mirsıdır
 28 Eğer kalmak varsa insanların en hayırlısı kalmazmıydı
 29 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 30 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir
- 31 Hayatta olduğum sürece senin ruhuna ben hizmetçiyim
 32 İtmam olmayanı cömertlik edip itmam ettirsen
 33 Gece gündüz benden sana kelâmın (Kur'an) hatimi hediyedir
 34 Kıyamet günü, günün sıcaklığından herkes ağlasa

(61)

- 1 O gürültü içinde hiç kimse kendi kabilesini yoklamaz
 2 Ey İnsanların en hayırlısı Muhlisim diyerek elimi tut
 3 Ey büyük Hoca Ebu-Hafaz ey müslümanların imamı
 4 Senin temiz ruhun aciz düşenlere yardım edendir

Muhammes

- 5 Derd sahibine derman diyen bizler
 6 Sıkıntı sahibine şifa diyen bizler
 7 Mert ve dua sahibi diyen bizler
 8 Allah'ın Evliyası diyen bizler
 9 Herkesten ayrı diyen bizler
- 10 Gözler yüzünün gözlemcisidir

- 11 Nefs ve şeytan ile muharebededir
 12 Can gönül tek Allah'ın zikrini söyler
 13 Görünüşü gayr ile muamelededir
 14 Batını (içi) haya ile dolu diyen bizler
- 15 Bu an? arzusuna
 16 Canının fedası etmesi bu an tenindedir
 17 Bu an yüzünün aydınlığı hatırına
 18 Bu an cemâlinin bahçesinedir
 19 Hoş nevalı bülbül diyen bizler
- 20 Ayrılık ateşine deli gibi,
 21 Mest ve Mecnun gibi şaşkın
 22 Şaraptan yudum ile iç,
 23 Yüzünün aydınlığı kelebek gibidir
 24 Can ve gönül feda diyen bizler
- 25 Aşk sahibinin meclis gülşen olur
 26 Şüphesiz irfan sahipleri verir
 27 Aşk şerbetni her kişi içer
 28 Şişesi gayrı suretinden daha aydın
 29 Davası olmayan kalender diyen bizler
- 30 Dönüşün vadesini can ister
 31 Gözler güzelliğini görmeye rağbetlidir
 32 Bu bağışlayan Hazretin lütfüdür
 33 Kalbi sevgdiğinin uzaklığına yanar
 34 Dili tatlı ve üslüplü diyen bizler

(62)

- 1 Gerçi isyanımız çoktur

- 2 Hazretinden umudumuz çok
3 Kendisi Gaffar günahımızı affeden
4 Ey ibadet eden inkâr etme
5 Aslı fena sahibi diyen bizler
- 6 Hakikat sırrından haberim yok
7 Seher vaktinde ah ve figanım
8 Kime bu arzım ve ahımı söyleyim
9 Ahım, takva ve sofiliği yakar
10 Yana yana eda diyen bizler
- 11 Arz-ı halımı duy ey Padişahım
12 Selvi boylular arasında kalbimden haberdar olan
13 Kimdir kalbimin halinden haberdar olan
14 Aşk ateşi içinde İbrahim gibi
15 Daima dua eder diyen bizler
- 16 Ansızın Hakkın hitabesi bize yetiştı
17 Sen ferman dinleyen ve ya dergâhtan kovulan
18 Evet ervahımın Allah dedi
19 Bir elest ahtından haberdar etti
20 Sofinin aşığı diyen bizler
- 21 Cihanda göz yaşımız dinmez
22 Biz mübtelayız kimse inanmaz
23 Derdi olmayanlar bizi tanımaz
24 Aşk defterim ise tükenmez
25 Kalbi aydınlık kânı diyen bizler
- 26 Aşkın gururunun yasına mestiz
27 Akıl ve aşkın mutluluğundan uzağız

28 Bize bugün aşkın fazlası yetti
 29 Bazı zamanlarda aşkın nuru göründü
 30 Öyle namaza aşık diyen bizler

31 Saltanat ve şevket tercih etmedik
 32 Halkın siteminden utanmadan
 33 Bu cihanın arzusuna yetişemeyip
 34 Zahmet ve ayşına itibar etmedik
 35 Yaptıklarına rıza diyen bizler

(63)

1 Halı yüce Hakk'a aşıkardır
 2 Sermayeye söz söylemek yoktur
 3 Tavır ve davranışları ay ve yıldadır
 4 Avucu mertlik değerinden boştur
 5 Günah denizine batan diyen bizler

6 Allah'a eli boş ve ibadetsiz
 7 Günahımız çok ve nihayetsizdir
 8 Gündüz ağlamadan, sabahleyin pişman olmadan
 9 Nâmesi nihayet zerrece ibadetsizdir
 10 Vasilesiz köle diyen bizler

11 Hakkın lütuf aydınlığına bakınca,
 12 Gözlerinden daima kanlar akar
 13 Can gönül zatına meyl ederek
 14 Söz davulunu aşıklar çalar
 15 İçinde yersiz neyler, diyen bizler

16 İbadet edenler geceleri uyumazlar
 17 Bilmez imiş bu sır ve esrarları

- 18 Aşığın seni beklemektedir
 19 İbadet eden kulların sana tutulmuşlar
 20 Başı ve ayağı kurtulmuş diyen bizler
- 21 Yüce hakkın rahmeti çoktur
 22 Amaç fakirlik ve mütevazilik değildir
 23 Rahmetinden umudumuz çoktur
 24 Amacımız iki âlem değildir
 25 Yoksa himeti yüce diyen bizler
- 26 Onun lütfü ile gönül hoştur
 27 Akıl ve fikir her tarafı seyrederek
 28 Hepsinden ayrı diyen bizler
- 29 Dünyayı beğenirsen ne olur halin
 30 Fakirlik ve gurbet içindedir ayım ve yılım
 31 Amellerim sokak tilbesidir
 32 Ey zalim, zülüm elini geri çek
 33 Zülüm halkına bela diyen bizler

(64)

- 1 Bağrımızı aşkı için yaksak
 2 Uzaklığına gözlerimizi yaşla doldursak
 3 Mekanımı illa toprak etsek
 4 Zülüm olmaz halimizi harap etsek
 5 Yaptıklarımıza ceza diyen bizler
- 6 Heves ile nefse tabi olma
 7 Sen gurur ile bencil olma
 8 Zülüm ve eziyet ile cefakâr olma
 9 Kendini aciz görüp verâ olma

10 Kılıcı keskin diyen bizler

Gazel-i Mütessa

11 Ey gönül gel gülbahçesini ikimiz seyredelim
 12 Bir zamanı ibret alıp ikimiz kan ağlayalım
 13 Ahiretin korkusundan ikimiz korkar olsak
 14 Edhem gibi dünyayı ikimiz viran eyleyelim
 15 İkimizi ellerimizden tutup ağlayarak yola girsek
 16 İkimiz dağı taşı, çölü sehayı seyreylese
 17 Kabetü'l-İlah'ın şekiyle ikimiz her tarafa yürüsek
 18 İkimiz bazen ağlayıp bazen de feryat figan eylesek
 19 Ne güzel! ikimiz bunun gibi devran sürüp ölsek

20 Bu eski ve cefakâr dünyaya adlı sanlı vefa yoktur
 21 Onun mekkarlığından kork untanç duymayasın
 22 Bazen fili sinek, bazen de karıncayı yılan yapar
 23 Yaradan bu kış seni belalardan korusun
 24 Bahar olunca önce toplayıp Samerkand'a gidelim
 25 Allah'ın merhamet ile güzelce seyrimizi etsek
 26 Şerefli ve feyiz eseri kaç kabiri vardır
 27 Gör büyüklerin künbedi süslenmiş bezenmiştir
 28 Halkına izzet ve saygı ile ikimiz misafir olsak

29 Günbedin içinde mürşidleri miri ve kaç han nesli var
 30 Altında mahzen gibi saklı olan mezarlar var
 31 Her köşesinden koku geliyor sanki reyhan gülü var
 32 Kim ki bunları tevaf ederse başkalarını sayısı vardır(?)
 33 Hoca Ahrar'a varmak bundan sonra mümkündür
 34 Kendi eli ile toplayan Osman mashafı var
 35 Başında kur'an kendine has kandan simgesi var
 36 Her kim ki o kanı yüzüne sürerse şüphesiz onun imanı var

(65)

- 1 İkimiz ağlayarak Osman'ın kanını gözlerimize sürsek
- 2 Bu nefsin isteği, izzet ve vatan sevgisi imiş
- 3 Gurbet sokağına ayaklar altında olunca eksildiğini görür
- 4 Nefsini kırması ile onun halı şâd olur
- 5 Hoca Ahrar'dan dönünce asayışı bulursun
- 6 Ata ve oğul hoca Abdi içinde iki kişi
- 7 Onların inlemesi melekleri tasbih söylemekten alıkoydı
- 8 O yerde Hazreti Hüseyin'nin başı varmış(?)
- 9 Bazıları rivayet ettiler ki o yerde hac barışı var(?)
- 10 İkimiz o iki cananı bir ziyaret eylesek
- 11 Saray içinde zeval olmayan on dört kutuplu güneş
- 12 Aslında bilsen onun temiz ismi seyyid-i Celâl'dır
- 13 Rahmet denizine gark olan hâl deryasının incisi
- 14 Kim ki bunu tevaf etse Zül-Celâl nurunun suyuna gark olur
- 15 Cercisi²⁴⁵ şehirden dışarıda kâmil bir Peygamber olur
- 16 Dışarıda peygamberi bir fidan rahata erdirir
- 17 Çoban dağlarda baba gibi, deniz kenarında ise sıkıntısız
- 18 Hızır'ın mescidine kırk kere giderse onu yüzünü görür
- 19 Müşkülü asân olan ikimiz tavaf edip şad olsak
- 20 Ruhu aâbâd-ı tavaf edip nuru talep et
- 21 Ak köprüde Hoca Ma'mur'u ziyaret et
- 22 Mirza Uluğ mezarını hem Mensur'un ravzasını
- 23 Merdivene adımını koyup o meşhur olan künbedi gör
- 24 Şah-ı zinde-yi tevaf et, figan ve heyecanını gör
- 25 Öğercisi hocasından zehir isteyerek zehirledi(?)

²⁴⁵ Siyah çiçek, İsrail oğullarından bir peygamberin ismi.

26 Sud yiyyenin mezarında böcekler kaynar
 27 Allah kimseye onun mezarı gibi kabir vermesin
 28 İkimiz gördüğümüzde fazlaca kötü sözler söyleyelim

29 Hiç olmaz desem de o yatan azizlerin sayısı yok
 30 Sana hangi birini açıklayım temizlemenin imkanı yok
 31 Batın gözünde diri ama görünüşte cansızdır
 32 Bazıları süslü ama bazılarının viran olan evleri yok
 33 Bazılarının yattığı tahta günbed ve sarayı yok
 34 Kim ki tevaf ederse onların gönlünde arzusu kalmaz
 35 Kimin ki [onlar için] ağlamazsa onun gözleri kör olsun
 36 O, imanı olmayan kavime hayır ve ihsan etmez
 37 İkimiz tevaf edip gözyaşlarımızı ihsan kılsak

(66)

1 Yasin ve Taha okuyup mezarda hatim indirsek
 2 Geçidi olamayan köprüden geçerken Yaradan yardım etse
 3 Sokak ve evde gözyaşlarımızı altı sıra etsek
 4 Cennet gibi evin içinde kaçgün istikrar etsek
 5 Ondan sonra himmet edip hac kılmaya niyet etsek
 6 Bu kadar evlat hısım akraba diyerek ne yaptık
 7 Şimdi kalan ömürü deliler gibi sarfeyleyelim
 8 Şayet Muhammed Efendimiz ümmetim diyerek ihtiyacımızı giderir
 9 İkimiz ah deyip perişan ve ağlayarak yolsa girsek

10 Amu deryadan geçip Belh'e adım atsak
 11 Allah'ın aslanını mezarında hepimiz çille²⁴⁶ otursak
 12 Meymene ve Andhoy'dan geçip Herat'a varsak
 13 Herat şehrinde hürmetli olan mezarlar vardır
 14 Pir-i Ensari ve Nevai kabrine oturup dertleşsek

²⁴⁶ Kırk gece gündüz bir yerde konaklamak.

- 15 Cami, Molla Muin, Behlül ve Şebline o an
 16 Tevaf ederek yardım isteyip dert tasamız azaltsak
 17 Keşke Allah kerem etse şu maksadımıza yetişsek
 18 Düşe kalka ikimiz zevk ile yola çıksak
- 19 Kandahar'ı dolaşıp sonra Bağdad'a doğru yola çıksak
 20 Yola çıkıp gönül kanı gözyaşı ile feryat eylesek
 21 Gavsü'l-Azamin kabrini öpüp feryat eylesek
 22 Ebu-Hanife ruhunu maksat için yol gösterici eylesek
 23 Şafii ve Maliki kabride feryat eylesek
 24 Edhem'in mezarına varıp çok derdimize derman eylesek
 25 Kaçgün orda kalıp Hakk'ın zikirini yad etsek
 26 Gezip hüznü olan hatırımızı şad etsek
 27 İkimiz bazen tevaf edip bazen sokakları seyretsek
- 28 İkimiz elbise ve sarık atıp şapkamızı giysek
 29 Elimize bir gayret esasını alıp yolları kessek
- 30+31 Akraba evlat vatan bazı zamanlar gönlümüzden geçse de herkesten
 gönlümüzü koparıp Halık'a yaslansak
- 32 Her zaman şevk ile yüreğimizden ah vahları çıkarsak
 33 Ya Muhammed biz iki kalbi yorulana bir bak
 34 Biz yüzü karalar senin mezarına doğru varırız
 35 Elimden tut yolumu göster ey koruyup kollayan seyyit
 36 Mezarının üstüne varıp biz ikimi gazel okuyucu olsak
- 37 Burda dermadan vazgeçip derde niyet etsek
 38 Sadece ona yaslanıp noksan ve faydadan vazgeçsek
- (67)
- 1 Lal taşı gibi kaynaktan çıkmayı adet edinsek
 2 Ma, evlat aile bağ bahçeden vazgeçip

- 3 Edhem gibi yola girsek devran tahtından,
 4 Kaç şehir, kaç dağ, kaç ammandan²⁴⁷ vazgeçip
 5 İki günlük vefasız dünyanın misafirliğinden vazgeçip
 6 Taht ile devran nedirki belki aziz canımdan vazgeçerim
 7 İkimiz himmet eyleyelim ki yolda pişman olmayalım
- 8 Biz iki kişi yola çıkıp Bağdat ve Rum tarafına varsak
 9 Bütün mezarlar orda her birini ayırmadan tevaf etsek
 10 Şam, Mısır, Kufe'ye her zaman ayrı götürse
 11 Hacılar ile yürüyüp oradaki Meşhed'i tevaf etsek
 12 İhram menziline Mennan olan Allah bizi götürse
 13 Giydiklerimizi atıp yerine kefene bürünsek
 14 Başımızı açıp lebbeyk diyerek göğsümüzden ateşi göstersek
 15 Hazreti İbrahim'in makamını kendimize vatan edinsek
 16 İkimiz bazen aşikâr bazen de gizlice ağlasak
- 17 Allah bereketi ile iyileri kendi yanına aldı
 18 Gözünü kapatıp kardeşlerin feryat figanına bakmaz
 19 Kendini gama kaptırmadı belayı kendine tahlil etti
 20 Yolu başımız ile yürüyüp haremın başına varsak
 21 Zemzem koyusunun başında nağmeli ses ile söyleyip
 22 Merve ve Sefa dağının başında haykırsak
 23 Gözyaşı ile ikimiz semer bulup derdimizi derman etsek
- 24 Bulut gibi, Gözyaşımızı iki gözümüzden nehir gibi akıtsak
 25 Umut kuyusu olan zemzem cennetin anahtarı olur
 26 Hatırımızdan düğün ve azalardan haberdar olsa
 27 Utanç ile kulunuzun tüyleri suya gark olsa(?)
 28 Hoş huylu kişiler yetmiş iki bin kere hac kılsalar
 29 Hepsi benim gibi köy ve diyarlarını terk eyleyendir

²⁴⁷ Amman: deniz ismi.

- 30 Her kişi kendi g nahı i in hay huy etse
 31 Hacılar sabahleyin Minaya varıp kuyunlar kesseler
 32 Orda koyunun yerinde ikimiz canımızı kurban etsek
- 33 Ey kardeş Beyt l-haremde ka  kapı varmış
 34 Biri g l kovanı olan selam kapısı  st ne altın vardır
 35 Bahattin H ner o g l kovanına gidip  ark eyledi
 36 Nakşibendi'nin ayağının nakşına başımızın nakşını edelim
 37 Esvet taşının başında y z m z  s r p  psek
 38 Merve ve Sefa dağının başında haykırırsak

(68)

- 1 Hacı yerine getirip Medine şevki ile yola  ıksak
 2 Ortada bir dağ var orayı oturma yeri etsek
 3 Peygamberin m barek kabri orda cilve eder
 4 Hak l tfedip orda olmayı nasibetse
 5 Bir taharet ile ikimiz Kur'an hatmi indirsek
- 6 Ey keşe mezar halvet olsa da orda istikamet etsek
 7 G zyaşı, y reğin kanı ile abdest alsak
 8 Feryat figan edip g ğs m z  yaralasadık
 9 Maşer olmadan evvel bir kıyamet heyecanını etsek
 10 Hazretten sonra Sıddık'ın kabrini ziyaret etsek
 11  mer'in kabrini ziyaret eyleyerek sevinsek
 12 Osman'ın kabrine varıp Kur'anı hatm etsek
 13 Murtaza ruhundan şefaatt  umut etsek
 14 Baki kabristanına varıp ikimiz seyretsek
- 15 Her g nahımız i in t vbe edip bir daha işlemesek
 16 Hacı olduktan sonra hırs ile halka d n p bir bakmasak
 17 Arzuyu terk edip culdan başka bir şey  rt nmesek

- 18 Anka gibi yalnızlığı alıp halkın arasında bulunmasak
 19 Yedi iklimi İskender verse de umursamasak
 20 Mezarda kendimizden geçip kendimizi bilmesek
 21 Ta toprak oluncaya kadar Muhammet'in kabriden ayrılmasak
 22 Çünkü gittikten sonra vatana geri gelmesek
 23 Ey keşke iman nuru ile ikimiz her yerde ölsek
- 24 Bizim başımıza havadis taşlarını nuzul ettirme
 25 Bize görür göz ver bu yolda sağ solumuzu farkedelim
 26 Bizim iddiamız Beytü'l-haremdir kerem et hasıl olsun
 27 Bizi umutsuz etme ey Allah bir maksat için el uzattık
 28 İkimiz birbirimizden ayırıp bizi üzme
 29 Amacı başlamak için himmet edip yola girsek
 30 Biz niyet ettik Beytü'l-hareme varcağız sen kabul et
 31 Ya Peygamberlerin sonu bizi mezarına keşiş et
 32 Biz ikimizin yağmur gibi ağladığımızı inci et
- 33 Hiçbir muhalefet göstermeden bahçede mecnun gibi pervane olsak
 34 Göze değer oluncaya kadar, kâf dağı zer olur
 35 Bu viran dünyanın aşıklığı yalan olan bir laftır
 36 Kılıcın kını olmayınca onun cevherliği belli olmaz
 37 Ondan sonra kalbimizi temiz edip abdesti taze eylesek
 38 Hazretin evinde de üç gün itikaf²⁴⁸ otursak

(69)

- 1 Ordan sonra çıkıp fatıma'nın kabrini tevacif etsek,
 2 Yüce Hak cehennem ateşinden bizi affeder mi?
 3 Onları ki şefaathçi ederek ikimiz kan ağlasak
- 4 Her nerdeki iyi ev varsa kapı kapı dolaşsak

²⁴⁸ Ramazan ayının son on gününde dünyanın bütün kargaşalarından çekilip oturmak.

- 5 Her eshabın toprağını gözümüze sürme etsek
6 Bir eski şapka yeter ayak ve başımız çıplak olsa da olsun
7 Mest olsak hiçbir korku tehlike aklımıza gelmese
8 Uhud dağı ki o an göze cilveci olur
9 O saate varınca o yerde gözlerimiz yaş ile dolsa
10 Çok şehitler varmış iyileri tevaf eylesek
11 Özellikle insanların hayırlısının amcasının kabrini
12 Onlardan yardım isteyip ikimiz bayrağımızı çeksek
- 13 Dilenciler gibi her mezardan yardım istesek
14 Şayet çok olandan birinin duası kabul olur
14 Ne aceptir Muhlisin bakır vücudu kimya (altın) olur
15 İşimiz bitince birçok şehitlerin ruhuna dua etsek
17 Ondan sora ağlayarak Kerbela'yı arzu etsek
18 Keşke Hak bizi götürse de Murtaza oğlunun kabrini görsek
19 Fatıma'nın göznuru hem de Mustafa'nın canının kuvveti
20 Ayak tozu bilenler için gözlerine sürmedir
21 İkimi karınca gibi Süleman hanını sürme eylesek
- 22 Birçok kafirler onlara sayısı olmayan sitem edip,
23 Deniz kenarını aldılar bir damla su bile vermediler
24 Birbirlerini sorarak kanlarını dökerrek canverdiler
25 Cennet mekanı olan Şehzade dolaşıp gitti
26 Yetmiş iki nadir inci o yerde defnedildi
27 Hazret-i Muhammed'in temiz nesli haysiyetli Şah [idi]
28 Dudağı kurumuş susuzluktan bağı yanıp,
29 Cennet bahçesinin bülbülü hesap günün şefaatchisi oldu
30 İkimiz kanı yütüp kalbimizi ratan gibi etsek
- 31 Yol arkadaşları birbirinden geri kalmayıp gittiler
32 İşte bu dünyanın lezzetinden ellerini çektiler

- 33 Arz ve feryat ile yaralarımız için ah deyip ağlasak
 34 Birkaç kötü niyetliler örtülü olanları hakir ettiler
 35 Eyvahlar olsun onlar gibi şahlar dünydan gittiler
 36 Güneş izzet yüceliğinden yıldızlar ise aydan ayrıldı
 37 Âdem evladı özü dergahının haslarındandır
 38 Hakikat denizinin incilerinin sırrından haberdarlar

(70)

- 1 İkimiz incilerin gamından amman denizi gibi ağlayalım
- 2 Yüz bin vah vay ki nerde o yerde Mustafa
 3 Sahabeler ile kendilerini kavga içinde vursalar
 4 Hamza, Cafer, Ali-yi Murtaza hazır olsa
 5 Nerde o yerde kandınlrın en hayırlısı Fatıma'nın güzelliği
 6 Hüseyin Kerbelada bu kadar okun altında kalmazdı
 7 Kaderin menşesinde böyle yazıldıysa kim ne etsin
 8 Şehzadeler kaderlerine razı olup durdular
 9 Bülbüller uçup gülleri isteyip yüterek neva etti
 10 Olsaydı ikimiz Hüseyin'nin yanında dolaşıp dururduk
- 11 Nerde Adem ile Havva cennetin içinde şah idiler
 12 Onların izzeti yüce idi Melekler secde kıldılar
 13 Tane yiyip çırl çıplak dünyaya çıktılar
 14 Utancından göğe bakamayarak onun gözyaşları deniz gibi idi
 15 Nuh imanlı kişi idi bırakmayın diyerek izledi
 16 Hazret-i Yakup'a hüzün evi meskeni oldu
 17 Köle diyerek Hz. Yusuf'u sattılar bu nasıl satış idi
 18 O ne zaman kuyuya münasip kavgaya laik idi
 19 Ey keşke onun için ikimiz hapislerin bendinde olsaydık
- 20 Ey gönül bu yer kalıcı yer değil gönlünü kopar ondan

21 Ki bu dünyada gerek olduğu için bir misafir gibi dururlar
 22 Evin sahibi izin verir sonra o kendisi revan olur
 23 İstikamet babında, Rüstem aynı, ip te aynı
 24 Nerde Cemşit, İskender, Hüsrev ve Sahipkırân
 25 Ahir zaman olunca herkes kendi sırası ile gider
 26 Birbirinde büyüklük küçüklü izzeti kalmadı
 27 Kıyametten simge olarak üç şey kalacaktır
 28 Keşke ikimiz o alametlerden çok görmeden ölsek

29 Güneş batıdan çıkmadan tövbeye meşgul olun
 30 Tövbe kapısı kapanmadan ey sohbet yoldaşı töve et
 31 Varaktan yazı kaldırılacak, bir tane bile doğru kalmayacak
 32 Ki bu âlemde lenetli Deccal çıkıp fitne eder
 33 Mahluklar üzüntü ve ah çekip haykırırlar
 34 O anda emin olan Mahdi'yi Mekkedden kovar
 35 İsa da gökten inip yer yüzünün Şahı olsa
 36 Deccalı öldürüp âleme dini talim eder
 37 İsa ve Mehdi'ye ikimiz canımızı versek

(71)

1 Bu alemde din yeniden temiz şekilde istikrar olup
 2 Hazret-i İsa Muhammed'in şeriatını uygular
 3 Doğu ve batıyı gezip ihtiyaçları gideren olup
 4 Kırk yıl Padişahlık edip sonra Medinede mezarı oldu
 5 Sonra o Yaradan İsrail'e emreder
 6 Boru ile canlarını alıp âlemi kendine takipçi eder
 7 Kaç yıl âlem harab olup ekim biçim olmaz
 8 Güneş yaklaşırsa o gün kıyamet âşikâr olur
 9 İkimiz halk ile mezarda ağlayıp zırlayıp kalksak
 10 En baştaki ve en sondaki mahşer günü dirilse

- 11 Vay hasretâ deyip herkes kendi gamı ile uğraşır
 12 Ata oğludan vazgeçip ana kızı bırakıp yürüse
 13 Güneş başın üzerine yakın gelince belki yakındır kıyamet
 14 Ay yüzlü nazik fidan boynu gam ile eğilse
 15 Nebiler ve evliyalar dillerini bırakıp dilsiz olsalar
 16 Ay yansa güneş batsa gök kıpkırmızı olup yer bakır gibi ısısa
 17 Hak dese ya âlemlerin rahmeti şimdi benden iste
 18 İkimî ahd ve peymanımıza göre onaları affedeyim
- 19 Gaiblerin ellâmesi o yerde adil kadı olup
 20 Adalet terzisini kurup bendelerini tartsa
 21 Yüzü karalar amel yazısını görüp dilsiz olup
 22 Ağlayarak "keşke toprak olsaydık" deseler
 23 Cehennem denizi Hakkın gazebinden dalganıp kaynayınca
 24 Günün sıcaklığı cehennemın sıcaklığı gibi mahşer demirini yandırır
 25 Mustafa o gürültü içinde eyvah ümmetim diyerek
 26 Ey ata diyerek Âdem'in yanına ağlayarak gidip durur
 27 Ne olur ikimiz ümmeti Rahman olan Allah'a arz etsek
- 28 Âdem der: ey oğul ben utanç duyarım
 29 O gün iddia ettiğimi hasıl etmek için cenete girdim
 30 Sağ soluma melekler, Huriler etrafıma saf tuttular
 31 Başıma her saat rahmet nüzul ettiler
 32 Hak kötülüklerimi men etti şeytan bina için yol buldu
 33 Tane yiyerek cenneten dünyaya çıkıp melûl oldum
 34 "Rabennâ innâ zâlamnâ" deyip dua kabul olmadı
 35 Havva benden ayrı düşüp kendine yol tutmuştu
 36 İkimiz hicir şarabını içip her tarafa yürüdük
- 37 Âdem'in yanında yanıp Hazreti Âli-cenab
 38 Nuh Peygambere der sen dua et belki kabul olur

(72)

- 1 Nuh tazim edip gözlerinden deryanın suyu gibi yaş döker
- 2 Siz yakınsınız, sizden başka hepsinin halı haraptır
- 3 Bütün Peygamberlere varınca şu cevabı duydu
- 4 Sıcaklığa dayanamıyorken her biri kendi özrünü söyledi
- 5 Saçlarını eline alıp ondan sonra haddi hesabı olmadan ağladı
- 6 Onun haykırışından cennet ve cehenneme perişanlığa düştü
- 7 Birbirimize derdik ki bu anda ikimiz viran olalım
- 8 Ondan sonra mihriban Resul başını açıp
- 9 Ümmetim diyerek arşın altında secde edecektir
- 10 Arş ve kürsü titreşip ağır olan yıldızlar hareketlenir
- 11 Melekler ellerini açıp ağlayarak Rab'dan aman ister
- 12 O durumda ki yardım eden Hüda nida edecek
- 13 Ya Habibim neden bu kadar feryat figan ettin
- 14 Amacın ne ise verdim şad olup gözünü sil
- 15 Ben senden razıyım sen de benden şuan razı ol
- 16 Günahkarlara ikimiz bol lütüf eyleyelim
- 17 Cehennem Mustafadan utanıp yok olsa
- 18 Her taraftan sevinç haykırısı fazlası ile peyda olur
- 19 Fatıma hazır olup şehit kanı diyerek dava etse
- 20 Dili susuzluktan dize kadar düşüp saadetlinin kokusu ile dursa
- 21 O an melek halkın içinde şöyle bir umut verir
- 22 Kim ki Muhammed'en şefa'at umut ederse hazır olsun
- 23+24 Rahmet kapısının anahtarı Hazretin eline geçince, yüzü kara olanların yüzü rahmet suyu ile ağarır
- 25 İkimiz elimizi tutup umut ile ortaya çıksak
- 26 Yüce Hak o an Cebrail'e hitap edecek

27 Durmayıp cennete doğru acele ile koş
 28 Huriler cenneti süpürüp ve bezenip dursunlar
 29 Yüce haysiyetli Peygamber ümmetile varırlar
 30 O saate sayısı olmayan Burak mecmuası gelince,
 32 Hak dese ya Muhammed ümmetlerine sayarak ver
 32 Hazret Yüce'nin emri ile bindirip getirse
 33 Kim ki Muhammed denini inkâr ettiyse bakar kalır
 34 Allah'a şükür olsun ki ikimiz Müslümanlığa ikrar ettik

35 Son mührü olan Muhammed keramet yakınlığı gösterince
 36 Emin olan Cebrail ümmetin başının üzerine nâmeler serpti
 37 Bütün Peygamberler o an Muhammed'in yanına gelse
 38 Hepsini Haktan dileyip saadete yakın kılsa

(73)

1 O Sultanın ümmeti Padişah sıpahnının misalı gibidir
 2 Bu umut ile sonsuz olan cennete girer
 3 Hurilar öpüp yüzlerini üzengine sürerler
 4 Mahşer sahipleri Muhammed'in devletine aferin derler
 5 İkimiz cennete o Hazret ile sultan olsak

6 Cebrail ölümü bir suret gibi getirse
 7 Cennet ve cehennem arasında onu öldürse
 8 İki menzilin (cennet-cehennem) ahalisine onu Celil (Allah) yedirip dursa
 9 Ebede kadar ölüm yoktur ölmeden devamlı kalırlar
 10 Cehennem ahalisine ateş azabı her saat ağırdır
 11 Cennet ahalisine izzet çoktur hakir olamazlar
 12 Lokması şeker ve bal içkisi zencefil şarabıdır
 13 Hurilar hizmetçileri, "caynâ temessâ" Selsebildir
 14 İkimiz başka şey olmayıp insan olduğumuza şükrettik

15 Hesap, tartma, name hem konuşma bitse;
 16 Has kişiler cenneti, avamlar (günahkar) cehennemi ev kılsalar
 17 Bu dünya fani olur nizam düzen kalmazsa
 18 Cennet içinde ne gam ne tasa ne akşam ne sabah
 19 Müminler cennetin içinde girip makam sahip olsalar
 20 İdaa ettiklerini hasıl edip her kişi yakınlığına göre maksadını bulur
 21 Cennet ahalisine uyumayan Allah haykırır:
 22 Başka bir istek var mı? Ve ya maksadınız tam mı oldu?
 23 Halk şaşkınlık içinde; has ikimiz hayretteyiz

24 Herkes mabud olan Hazretin iltifatını anladı
 25 Şükür dediler, bize saadet bahtını verdi
 26 Cehennem ahalisine ziyarı, bize ise faydayı verdi
 27 Muhammed'in fazlından bize bu cömertliğini etti
 28 Bizim gibi günaha bürünmüşleri bu eve getirdi
 29 Mutluluklarından yine bir maksatlarını arz ettiler
 30 İsteğimiz şudur ki Davud'un nağmesini duysak
 31 Bu sazı duyup kaç yıl kendinden geçip yatacak
 32 İkimiz şadlığımızdan o yerde el-hal eylesek

33 Ondan sonra halk başını kaldırıp akıllı olurlar
 34 Mestliklerinden sabırsız ve kararsızca raks ederler
 35 Gülyüzlü sakiler kaseler dolu içki verirler
 36 Eğer onlar tebessüm etseler dişlerinden nur yağar
 37 İdaa edenden Yaradan bir daha sorar?
 38 Ahali der ki Hazret kıraatı aşikar eylesinler

(74)

1 Hazret-i Muhammet'e o an Cebrail emreder
 2 Şeker serpip Yasin suresini kıraat eyler
 3 Cennet hurları ile birlikte ikimiz kendimizden geçeceğiz

- 4 Muhammed o an Hakka nurunu söylese kokusu çıkar
5 Ey ibadet sahibi cennet ahalisi kaç yıl kendinden geçer
6 Hurlar bu sırrı anlayınca gömleklerini paranprça eder
7 Hak derki: Yasîn suresini çok uzatma cennet ahalisi mest olur
8 Hazret susar niyazı olmayan Allah nidâ kılır
9 Yine cennet ahalisi Allah’a arzederler
10 Kendi kelâmını kendin az da olsa kıraat etsen
11 Budur Maksadımız duyunca başımız dik olacağız
12 İkimiz Hur ve Gulmanlar safında saf tutup dursak
- 13 Dili damağı olmayan Tanrı Taha kıraat eyleyecek
14 Yine cennet ahalisi kaç yıl kendinden geçip yatacaklar
15 O anda başlarını kaldırıp fertyat figan ederler
16 Yine Taha suresini kıraat et ki sana can verelim
17 Hiçbir zaman bu kıraat kulağımızdan eksik olmasın
18 Nükteyi bilen kişinin ağzında söz işitmek uyku gibidir
19 Biz bu yerde kıraatsız misafir olamayız
20 Hak derki sizbenden razı olun şüphesiz ben sizden razıyım
21 İkimiz başkalarından kaç misli zevk kılsak
- 22 Elbiseler rengarek birbirinden daha sıcak daha sefa
23 Huriler takdim eder cennet ahalisi giymeye meyleder eder
24 Nasıl bir nimete iştahan isterse [o nimet] hazır olur
25 Narin sesli kuşlar Tobi ağacının dalından gölge ederler
26 Yine nida ile cennet ahalisinden amaçlarını sorar
27 Enbiya ve Evliyalar utanıp susarlar
28 Muhammed Mustafa dercinden feda edip;
29 Son olarak halkı yüzün ile aşına kılasın
30 İkimiz bir ev sahibi gibi misafirin izzetini edelim

- 31 Fehim sahibi bu sıfatı söyleyince şad olurlar
 32 Nimet üzerine birçok nimeti gördüler
 33 Sus serpip kilimleri döşeyip gülbahçesi ettiler
 34 Böyle bir sıcak pazarı hiçkimse görmemiştir
 35 Yüce Hak kendiden geçip yüzünü gösterip geçse
 36 Bütün "cennāt-ı taḥtiḥā el-enḥār" ı
 37 Bu sıfarları mümin cennete görse kafir ateşi görür
 38 Ey Muhlis muhtar olan Muhammet'in dinin değerini bil

(75)

- 1 Ey gönül ikimiz bu devlete ahmd okuyan olalım

Gazel

- 2 Tarikat şarabını her kafası olmayanlar bilmez
 3 Onun gibi akan sunun lezzetini taşlar bilmez
 4 Acep değildir, boyunu çamağacı görüp boyun eğmezse
 5 Uluğ zayıf tenini süt emen çocuk ve gençler bilmez
 6 Özgürlerin gamı nedir ki, nakıslar sitem taşını atsa
 7 Güneşin parlayan aydınlığını yarasalar bilmez
 8 Güzelliğini menkulu olup eğer hayasızlar yolunu keserse
 9 Sen utanma yüzü olmayanlar utancın ne olduğunu bilmez
 10 Muhabbetin lezzetini bencil muttakilerden sorma bilmezler
 11 Onlar ten perestlik davacısından başka şey bilmezler
 12 Ey tabip elini çek benim derdime merhemi israf etme
 13 Bu derdimin lezzetini herhangi idrak eden bilmez

- 14 Ey Muhlis gözünün yaşı bağış denizinde bir incidir
 15 Bu incinin değerini âlemde bağı taşı olanlar bilmez

Buḥārayi Şerifde İmām Pārdūz Ḥāzreleri
Münākıblerini Beyānide

(Buhara’da imam Pareduz Hazretlerinin Münakıblarının Beyanına)

- 16 Kulak ver sana Pareduz’un bütün medhini söyleyeyim
 17 Eğer sen anlasan Pareduz’un namı babasının şevki idi
 18 Pareduz’un amacı ve gayesi yama dikmek idi
 19 Sabreden şükreden Pareduz’un hizmetçisiydim
 20 Pareduz bu sıfat ile kaç yıl akşam sabahı geçirdi
- 21 Alim kişilerinin sohbetinden köşeye çekilirdi
 22 Gece namazda gündüz oruç tutan lokması temiz hoş görünüşlü
 23 Peygamberin şeriatının takipçisi hem de pîrlerin eteğini tutan
 24 Meseleleri en iyi bilen hem benzeri olmayan kelâmın hafızı
 25 Tutuşu orucu çoğu zaman halkın arasında saklardı
- 26 Bir sabah mağaranın içine girip farzı yerine getirdi
 27 Vaiz olan biri vardı orda kalkıp seslendi
 28 Yedi altına ihtiyacım var hacetimi yerine getiren var mı
 29 Ben dua edeyim ki gece Mustafanın yüzünü görsün
 30 Duyup Pareduz’un eti kemiği kaynadı
- 31 Kaç kere tekrar etti halktan hiç ses çıkmadı
 32 Ey sofu! babasının şevki ile dilenciye baktı

(76)

- 1 Ben Mustafa yüzünün şevkinin aşığıyım
 2 Senin talebini ben veririm gel benim hakkıma dua et
 3 Pareduz’un sözleri dilenciye hoşnut eyledi

- 4 Kızının mahrinden evde sakladığı yüz altın vardı
 5 Eşine gidip bir maslahat var dedi ey falan (eşim)
 6 Düğün için kıza ucuz ve ya pahallı elbisler alsak
 7 O verdi, o da getirip o an dilenciye verdi
 8 O Pareduz'un tam ihlasını öğrenip dua etti
- 9 Ana kız elbise gelecek diye mutlulukla oturdular
 10 Hak şınaslık şevki ile çok endişe etti
 11 Ki dediler sabredin ta gecenin sekizden biri geçsin
 12 Halkın hepsi uysun ki eşim benimle kavga edecek
 13 Ta gün batana kadar Pareduz'un ham fikri bu idi
- 14 Gecenin yarısında eve geldi eşi kalkıp kandili yaktı
 15 Eli boş hatırı üzgün gözleri yaşlı aklı perişan
 16 Eşi sordu, macera baştan ayağa doğru dedi
 17 Ana kız kötü sözler söyleyip belki kaç sopa vurdular
 18 O an şerbetin tadı Pareduz'un damağına geldi
- 19 Eşi ile tartışıp hatırı mahzun oldu
 20 Üstünde örtü olmadan ağlayarak dışarıda uyudu
 21 Kılan nale ve hayrımı Allah'ım kabul etti
 22 Hak dedi ya Mustafa yukarıya nuzul kıl
 23 Buharada varıp Pareduz'un hürmetini kıl
- 24 Bu nidayı anlayıp o sabahın ay yüzlüsü
 25 Beytü-l haremın seyyidi karanlık gecenin nurlu hediyesi
 26 İki zülfü iki yüzü üstünde kokusu ıtır olan
 27 Ki bu hız ile nebilerin şahı hazır oldu
 28 Uyandırıp Resulellah Pareduz'a selam verdi

29 Gözünü o an açıp nazlı cemalını gördü
 30 Ayağından öpüp kendi yüzünü yere serdi
 31 Ey alemlerin rahmeti benim amacım şudur ki:
 32 Vaslın bana çok yakın şimdi ölsem bile gamım yok
 33 Vahdet şerbeti ile Pareduz'un kadeh doldu

34 Babaya Hazretleri o an on miskal altın verdiler
 35 Bu sırdan eşine haberme verme dediler

(77)

1 Seni Çeltenler halkının önderi seçtik onlara rehber ol
 2 Her kim ki cemalını yarın görürüse cehennemi görmez
 3 Hazret Pareduz ile işi bittikten sonra yok oldu

4 Gönderilen Resul babayı kucaklarına aldı
 5 Ona ilk ve son ilimler hasıl oldu
 6 Seni dört büyük zata hem meclis kıldım dediler
 7 Her kim ki ihlas ile gelirse onu razı etmeden gönderme
 8 Pareduz'un genizi Hazrettin kokusundan kuvvet aldı

9 O an Çeltenlerde dört büyük zat ile geldiler
 10 Mest şad olup sıra ile kadehten şerbet içtiler
 11 Sonra üstat olup dört büyük zata çok ilim öğretti
 12 Yol gösterici sahibi olup bir kaç kişiye yol gösterdi
 13 İftihar sahipleri sıra ile Pareduz'un hizmetkarı oldu

14 O gece taze ruhu Hazretten ders aldı
 15 Şöhreti gide gide yüce arştan geçti
 16 Defterinin düzeni alemi diri tuttu
 17 Parlak bahçesi Buhara şehrinin kapısı oldu
 18 Pareduz'un damının duvarı kaleye müttesildir

- 19 Eyvah yazıklar olsun iyiler hepsi toprağın altındadır
 20 Bağrım yarık gözyaşlarım ile arayıp bulamadım
 21 Her kim ki babayı ziyaret ederse günahı temizlenir
 22 Her kim ki ona şüphe ederse nihayet belaya giriftar olur
 23 Pareduz'un kını olmayan kılıcı her an elinde
- 24 Her kim ki bu şehitlerin yerin, ziyaret ederse daima şad olur
 25 Öyle ise neden şehit düşen yerlerin sahibi dört büyük zatın önderidir
 26 Her kim ki babanı inkâr ederse doğuştan kördür
 27 Ey muhlis burda adımını kaldırma bu yer feyz ile âbâttır
 28 Cennetin bahçesi gibi Pareduz da İslam evidir

Gazel

- 29 Canım yüzüne ten gibi mahrem örtüsü imiş
 30 Hasetliği gönlümde bile kaç sıkıntı imiş
- 31 Şarap meclisinden bana pirim için bir kadeh ver
 32 Ki dediler derdinin dermanı şarap imiş
- 33 Zülfünden düğümleri aç yüzünü halk görmesin
 34 Bayram sabahı düğümü açmak sevabı imiş

(78)

- 1 Ömrün bekasını sordum akıl piri dediki;
 2 Sunun üzerinde tanelerin bezenip istikamet ile yürümesidir
- 3 Heves sahiplerini ayları lâleden çok imiş
 4 Yarın öğlen açılırsa yetişmeden harab imiş
- 5 Bin defa halım arzettim gülerek dedi:

- 6 Cahilce soruna susmak cavap imiş
- 7 Aşığın amacı kavuşmaktır şan şöhret değil
- 8 Takva sahibine ad ve namus azabın karşıtı imiş
- 9 Takva sahibinin hayalı ibadet değil ki zahmetsiz kabul [olsun]
- 10 Aşığa sargı, ayakkabı, takı hicap (örtü) imiş
- 11 İlim için konuşup tartışmaya fırsat gerek
- 12 Amel vaktinde şarap gibi içmek imiş
- 13 Ey gönül eski dünyanın büyüüne aldırma
- 14 Bu çok sulu olsa da sana su vermeden öldürür
- 15 Umudunu kesme Muhlis ne eyleyim diye sorsa
- 16 Sen karanlığa kapılma o bir Âli- cenab imiş

Gazel-i Diger (Diğer Gazel)

- 17 Boynuna kumrunun tasmaı gibi borç zincirini takma
- 18 Borç kusuru başını duman edip seni kendine kul eder
- 19 Gonca gibi göğsünü emanet olan altın ile doldurma
- 20 Borç hürmeti gül şebnem gibi utangaçlık kılıcıdır
- 21 Dar güzlülerin minnetimi çekme yılan zehri gibidir
- 22 Borç tesiri canın zerhını elmas gibi geçer
- 23 Eğer gaflet korkusu olmazsa yumak rahata erdirir
- 24 Cehennemın azabı düştedir, borç tabiri göremeyecektir
- 25 Evini su ile temizlemezsın evinden felaket eksik olmaz

- 26 Borcun ertelenmesi camı kirlenmiş cevher gibidir
- 27 İki beytli bir söz verip almayı binâ etti
- 28 Keşke borç tahriri dili yolunu bağlasaydı
- 29 Kirpiklerini tuzak edersen akan gözyaşını durdurabiliriz
- 30 Bu odur ki bin boru avı yüz tuzak aşar
- 31 Görünüşü güzel ama batını çok kötü ve kaltaktır
- 32 Kirliliğinden pislik doğar, bu borcun alışkanlığıdır
- (80)
- 1 Endişen anlamsız ise, sarık ve elbiseye yazık
- 2 Tesbih ile red ehline söyleme ipteki tanelere yazık
- 3 Kavuşmasına gururlanıp uzaklıktan şikayet etse
- 4 Şehvetperesttir ona vermeyin yüz şerbetine yazık
- 5 İyi ve kötüyü farketmeye görebilecek göz gerek
- 6 Sağır olanların yanında güzel sözlere yazık
- 7 Akıl ve anlayış nüktisinin gülbahçesinde başkadır(?)
- 8 Kokuyu anlamıyorsan gül deme dikene yazık
- 10 Sofu cahil olursa Şeytanın pislğini içer
- 11 Ben hakkım diyeni yakın ona dar ağacı yazık
- 12 Temiz kalbın ile vaazını Sıddık gibi tasdik eder
- 13 Bu hükme muhtar olan Ahmed'in²⁴⁹ mucizelerine yazık

²⁴⁹ Hazreti Muhammed'in sıfatı.

- 14 Gözüne Bilal'in tozunu sürme çek nur verir
 15 Dinini bozmasın mertleri gibi evini vermene yazık
- 16 Kevser ırmağından su versen de acı tatlı olmayacak
 17 Bataklığa tohum saçma çektiğin zahmete yazık
- 18 Sıfatı cahil olanların nasihat suyundan suyun alev alır
 19 Edepsize edebi tekrar kılmaysasın tekrarına yazık
- 20 Kalbı uyanık olanlar uykuda rahatı bulurlar
 21 Gaflet edip suç işlerse uyanıklıklarına yazık
- 22 Suskun ve boynu bükük perdelerin perdesi içinde
 23 Hayasızlar ah çekerek kendilerini dışarı salsa yazık eder
- 24 Papağanların yuvasını baykuşlar mekan edindiler
 25 Hoş anlamlı, güzel ahlaklı gittiler davranışlarına yazık
- 26 Nazm (şiir) akıl ilminin denizinde bir incidir
 27 Herhangi bir sohbe Muhlis olmasa şiirlere yazık

Gazel-i Diger (Diğer Gazel)

- 28 Yoldaş çoktur ama gönüle layık bir yoldaş yok
 29 Eyvahlar olsun hepsi eşkiyadır merhametli yoldaş yok
- 30 Her kimin gönlünde bir gerçek olmayan düşüncesi vardır
 31 Mescitte bir defa has Allah için kıldığı namaz yok
- 32 Vaaz nasihat işittikten sonra ağlayıp şüphe ile yürürler
 33 Dilinde zikr, kalbinde sadakat, nüktedan ve bilgili yok

(81)

- 1 Padişahlıkta şad olup fakirlikte ise üzülme
- 2 Gözü kapatıp açınca ki herkes fakir olur Padişahlık yoktur

- 3 Bu ezelden alın yazındır her haline şükret
- 4 Sonu zodur ister var ol ister yok ol

- 5 Altın elbiseler giyip müflise sitem etme
- 6 Fakir olduğunda senden ceheri kısa olan yok

- 7 Ta aşını yemeğini yiyene kadar dünya sahipleri kaç renk olur
- 8 Yarın canını sınadım bu dünyada ahı yok

- 9 Cahil şeyhler çıkıp dünyayı yoldan çıkardı
- 10 Şeytan mekrinden bir şey deme yolunu kaybeden defterin başı yok

- 11 İyiler suskun cahiller ise söz sahibidir
- 12 Şimdi Nesrullah'dan başka din hamisi yoktur

- 13 Ta cihan var olunca aldalet günden güne var olsun
- 14 Onun hatırına zülmünden düşünce? yok

- 15 Memleketler Padişahının bir çok seyyahlardan istedim
- 16 Dediler bunca âlemi gezdik bu kadar Allah'ın gölgesi yoktu

- 17 Her kapıda hizmet için devlet isteyenler var
- 18 Onun gıyabına Muhlis olup benim gibi devlet isteyen yok

- *****
- 19 Bu gece karanlık olur bana yüzü mum gibi aydın olan gelin
- 20 Bu karanlıkta el ele tutuşup kaşı, gözü ve kısa olan gelsin

- 21 Boyunuz tenime kuvvet, sözünüz ise kalbime rahatlık verir
 22 Naz ve tebessüm ile bakarak dudağı fıstık, edası şeker gelin
- 23 Nice gün gözüme görünmediniz bedenim gam ile büküldü
 24 Yolun bana emirdir boynunu bükmeden sürmeli gelin
- 25 Söylediğiniz ...(?)... geceleyin yürüyerek size sırrınızı kişi beyan etti
 26 Bu karanlıktan korkun, iki vakit akşam ve sabah vaktinde gelin
- 27 Yoluna gözlerin daima evin penceresi gibi açıktır
 28 Boyunuz yaş dal gibidir kırılmadan halk ile gelin
- 29 Seher vakti inleyip gözyaşlarım ile kolumu duaya açarım
 30 Sahibim umudu tehlikesiz kılıp iyi çare olan gelin
- 31 Beni uzaklığınızın gamı yaktı, bize ibadet etmek gereklidir
 32 Bu haberi söylemeseler dönüp başım üzerine yas vakti gelin
- 33 Lütuf ve merhamet ile söyleyin, kabirde dirilerek okuyun
 34 Dirilmeyi hediye eylediniz cefa ölümümde vefa için gelin
- 35 Halkın hepsi şad ve sevinçli olup beni hiç hatırlamasalar
 36 Siz onlardan olmayın ben gördüm sabah üzeri sıcaklık vaktinde gelin
- 37 Herkes mahşer içinde adım attı bedeni yâ (ع) olup aciz, gözleri yaşlı
 38 Nerde Muhlisim diyerek adaleti tutup Allah'ın sevgilisi gelin
- (82)
- 1 Ey sabah rüzgarı bana ne güzel lütuf eyleyip yarimden haber getirdin
 2 Ayrılık zehri ile acıya bürülen içim ve dışımı tatlandırıdın

- 3 Nefesin İsa'nın nefesinden çoktur, ölümler uykusundan uyanır
4 Bu kuru ve hüznölü kalbimi taze yaprak ile dallandırdın
- 5 Taht ve şevket, altın taç halk içindeki zevk ve sefa nerde?
6 Sonunda mekanın lahit oldu bu kadar zevk ve sefa niçindir
- 7 Bu dünyada behude günah tohumunu kalp tarlasına saçma
8 Öbür dünyada bunun hasılı yılan olur ama sen bunu fayda sanıp zarar ettin
- 9 Kendine hac ile hacı adını koydun ne haya ne namus ne de utanç var
10 Nefsinin takipçisi olup her kapıda kendini derbeder ettin
- 11 Tenin isteğin ile bükölüp gözün derdinden yaş ile dolmazsa?
12 Bu kuru yüksek dalına ne zaman meyve hasıl ettin
- 13 Kendini yok etmezsen dert tasa ve nefsin kırmasını çekersin
14 Hepsinden sana fayda yok niçin çol ve deniz eylediniz
- 15 Mürşidin emrini dinle sana dua etme hizmeti değdi
16 Bu zamanda taş olur, kara evini zar da etsen
- 17 Saçın behudelik ile ağardı, sana sahibinin emri şudur:
18 Bazen sana söyler ki iyi ol ama kendini kesmeyen balta eyledin
- 19 Ey nefs boyun eğilip pişman olup günahını azalt
20 Allah bütün günahlarını affeder o velidir gözünü göz yaşı ile doldurdun
- 21 Sedefin içinde söz ve inci var haberi olmayan onu bilemez
22 Ey Muhlis sana aferin kendi aybını bulup hüner ettin

- 23 Yokluk bozkırına çık dünya halkından ve eğlenceden uzaklaş
24 Gözünün yaşı ile günah yaralarını melhem kıl
- 25 Evet dünyayı nimetini elinin tersi ile itmek kolay değil
26 Ki ta kaderin yetişince uygun karşılayıp az az yap
- 27 Yolculuk bohçanı hazırla hiç bir zaman sonsuza kalmasın
28 Edhemin yaptıkları gibi kanadın yetişinceye kadar uç
- 29 Bu mahremler hepsi namahrem olmuş sen başka şeyler ara
30 Kalbin sahiplerini bulup hizmet ederek kendi sırrına mahrem kıl
- 31 Dünyayı heves edenlerden gönlünü soğut canım
32 Bunların yanında hakir olursun yalnızlığa çekil kendini hürmetli kıl
- 33 Hayal et cennetin safında bile boğdayın minnetini gördü
34 Şu ibret sana yeter Ademin mezar toprağını tevaf et
- 35 Ey zaman sahipleri zamandan şikayet et terk etsinler
36 Bu vefasız dünyayı terk edip kalbinde niyetini tut
- 37 Eğer gönlün hırsa mayıl olursa ruhun yol katedemez
38 Eğer çok maksat talep edersen niyetini ona bırak
- 39 Sözü bilenlerin yüzü toprağın altında yer buldu
40 Dua edip onların temiz ruhlarını her an yad edelim

(83)

- 1 Baht, nam mal mülk haketmeyenlerin eline geçti
2 Ey kardeş sen boynunu eğ, bu Allah'ın kudreti olsa gerek

- 3 Ey azizim kara yerin altı nihayet yatacağın yerdir
 4 Bugün hükümdarlık kapısında kendini İskender ve Cem et
- 5 Karınca gibi nihayet yerin altından mekan tutarsın
 6 Cebrail gibi uçup paytahtını yedi gökte et
- 7 Hedefin iki alemi istemek ise Muhlise kamil ol
 8 Eğer bir ip bulunursa onunla eteğine sıkı tutun

Muḥāmmes ʿĠazel-i Mezkūr (Mezkur Gazelin Muhammesi)

- 9 Cihan gülbahçesine geldiğinde çiğ gibi ikamet et
 10 Tarikatın kâbesini isteyip göz yaşını zemzem et
 11 Yanlızlık atını binip bir nefeste âlemin seyrini et
 12 Yokluk çöllerine çık dünya sahiplerinin meclisinden uzaklaş
 13 Gözünün yaşı ile günah yaralarını melhem kıl
- 14 Sözüne durmak için "*evet sen bizim Rabbimizsin*" demek lazım
 15 Ne zaman hizmeti gelir diye dergâhta oturmak kulun işidir
 16 Fayda ve zararından vazgeçip daima emrettiği yolda yürümektir
 17 Evet dünyayı nimetini elinin tersi ile itmek kolay değil
 18 Ki ta kaderin kendine uyum sağlayana kadar az az kıl
- 19 Ömrünün sonunda başının (saçı) dalı evrakların hazan olacaktır
 20 Dünya çift idi tek idi diyerek seni yoldan alıkoyar
 21 O yanaklarının rengidir onun güzelliğine müştak olma
 22 Yolculuk bohçasını hazırla hiç bir zaman bakî kalmasın
 23 Edhemin yaptıkları gibi kanadın yetişinceye kadar uç
- 24 Şimdi çok tevbe et ki Şeytanın köle olmayasın
 25 Kim ki eşkiyaya ile yoldaş olursa yolda perişan olur

- 26 Eşin evladın malın cenının düşmanı olur eğer:
 27 Bu mahremler hepsi namahrem olmuş sen başka şeyler ara
 28 Kalbın sahiplerini bulup hizmet ederek kendi sırrına mahrem kıl
- 29 Muhabbet sahiplerinin derdi, benim derdime derman değildir
 30 Mübarek ayak toprakların Süleyman tacım değildir
 31 Eğer kalbimde her an imanımı nuru çoğalsın dersin
 32 Dünyayı heves edenlerden gönlünü soğut canım
 33 Bunların yanında hakir olursun yalnızlığa çekilip saygıyı bul

(84)

- 1 Mal ve evlat hırsı insan edemez belki kuyruksuz eşek eder
 2 Daima yükün ağır taşlar, para ve odunlardır
 3 Batını değişik olsa da zahiri insanlara hitapeder
 4 Sefi (Hz.Adem) cennetin içinde emri terkedip buğday yedi
 5 Şu ibret sana yeter Âdem'in mezar toprağını tevaf et
- 6 Sedef gibi rezalet, güçsüz ve hakirlik içinde
 7 İnci gibi deniz dalgaları içinde (sen) aziz ol
 8 İyi ve kötülerin içinde izzeti talep etmeyi adet edin
 9 Vefayı zaman sahiplerinden görme, belki zaman içindedir
 10 Bu vefasız dünyayı terkini kalbine niyetini at
- 11 Fani olan kişi kendini Pazar içinde salmaz
 12 Ona istemekten asla kalmasın diye sevinç ve tasasını verdik
 13 Kuş yem yerken tauzağa düştü bir daha uçamadı
 14 Eğer gönlün hırsla mayıl olursa ruhun yol katedemez
 15 Eğer maksat talep edersen niyetini ona bırak
- 16 Eyvallah olsun gözü açıncaya kadar iyiler gözden kaybolduklar
 17 Ayak tozları gözlere bulunmaz sürme oldu

- 18 Yetişenler bahtından ferman berdarlığı yerine gelmedi
 19 Sözü bilenler toprağın altında yer buldu
 20 Dua edip onların temiz ruhlarını her an yad edelim
- 21 Mahfilin kandili gelince ecel rüzgarı uçtu
 22 Ki şakıyan bülbüller gülbehçesinin dalından uçtu
 23 Söz söyleyenler söz bilenlenleri saadetinden düştü
 24 Bahtın yuları, devleti uygun olmayanların eline düştü
 25 Ey kardeş sen boynunu eğ, bu Allah'ın kudreti olsa gerek
- 26 Başkalarını kalbinden çıkar Allah senin destekçindir
 27 Adı Gafurdur emri zinde olan günah ve suçundur(?)
 28 Eğer güneş tacın ise feleğin ayı şapkandır
 29 Açık başın, adın tabut, karayer yatacak yerindir
 30 Bugün hükümdarlık kapısında kendini İskender ve Cem kıl
- 31 Eğer hedefin rızkını herkese Mikail gibi bölmek ise
 32 İsrail gibi meleklerin en iyi olman gerekir
 33 Azrailin yakınlığı, can alırken nasip olursa
 34 Karınca gibi nihayet yerin altını kendine mesken edinirsin
 35 Cebrail gibi uçup paytahtını yedi gökte kıl

(85)

- 1 Ey cahil onun nakşı inci eder yersiz masraf etme
 2 Yeteneksizim deme,yeteneklilerin [yolunu tut] sohbetini dinle
 3 Deniz yürekli kişinin bakışı özelliksiz değildir
 4 Kendini Muhlis et Edhem gibi kâmil mürşittir
 5 Eğer bir ip bulunursa onun eteğine sıkı tutun

Diğer Muhammes

- 6 Ki bahar günleri gelince gönül yeşillik ister

- 7 Şarap içerken, gönül iradesiz kişileri ister
8 Gönül zülfü sümbül, gümüş gibi parlayan saki, gül yüzlüyü ister
9 Gönülün günahı çoktur Allah'ın rahmetini ister
10 Gönülün niyeti iradesi olmayan seyyahlık ister
- 11 Ey yarlar başımdan geçelerden azıcık size beyan edeyim
12 Buhara'da tahsil ederdim, orası Şahın cenneti idi
13 Karşıdaki mülkte o an Mir Haydar Tura Can idi
14 O an babam vefat etti tahsili terk eyledik
15 Gülün mevsimi geçti şimdi gönül dikenin zehrini ister
- 16 Evde oturup ev sahipliğini kendime uğraş eyledim
17 Dünya talibi olup çifttime taneler topladım
18 Kaç yıl molla olup imamlık ettim
19 Nihayetinde kör oldum hepsi elimden gitti
20 Şimdi gam evine gönül kendim gibi yar ister
- 21 Kaç yıl yalnızlık köşesinin iradesini eyledim
22 Halk benden kaçtı ben de halkın sohbetini terk eyledim
23 Benim hasılımı o çok yaptığım ziraat destekledi
24 Gam tasanın defî olur mu diye ekim yapmaya kast ettim
25 Nice çöllerde yürüsem de gönül Buhara şehrini ister
- 26 Kendisi neseb sahibi hem de adalet Padişahıdır
27 Alim, okuyan, fazil hem de karanlık gecelerin fakihi
28 Peygamber şeriatının hamisi edep ve cömertlik kaynağı
29 Dört tarafı kum ve Mir-i Garb'ın medresesi
30 Gönül mescit, camii ile taht ve minare ister
- 31 Sabah vakti oldu diyerek muazzinler nidâ edip,
32 Hızla mağara içine gidip sabah namazını kılsak

- 33 Güzel sesi olan hafızlar yasin suresini tilavet etseler
 34 Öğlen olunca sefası olan mesneviyi dinlesek

(86)

- 1 Gönül her taraftan iradesiz gelen nidalar ister
- 2 Orda çıkınca nice söz gönlümüzde peyda olsa
 3 Gün yarı olana kadar bir çok azizleri ziyaret eylesek
 4 Büyük Hoca Ebu-Hafaz, Şih Celâl-i Pareduz
 5 Her bir meşhet toprağını gözlerimize sürme eylesek
 6 Gönül bazen otrup Şih'in Mezarının sohbetini ister
- 7 Eyyub çeşmesini göz yaşları ile derya eylesek
 8 Ondan sonra ağlayarak Mollanın mezarını ziyaret eylesek
 9 Öğlen vakti "havz-ı bâlâ"yı görme iradesini eylesek
 10 "innâ fatahñâ" ayetinin dinlesek
 11 Gönül kürsü tahtına bir saat istirahat ister
- 12 Kaç gün mezaralrı ziyaret edip hatim indirsek
 13 Gönülden geçenler istianet ile yok olsa
 14 Her nerdeki Şih varsa elini öpsek âlâ olur
 15 Bir saat oturup ip ucunu bulup huzuru bulsak
 16 Gönül zikri bazen aşikâr bazen ise muhfi etmek ister
- 17 Ondan sonra gidip Acezvan mezarını ziyaret etsek
 18 Parlayan ay arifin toprağını gözlerimize sürme etsek
 19 Ondan sonra Nakşibend ve Mir-i kelal'ın üstüne gitsek
 20 Kazandıklarımız ile karşı tarafa revân olsak
 21 Gönül orda adı sanı olan on sekkiz imam ister
- 23 Ya Rab ezelden bizi iyi et ebede bizi rüsva etme

- 24 Hayattayken terbiyet ettin canın çıkacağı anda bize yardım et
 25 Gerçi günahkârım dilimde "kul hüvellâhü ehad"
 26 Rahmetin ile günahlarımı örtmezsen haddi hudur yoktur
 27 Gönül sayısı olmayan günahlarına sayısız ah ister

Gazel

(90)

- 1 Muzaffar adil Sultan devletinin zamanında
 2 Ey gafil yıl bin iki yüz seksen idi
 3 Domuz yılında mübarek ramazan ayı
 4 Ki Cuma günü hem de o günde hut²⁵⁰ girdi
 5 Cuma namazından bir buçuk saat önce
 6 Yer sertçe kımıldadı halkın aklı şaştı
 7 Mescit ve camiinin kümbetinin yarısı;
 8 Medresenin kubbesi göğün kümbeti ve evler yıkıldı
 9 Halk içinde fesatlar kötülükler çoğaldı
 10 Belalar kitapların içinde seçilmiş [onlar] nazıl olurlar
 11+12 Tövbe, pişmanlık, pişmanlık, iyi âmel, temiz kalplık ve hayırlı olmak belayı
 def eder
 13 Ne zaman bela gelirse tövbe ile Allah'a koş
 14 Allah'ın fazlı her sıkıntıyı halleder
 15 Gazabın hararetini cömertlik suyu alçaltır
 16 Bu ateşin şulesini ecel rüzgari çoğaltır

²⁵⁰ Hut hicr-i şemsi takviminin on ikinci ayı.

- 17 Din ve dünya etrafı bir kaç şeyden ibarettir:
 18 Namaz, oruç, hayır, zekat ve helal lokma
- 19 Ey Muhlis bu öfke ve gazebin sebebi pisliktir
 20 Bu kötü adeti halk içinde onu utandırdı

Derşanı Ramzân-ülmübarek "Men Muhlis"
(Ramaz Mübarek'in Şanına)

- 21 Ey kıymetli ve yüce değer sahibi ay sana selam olsun
 22 Ey cömertlik ve kerâmet kaynağı sana selam olsun
 23 Ey cömertlik ve hayırın sebebi sana selam olsun
 24 Ey lütuf ve iltifat dolusu ay sana selam olsun
 25 Gelip bizi şâd ettin ey sevinçli ay sana selam olsun
- 26 Ey rahmetin nişanesi senin yolunu bekledik
 27 Ayak tozun gözlerin üzerine sürmedir hoş gelmişsin
 28 Sen ümmete bütün nebilerin mirasisin
 29 Senin hürmetinden bütün günahkârları Allah affeder
 30 Sana selam olsun gelip rahmetinle aleme gark ettin
- 31 Gerçi sen bir aysın halkın içinde merteben bir dünyada fazla
 32 Geldiğinde bütün melekler hayırlı olsun derler
 33 Senin muradın için bir yılda âlemin elinde yükleri amade
 34 Kaç fesat sahiplerinin başından fesadı defettin
 35 Yer yüzünü temizledin sana selam ve selamet olsun
- 36 Allah'a şükür olsun geldiğine herkes mutlu oldu
 37 Mescit içinde bütün müminler namaz kıyam ettiler

(91)

- 1 Alçak gönüllükle sevgi ile kur'an hatmini indirip;
 2 Akşam vaktinde çok nimeti feda ettiler
 3 Sana selam olsun hangi ayda bu kadar hayır ve bereket vardır
- 4 Resul olan Ahmed'in²⁵¹ ayağını öpen ay sensin
 5 Felekte yeni gelin gecesinin çadır sahibi olan sensin
 6 Bu Allah'ın verdiği adettir bazen dolu bazen eksiksin
 7 Aynı ikiye bölünme sırrından sen haberdarsın
 8 Sana selam olsun söylediğinde her gece giysilerini tâzelerdin
- 9 İlk günde Gafur olan Allah yakınlığını yüceltmıştır
 10 O gün cehennem kapısı kapalı sevinç kapısı açıktır
 11 Merzardeki ölüler senin bereketinden nur içinde garklardır
 12 Kim ki seni izzet ederse mahşer günü izzet bulurlar
 13 Sana selam olsun bu bir masaldır iyiden her zaman şefaet gelir
- 14 Ey! sana hudutsuz cömertlik ve feyz sana alışkanlıktır
 15 Şüphesiz ilkin rahmet, ortan mağfirettir
 16 Farz niyetin ondadır sonu cehennemden âzâd etmektir
 17 Hangi aya bu kadar yakınlık derecesi hasıl oldu
 18 Ey saadet ayı, adımların közümün üzerinde, sana selam olsun
- 19 Cennete daima istikrarlı olan sekiz kapı vardır
 20 Biri Reyan ve yakuttan olan parlaklığı pektir
 21 Bu bir hikayedir ki kapıda duran Refref binen Ahmet'tir
 22 Bu kapı mahşer günü oruçlulara mahsustur
 23 Ey kıyamet günün hayırlı ayı sana selam olsun
- 24 Ey fetihleri çok olan, ramazan ayının hürmeti hakkına

²⁵¹ Hazret-i Muhammed

- 25 Tövbelerimizi nasihat edenler gibi kabul eyle
 26 Ey! bir gün cisimden ruhun ayırdığında
 27 O gün Nuh'un kabilesi gibi gazabına bizi gark kılma
 28 Sana selam olsun dağların içinde lütf ve bahşış eyle
- 29 Ya Allah'ın Resulu mahşerde başkalarından bizi ayırma
 30 Mesnedin şefaata tahtı başında nurdan taçtır
 31 Şefkat sütü ile ümmetinin derdine derman olsan
 32 "Māzāgü'l-basar" gözlerini Muhlise doğru aç
 33 Sana selam olsun şefaata vaktinde benden yüz çevirme

Naat-1 Müseddes

(92)

- 1 Ey Arap mülkünün şahenşahı ey acem mülkünün seyyidi
 2 Sen adımını atınca Yesrib ve Batha aydınlandı
- 3 Yüzün aydınlık kalbin açık nefesin temiz
 4 Ne melik ne mülkten bir nâm ve işaret yoktu
- 5 Halktan önce o temiz ismine sebep bu yazı çıkarıldı
 6 Hâmid, Mahmut, Muhammed bayrak davul sahibidir
- 7 Alemin sultanları saçının kıvrımında eğildiler
 8 Mekteplere gitmeyip mahlukların bilgini oldun
- 9 Yüzünün temiz suyu, cennet hurlarının süsü oldu
 10 Kim ki sana itaat eder cehennemden gamı yok
- 11 İki âlemde o adımı sabit olan kullardan olur
 12 Yüce makamı, ümmet sırrlarına mahremdir

- 13 Senin fethinin faydasından ordun değer buldu
 14 Kayser, Dârâ ve Keyhüsrev meclisin kölesi oldular
- 15 Senin vasfın "Hakku'l-yakîn" tevrat ve incil defterindir
 16 Ayağını tozu arşın tacı, yedi yer yatağıdır
- 17 Ey mahlukların önderi ey cömertlik kaynağı
 18 Ayağının tozu kalem levhinin göz sürmesidir
- 19 O gece ki cemâlin annenin karnından çıktı
 20 Tane gibi yüzü ve kaşında ay ve güneş görüldü
- 21 Yüce Hak senin için kendini aşikâr kıldı
 22 Ümmetim diyerek geceleri gözlerinden kan deryası döktü
- 23 O cömert olan Allah göz yaşlarının saygısından:
 24 Ümmetine rahmet eyleyip hayırlı kişilerden eyledi
- 25 Âdem'in kalıbı henüz vasıl olunmamıştı
 26 Mekke ve Tayif arasında su ve çamur duruyordu
- 27 Can ve kalbin arasında parlak temiz nurun mekân buldu
 28 Cebrail yaşını beyan ederken tesir altına kaldı
- 29 Mevcut olmayan dünya ve akıbet o gün alçak ve yüksekti
 30 Allah senin nurunu bütün üstünlerden üstün kıldı
- 31 Hazretten sonra İslâmın defterdarı kim olacak?
 32 Gönderilen Resulun sırrının mahremi Sıddık oldu

- 1 Belki halk arasından kin, haset ve nefret girdi
 2 Ona "aḥnā el Īmām el-evvelīn" lakabını koydular
- 3 O sahabelerin arasında en muhteşemli emir idi
 4 O da ne çok ne de az Mustafa gibi dururdu
- 5 Sıddık'tan sonra halkın içinde bulunmaz incidir
 6 Peygamber şeriatinin hakimi Ömer-i Hattab'tır
- 7 Korkusundan kuşlar ve balıklar uykusuzdur
 8 Alemin Padişahı sahabe meclisinin neşesidir
- 9 Onun gayretinden kurt kuzuya boyun eğdi
 10 Onun devrinde koyun ile kurt birbirlerine şafket ederler
- 11 Ömer'den sonra enbiyâ makamına oturan kim idi
 12 Müminler emiri Kur'anın toplayan cömertliğin sahibidir
- 13 Sükunet ve haya sahibi Hazreti Osman idi
 14 Mustafa onu hoş görüp zinnureyn (iki nur) dedi
- 15 Oruçlu ve namaz kılan gam menbası olan maşer gamı idi
 16 Halkın içine tatlı sözlü, yumuşak sözlü gözleri nemlidir
- 17 Dördüncü yârı ki, Düldül binen hazreti Ali'dir
 18 Mustafa'nın amca oğlu sanlı ve cesur Haydar'dır
- 19 Parlak vafına bu ibaret şöhret kazandırır
 20 Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den başka da yiğit yoktur
- 21 Kılıcının hayberi korku ile kıran kalem ve kılıç sahibi

- 22 Mahşer günü hürmetli Resulun levhadârıdır
- 23 Hamd ve naatından sonra büyük lakaplı yarlar
- 24 Vacibi şu ki bizden hüküm sahibi olana duadır
- 25 Has olan ki şahların şahı Buhara mülkünün şahıdır
- 26 Âlim adaletli adı sanı olan şah Muzaffer Han
- 28 Allah’a şükr olsun ki kuzu bile kurtan korkmaz
- 29 Kayser, Fağfur, Hatem de onun devranına yetişemez
- 30 Ya Rab cihan var oluncaya kadar ona uzum ömür ver
- 31 Düşmanını yok edip dostlarını serfiraz kıl
- 32 Ağlayarak çıkarsa yüzüne rahmet kapısını aç
- 33 Senin Muhlisin, dua etti Allah kabul etti

(94)

- 1 Büyük evliya ile Çeltenler özengisine her an koşsak
- 2 Yâ Allah günden güne bereketini ziyad et azaltma

Müstezat

- 3 Sen kudretli ve bilgili senin sayende herkes âlim
- 4 Ey hikmetine âlem, bilgin akıl değildir
- 5 Yin de tek ve ortaksız Hay ve güçlüdür
- 6 İki yüzyıl geçti Havâ ile Âdem
- 7 Tövbeci olup ağlardı dergahına kabul oldu
- 8 Ah ve zülmet ile giysisi parçalanmıştı

- 9 Ha desen nefes çıkmaz sen sırlara vakıf olansın
- 10 Hepsi senin kulundur emrine görevliler
- 11 Senin ihtiyacını ifşâ etmesine gerek yok
- 12 Kim ki senin dostun oldu başka şeylerin sonudur
- 13 Beşer mülkünün içinde bizi has etmiştir
- 14 Senin devletinden mümin ve Hristiyanlar şeref buldu
- 15 Kur'an-ı şerifi karanlık birbirine karıştı
- 16 Zevkın ile lütf edip sahip gönderdin
- 17 Halka şeriat sırrı aşikâr olmuştur
- 18 Boyu yüksek olan o yüce hoca
- 19 Zülfü gül yüzünün üstünde sümbül olup:
- 20 Mustafa ile beraber başın üzre gölge etti
- 21 Hiçbir zaman ona şüphe yok ona başka mahrem yok
- 22 Onun vascına "levlâk" "le-emrük" şahit
- 23 Allah-u te'âlâ'nın vasc edenler temizdirler
- 24 Peygamberlerin sonu âleme önderdir
- 25 Görünüşü güzel kokulu ve güzel huylu Kureyşlidir
- 26 Onun ilmine herkes aciz, hatta Âdem bile Havâ

27 Hak onları yerleştirdi onu gamsız kıldı

28 Gam ile bir gün harem içinde yatmıştı

29 Gizli sırrını yılın en uzun gecesinde ifaş etti

(95)

1 Halvete niyaz etti yakınlık muazzamını gr

2 Yakınlık bulup birkaç talepte bulundu

3 Tek olan Allah az diyerek dilediğni verdi

4 Ümmetin sebebinden gln üzerinde çiğ [var]

5 Lizzeti alarak varıp rahatı telef eyledi

6 Zehra'nın annesi her gamına dost idi

7 Terk eylemek utanç mı? Biz de sıra ile

8 Nle ve fign ile bütün geceleri gün etti

9 Onun gibi bilgili Padişah yolculuk davasını etti

10 Din tahtına varis hrtmet edilen dost

11 Yrları Sıddık, Ömer, Osman ve Ali'dir

12 Lale sıfatlı cennetin iki gl

13 İhtiyacı gideren cehennemeden özgürdür

14+15 Ya Rab naatın hürmetinden kıaymet günü kendi Muhlisinin ihtiyacını ref^c eyle

Muhammes

16 Ey Arap olan Resul bizden sana drud ve selam hediye olsun
 17 Benden sana kıyamet gününe kadar her an selam olsun
 18 Hiç birzaman anadan senin gibi güzel kelmlı gelmedi
 19 Cihan taçlıları sana hizmetçi ben ise sana köleyim
 20 Merhaba iki dünyanın seyyidi hoş adlı kişi

21 Bu dünyada hiçbir anne senin gibi mahmur doğurmadı
 22 Parlak nurun herkesten ne nazarın en sonda
 23 Ben akklı kusurlu şerif olan vafına ne diyeyim
 24 Hak onu kulağına mujde ve korkuyu beyan etti
 25 Has olanlar beyanına bilmeyen kişiler gibi olur

26 "Ve'l-zuha" şerhi bazılarına levlk ayetinin yeminidir
 27 Senin yaradılışın sebebi sayende Âdem oldu
 28 Beşer, cin ve melek mmetin Padişahının hizmetkrıdır
 29 Nesebin temiz nde olanların en ndesin
 30 Cihan eksikti, senin ile tastamam oldu

31 Olan olmayan senin şerefine var oldular
 32 Kuş, balık, yer, felek ve mavi gök seninle var oldu

(96)

1 Yedi müdevver, sekkiz kapı, huri, saraylar, ateş ve dumanlar:
 2 Vedud ve Hayı olan Allah kapının ss diyerek yarattı
 3 Senin gibi cömert, cömertlerin içinde yoktur

4 Adın "Ahmet-i mürsel" Ysin ve Taha lakabındır
 5 Evin Yesrib ve Batha, nesebin Kureyşidir
 6 Abdulmutallip oğlu mmet senin talibindir

- 7 Ümmetin mağfiret sebebi has sen idin
8 Cebrâil senin dergâhına hizmetçi ve haber sahibi idi
- 9 Senin adına gökten ayetler ve sureler nazıl oldu
10 Göz senin gibi "mazağul-basar"ı görmedi
11+12 Gerçi bütün Peygamberler önce gelsede, parmağının şulesini ay görüp ikiye bölündü
- 13 Aksadaki imâmlar senin yaratıldığın için saflar düzeltip durdular
- 14 Ey yüce dereceli Şah adımın yere değdiğinde
15 Kisra takı bozulup lât ve menat secde etti
16 Cebrail tebrik edip altına kanatlarını serdi
17 Hakkım diyerek o gece Haktan dereceler diledin
18 Amacı hasıl olup nihayet kabul olmaya başladı
- 19 O Padişah, Padişah değildir; senin şeriatına karşı çıkarsa
20 Senin şeriatını takipçisi olan mahşerde affedilir
21 Mekanın tayyib nesebi ise Adulmanaftandır
22 Mertebet esasında şerefliiler içinde en eşreflisin
23 Cömertlik eli açıklık kaynağı lütuf ve bahşış sahibi
- 24 Peygamberden sonra münber ve tahtın sahibi kim olur
25 Beşer evladının faziletlisi hazret-i Sıddık olur
26 Nebi'nin mağaradaki yoldaşı yolculuğunun sırdaşı
27 O iyi siretli mal ve evlatlarını esirgemedi
28 "Sani üsneyn" olup makama yakınlık buldu
- 29 Sıddık'tan sonra halkın içinde kim tacın sahibi olur?
30 Put kıran kötek vuran adaletli ve İslamı yayan
31 Halktan haraç ve bac alan Hazreti Ömer idi

- 32 Şeriatı için oğlunun üstüne haddi icrâ eden
 33 Onun döneminde gözle görülen alemde halk skunet içinde idi

- 34 Üçüncü yarı ki Hazret-i Osman-ı Gani idi
 35 Onun gözünde dünya çok kolay idi

(97)

- 1 Şah-i medeni²⁵² onu çok hoş görürdü
 2 İki kızını verip onu damat eyledi
 3 Her ramazan ayında şükür edip hatim indirdi
 4 Dördüncü yarı Hazret-i Hasan ve Hüseyin babası idi
 5 İki dünyanın Padişahı Peygamberlerin önderinin amcasının oğlu idi
 6 Balta ve kılıncın sahibi hayber kalesinin fatihi
 7 O Allah'ın aslanı kevser havzunun sahibi
 8 Savaş gününde ondan başka yiğit yok hakkına Haktan gelen ilham
 9 Ya Rab Harem ve Butha Şahının sayesinde
 10 Bütün müminleri giderken sevinçli kıl
 11 Lütuf ve kerem eyleyip benim günahlarımı affet
 12 Bunların arasında günahkâr Muhlisin de elini tut
 13 Kıyatmet günü güneş kaim olduğunda rüsva kılma

Naat-ı Maaşer

- 14 Ey âlemin serveri duy arzımı sana edeyim
 15 Nübüvvet göğün üzerinde sanki nurlu güneşsin
 16 Yüreğimin safhasında yazılan anber yazısın
 17 Bütün halktan önde olup tüm Peygamberlerin hatemisin

²⁵² Hazreti Muhammed.

18 Senin vâsfına ne diyeyim Hay ve Ekber olan Allah'ın dostusun
19 İki dünyanın imâmı mihrap ve münber sahibisin

20 Şeriat tahtının sultanı İslâmı koruyansın
21 Muhabbet denizinde yürüyen taze incisin

22 Hamd olsun ki bizim gibi günahkâr ümmetlere rehbersin
23 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaât isteyensin

24 O gün ki cismin Amine'nin karnında var oldu
25 Gam ve tasa mekke ahalisinden bir kenara çekildi

26 Melekler gökten cemalına bakıp beklediler
27 Anadan yere düştüğünde üstüne rahmet feda oldu

28 Şeytan aziz idi senin devrinde zelil oldular
29 Fidanların gölgeli olup şeriatın aşikâr oldu

30 Her kim ki şeriat dirhemine yâr olursa bakırı altın olur
31 Vücudün alemin içinde Allah'ın rahmeti gibi oldu

32 Hamd olsun ki bizim gibi günahkâr ümmetlere rehbersin
33 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaât isteyensin

(98)

1 Özellikle Hazreti Sıddık-ı Ekber mağaradaki yarındır
2 Her ne hizmet istersen bekletmeden yapan ve can verenindir

3 Muhabbet faslında tozu olmayan cam gibidir
4 Ne zaman hizmet etme sırası yetişir diye dergâhında beklemektedir

- 5 Senin rahmet bahçen olursa o gölgesi olan ağacıdır
6 Ebu-Kahafenin oğlu güzel yüzlü mağaradaki yarındır
- 7 Ne istersen esirgemenen ihtiyacını yerine getirendir
8 Biadı kabul edip halktan evvel o dinine yarındır
- 9 Hamd olsun ki bizim gibi günahkâr ümmetlere rehbersin
10 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaata isteyensin
- 11 İkinci yarı Hattab oğlu Hazret-i Ömerdir
12 Adalet denizine dalgıç olup inciye hasıl kılandır
- 13 Peygamber şariatının çizgilerinden o aynı şekilde devam etti
14 Peygamber onun için bir hikaye idi çok sevindi
- 15 Kabirden başını kaldırdığında o an mahşer olursa;
16 Bütün mümin şariat rehberi bizede deyip iftihar ederler
- 17 Şariat ekber olan Halık'ın yanında Ömer ile iftihar eder
18 Ya Rab kim ki Ömer'i dost edinirse onu perişan etme
- 19 Hamd olsun ki bizim gibi günahkar ümmetlere rehbersin
20 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaata isteyensin
- 21 Ömer'den sonra üçüncü yarı Hazret-i Osmandır
22 Cömert, haya ve sabırın kaynağı Kur'an toplayıcısıdır
- 23 Her sabah El-rahman ayetini okurdu
24 "Barzaḥulāh"ya kadar okur kendinden geçerdi
- 25 Bu sırdan Hazreti Rahman Muftafaya haber verdi

26 Allah'ın Resulu dedi ki: Osman cennetin içinde sultan olur

27 Bu müjdeyi duyunca bin dinarı fakirlere ihsan etti

28 Peygamber dediler ki osaman imana rağbetlidir

29 Hamd olsun ki bizim gibi günahkâr ümmetlere rehbersin

30 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaata isteyensin

31 Dördüncü yarı Allah'ın aslanı Hazreti Haydar idi

32 Cesaretli emir Mustafa'nın amca oğlu idi

33 Cömert, adaletli Düldül binen Kanber'in²⁵³ hocası

34 Hayberi kuşatıp feth eden vefalı ve sabırlı olandandır

35 İlimli adaletli edep kânı ve Peygamberin damadı

36 Eline kılıcını alınca küfür halkı titrerdi

(99)

1 Sıfatı Ali'den başka yiğit yoktur kevser sakisi

2 Muhammed hadisi şehrinin içinde Murtaza bir incidir

3 Hamd olsun ki bizim gibi günahkâr ümmetlere rehbersin

4 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaata isteyensin

5 Nefesim bitse canım cismimden ayrı düşerse

6 Karanlık tahtı zindanın köşesi mekanım olsa

7 Birkaç gün geçtikten sonra çıplak bedenim toprak olsa

8 Mahşer anında Rahman olan Allah'ım beni tekrardan diriltse

²⁵³ Kanber Hazret-i Ali'nin kölesinin ismidir.

- 9 Herkes birbirine düşmen olsa da sen benim koruyucumsun
 10 Sebebim, dostum, Peygamberim derdime derman olan Rahmanım
- 11 Senin sayende o an bütün ayıp ve noksanlarım kapatılacak
 12 Şefaata eyle dağ gibi günahım yok olsun
- 13 Hamd olsun ki bizim gibi günahkar ümmetlere rehbersin
 14 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaata isteyensin
- 15 Kıyamet günü o an İsrâfil surunu üfler
 16 Ölümler dirilip önceki gibi kurulsalar
- 17 Bütün yıldızlar yere dökülüp ay ve güneşin rengi kararsa
 18 O an herkesin işi haykırmak, eyvah demek olsa
- 19 Oğuldan ata usanmış anne kızıdan ayrılrsa
 20 Mustafa'dan başka herkes kendi keyfini ister
- 21 Muhammed elini açıp dilinde eyvah ümmetim derse
 22 O an şifaata eyle diyerek Allah'tan izin olsa
- 23 Hamd olsun ki bizim gibi günahkar ümmetlere rehbersin
 24 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaata isteyensin
- 25 İzzet ile şifaata tahtına çıkarak her tarafa bakıp;
 26 Gördü ki mahşer meydanı günahkârlar ile doludur
- 27 Ki bir çoğunun amel-namesi sol elinde yüzleri kara
 28 Onların halını Muhammed görüp çok kaygılandı
- 29 Eyvah ümmetim! eyvah ümmetim! diye eline saçlarını aldı

- 30 O an bir nidâ geldi ki "ey hoş huylu seyyid ağlama"
 31 Bütün günahkârlara rahmet eyleyip onların yüzünü güldür
 32 O an ümmidvâr oldum hani Muhlis diyerek çağırır mı
 33 Hamd olsun ki bizim gibi günahkâr ümmetlere rehbersin
 34 Mezardan başını kaldırdığında mahşerde şefaât isteyensin

(100)

Nasihât

- 1 Ey zaman sahibi ...(?)...yanar diyerek sırrını aşikâr eyledin
 2 Dosta gözünü yağını yedir ama düşmanlık verme
 3 Eğer yoldan taşı alırsan birgün taş başına vurur
 4 Eğer onun aybını örtü olursan o senin aybını açar
 5 İçi kin ve kibir ile dolu, görünüşü kapanan gündür
 6 Hangi evin penceresi varsa o ev duman ile kararır
 7 Eline kurban olayım meyhane çırağı kadehini bize bahşiş et
 8 Gözüme sürüp içeyim şayet kaygıdan kurtulurum
 9 Kendi sazına bizi gani et isteğimden sazım çıkmadı
 10 Yoksulum bana nasib et senin figânından nasibimi bulayım
 11 Nefes yetişinceye kadar yetmiş iki millet seyrettim
 12 Hepsi iddia edenlerdir kendinden fâni olanı görmedim
 13 Ben nasıl terk edeyim eğer dünya lezzetlerini terk etmişse
 14 Dilinde hakkın zikri var umudunu halktan kesmiştir

- 15 Halayık yüzünü çevirmez yüzünü halktan gizleyip ibadet et
 16 Karayer meskenin olmadan fani mağarasının içine gir
- 17 Diş düştü saç ağardı sayısız insanları defnettin
 18 Ey şeytan bu kadar ölenler seni yolundan döndüremedi
- 19 Eğer sen ümmet olmak istersen arpa ekmeği yiyip Hakk'ı ibadet kıl
 20 Muhammed ^(s.a.v.) yağ ve buğdaya meyl etmediler
- 21 Şeddat-ı cennet yaptı ama görmeden imansız öldü
 22 Mahzen yapan Karun mahşer günü yerin altına gider
- 23 Kötülükler karışıklığında senin eteğini dünyaya bağlamış
 24 El etek çekmeden bunların tuzağından kurtulamazsın
- 25 Cihanın mülkünü gönlünden uzaklaştırmazsan Hakk'a yetişemezsin
 26 Nasıl iş yaptı Edhem gibi kulluk tarîkîni öğren
- 27 Sen burda misafirsin vatan yâdı için yolculuğa hazır ol
 28 Bu ev senin değildir nihayet birgün gidecektir
- 29 Muhlis yol tehlikelidir selamet ile köprüden geçemezsin,
 30 Kendi adına en güzel deme, belki iyilik nâmesi gelmez

Nasihat

- 31 Cahilin sohbetinden kork cehennemden beterdir
 32 İyi kişileri talep er kötülerin meclisinden uzak dur
 33 Boynu bükük oların aldatmacalarından azad olmak istersen
 34 Bahar günleri geldi şarap içip gamdan kendini azad et
 35 Bu alemde vefa görmek yanlıştır belki alimden olur

(101)

- 1 Ne hoş bir gündür ki bahar günü alem yeşillik olsa
 2 Ölümler dirilse güya kıyamet günü görünse
 3 Gül yaprakları her tarafa uçup nâme gibi kararsız olsa
 4 Yerin altında kalan tohumlar bahar olmadan bitmez
 5 Yüz binlerce bahar geçti ama Ademden bir tohum bile çıkmadı
- 6 İskender dünyayı eline alıp yer yüzünün neşesini gördü
 7 Cemşid içkisini içerek, içkisi ile doldurup doğrudan oturdu
 8 Bir cennet yaptı görmeden onun canını aldırdı
 9 Padişâhzadeler cihanı tashir edip söz söyledi
 10 Behram, İskender, Cemin hiçbir eser olmadı
- 11 Ne gerek var ki bu kadar gamı alma başından sal
 12 Burda bu asayişî terk eyle karayerin altı yerindir
 13 Şimdi kâfidir münâfıklar ile anlayışı terk eyle
 14 Kör cevabı vermeden ilim davasını terk eyle
 15 Okur yazarı olmayanın namesi sağ [elinden] geldi yakınlığı amelde geçti
- 16 Ey şarap içicisi başını uykudan kaldır gaflete mest olma
 17 Tabip ara kalbindeki isyan illetini ve rahatsızlığını derman kıl
 18 İki yoldan her ne zahir olursa abdest nakıs olur
 19 Ramazan'da yapılan günah ibadet güneşini nursuz eder
 20 Şeker çok olsun zehir taneleri galib olamaz
- 21 Yolcu ol vatani terk eylemeden vatanın terki âlâdır
 22 Ey bülbül çimenin sahnesi âlâ deme sonunda hazan olur
 23 Başımın saçı ağardı mezar ve kefen endişesi âlâdır
 24 Vefasızdan gönlünü kopar gönlünü vefasızla verme
 25 Eğer alim olmak istersen Edhemden bir varak ezber er

- 26 Kimin ki ruhu kabiliyetli ise onun kulağı ezelden sağır değildir
 27 O ibadeti kendine uğraş eder şer ve fesat gelmez
 28 O elini açtığında âmin de onun duası esersiz değildir
 29 Nigin ile âlemi nakş edip habersiz gitti gelmez
 30 Ne makam ne büyüklükten ne Süleyman ne Hatem'den
- 31 Bu dünyanın faydasına şad olma, noksanına ise üzülme
 32 Arzun, meramın ne kadar tatlı olsa da nihayette ecel acı eder
 33 Bu yolda miskin bir parça ekmeği nimet tanelerinden büyüktür
 34 Her kişi varlığını himetine göre ve hazırına göre masraf eder
 35 Süleyman hizmetindeki karıncayı Hatemden az görme

(102)

- 1 İyilerin hizmetine rağbet göster minnet eyleme
 2 Kim ki minnet eylese ettiği hizmete yazık eder
 3 Durmadan çalışan köle o halis sohbetlerin hizmetini etti
 4 Tarikat yol göstericisine her kim ihlaslıdır o nispet yapar
 5 Hak yolunda zelil olmak batıl yolunda kerametli olmaktan faziletlidir

Muhammes

- 6 Benim bahtımda nefis ile savaşıırken zaferim yok
 7 Ahım ciğerimin parçalarından çıkar kabul olması boştur
 8 Senin aşkın halkın içinde Yaratıcımın aynı olduğu için utandı
 9 Senin hastalığın için can vermiş gibiyim sen bizim yanımızdan gitme
 10 Hayatta olduğunda bilmedin belki canı telaş içinde anlar
- 11 Aşkın yükü günden güne can bineğimi zayıflatmıştır
 12 Nale gibi feryat etsem de ey dilber sen işitmezsin
 13 Gözümün ekşi suyu aktı rengimi safran gibi sarıya bürüdü
 14 Benim zafım öyle olmuştur kim ki bakarsa halime acıyop ağlar
 15 Ki o mihriban olmyan benim âhımı bakışlarımdan anlamaz

16 Elif gibi boyunu gösterip mim (م) gibi boyumu nun (ن) gibi kıldı
 17 Sarı renkli yüzümü gözümde akan kan kapkara kıldı
 18 Ne hâlimi görüp acıdı ne de bir gün de olsa kötü söz söylemedi
 19 Niçin yüzüme kara sürüp başıma taş atıp yardımınız
 20 Bu halimi görünce şayet mızrağı çiğgerimin taşından çıkacaktır

21 Güneş gibi yüzünü görmek için halk güneş tepedeyken görsün
 22 Halklar saflar tutup görünce gözleri, aklı kem oldu kaldı
 23 Nâmahrem gözü görse, o göze kum dökülsün
 24 Yüzümde bazen sarı bazen yeşil bazen de cıva görünür
 25 Birçok kişiden sakladım hatta kuşluk vakti yüzünü güneşimden

26 Başıma (fikrime) gençlik vaktinde heves sevdası kerem etti
 27 Evlat, kardeş, mal mülk ile kendini meşgul etti
 28 Saç ağardı dişler düştü henüz ibadet için bir fikrim yok
 29 Gözyaşımı su gibi akıtmak istedim ama darbe ile de akmadı
 30 Hiçbir zaman bu yaşımdan o yaşımdan utanmadım

31 Vahşi nefsim günah hasıl etmek için koştı
 32 Cehâlet ateşim tutuşarak yüreğimi ciğerimi kavurdu
 33 Kötülerin sohbeti cânımı cismimi eğri büğrü etti
 34 Açgözlülüğünün yemeğe aşî iç ile dışımı harabetti

(103)

1 Maaşı ile alınan elbise ve erzağı utanıp giymez yemezler

2 Günahımın çokluğundan katip yazmak için kaygılıdır
 3 Kim ki hemdemim olsa fayda görmez yokluğa gark olur
 4 Hazır ve yokluğumda ahabplarının işi inlemektir
 5 Benim izimden isyan taneleri her yerde yeşermiştir

- 6 Elimde fesat kadehi yattığının kiliminden ateş çıkar
- 7 Ey arifler hak size devleti (mal mülk) verdi şükrünü edin
- 8 O mübarek kalbiniz marifet bekrinin hazinedir
- 9 Eğer ben taklit ile camiiye girsem zikrini söylerim
- 10 Dilime Allah'ın hamdı, kalbimde gayrılarının fikridir
- 11 Hayalim her tarafta ama başım secdeye haykırır oldu
- 12 Ya Rab eğer sen yardım etmezsen iki dünyaya halım sıkışıkır
- 13 Herhangi sohbe adımımı atıysam ordakiler benden utandılar
- 14 Gönül âyinesinden ömür geçti bir ayağını bile boyayamadın
- 15 Ya İlâhi mahşer gününde Muhlisi hesap et
- 16 Kötülük ile karıştırma benim savaşımından iyilik çıkmaz

Gazel

- 17 Birgün bile olsun Mulis gibi kaşı ok yarlardan olmadım
- 18 Kaçıp dışarıya çıktım ama belalardan haberdar olmadım
- 19 Ey selamet sahipleri vakıf olup yüreksizlere kalbini verme
- 20 Sizler benim gördüğüm cevir ve cefâları göremezsiniz
- 21 Yakası yırtıkların ayak tozlarını sürme eyle
- 22 Merdaneliği haset ve heves sahiplerinde istemeyin
- 23 Eğer ihtiyaç talibisen ahali içinde ihtiyacı giderenlerden ol
- 24 Kanaat edip var olan malını dilencilerden esirgeme
- 25 Bu söz sahibi nasıl iki âlemin yüzünün suyudur
- 26 Korkasın hasis bencilerden sana afet gelmesin
- 27 Hangi kabı dolu olursa ondan ses çıkmaz

- 28 Neva sahiplarinden şükür umud etme
- 29 Ey fakir elinden gelirse şeriat terazisiniden
- 30 Taharet görmeyen süslü asalılardan (Şeytan) sakınsın
- 31 Haya sahiplerinin sesi kalptedir hiçkimse mahrem değildir
- 32 Cihan yeni çıkan hayasızların karanlıkları ile doldu
- 33 Yelesini çevirip yürürken siyah olmaktan acizdir
- 34 Matemden onlara bakamıyoruz onlar matemli değildir
- 35 Ya Rab karanlık içinde kalmışım lütfedip ordan çıkar
- 36 Şeriat eteğini tutan yol göstericilerden uzak etme
- (104)
- 1 İyileri kaybedip yolda kalan kara yüzlülerdenim
- 2 Mahşer günü dua sahipleri olanların safından ayırma
- 3 Eyvah dersi bilenlerin hepsi yerin altında yer buldular
- 4 Sedef gibi kıymetli olan incilerden ayrıldım
- 5 Tuşesizim yola girmek için elimde bir zerre bile yok
- 6 Kerametini benim gibi bahtı kara olanlardan esirgeme
- 7 Günahımın çokluğundan başımı kaldırmadan yattım
- 8 Yabancı demeyip beni aşınaların sırasından eyle
- 9 Muhammed hürmeti için beni Muhammet'in safından eyle
- 10 Benim kulum diyerek nebilerden beni utandırma
- 11 Ya Rab karanlık olur üstü duman altı ateştir

- 12 O yere adım atsam önde olanlardan bana sığınak ver
 13 Canın çıkarken boğazım kuruyup közümün nuru giderse
 14 O an benim Muhlisim diyerek eşkiyaların kavminden eyleme

Ğazel-i Diger (Diğer Gazel)

- 15 Alçaklık denizine gark bu fani dünya için olayım
 16 Bu inci gibi nefisini Allah için sarfedersen aziz olur
- 17 Bu şu diyerek heves edipyokarıda kaç tane yuva yaptı
 18 Bu yaptıkların baki olmayan bir iştir, Allah yolu için bir iş yap
- 19 Eş, mal, akraba hem evlat hepsi düşmanıdır sen onlardan kork
 20 Senin yüzüne güler içi fitneli işi ise seni aldatmaktır
- 21 Hani Hüsrev hani Cem hani Rüstem hani Filkus²⁵⁴
 22 Nerde güç, şevket, iktidar ki sema için şavaşırdı
- 23 Bin yıl olsa da kendi meskenin tahtın başına altın şapka giyersin
 24 Hümânın gölgesi için koşturma bir elmaya bile değmez
- 25 Eğer biri başına taş vursa onun boynunu başında ayır
 26 Hak seni bu cihanda seni hava heves için yaratmadı
- 27 Biri görsün ki seher vakti uyanıp Hakkın rızası için secde ettin
 28 Amelini sadece kendisi bilsin riyâ için halk içinde yapma
- 29 Yine başına bir bela gelse de şükret ve sabırlı ol
 30 Nasıl kulunu Hak ezelde kurban ettiyse onu bela için yarattı

²⁵⁴ Rum Padişahlarından birinin ismi.

- 31 Senin şafketinin umuduna gariban Muhlis kapıda oturmuş
 32 Rahmet hazineni açiver kaç müflis ve garipler için

- 33 Elif gibi ne hoş boyun var mahşerin gamından ya (ع) olsa
 34 Ah gözünün yaşı sarı yüzüne kına gibi olsa

- 35 Sen nefsinin izcisi olursan ahirette senin takipçin olmaz
 36 Adaletli kadı Allah'tır, mahşer günü ona ne dersin?

(105)

- 1 Kulluğun şartı ilim ve âmeldir onu elden kaçırma
 2 Asası olmayan kör alçaklık ve yüksekliği bilmez
- 3 Fakirliği âdet edin çünkü fakirlik nebîlerin iftîhîrîdır
 4 Senin başına Hümâ kuşunun gölgesi bile olsa yer seni yutar
- 5 Allah ne emrettiyse itiraz etmeden onu yerine getir
 6 Hangi ibadet ki gönülde davası (kin) ile olursa o hâlis değildir
- 7 Eğer düşman mütevâzi olsa da sen sevinme
 8 Eğer yılanın başı tahtın ayağı olsa da zarardan boş değildir
- 9 Sen eğer işini has Allah için yaparsan maksadına yetişirsin
 10 Kimseye garazı olmayan dilenci dua sahibi olsa
- 11 Sen hizmeti yerine getirmedi korkusundan kork
 12 Ne kötü gündür hoca kulundan rıza olmazsa
- 13 Ey Şah karanlık kuyusundan lütuf edip bizi çıkar
 14 Özellikle rihlet zamanında ruh benden ayrılığı olunca

15 Susuzluk nidalrı ard arda yedi cehennemden çıkarsa
 16 Mustafanın yanında olunca ümmetin hiç bir gamı olmaz

17 Eğrilerin içinde görüp Muhlisi ayıplama
 18 Eğri elif eğeri harfler ile birlikte yazılmazsa eğri olmaz

19 Ey saki gam şarabını âheste âheste getir
 20 İçip teallüklardan âheste âheste ayrılısam
 21 Takva halkına âheste âheste aşına oldum
 22 Onlar kalbimi âheste âheste kara kıldılar
 23 Benim de kıldılarım âheste âheste riya oldu

24 Kaç yıl haneka'yı ibâdet yeri diyerek seviyordum
 25 Bu iyi ibâdet diyerek başımı mihrâba vurdum
 26 Sofilerin eline tazim ile hizmet edip su döktüm
 27 Kaç gün taharet diyerek kazanın altında ateş yaktım
 28 Gönlümü âheste âheste kazan gibi kara kıldılar

29 Müderrislerin hizmetine kaç gün ders alıp tahsil ettim
 30 Soğuk sıcak demeden hiç tatil yapmadan çaba gösterdim
 31 İlme mağrur oldum gözlerime cahil eşek gibi göründü
 32 Şemsiye ve haşiyeyi okuyup kibir hâsıl eyledim
 33 Dedim bu hava âheste âheste afete döner

34 Birkaç gün tahsilden kaçıp helal ekmek kazandım
 35 Pazarın içinde girip alışveriş için kavga ve niza ettim
 36 Taze evler yapıp ev sahipliğini hayal ettim
 37 Cahiller gibi eş evlat yapıp mal mülk topladım

(106)

- 1 İnsanlar ihtiyarlaştı, âheste âheste kaza oldu
- 2 Hırsı çözülmez sır diyerek cihandan vazgeçtim
- 3 Âlem bana gülsün diye eski şapkayı giydim
- 4 Bu Edhem'in kirdari diyerek hacılara katıldım
- 5 Bir kaç kişinin gözleri nem diyerek inci serptim
- 6 Onlar âheste âheste bana nazar kıldılar
- 7 Hayasızlar çıkıp kavga ile âlemi viran ettiler
- 8 Her taraftan gençler gibi dua coşkusu ile gelirlerdi
- 9 Bahavüddin'in din arzusu artık camia içinde temennisidir
- 10 Kim ki olgunlaştı mı davasının değerine değer katar
- 11 Eğer o şekerde niy olmazsa sesi âheste âheste çıkmaz
- 12 Kıyamet günü ölümüm sırat, bu dünyada şeriattır
- 13 Her kim ki şeriata değer vermezse o tarikatsızdır
- 14 Bütün müminleri bilersen şerefleri farz ile sünnettir
- 15 Kim ki Muhammed Mustafa'ya tabi oldu ol ümmettir
- 16 Bazen nasıl ki kehrüba âheste âheste tel tel olur(?)
- 17 Ne büyük sermayedir ki kişi Allah'ın kulu ile sohbet ederse
- 18 Hangi körün asası bile olsa doğru yolda yürüyemez
- 19 Her kim ki şeriattan ayrılırsa Şeytan onu eşek eder
- 20 Kul eğer Padişahın (Allah) hizmetini ederse amacına ulaşır
- 21 İksir bakırı âheste âheste kimiya (altın) kılır
- 22 Gönlünü dünyaya bağlama kendin için bir yolu misal seç
- 23 Bir Hak adamını bul muhlis olup ondan kemâl kazan
- 24 Mahşerin endişesinden elif gibi boyunu dal (ـ) et
- 25 Her nefesi alıp verdiği ömrünün sonunu hayal et

- 26 Ey tabip harareti âheste âheste derman eyler
- 27 Kim ki yâd ederse amacına yavaş yavaş ulaşır
- 28 Çocuk okulda okuma yazmayı yavaş yavaş öğrenir
- 29 Gecenin karanlığına sabreden sabah saadetini görür
- 30 Kıştan daha çok baharda âheste âheste sıcak olur
- 31 Arif bir bakış ile deliyi düzeltirse şaşırtıcı değildir
- 32 Toz toprak suya değince âheste âheste yok olur
- 33 Kim ki mihnete sabrederse nihayet rahata erecektir
- 34 Gül yaprağını arzusu rüzgarı âheste âheste açar
- 35 Kork! Ceylan gibi habersizlere boyun eğme
- 36 Fesat sahipleri seni âheste âheste müfsid ederler

(107)

- 1 İnancı alçak olana katılma huyu seni etkiler
- 2 Senin inancını da âheste âheste eğri emesin
- 3 Dünya sahipleri hazinesine gözünü dikme inat et Muhlis
- 4 Burada sen ejderhadan âheste âheste kurtulursun

Müseddes

- 5 Ekber ve Kerim olan Allah'a hududsuz hamd olsun
- 6 Yardılanların Yaratıcısı deniz ve çöldekilerin rızık vereni
- 7 Onun ilminden arştan yer altına kadar saklı kalan hiçbir şey yok
- 8 Herkesten önce bulunmayan bir nuru peyda eyledi

- 9 Muhlukatın rehberliğı yüce vacibe hastır
 10 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 11 Onun gibi temiz nesebli bu cihana glemeseydi
 12 Hak batıl neydi kurtuluş yolu hangisiydi bunu kimse bilmezdi
- 13 Hakkı anlamadan Lat ve Menat'ın kulu olurlardı
 14 Şükür ki ondan bize namaz ve oruç miras kaldı
- 15 Muhlukatın rehberliğı yüce vacibe hastır
 16 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 17 Suçluların şefaathçısı âlemlerin rahmeti
 18 Senin dergâhına inleyen, utançlı, üzgün günahkârım
- 19 Mahşer günü elimden tutmazsan durumum zor
 20 Şefaath zamanında kimse senin kadar hakka yakın değildir
- 21 Muhlukatın rehberliğı yüce vacibe hastır
 22 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 23 Ya Allah'ın Resulu senin emrinde benim noksanım çok
 24 Ey parlak nurlu, hangi ayıplarımı sana izhar edeyim
- 25 Senin bahçene doğru gitmedim utandım günahımı affet
 26 Ümmetim diyerek elimden tut mahşer günü yüz çevirme
- 27 Muhlukatın rehberliğı yüce vacibe hastır
 28 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 29 Uhud gazasında cismine sayısız yaralama oldu

- 30 Hak yardım için birçok melekleri sana gönderdi
- 31 Sen duaya elini açıp ağlayarak ya Ahad:
- 32 Bu yolunu kaybedenleri reddetmeyip yardım edip yol göster dedin

(108)

- 1 Muhlukatın rehberliği yüce vacibe hastır
- 2 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 3 Senin yumuşak huyuna melekler o an "aferin" dediler
- 4 Halık'a arz ederek yanarken yardım et dediler
- 5 Onun gibi zemiri aydın olan peygamber görmedik
- 6 Şüphesiz dostuna lütf eder hatta düşmanına bile
- 7 Muhlukatın rehberliği yüce vacibe hastır
- 8 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 9 Mahşer gününde yer sıcağı güneş zevalsız olur
- 10 Baş kaynayıp dili düşüp yere ayak basmak imkansızdır
- 11 O saat kullarına büyüklük ve ululuk sahibi serzeniş etse
- 12 Hesap, soru, nâme, ağırlık neşredilse
- 13 Muhlukatın rehberliği yüce vacibe hastır
- 14 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 15 Mahşer gününde yer sıcağı güneş zevalsız olur
- 16 Baş kaynayıp dili düşüp yere ayak basmak imkansızdır
- 17 O saat kullarına büyüklük ve ululuk sahibi serzeniş etse

- 18 Hesap, soru, nâme, ağırlık neşredilse
- 19 Muhlukatın rehberliği yüce vacibe hastır
- 20 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 21 Nâmeler elde herkes perişanlık içinde bekliyor
- 22 Gazeb ile "İkra kitabek" diyerek Allah nida eyle
- 23 Ata evladından vazgeçip ana kızında usanır
- 24 Nebiler, veliler Ahmed'e (Hz.Muhammed) iltica eylerler
- 25 Muhlukatın rehberliği yüce vacibe hastır
- 26 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir
- 27 Ey iki dünyanın seyyidi nebilere hatemi
- 28 Miraç sahibi hem karanlık gece hem de yol gösterici nuru
- 29 Muhlisim diyerek kıyamet günü beni utandırma
- 30 Benim padişahlar padişahım gibisi iki dünyada yoktur
- 31 Muhlukatın rehberliği yüce vacibe hastır
- 32 Âlemlerin rahmeti son zamanın peygamberidir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SÖZLÜK

ābī-mehīn: (Far.) en büyük su. (16/4)

āhīrīn: (Ar. s.) en sondakiler, sonlar. (77/5)

aķbeķ: (Ar.) en çirkin (8/6)

şāniyesneyni: (Ar.) ikinin ikincisi. (13/21)

āyet-i şemsu'l-żahā: (Ar.) şems süresinin ayetleri. Şeşm suresinin ilk ayeti: "*veşşemsu vazuḥaḥa*" and olsun güneşe ve aydınlığına. (19/3)

aʿṭaynā: (Ar.) vermek, bahşiş etmek. (21/19)

āʿīne: (fas. i) cam (78/26)

Māzāgü'l-basar: (Ar.) Göz ne şaştıracı, gözü kamaştı. مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى : gözü ne şaştı ve kamaştı, ne de haddi aştı. (bk. K.K. Çev.)²⁵⁵ (9/22)

bedrū'l-dacā: (Ar.) karanlık geceler. (18/33)

behcet: (Ar.) sevinç, güzellik, güleryüzlülük, şirilik. (90/26)

berzah-ullāh yebġiyān: Rahman suresinin 19 ayetinden iktibas olan bu cümle *بينهما برزخ لا يبغيان* ayetinin tercümesini vermek daha açıklayıcı olur. "*aralarında bir engel olduğu için birbirlerine karışmazlar*" (59/19)

beytū'l-ḥaram: (Ar.) Kabe-i Muazzama'nın etrafının bir ismi. (76/25)

bir gece, kulu (Muhammed'i) bazı mucizelerimizi göstermek üzere, Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığımız, Mescid-i Aksa'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfattan uzaktır. O, gerçekten çok iyi işiten, çok iyi görendir. (K.K. ter, 17. Sure, 1. Ayt, s. 675).

bī-eba: (Ar.) kaçmadan, uzalşmadan. (17/21)

cāmi'ī'l-ḫurʿān: (Ar.) Kur'an-ı Kerim'i toplayan mânâsında olup, Halife Hz. Osman (R.A.) kasedilir. (93/12)

cennāt-ı tecrī tāhti-hā el enhār: altlarından ırmaklar akan cennetler vardır (yaşar Nuri öztürk).²⁵⁶ "*Ayetin tümü: İnnellezīne âmenû ve amilus sâlihâti lehum cennâtun tecrî min tahtihel enhâr(enhâru), zâlikel fevzul kebîr*". "*İman edip iyi işler yapanlara ise muhakkak altından ırmaklar akan cennetler vardır, işte o büyük kurtuluş odur!*" (74/36)

cennetü'l-meʿvā: (Ar.) cennet tabakalarından birinin adıdır. (12/20)

cennetün-nāīm: (Ar.) cennet, Naim cenneti. (17/3)

çāşt: (frs.) öğlen üstü, öğlen. (85/34)

dürr-i şemīn: (Ar. s.) kıymetli inci. (34/14)

elemneşrah: (Ar.) açmadık mı? Kur'an'ın 94. Suresi inşirah suresinin ilk ayeti: "*Elem neşrah leke sadrek*" *Senin için bağrını açmadık mı?* (13/2)

²⁵⁵ Mustafa, İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an (gerekçeli Meal-Tesfsir)*, Dünya yayıncılık, 2.bsk., 2.cilt, s. 1054, İstanbul, 2008.

²⁵⁶ Hafizefendi.com, 20.05.2016. 14:20 Yaşar Nuri Öztürk.

el'atāş: (Ar.) susuzluk, susuz iken çıkarılan ses. (105/15)

eşidd-ā: (Ar.) çetin. (13/22)

eṭvār: (Ar. c.tavır) hal ve hareketler, işler, tarzlar. Tavırın çoğulu.(13/10)

evtād: (Ar.) ağaç ve ya demir kazıklar, direkler. (77/9)

fenā fi'llāh: (Ar.) Allah'ın varlığı içinde yok olma. (11/33)

ğalāğıl: (Ar.) kuşların ötmesi, ağacın kökü. (13/16)

gülistān-ı fe-evḥā: (Ar.) Vahyilerin Gülbahçesi ? **Evhā:** Vahyetmek, göstermek, işaret etmek, ilham etmek. (bk. Ar.-Tr. sözlük)²⁵⁷ (9/8)

hafızān-ı hūş nevā: (Ar. Fas. terkip) güzel sesli hafızlar. (85/33)

ḥaka'l-yakīn: (Ar.) doğruluğunda şüphe edilmeyen. (29/29)

ḥakku'l-mübīn: (Ar.) hakikat aşikârdır. "*La ilahe illallahül melikül hakkul mübin*" Apaçık gerçeğin sahibi Allah'tan başka ilah yoktur. (92/15)

ḥalişan-Allāh: (Ar.) has Allah için. (80/30)

ḥatmü'l-enbiyā: peygamberlerin sonuncusu. Hz. Muhammed^(s.a.v.).

ḥayrū'l-isim: (Ar.) en hayırlı kişiler. (92/24)

ḥayrū'l-beşer: (Ar.) Hz. Muhammed^(s.a.v.) lakabı, en iyi insanlar. (44/24)

ḥuzū: açık gönüllülük, gönül alçaklığı. (91/1)

hīzem: (frs.) yakılacak odun. (84/2)

iḥtilāt: karışma, katışma, karşılıklı görüşme. (30/32)

innā fataḥnā: muhakkak size fetih açtık. Tüm ayetin anlamı: "*Muhakkak ki*

Biz, sana apaçık bir fetih verdik." (86/10)

ḳāb u ḳavseyn: (Ar.) iki yay mesafesi, "*Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ*" böylece iki yay mesafesi kadar, (hatta) daha yakın oldu. (necim suresi/9. Ayet)²⁵⁸ (11/25)

ḳabze-yi ḥāk: (Ar.Fas)bir avuç toprak parçası. (16/3)

ḳālū-bela: (Ar.) evet dediler. (83/14)

ḳamnā: (Ar.) görmemezlikten gelmek. (31/22)

kehlü'l-basar: (Ar.) gözleri yaşlılıktan görmemek, yaşlı kişinin gözü*. **Kehl** :göze sürme çekme, yaşlılık. **Basar** : göz. (69/5)

kelāmüllah: (Ar.) Allah'ın kelâmi, sözü, kur'an-ı kerim. (28/13)

kelimüllah: (Ar.) Tür-ı Sînâ'da Allah'ın hitabını duyan Hz. Mûsa. (35/2)

ḳul hüvellāhü eḥad: de ki: O Allah birdir. (86/24)

kūlah jende: (Far.) eski şapka, yırtık şapka. (106/3)

küntü nebīyā: (Ar.) ben Peygamber idim.? (9/27)

lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikār: (Ar.) Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den başka da yiğit yoktur. (93/20)

lâ teknaṭü min raḥmatullah: Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin! (43/25)

laḳad karram: (Ar.) biz keramet ettik. ? (وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ) biz Adem oğullarını şerefli kıldık. (9/32)

lay-i 'aḳıl: (Ar.) dalgın, bihoş, aptal. (90/6)

²⁵⁷ Serdar, Mutçalı, Arapça-Türkçe Sözlük, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995.

²⁵⁸ www.kuranmeali.org. 20.05.2016. 14:00.

levh-i mahfûz: (Ar.) korunmuş levha. (21/27)

levlāk: (Ar.) Sen olmazsan: Kutsi hadise işaret eden, Hazret-i Muhammed'e hitaben. (لَوْلَاكَ، لَمَّا خَلَقْتُ) الأفلāk: Eğer sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım. (Buhari-ül Envar, 15 C. s.28). (9/12)

leyteni küntü turābā: (Ar.) keşke toprak olsaydım. kuran'da (nebe 40) dünya hayatında iman etmeyen insanların, ahireti gördükleri zaman bu ifadeyi kullanacakları söylenir.²⁵⁹ (24/9)

le'amrūk: (Ar.) "senin"Ömrüne and olsun: Hazret-i Muhammad'a hitaben. (bk. KK. Çev, 15. Sure, 72. ayet) (9/12)

lī ma' Allah: (Ar.) 1.Tanrı ile bana, Allah ile birlikte. (مع الله bk. Kuran-ı Kerim Hicir Suresi, 95. Ayet.) (9/3)

māh-cebīn: (Ar.Fas. birleşik kelime) ay yüzlü. (35/8)

mā-sivā: (Ar.) 1.bir şeyden başka olan şeylerin hepsi. 2. Dünya ile ilgili olan şeyler.Allan'tan başka her şeyden ilgisini kesmek. (61/9)

mā' vu tīn: su ve çamur. (9/27)

münfe'il: (Ar. s.) alınmış, gücenmiş, kırılmış, kırgın. (92/28)

mürselin: (Ar.) peygamberler, gönderilenler, (77/4)

müzenbīn: (Ar.) suçlular. (107/17)

naḥ: (Ar.i) tel, ip, kilim, değerli kumaşlardan yapılan bir çeşit halı. (13/17)

nefh-i şūr: (Ar.) İsrail'in kıyametin başladığını bildirmek için boru üflemesi, kıyametin kompası. (8/1)

nidāyī āzanımnı: (Ar.) ezanımın sesi, nidası. (11/31)

nürü'l-Hadā: (Ar.) kurtuluş ışığı, gerçek, zafer. (76/25)

pāsbān: (far.) gece bekçisi. (32/12)

Pīšvā: (frs) önder, lider,başkan, önyak olan. (17/31)

Rabbi-yel ā'lā: (Ar.) yüce Rab, Allah. (28/3)

rabenā innā ḡalamnā: (Ar.) Ey Rabbimiz kendimize zulmettik. قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ 'Araf suresinin 23. Ayeti :"*Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize rahmetinle muamele etmezsen muhakkak ziyana uğrayacaklardan oluruz!*"²⁶⁰ (24/7)

rabü'l-ālemīn: (Ar.) alemlerin Rabbi, Tanrı.(10/24)

rahmeten li'l-ālemīn: (Ar.) alemlere rahmet olarak gönderilen Hz.Muhammed. (9/13)

rūḥu'l-emīn: Cebrail. (35/3)

şaffiyā: (Ar.) saf, temiz. Safiyyullāh : Hz. Âdem. (19/13)

şahābıng kelnücūm:(Ar.) sahabaların yıldızlar gibi. Bk. Hadis-i şerif.²⁶¹ (13/29)

şavm u şalat: (Ar.) oruç ve namaz. (107/14)

semāvāt: (Ar.) gökler, gökyüzü. (21/32)

seyidü'l-kevneyn: 1. iki alemin efendisi, seyyidi. 2. Hz. Muhammed'in^(s.a.v.) bir ismi. (108/27)

sıbt: (Ar.) torun. (20/33)

sübḥān elezi isrā: (Ar.) her türlü kusurdan arınmış Rab gece yürüyüşüne... Kuran-ı Kerim'den iktibas olan bu cümlelerin Kur'anda

²⁶⁰ Age. 25.05.2016. 15:20

²⁶¹ islamdevleti.info/kitaplar/Islam, Şahsiyeti, cilt. 3.

²⁵⁹ ekşisözlük.com, 25.05.2016. 15:00

geçen ayetin tercümesini aktarmak daha açıklayıcı olacaktır. *سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ*²⁶² - *Kulu Muhammed'i geceleyin, Mescid-i Haram'dan kendisine bazı âyetlerimizi göstermek için, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Şüphesiz ki her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla gören O'dur.*²⁶³ (10/33).

şahbâz: (far) şanlı, yiğit, gösterişli, bir cins iri ve ya beyaz doğan. (11/27)

şâh-i kerremnâ: (fas.-Ar.) kerâmetli şah. (11/10)

şakḳ-ı mâh: (Ar.) ayın ikiye bölünmesi. (20/1)

tarfatü'l-ayn: (Ar.) göz yumup açıncaya kadar. (11/14)

terâhum rükk'en: (Ar.) onları rükûya varırken görürsen. (13/23)

ṭurra-i şâm: Mecazi anlam olarak siyah kâkülün benzetmesi. **Ṭurra:** kâkül, alın saçı, kumaş kenarındaki kılpatan süs. **Şâm:** (Far.) akşam, gece, karanlık akşam. (9/23)

ulü'l-ʿazm: (Ar.) büyük peygamberler, azim sahipleri. (22/7)

urvetü'l-vuskâ: (Ar.) sağlam kulp, tutanak, sap. (25/6)

velel âhire ḥayru'l-leke: (Ar.) sonrası senin için hayırlısı.. (وَلَآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنْ) kaldı ki, sonrası senin için öncesinden daha hayırlısı olacaktır. (bk. İslamoğlu, K.K. terc, 2.c.: 2008.) (9/29)

velleylî-izâ yağşâ: (Ar.) yemin olsun karanlığı ile bürürken o geceye.²⁶⁴ (21/15)

yâ kerimü'l-ekremîn: Ey cömertlerin en cömerti. (36/3)

yebtegüne fazlan: (Ar.) fazıl ve rızasını isterlerse. Bk.KK. fetig suresi, 29 ayt'ın meali. (13/24)

yevmü'l-cezâ: (Ar.) kıyamet günü, haşır günü. (99/15)

zıl-Allâh: Allah'ın gölgesi. (81/16)

zü'lcelâl: (Ar.) büyüklük ve ululu sahibi. (108/11)

ʿalel-küfâr: (Ar.) kafirlere karşı. (13/22)

ʿâlikadr: (Ar.) yüksek kıymette olan, çok kıymetli, çok takdir edilen, çok saygı değer. (90/22)

ʿankâ: (Ar.) şanı yüce olan anka kuşu, zümrütüanka. (24/1)

ʿarş-ı ʿâzam: (Ar.) en büyük arş, Allah'ın arşı. (44/33)

ʿarş-ı mualla: (Ar.) islam inancına göre göğün en yüksek katı. (47/9)

²⁶² İsrâ: 17/9.

²⁶³ <http://www.kuranikerim.com/melmalili/isra.htm>, 01.06.2017. 12:30

²⁶⁴ Elmalılı, Muhammed, Hamdi Yazır, *Kuran-ı Kerim ve Satır Arası Kelime Meali*, Kervan Yayınevi, İstanbul, 1942.

SONUÇ

1. *Tuhfetü'l-Âbidîn*, Önceki ismiyle Eski Türkistan olan bu günkü Özbekistan sınırları içerisinde yer alan Nemengân şehrinde dünyaya gelen ve hayatının çoğunu Buhara'da seyyahlık yaparak geçiren Molla Yâr Muhammed Nemengânî'nin eserinden derlenen manzum bir eserdir. 188 sayfadan oluşan bu eserin 108. sayfasına kadar olan kısımda adı geçen şaire ait şiirler mevcuttur. Eserde genel olarak muhammes şiirler mevcut olup müseddesler, müstezadlar, musemmîn, mütasse ve gazeller bulunmaktadır. Eserin ilk beş sayfasında müstensih tarafından yazılan nesir mevcuttur. Nesirde kitabın neden yazıldığı hakkında bilgi verilmiştir. Eserde daha çok Peygamber Efendimiz ^(s.a.v.) hakkında yazılan naatlar, dört halife, şiirlerine konu olan yerler ve birçok kişinin şahsına yazılan şiirler bulunmaktadır.
2. *Tuhfetü'l-Âbidîn*'in bu gün tek nüshası elimize ulaşmıştır. Elimizde bulunan bu nüsha bugünkü Afganistan'ın Bedehşan ilinde bulunmuştur. Eser eskiden günümüze kadar süregelen bir gelenek çerçevesinde bugün hâlâ bazı yerlerde okunmaktadır. Eseri koruyan kişiler Gülbüddin ve Nurulhak, Badahşan ili Hoşham köyünün sakinleridir. Eserin taşbasımı Ahmet Mahdum Baharayı tarafından yapılmıştır.
3. Eserin yazılış gayesi dinimizin Peygamberlere olan saygısını, sevgisini ve muhabbettiği dillendirme isteğidir. Peygamberlerin İslam dinindeki yeri, gayeleri, prensipleri, güzellikleri ve alimlerin sözleri büyük önem taşımaktadır. Bu kitabın tanzim ve tetbi edilmesi çeşitli şairlerin şiirlerinden seçip kendisi gibi muhabbet arzulayan, kırılan kalplere derman olabilmesidir.
4. Dil özellikleri açısından daha çok Çağatay Türkçesinin özelliklerini taşıyan bir eserdir. Dil bilgisi özellikleri hakkında "inceleme" kısmında bilgi verilmiştir. Metinde /+lAr/ çoğul eki Arapça çoğul isimden sonra da kullanılıp üst üste iki çoğul ekinin gereksiz kullanımına sebebiyet vermiştir. Aynı kelimeye bildirme eki /+dUr/, +dIr'den sonra da çoğul eki /+lAr/ getirilmiştir. Bir kelimeye üç çoğul ekinin getirilmesi dikkat çekmektedir. *Âğyârlardurlar* (53/24).
5. İki cümle veya iki kelimeyi birbirine bağlayan atıf vav'ının görevini ötreli hamza (ة) üstlenmiştir. Bu hususla ilgili görülen örnek:

Yüzige enbiyâ' u evliyâ' u men berîn muhtâc

يوزيگا انبياء اولياء من برين محتاج (35/28)

6. Metin harekesiz yazılmasına rağmen bazı kelimeler anlamlandırılırken yanlış izaha imkân vermemek için şeddeye bazı yerlerde başvurulma gereği duyulmuştur. *دَر* kelimesinin değişik yazılışları görülmüştür. Bazı yerlerde *دَر* (34/25) şekline de bazı yerlerde *د-ر* (13/32) şeklinde yazılmıştır. Şeddesiz yazılan *در* kelimesi de tespit edilmiştir. Sadece *در* şeklinde yazılan örnek (69/26) sayfada görülmüştür.
7. Metinde alıntı kelimelerde kalınlık-incelik uyumu çok sağlam değildir. Bu konu kalınlık-incelik uyumu başlığı altında incelenmiştir.
8. Metinde bir kelimedede *b*'nin *p*'ye dönüştüğü ve aynı kelimde de yuvarlaklaşma olayı da görülmüştür. *bişken* > *puşken*
9. Metinde birçok kelimedede *k*'nın *h*'ye dönüştüğü görülmüştür. *çok* > *çoh* (85/23), *uşmak* > *uçmağ* (73/21)
10. Ünsüz uyumu Çağataycada tutarlı bir biçime sahip değildir. Çalışmakta olduğumuz bu metin, Çağataycanın dil özelliklerini taşıdığı için ünsüz uyumu burada da tutarlılık arzetmez.
11. Metinde *ol-tur-* fiilinin bazı yerlerde *l*'yi düşürerek yazıldığı görülmüştür.
12. ayt- "söyle-" fiili metinde iki şekilde yazıldığına rastlanılmıştır. *Ayt-* (81/32), *ay-* (39/32)
13. Metinde sıfat-fiilinin eki daha çok *-gAn* şekli ile kullanılmış fakat bir yerde *yarat-* fiili ile *-an* şeklinde kullanmıştır. (55/7).
14. Metinde yanlış yazılmış bazı kelimeler tespit edilmiş, bunlar yerinde dipnotla gösterilmiştir.
15. Metinde bazı Oğuzca özellikleri görülür: *bol-* fiilinin *ol-*, */+GA/* yönelme hâli ekinin */+A/* şekillerinde de görülmesi bu bağlamda değerlendirilebilir.
16. Metinde arkaik bazı Türçe kelimelere rastlanmıştır.
17. "Bul" işaret zamiri Çağatay Türkçesi metinlerinde nadir görülen bu işaret zamiri çalıştığımız metinde birçok örneğine rastlanmıştır (73/2).
18. Bazı örneklerde ilgi durumu eki */+nin@/* yerine bugünkü Özbek şivelerindeki */+ni/* */+ni/* eki kullanılmıştır.
19. Emir kipi hem */-Gıl/* hem de */-Gın/* şeklinde kullanılmıştır. *bol*+*gin* (28/21), *ol*+*gil* (24/27).

KAYNAKÇA

- Akalın, Şükrü Halûk - Toparlı, Recep (ve başk.), *Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2011.
- Akalın, Şükrü Halûk... (ve başk.), *Yazım Kılavuzu*, (27. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2012.
- Akay, Hasan, *İslami Terimler Sözlüğü*, İslam Bilgi Merkezi Yayınevi, İstanbul 1991.
- Alyılmaz, Semra, *Risāle-i Mûze-düzluk*, Elik Yayınevi, Ankara 2011.
- Argunşah, Mustafa, *Çağatay Türkçesi*, (2. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2014.
- Astarabadi, Mirza Mehdi Han, *Senglax*, (Tahlis: Hakim M. Hoyi), Yaran Yayınevi, Tebriz, 1388 Hicri.
- Atalay, Besim, *Abuşka Lûgatı veya Çağatayca Sözlük*, Yıldız Matbaası, Ankara 1970.
- Barutçu Özender, F.Sema, *Muhākemetü'l-lugateyn (İki Dilin Muhakemesi)*, (2. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2011.
- Baştürk, Şükrü, "*Çağatayca bir 'Tuş Tabir-nâmesi' ve Dil Özellikleri*" 1. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi TUDOK 11-13 Eylül 2006, İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Bildirimleri, Haz. Ömür Ceylan, Kayahan Şahan vb., T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2008.
- Berbercan, Mehmet Turgut, *Çağatayca Gülistan Tercümesi (Gramer-Metin-Dizin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2011.
- Cudi Efendi, İbrahim, *Lûgat-ı Cudi*, (Haz.İsmail Parlatır, Tezcan Aksu, Nicolai Tufar), TDK Yayınevi, Ankara 2006.
- Çağatay, Saadet, *Yayınlanan Tüm Makaleleri*, (Haz. Aysu Ata), C 2, Ayaz Tahir Türkisatan İdil-Ural Yayınevi, İstanbul 2008.
- Dağıstanoğlu, B. Eedem, *Tezkire-i Buğra Han'ın Çağatayca Yazılmış Bir Nüshası (Metin-Dil İnceleme-Tıbbıbasım)*, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Sayı: 7/4, Türkiye, Ankara 2012.

- Daşdemir, Muharrem, *Keşfü'l-Meani (İnceleme-Tenkitli-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Güneş Vakfı Yayınları, Erzurum 2008.
- Değirmençay, Veyis, *Farsça Arûz ve Kafiye*, Atatürk Üniversitesi Ofset Tesisleri, Erzurum 2005.
- Devellioğlu, Ferid, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (30. Baskı), Aydın Kitabevi, Ankara 2013.
- Doğan, Levent, *Uygur Türkçesi Grameri*, Parafiks Yayınevi, İstanbul 2014.
- Eckmann, Janos, *Çağatayca El Kitabı*, (3. Baskı), (Çev.: Günay Karağaç), Kesit Yayınları, İstanbul 2009.
- Elmalılı, Muhammed, Hamdi Yazır, *Kuran-ı Kerim ve Satır Arası Kelime Meali*, Kervan Yayınevi, İstanbul 1942.
- Eraslan, Kemal, "Çağatay Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8, İstanbul 1988.
- Erbay, Fatih, *Muhammed Bin Ahmedü'z-zâhid'e Ait Çağatayca Bir Fıkıh Kitabı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2003.
- Ercilasun, Ahmet B., *Türk Dili Tarihi*, (2. Baskı), Akçağ Yayınevi, Ankara 2005.
- Etik, Arif, *Farça- Türkçe Sözlük*, Atilla Ofset Basımevi, İstanbul 1968.
- Gabain, A. Von, *Eski Türkçe Grameri*, (Çev.: Mehmet Akalın), Türk Tarihi Kurumu Basımevi, Ankara 1988.
- Golkarian, Kadir, *Türkçe-Farsça Sözlük*, Alfa Yayınları, İstanbul 2005.
- Gülensoy, Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, (2. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2011.
- Güzeldir, Muharrem, *Abuşka Lûgatı (Giriş-Metin-İdeds)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002.
- Haluk, Akalın [ve başka.] *Yazım Kılavuzu*, (2. Baskı), TDK Yayınevi, Ankara 2008.
- Hazar, Mehmet, „Çağatay Türkçesinde Oğuzcanın Özellikleri ve Benzerlikleri“, "İnternational of Social Science", 4. Sayı, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir 2011.

- Kaçalin, S.Mustafa, *Nevāyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar*, TDK Yayınları, Ankara 2011.
- Kanar, Mehmet, *Osmanlı- Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2011.
- Kara, Funda, *Zebān-ı Türki* (Kelür-nāme), Fenomen Yayınevi, Erzurum 2011.
- Karaağaç, Güney, *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınevi, Ankara 2012.
- Ercilasun, A. B., Berdak, Yaz. Y., Mehmedoğlu Alaeddin vs. *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1991.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, TDK Yayınevi, Ankara 2007.
- Köktekin, Kâzım, *Eski Anadolu Türkçesi*, Fenomen Yayınevi, Erzurum 2008.
- Köktekin, Kâzım, *Seyyid Ahmed Mirza Taaşuknâme* (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Fen-Edebiyat Yayınları, Erzurum 2000.
- Mutçali, Serdar, *Arapça- Türkçe Sözlük*, Darğarcık Yayınevi, İstanbul 1995.
- Molla Yâr Muhammad Nemengâni,, *Tuhfetü'l-Âbidîn*, Haz. Ahmed Mahdum Buharî.
- Alîşîr Nevâyî, *Muhakemetü'l-Luğateyn (İki Dilin Muhakemesi)*, (2. Baskı), (Haz. F.Sema Barutçu, Özönder), TDK Yayınevi, Ankara 2011.
- Olgan, İbrahim, Draşan, Cemşit, *Farsça – Türkçe Sözlük*, Elhan Kitabevi, Ankara 1984.
- Olgun, İbrahim, Draşan, Cemşit, *Türkçe-Farsça Sözlük*, Elhan Kitabevi, Ankara 1970.
- Ölmez, Zühal Kargı, *Çağatayca Sözlükler*, Kebikeç, Sayı 6., 1998.
- Öztürk, Rıdvan, *Özbek Türkçesi El Kitabı*, (2. Baskı), Çizgi Kitabevi, Konya 2011.
- Öztürk, Rıdvan, *Uygur ve Özbek Türkçesinde Fiil*, TDK Yayınevi, Ankara 1997.
- Rahimi, Farhad, *Çağatay Türkçesi ve Edebiyatı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı: 9/3, Türkiye, Ankara 2014.
- Sami, Şimseddin, *Kāmūs-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1317 Hicri.
- Sıddık, Hüseyin M. Şirmuhammedi, Manije, *Türk Şiirinde Arûz*, Takdaraht Yayınevi, Tehran 1388(hicri).

- Şükûn, Ziya, *Farsça - Türkçe Lügat*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1967.
- Tekin, Kâmil, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, TDK Yayınevi, Ankara 2004.
- Teres, Ersin, *Çağatay Türkçesi (Dil Bilgisi ve Metin Çalışmaları)*, Sürat Yayınevi, İstanbul 2013.
- Teres, Ersin, *Çağataycada Söz Yapımı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yıldık Teknik Üniversitesi, İstanbul 2009.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Osmanlı Türkçesine Giriş (Eski Yazı- Gramer-Aruz-Metin)*, (33. Baskı), Alfa Basımevi, İstanbul 2014.
- Toparlı, Recep, Çögenli, M. Sadi, *Sözlük Osmanlı Türkçesinde Kullanılan Arapça ve Farsça Edatlar, Zarflar, Deyimler ve Terimler*, (2. Baskı), Be yayınevi, Sivar, 2014.
- Toprak, Funda, *Harezmi Türkçesinde Fiil*, Ankara 2005.
- Uçar, Melike, “Çağatay Türkçesi”, *Gazi Türkiyat*, Güz Sayısı, Ankara 2013.
- Uçar, Meltem Filiz, *Çağatay Türkçesinde Sınırlandırma Hâli*, TÜBAR-XXIX- Bahar, 2011.
- Uygur, Ceyhun Vedat, *Özbekçe(Özbek Türkçesi)*, Fakülte Kitapevi, Isparta 2008.
- Ünlü,Suat, *Çağatay- Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya 2013.
- Üşenmes, Emek, *Modern Özbek Türkçesi, (Giriş-Özbekistan Tarihi- Dil Tarihi- Metin- Gramer-Sözlük)*, Akademik Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2012.
- Vural, Hanife, Solmaz ve Karaatlı, Ali Osman, *Çağatay Türkçesi*, (2. Baskı), Taşhan Kitabevi, Tokat 2010.
- Yalçın, Süleyman Kaan, *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler*, TDK Yayınevi, Ankara 2013.
- Yarkin, Halim, Yarkin, Şefika, *Özbekçe – Farsça Sözlük*, Suhan Yayınevi, Tehran 1386(hicri)
- Yıldırım, Hüseyin, *Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi - Alıştırmalar - Konuşma - Metinler)*, (2. Baskı), Gazi Kitap Evi, Ankara 2012.

Yılmaz, Safiye, *Çağataycanın Türk Dilleri Arasındaki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldık Teknik Üniversitesi, İstanbul 2008.

Yılmaz, Emine, “Doğu Türkçesi”, *Edebiyat Terimleri Ansiklopedisi*, Ankara 2002.

Yücel, Bilal, *Bābūr Dīvānı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1995.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.kuranikerim.com/melmalili/isra.htm>.

<http://www.luggat.com/>

<http://www.uzsozlik.com/>

<http://www.vajehyab.com/>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hairatullah BARLAS
Doğum Yeri ve Tarihi	Afganistan- 15.07.1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğretimi	Kâbil Üniversitesi Dil ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu.
Y. Lisans Öğretimi	Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Lehçeleri Türk Dili-Bilim Dalında yaptı
Bildiği Yabancı Diller	Farsça biliyor
Bilimsel Faaliyetler	-
İş Deneyimi	
Satajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	2006-2007 yılları arasında CFA'da (Child fund Afghanistan) öğretmen olarak çalıştı. Afghan Televeziyonunda 2010-2011 yılları arasında tercüman olarak çalıştı. 2016 yılında TSK'de üç ay tercümanlık yaptı.
İletişim	
E-Posta Adresi	hairatullah@gmail.com
Tarih	24.06.2017